

เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ของชมรมหัวใจไร้สาร

นางสาวพรไฉมิต จงมีสุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิทยาศาสตรพัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-3359-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I20828214

COMMUNICATION NETWORK AND COMMUNICATION PROCESS
IN DRUGS PREVENTION CAMPAIGN PROGRAM OF PUREHEART CLUB

Miss Phornsophit Chongmeesook

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degrees of Master of Arts in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-3359-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เครื่องข่ายและกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไข
ปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร
โดย นางสาวพรโสภิต จงมีสุข
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ พัทธี เขยจรรยา

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโสมชิต)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ พัทธี เขยจรรยา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรสา ปานขาว)

พรโสภิต จงมีสุข : เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกัน
และแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร (COMMUNICATION
NETWORK AND COMMUNICATION PROCESS IN DRUGS PREVENTION
CAMPAIGN PROGRAM OF PUREHEART CLUB)

อ.ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์พัชนี เชยจรรยา ,177 หน้า.ISBN 974-17-3359-3

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขยายเครือข่าย การสื่อสารภายในเครือข่าย และกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ส. การสนทนากลุ่มเชิงลึกผู้นำเยาวชนที่เป็นคณะทำงานของชมรมหัวใจไร้สารชุดปัจจุบัน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า

การขยายเครือข่ายของชมรม แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก เกิดขึ้นภายหลังการอบรมทูตหัวใจไร้สารเสร็จสิ้นลง และช่วงที่สอง เกิดขึ้นหลังจากดำเนินกิจกรรมรณรงค์มาระยะหนึ่งแล้ว โดยรูปแบบเครือข่ายของทั้งสองช่วงเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง โดยผู้ที่เป็นศูนย์กลาง คือ ผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไร้สารและกลุ่มนอชมรมสัมพันธ์

การสื่อสารภายในเครือข่าย พบว่า มีทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคล ได้แก่ การพูดคุยกัน การคุยโทรศัพท์ และการสื่อสารกลุ่มย่อย ได้แก่ การประชุมกันแบบเห็นหน้าค่าตากันและผ่านทางเว็บบอร์ด ซึ่งจะมีรูปแบบการสื่อสารที่เป็นทางการ

กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ พบว่า เป็นการสื่อสารแบบสองทาง ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้ส่งสาร ได้แก่ ผู้นำเยาวชนที่ร่วมงานในชมรมหัวใจไร้สาร มีลักษณะของความเป็นผู้นำ และมีความรู้ในเรื่องที่จะเผยแพร่ค่อนข้างดี 2) สาร หรือเนื้อหา มีทั้งเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดและเรื่องอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งการรณรงค์แต่ละครั้งได้มีการเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม 3) สื่อที่ใช้ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเกม 4) ผู้รับสาร ได้แก่ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ผู้นำเยาวชนคัดเลือก

ภาควิชา.....การประชาสัมพันธ์.....ลายมือชื่อนิสิต.....พรโสภิต จงมีสุข
สาขาวิชา.....นิเทศศาสตร์พัฒนาการ.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2545.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4485235728 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEYWORD : COMMUNICATION NETWORK/COMMUNICATION PROCESS

PHORNSOPHIT CHONGMEESOOK : COMMUNICATION NETWORK AND COMMUNICATION PROCESS IN DRUGS PREVENTION CAMPAIGN

PROGRAM OF PUREHEART CLUB. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.

PATCHANEE CHEYJUNYA , 177 pp. ISBN 974-17-3359-3

The objective of this research is to study network of Pureheart Club, in terms of its expansion , the communication patterns in the network and the communication process in drugs prevention campaign program of Pureheart Club.

In-depth Interviews , focus groups and non-participation observation were used to complete the study.The findings of research are as follows :

The network expansion of Pureheart Club can be divided into 2 periods : First periods began after the training of Pureheart Club has finished.The second period began shortly after the campaign was starting.The communication pattern within the network is centralized communication.The youth leaders and the Navasampan group act as the center actors of the network.

The characteristics of communication pattern of Pureheart Club are both interpersonal communication (talking , telephoning) and formal small group communication (face-to-face and meeting through webboard).

This research found that the communication process in this campaign is two-way communication that contains with 4 components as follows : 1) Sender; the youth leader of Pureheart Club who has a leadership and good commanding skill in communication about drugs 2) Message; the content of messages concern about drugs problem and another useful information.The content of messages are different, depended on the different targets. 3) Media; this campaign uses personal, electronics media and games. 4) Receiver ; the students who selected by youth leaders of Pureheart Club.

Department.....Public Relations..... Student's signature..... Phornsophit

Field of Study...Development Communication... Advisor's signature..... Patchanee Cheyjunya

Academic Year.....2002.....Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

“เฮ้อ ! เสรีจเสียที” เป็นถ้อยคำแรกที่ผู้วิจัยรำพึงกับตนเองหลังจากพบว่า ‘คิด’ ‘ค้นคว้า’ ‘พิมพ์’ ‘แก้’ อยู่นานแรมเดือน จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ออกมาเป็นวิทยานิพนธ์เล่มขนาดพอเหมาะ กับเขาหนึ่งเล่ม ซึ่งผู้วิจัยตระหนักดีว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะสำเร็จลุล่วงไปมิได้เลยหากขาดบุคคล เหล่านี้ในการอนุเคราะห์และให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ พชณี เที่ยจรรยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ เอาใจใส่ และเข้าใจซึ้งดำจังกัดของผู้วิจัยเสมอ และกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมชิต ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรสา ปานขาว กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาชี้แนะแนวทางในการทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณพี่ไก่อ่ (มงคล ทวีบุษ) พี่เล็ก (ดาริณี ภูวงศ์เจริญ) พี่ภรณ์ (สุภาภรณ์ ช่วยนุกูล) และน้องป้อม (จันท์สุดา ดันติวิชญ์วานิช) จากสำนักงาน ป.ป.ส. ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์ปัญญา ประดิษฐ์ธรรม และขอบคุณน้องๆ ชมรมหัวใจไร้สารที่เสียสละเวลาในการให้สัมภาษณ์และให้โอกาสผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมสังเกตการณ์ในการทำกิจกรรมของชมรม ซึ่งผู้วิจัยขอกล่าวไว้ ณ ที่นี้ว่า รู้สึกประทับใจในความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์สังคมของน้องๆ กลุ่มนี้เป็นอย่างมาก และขอเป็นแรงใจให้น้องๆ มีพลังที่จะสืบสานอุดมการณ์ในการพัฒนาสังคมต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ

ขอบพระคุณนายผู้ใจดี (คุณสถาพร กวิตานนท์ และคุณพรทิพา เจริญสินาวา) ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเบียดบังเวลางานมาทำวิทยานิพนธ์ และคอยถามความคืบหน้าอยู่เสมอ

ขอบคุณพี่ยุ้ย สำหรับคำปรึกษาและข้อคิดดีๆ นับตั้งแต่ผู้วิจัยเริ่มคิดหัวข้อวิทยานิพนธ์ และยังคอยสะกิดถามเป็นระยะๆ ตามประสาผู้มีประสบการณ์มาก่อน

ขอบคุณเพื่อนๆ กลุ่มวารสาร เพื่อนๆ ที่บีไอไอ และเพื่อนๆ Dev. Comm. โดยเฉพาะ พี่น้อง ดาว อ้วน ก้อง สำหรับความช่วยเหลือนานาประการ กำลังใจที่ท่วมท้น อีกทั้งยังคอยเสนอตัวเป็นอาสาสมัครช่วยผลิตผลงานโดยไม่คิดค่าตัวแม้แต่หน่วย

ขอบคุณพี่อาร์ท กับตำแหน่งอันทรงเกียรติ นับตั้งแต่ที่ปรึกษา ศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ กองอำนวยการ สวรถึ ไปจนถึงฝ่ายเสียบึงที่สรรหาของดีๆ มาบำรุงสมองจนผู้วิจัยอ้วนท้วนสมบูรณ์

ขอบคุณพี่ซวงส์ สำหรับคอมพิวเตอร์เครื่องงาม และการสร้างเสียงหัวเราะให้ผู้วิจัยคลายเครียดในแบบฉบับที่ไม่เหมือนใคร

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณแม่อันเป็นที่รักยิ่ง สำหรับทุกสิ่งทุกอย่าง...ทุกสิ่งทุกอย่างจริงๆ

พรโสภิต จงมีสุข

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	11
ปัญหำนำการวิจัย.....	11
ขอบเขตการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการสื่อสาร.....	13
แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม.....	21
แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม.....	32
แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายและเครือข่ายการสื่อสาร.....	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	65
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	65
วิธีการเข้าถึงข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล.....	66
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	67
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	68
ความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	68
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
4 ผลการวิจัย.....	71
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ.....	137
รายการอ้างอิง.....	160
ภาคผนวก.....	164
ภาคผนวก ก.....	165
ภาคผนวก ข.....	167
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	177

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
สถิติการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ ปี 2541-2545.....	2
วัตถุประสงค์และผลของการสื่อสาร.....	20

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญภาพ

	หน้า
ตราสัญลักษณ์ชมรมหัวใจไร้สาร.....	7
การเชื่อมโยงเครือข่าย.....	39
รูปแบบการสร้างเครือข่าย.....	44
เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่.....	50
เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย.....	51
เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ.....	51
เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม.....	52
เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง.....	52
Network Descriptors : Dominance.....	54
Network Descriptors : Centrality.....	55
Network Descriptors : Flexibility.....	55
Network Descriptors : Reachability.....	55
Network Descriptors : Symmetry.....	56
Network Descriptors : Openness.....	56
การขยายเครือข่ายในช่วงต่างๆ.....	86
โครงสร้างการบริหารงานของชมรมในปี 2546.....	93
ขั้นตอนการจัดกิจกรรมอบรม.....	131

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อเอ่ยถึง “ยาเสพติด” ทุกคนคงจะทราบกันดีว่า หมายถึงสิ่งที่มีโทษต่อมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ คำว่า “ยาเสพติด” ในความหมายโดยทั่วไปนั้น หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกาย ซ้ำๆ กันแล้ว ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดๆ เป็นช่วงระยะๆ หรือนานติดต่อกันก็ตาม จะทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือด้านจิตใจเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ อาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ ทั้งยังทำให้สุขภาพของผู้เสพล่มโทรมลง และเมื่อถึงเวลาอยากเสพแต่ไม่ได้เสพ ก็จะมีอาการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือเฉพาะทางด้านจิตใจเกิดขึ้นในผู้เสพนั่น

ผู้ที่ตกเป็นทาสของยาเสพติด นอกจากจะเป็นการทำลายตนเองแล้ว ยังถือว่าเป็นภัยต่อครอบครัว ตลอดจนประเทศชาติอีกด้วย กล่าวคือ โทษของยาเสพติดที่มีต่อผู้เสพที่สามารถเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ สุขภาพร่างกายเสื่อมโทรม เป็นโรคติดต่อได้ง่าย อารมณ์ไม่ปกติ จนกระทั่งกลายเป็นผู้ที่ไร้สมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจไปในที่สุด

ส่วนความเสียหายที่ส่งผลต่อครอบครัว ก็คือ ผู้ติดยาเสพติดจะกลายเป็นภาระของครอบครัว ทำให้ครอบครัวเสื่อมเสียชื่อเสียง รวมทั้งอาจก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมา และที่สำคัญที่สุด คือ ความเสียหายต่อประเทศชาติ หากสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมตกเป็นทาสของยาเสพติด ก็ย่อมทำให้สังคมหรือประเทศนั้นต้องเสี่ยงประมาณแผ่นดินไปกับค่าใช้จ่ายในการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษาผู้ที่ติดยาเสพติด อีกทั้งยังทำให้ขาดทรัพยากรบุคคลที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างน่าเสียดาย

ในปัจจุบัน ปัญหายาเสพติดนับเป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งของสังคมไทย ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงและมีการขยายตัวของปัญหาเพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทั้งนี้ เนื่องมาจากความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทาง

ด้านวัตถุประสงค์การพัฒนาความพร้อมของประชากร ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่ขาดสมดุลนี้เองก่อให้เกิดช่องว่างที่ทำให้ยาเสพติดแพร่ระบาดได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วมากขึ้น

สถิติการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ		
แสดงจำนวนคดีและจำนวนผู้ต้องหา ปี 2541-2545		
ปี พ.ศ.	จำนวนคดี	จำนวนผู้ต้องหา
2541	193,502	212,819
2542	206,170	223,294
2543	222,498	238,153
2544	205,202	217,942
2545	132,509	140,565

ที่มา : สถิติการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ ปี 2541-2545 ของสำนักงาน ป.ป.ส.

จากสถิติการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) พบว่า จำนวนคดีและจำนวนผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมในช่วงปี 2541-2545 ไม่ได้มีแนวโน้มที่ลดลงเท่าไรนัก นั้นแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลจำเป็นต้องมีมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งรัฐบาลชุดปัจจุบันที่มี พ.ต.อ. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ให้ความสำคัญกับการมาตรการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตลอดมา โดยจัดให้ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องเร่งแก้ไขและมีการประกาศสงครามกับยาเสพติด ทำให้ทุกฝ่ายมีการตื่นตัวในการแก้ปัญหามากขึ้น

ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ในฐานะหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพื่อรองรับต่อสถานการณ์ในปัจจุบันรวมถึงในอนาคต ได้มีการกำหนดพันธกิจของหน่วยงานไว้ 9 ประการ (วารสารสำนักงาน ป.ป.ส. 2544 : 7-9) คือ

1. พยายามผลักดันให้มีการยกระดับของปัญหายาเสพติดเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ (National Agenda) เพื่อให้กระบวนการแก้ปัญหามีความต่อเนื่องในการดำเนินงาน และได้รับความร่วมมือจากทุกส่วนราชการในการรับรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน

2. ต้องมีการปรับปรุงระบบงบประมาณที่ใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด เพื่อให้มีทรัพยากรในการแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและทันเวลา รวมทั้งจะต้องมีระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

3. ต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงาน ป.ป.ส. ให้มีความอ่อนตัวในการที่จะประสานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและองค์กรประชาชน เพื่อแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรดังกล่าวในการดำเนินงานแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ ตลอดจนระดมทรัพยากรจากองค์กรดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหา

4. ประสานกับส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งองค์กรภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการผนึกกำลังกันในการดำเนินงานฟื้นฟูความเข้มแข็งของสถาบันต่างๆ ทางสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง สอดคล้อง และสนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อขจัดต้นเหตุของปัญหาสังคม ซึ่งรวมถึงปัญหาเสพติดด้วย

5. ขอความสนับสนุนจากองค์กรทางศาสนาทุกศาสนาในการแก้ปัญหาเสพติดในรูปแบบของการส่งเสริมระบบคุณค่าทางจริยธรรมและการรณรงค์ป้องกันการใช้ยาเสพติดและการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

6. ประสานกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองทัพ และส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ป.ป.ช. , ป.ป.ง. ฯลฯ เพื่อให้มีหน่วยงานภายในของแต่ละส่วนราชการในการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยเฉพาะ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดบังเกิดผลอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. เร่งพัฒนาระบบการข่าวและระบบข้อมูลวิชาการของสำนักงาน ป.ป.ส. ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการประสานงานและการกำหนดนโยบาย

8. ประสานงานกับหน่วยราชการต่างๆ ที่เป็นหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้ในการดำเนินงานบังคับใช้กฎหมายในความรับผิดชอบของแต่ละส่วนราชการ ช่วยส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เช่น กรมสรรพากร ป.ป.ง. ฯลฯ รวมทั้งประสานกับกรมราชทัณฑ์ในการที่จะกำหนดแนวทางการจัดชั้นนักโทษ หรือมีมาตรการผ่อนปรนให้กับนักโทษที่สมัครใจให้ความร่วมมือกับทางราชการในการปราบปรามยาเสพติด

9.ประสานกับกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อให้มีการยกระดับของความร่วมมือด้านยาเสพติดระหว่างประเทศไทยกับบางประเทศ โดยเฉพาะในระดับภูมิภาค ให้เป็นนโยบายระดับชาติ เพื่อให้เกิดการบูรณาการนโยบายด้านยาเสพติดร่วมกับนโยบายด้านอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างอำนาจในการต่อรองให้มีความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ปัญหาเสพติดที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อให้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ทางการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหาเสพติดของประเทศไทย

ชมรมหัวใจไร้สาร ในพระอุปถัมภ์พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลฉัตร เป็นชมรมอาสาสมัครของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ที่เกิดจากการรวมพลังของศิลปิน สื่อมวลชน นักกีฬา และเยาวชน ที่มีเจตนารมณ์ในการต่อต้านยาเสพติด ภายใต้โครงการศิลปินด้านยาเสพติด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ราชฎร รัฐ ร่วมใจต้านภัยยาเสพติด ชมรมหัวใจไร้สาร ได้เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2542

วัตถุประสงค์

เพื่อมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกได้ร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด รวมทั้งกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเป็นการร่วมรณรงค์อย่างเป็นรูปธรรมในโอกาสต่างๆ เพื่อให้เกิดกระแสการต่อต้านยาเสพติดอย่างกว้างขวาง ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

กลยุทธ์ที่ช่วยน้อง

ชมรมหัวใจไร้สารฯ ดำเนินกิจกรรมภายใต้กลยุทธ์ “พี่ช่วยน้อง” โดยนำเอาจุดเด่นของวัฒนธรรมอันดีงามของไทย คือ ความเอื้ออาทร ความกตัญญูรู้คุณ การนับถือ เชื่อฟังผู้อาวุโสและผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดี มาประยุกต์กับการดำเนินกิจกรรมเพื่อการต่อต้านยาเสพติด

พี่ (ทูตหัวใจไร้สาร) หมายถึง แกนนำเยาวชนระดับอุดมศึกษา ที่มีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นแบบอย่างที่ดีของเยาวชนและผ่านการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์กิจกรรมรณรงค์ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

ทั้งนี้ บทบาทของทูตหัวใจไร้สาร ได้แก่

- ดูแลตัวเอง หมายถึง เป็นคนที่ช่วยเหลือตัวเองได้และสามารถแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้
- เก่งร่วมกิจกรรม หมายถึง มีความกระตือรือร้นที่จะร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์
- นำเพื่อนในทางที่ดี หมายถึง ต้องมีจริยธรรมและสามารถนำผู้อื่นไปในทางที่ดีได้
- มีกลุ่มสังกัด หมายถึง มีกลุ่มหรือองค์กรที่รองรับกิจกรรมที่ตนเองสร้างสรรค์ เพื่อสร้างให้เกิดการทำงานเป็นทีม
- เร่งรัดพัฒนาเครือข่าย หมายถึง พยายามขยายเครือข่ายในการรณรงค์ไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ

น้อง หมายถึง กลุ่มเป้าหมายที่ พี่ ดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนา อันได้แก่ เยาวชนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เยาวชนนอกสถานศึกษา ทั้งในกรุงเทพฯ ปริมณฑล และต่างจังหวัด ตลอดจนเยาวชนในสถานพินิจฯ

โครงสร้างการดำเนินงาน

ชมรมหัวใจไร้สาร เป็นชมรมที่มีลักษณะการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรอาสาสมัครหลายๆ องค์กรที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน ซึ่งจะดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของกรรมการชมรมหัวใจไร้สาร อันประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสาขาอาชีพ โดยแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ได้ดังนี้

1. คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่กำกับดูแล และบริหารจัดการให้การดำเนินงานของชมรมฯ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

2. คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดของชมรมฯ ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน เพื่อระดมความร่วมมือจากทุกฝ่ายและขยายผลสมาชิกให้กว้างขวางมากขึ้น

3. คณะกรรมการฝ่ายกิจกรรม มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อการต่อต้านยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมในโอกาสต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

4. คณะกรรมการฝ่ายสมาชิกสัมพันธ์ มีหน้าที่จัดทำระบบทะเบียนสมาชิก จัดทำจุลสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแก่สมาชิก

5. คณะกรรมการฝ่ายจัดหาทุน มีหน้าที่ระดมความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน เพื่อแสวงหาสิทธิประโยชน์ จัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อหารายได้ และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดของชมรม

ผลการดำเนินงาน

ชมรมหัวใจไร้สาร ได้ดำเนินการครบ 3 ปี เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2545 มีเยาวชน ประชาชนทั่วไป และผู้สนใจที่มีเจตนารมณ์ในการต่อต้านยาเสพติด สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิก 5,000 คน ได้สร้างและพัฒนาแกนนำเยาวชน "ทูตหัวใจไร้สาร" จำนวน 300 คน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขยายผลการดำเนินงานด้วยการสร้างสรรค์กิจกรรมรณรงค์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ อย่างกว้างขวาง ภายใต้กลยุทธ์ "พี่ช่วยน้อง" รวม 100 โครงการ โดยใช้งบประมาณสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมจากภาครัฐกิจเอกชน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ และชมรมหัวใจไร้สาร

กิจกรรมสำคัญของชมรมหัวใจไร้สาร

1. สร้างและพัฒนาแกนนำเยาวชนทูตหัวใจไร้สาร โดยการจัดอบรมทูตหัวใจไร้สาร เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการดำเนินกิจกรรม และเพิ่มศักยภาพในการสร้างสรรค์กิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม จำนวน 6 รุ่น โดยมีผู้ที่ผ่านการอบรมเป็นทูตหัวใจไร้สาร รวมทั้งสิ้น 300 คน

สำหรับศิลปินที่ร่วมแสดงเจตนารมณ์ในการต่อต้านยาเสพติด แบ่งเป็น

- ศิลปินที่ได้ผ่านการอบรมทูตหัวใจไร้สาร จำนวน 17 คน

- ศิลปินที่แสดงเจตนาสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมหัวใจไร้สาร จำนวน

91 คน

2. วรรณคดีจัดหาทุน โดยการจัดกิจกรรมวรรณคดีเพื่อหารายได้ในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมวรรณคดีต่อต้านยาเสพติดของชมรมฯ ได้แก่

- งานราตรีแต่ดวงใจที่ไร้สาร
- งานแฟชั่นโชว์ เยาวชนไทย ร่วมปันน้ำใจ ด้านภัยยาเสพติด
- แรลลี่ครอบครัวหรรษา ด้านยาเสพติด

3. พัฒนาเครือข่ายแกนนำเยาวชน ชมรมหัวใจไร้สารได้จัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินกิจกรรม และเพื่อพัฒนาเครือข่ายแกนนำเยาวชนรวม 2 ครั้ง ได้แก่

- เสวนาสนามไมตรี...มีน้ำใจ ร่วมต้านภัยยาเสพติด ปี 2543
- สัมมนาประเมินผลการดำเนินงานทูตหัวใจไร้สาร ปี 2544

4. กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน ชมรม ได้สร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสนับสนุนให้เยาวชนทั่วไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญของชมรม ได้แก่

- การประกวดตั้งชื่อและออกแบบตราสัญลักษณ์ของชมรม ปี 2542

โดยชมรมฯ ได้ใช้ชื่อ "ชมรมหัวใจไร้สาร" และตราสัญลักษณ์ หัวใจสีแดงในวงกลม จวบจนถึงปัจจุบัน

ตราสัญลักษณ์ชมรมหัวใจไร้สาร

- การประกวดเว็บไซต์ชมรมหัวใจไร้สาร เมื่อปี 2543 และได้นำผลงานที่ชนะการประกวด เปิดให้บริการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารภายใต้โดเมนเนม www.pureheart.in.th โดยมีวัตถุประสงค์

ประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และเป็นเวทีส่งเสริมการแสดงผลงานสร้างสรรค์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต

- การจัดทำเอกสารข่าว ชมรมได้จัดทำเอกสารข่าวชื่อ “ไร่สารวิวิธ” และจัดส่งให้แก่สมาชิกทุก 4 เดือน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชมรม และส่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์

๒๖

5. การสร้างสรรค์กิจกรรม ภายใต้กลยุทธ์ “พี่ช่วยน้อง” โดยมีทูตหัวใจไร่สารเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งลักษณะการดำเนินกิจกรรมมีรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่

5.1 กิจกรรมการอบรม/สัมมนา เพื่อให้เกิดความรู้ ความตระหนัก

อันเป็นการปลูกเร้าและสร้างกระแสให้กลุ่มเป้าหมายร่วมทำกิจกรรมรณรงค์เพื่อการต่อต้านยาเสพติด

- โครงการค่ายเยาวชนร่วมใจต้านภัยยาเสพติด ของชมรมค่ายสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- โครงการอบรมเยาวชนอาสาป้องกันยาเสพติด ของชมรมอาสาพัฒนา วิทยาลัยเทคนิคโพธาราม

- โครงการสืบสานชมรมหัวใจไร่สาร ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีโสภณ จังหวัดนครศรีธรรมราช

- โครงการค่ายพัฒนาผู้นำต่อต้านยาเสพติดเฉลิมพระเกียรติ 12 สิงหาคม ของกลุ่มทูตหัวใจไร่สาร นวสัมพันธ์ และกลุ่มเยาวชนคนเก่ง

- โครงการ 6 สถาบัน วันสามัคคี

- โครงการร่วมใจ ไร่สาร

ฯลฯ

5.2 กิจกรรมทางเลือก เพื่อมุ่งส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ทั้งร่างกาย อารมณ์ และสังคม เช่น

- โครงการถนนคนดนตรี ของทูตหัวใจไร่สารสถาบันต่างๆ

- โครงการดนตรีกีฬาต้านภัยยาเสพติด ของสโมสรนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตชุมพรเขตรอุดมศักดิ์

- โครงการจุดประกายฝันเพื่อวันของเด็ก

- โครงการปฏิบัติการทดสอบของผู้นำ

ฯลฯ

5.3 กิจกรรมฆ่าเชื้อประโยชน์ เช่น

- โครงการพืชน้ำใจให้น้อง ของทูตหัวใจไร้สาร หอวังนนทบุรี
- โครงการค่ายอาสาและเผยแพร่ความรู้สู่ชนบท ของชมรมศึกษาปัญหา ยาเสพติด มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- โครงการค่ายอาสาพัฒนาชนบท ของสถานักศึกษามหาวิทยาลัยราม คำแหง

ฯลฯ

5.4 กิจกรรมรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อมุ่งรณรงค์ให้ข้อมูลข่าวสาร อันเป็นการสร้างความตระหนักต่อปัญหา ยาเสพติดและรู้จักการปฏิบัติตนในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด เช่น

- โครงการนิทรรศการเผยแพร่ปัญหา ยาเสพติด ของชมรมศึกษาปัญหา ยาเสพติด มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- โครงการจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์และสารเสพติด ของสโมสร นักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตชุมพรเขตรอุดมศักดิ์
- โครงการเปิดภาพกิจกรรมไร้สารสัญจร ของเยาวชนคนเท่ มหาวิทยาลัย รามคำแหง
- โครงการสานฝันวันกิจกรรม ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- โครงการเปิดภาพกิจกรรม ไร้สารสัญจร

ฯลฯ

5.5 อื่นๆ

- โครงการร้อยดวงใจรณรงค์ต้านภัยยาเสพติด ของกลุ่มนิสิตนักศึกษา จุฬา-ชนบท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. กิจกรรมที่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทูตหัวใจไร้สารและสมาชิก ชมรม ได้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างกระแสและปลูกจิตสำนึก ให้กับชุมชนและสังคมทั่วไปได้ตระหนักในปัญหา ยาเสพติด ได้แก่

- โครงการ “การออกกำลังกายสร้างพลัง ช่วยหยุดยั้งยาเสพติด” เนื่องในวันสุขบัญญัติแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข
- โครงการ “สภาเยาวชนไทย ปี 2001” ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก
- โครงการ “จุดประกายฝันเพื่อวันของเด็ก” เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ ณ ทำเนียบรัฐบาล และสวนสนุกดรีมเวิลด์
- โครงการผู้นำเยาวชนดีเด่นสานสัมพันธ์มิตรภาพไทย-ลาว
- ร่วมเป็นวิทยากร และจัดสัมมนาการในกิจกรรมที่สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น

การดำเนินงานของชมรมหัวใจไร้สารมีลักษณะเป็นเครือข่าย โดยในช่วงแรกการจัดโครงการรณรงค์จะเริ่มจากส่วนกลางก่อน และขยายไปสู่ส่วนภูมิภาคในเวลาต่อมา จนกระทั่งปัจจุบันสามารถสร้างแกนนำเยาวชนได้ในทุกภาคทั่วประเทศแล้ว ซึ่งการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งก็จะมีแกนนำเยาวชนในภาคต่างๆ ที่มีการจัดกิจกรรมเป็นผู้ประสานงานระหว่างส่วนกลางและภูมิภาคของตน ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมทุกครั้งจะมีผู้นำเยาวชนเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมทั้งกระบวนการ

ผู้วิจัยมีความสนใจการดำเนินงานของชมรมนี้ โดยจะทำการศึกษาถึงประเด็นการขยายเครือข่าย การสื่อสารภายในเครือข่าย และกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ มุ่งศึกษาที่ตัวผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไร้สาร และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ว่ามีการดำเนินกิจกรรมรณรงค์อย่างไร จึงทำให้ชมรมหัวใจไร้สารมีเครือข่ายได้ทั่วประเทศเช่นในปัจจุบันนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร

ปัญหานำการวิจัย

1. การขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร
2. กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะการขยายเครือข่าย การสื่อสารภายในเครือข่าย และกระบวนการในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร ซึ่งเป็นโครงการของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โดยศึกษาจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ที่มีหน้าที่รับผิดชอบและดูแลโครงการหัวใจไร้สารมาโดยตลอด และผู้นำเยาวชนที่เป็นคณะทำงานชุดปัจจุบันของชมรมหัวใจไร้สาร

นิยามศัพท์

เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินภารกิจร่วมกัน โดยใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงถึงกันเพื่อการประสานงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แก้ไขปัญหา และให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน

การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดคำพูด ความคิด ความรู้สึก และการให้ความรู้ ตลอดจนจนข้อมูลข่าวสารในรูปแบบวจนภาษาและอวจนภาษา ได้แก่ สีหน้า ท่าทาง แววดา น้ำเสียง การสัมผัส ไปยังบุคคลอื่น และบุคคลนั้นสามารถรับรู้และเข้าใจความหมายของผู้ส่งสารได้เป็นอย่างดี

กระบวนการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่ความคิด หรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความรู้ และพฤติกรรมบางอย่างของผู้รับสาร ในที่นี้จะศึกษาถึงองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารทั้งในแง่ของผู้ส่งสาร ,สาร ,สื่อ ,ผู้รับสาร และผลของการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ทูตหัวใจไร้สาร หมายถึง ตัวแทนนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทั้งในมหาวิทยาลัยของรัฐบาลและเอกชน ที่ได้รับการอบรมในหลักสูตรทูตหัวใจไร้สาร ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มาแล้ว

ผู้นำเยาวชน หมายถึง ตัวแทนเยาวชนทั้งที่เป็นทูตหัวใจไร้สารและไม่ได้เป็นทูตหัวใจไร้สารที่มาร่วมดำเนินกิจกรรมในชมรมหัวใจไร้สาร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการขยายเครือข่ายในโครงการรณรงค์อื่นๆ ได้
2. ผลจากการวิจัยทำให้ทราบกระบวนการสื่อสารทั้งในส่วนของตัวผู้ส่งสาร การเลือกใช้สื่อ การเลือกสาร และการวิเคราะห์ผู้รับสาร ซึ่งจะสามารถนำไปพัฒนาโครงการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือการรณรงค์ในลักษณะเช่นเดียวกันนี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการสื่อสาร
2. แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม
4. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายและเครือข่ายการสื่อสาร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการสื่อสาร

คำจำกัดความของกระบวนการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง เป็นกระบวนการที่ถ่ายทอดความหมาย และมีผล กระทบเกิดขึ้นทั้งต่อผู้ส่งสารและผู้รับสาร การสื่อสารเป็นเรื่องเฉพาะตัว และจำเป็นต้องมีการ อธิบายความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อความเข้าใจของทุกฝ่าย (รจิตลักษณ์ แสงอุไร. 2530:7)

แบบจำลองของการสื่อสารช่วยให้เข้าใจกระบวนการ และองค์ประกอบต่างๆ ของการสื่อสาร ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แม้ว่าแบบจำลองจะมีข้อบกพร่องในแง่ที่ไม่สามารถแสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวขององค์ประกอบต่างๆ ได้อย่างเป็นจริงก็ตาม แต่ก็ทำให้กระบวนการที่สลับซับซ้อนนั้นเป็นที่ เข้าใจได้ง่ายและกระจ่างขึ้น

เบอร์โล (Berlo) เน้นความสำคัญเรื่องการเข้ารหัสการถอดรหัสในกระบวนการสื่อสาร เบอร์โลได้อธิบายถึงปัจจัยเฉพาะตัวของผู้สื่อสารอีก 5 ประการ ที่มีผลกระทบต่อสื่อสารด้วย ปัจจัยดังกล่าวคือ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะคนคิด ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรม

ตัวแปรทางด้านผู้ส่งสาร

เฮนรี เดวิด ธอโร (Henry David Thoreau) เคยเขียนไว้ว่า "การพูดความจริงนั้นต้องประกอบด้วยคน 2 คน... คนหนึ่ง คือ คนพูด อีกคนหนึ่ง คือ คนฟัง" ธอโรได้ย้ำให้เห็นความสัมพันธ์ในธรรมชาติของการสื่อสาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสื่อสารก็คือ ความสัมพันธ์ 2 ทาง ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังนั่นเอง ไม่มีผู้พูดคนใดจะพูดได้ดี นอกเสียจากว่าเขาจะมีผู้ฟังที่พร้อมจะเชื่อว่าเขาจะพูดได้ดี (รจิตลักษณ์ แสงอุไร . 2530:7)

ความน่าเชื่อถือ ปัจจุบันนักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ ได้พยายามวิเคราะห์และหาความหมายว่า อะไรคือคุณสมบัติของ "คนดี" "คนที่น่าเชื่อถือ" หรือ "คนที่มีบุคลิกที่มีลักษณะดึงดูด(บารมี)" ในที่สุดก็สรุปได้ว่า คุณสมบัติ 5 ประการที่ช่วยให้ผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือมีอย่างน้อย 5 ประการ คือ

1. ความสามารถ หรือ ความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่พูด
2. บุคลิกลักษณะที่น่าไว้วางใจ
3. ความสำรวมในการวางตัว
4. ความเป็นกันเองและเข้ากับผู้อื่นได้ดี
5. ความเปิดเผย

ความรู้ความสามารถ โดยทั่วไปแล้ว เรามักตัดสินว่า บุคคลใดมีความรู้ความสามารถหรือไม่จากตัวแปรอื่นๆ เช่น ระดับการศึกษา ความทันต่อเหตุการณ์ (ข่าว) หรือไม่ก็ประสบการณ์โดยตรงของเขาเกี่ยวกับเรื่องที่เขาจะพูด สำหรับทางด้านผู้รับสารนั้น จะมีความรู้ความสามารถหรือมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะประเมินคุณค่าของผู้ส่งสารได้หรือไม่นั้น ไม่ใช่สิ่งสำคัญ สรุปแล้วก็คือ ถ้าผู้รับสารพิจารณาเห็นว่าผู้ส่งสารมีความรู้ความสามารถ เขาก็จะประสบความสำเร็จในการสื่อสาร

อำนาจรางวัล (Reward Power) การที่ผู้ส่งสารมีสิทธิที่จะให้รางวัล หรือความดีความชอบแก่ผู้รับสารในกรณีที่ผู้รับสารปฏิบัติตามที่ผู้ส่งสารขอร้อง การกระทำดังกล่าวเรียกว่า อำนาจรางวัล การให้รางวัลหรือความดีความชอบนี้อาจเป็นรูปธรรม เช่น เงิน และของมีค่าอื่นๆ หรืออาจเป็นนามธรรมก็ได้ เช่น คำยกย่องชมเชย และความรักใคร่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม รางวัลที่ได้รับนี้ผู้รับจะต้องมีความรู้สึกว่าคุณค่า มิฉะนั้นอำนาจนี้จะมีอิทธิพลต่อเขาน้อยมาก

ตัวแปรทางด้านสาร

- วจนสาร

การสื่อสารมีหน้าที่หลายประการ อาทิ ชักจูงโน้มน้าว กระจายข่าวสาร คลี่คลายข้อขัดแย้ง ตลอดจนสนองความต้องการของสังคม แต่การวิจัยทางการสื่อสารส่วนใหญ่มุ่งเน้นบทบาททางด้านการชักจูงโน้มน้าวเป็นประเด็นสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญบางคนถึงกับกล่าวว่าการสื่อสารทั้งหมดโดยหลักแล้วคือการชักจูงใจนั่นเอง โดยเห็นว่า หน้าที่ของครูคือพยายามชักจูงให้นักเรียนยอมรับความคิดเห็นบางอย่าง

องค์ประกอบของการสื่อสารที่จูงใจ โดยทั่วไปสารประเภทนี้สร้างจากองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ การกล่าวอ้าง (Claim) คำรับรอง (Warrant) และข้อมูล (Data) องค์ประกอบทั้งสามนี้ทำหน้าที่เสริมซึ่งกันและกัน

- อวจนสาร

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาสื่อสารกล่าวว่า พฤติกรรมเชิงอวัจนะทำหน้าที่ในการสื่อสาร 6 ประการ ได้แก่

1. ช้าความหมาย พฤติกรรมเชิงอวัจนะมักจะทำหน้าที่ซ้ำกับวจนสาร ตัวอย่างเช่น ครูบอกว่าเวลาทดสอบเหลืออีก 5 นาที แล้วครูก็ยกมือขึ้นให้เห็นนิ้ว 5 นิ้วด้วย เท่ากับเป็นการแสดงซ้ำกับคำพูด
2. เน้นความหมาย พฤติกรรมเชิงอวัจนะมีหน้าที่เน้นวจนสารหรือเน้นพฤติกรรมเชิงอวัจนะอื่นๆ เช่น เมื่อประธานบริษัทเอามือข้างหนึ่งทาบโต๊ะ ก็เพื่อเน้นความหมายของสิ่งที่เขาพูด อีกตัวอย่างหนึ่งเมื่อเราเข้าไปใกล้คนที่เราสนใจ เท่ากับเป็นการบอกความเป็นมิตร ซึ่งครั้งแรกจะแสดงออกที่ตาก่อน
3. แทนวจนสาร เมื่อลูกจ้างมาทำงานสาย สายตาของนายจ้างที่มองมาบอกความหมายได้หลายอย่าง บอกให้รู้ว่านายจ้างกำลังตำหนิ และให้ระวังตัวอย่ามาสายอีก ในทำนองเดียวกัน กริยาท่าทางที่อาจารย์เป็นสิ่งที่แทนวจนสารด้วย
4. กำหนดช่วงวจนสาร ตัวอย่างที่ดี ได้แก่ การใช้สายตา การที่เรามองใครตรงๆ เมื่อเรา

พูดจบประโยคแล้วแสดงว่า เขาพร้อมที่จะฟังเขาพูด แต่ถ้าหากหลบตาหันไปทางอื่นเสีย จะทำให้บุคคลผู้นั้นทราบว่าเราไม่ยอมฟังคำตอบ ทำนองเดียวกับประโยคที่ว่า "ฉันไม่แยแสเขา" (ซึ่งแสดงโดยการยกไหล่) เท่ากับเป็นการใช้ภาษาทางกาย ซึ่งเป็นภาษาท่าทางอย่างหนึ่ง

5. เสริมวัจนสาร การสื่อสารเชิงอวัจนะอาจทำหน้าที่ขยายหรือเพิ่มวัจนสาร การยิ้มและท่าทางที่ผู้กลับจากการเดินทางกำลังเล่าเรื่องของเขา บอกให้ทราบเพิ่มเติมว่าการเดินทางเป็นอย่างไร การลูบไล้สัมผัสหลังจากที่ได้ทะเลาะกันบอกให้ทราบว่าอยากจะคืนดีกัน ซึ่งทำได้ง่ายกว่าการเอ่ยปากขอโทษ

6. ขัดแย้งวัจนสาร กรณีนี้อาจจะเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ หากพูดอย่างประซัดว่า "เป็นรายการที่ดีที่สุดที่เคยดู" คนพูดมีเจตนาใช้น้ำเสียงขัดกับวัจนสารดังกล่าว เด็กที่พูดจะล้าระลึกรว่าไม่ได้ทำนาฬิกาตกแตก กำลังขัดแย้งวัจนสารของตนอย่างไม่ตั้งใจ มีบ่อยครั้งที่เดียวที่การหลอกลวงทำไม่สำเร็จเนื่องจากผู้หลอกลวงไม่รู้จักรหรือไม่เคยชินกับการสื่อสารเชิงอวัจนะ

ตัวแปรทางด้านช่องทางการสื่อสาร / สื่อ

ช่องทางการสื่อสาร คือ ตัวกลางที่ช่วยในการนำส่งสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ช่องทางเปรียบเสมือนทางหรือพาหนะระหว่างผู้ร่วมสื่อสาร

เบอร์โล (Berlo) แบ่งช่องทางการสื่อสารออกเป็น 3 ประเภท

1. ช่องทางที่เป็นตัวกลางนำสารจากผู้ส่งสารไปให้ผู้รับสาร ซึ่งได้แก่ คลื่นแสง คลื่นเสียง วิทยุ โทรเลข โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ช่องทางเหล่านี้เน้นหนักในเรื่องสื่อทางเทคโนโลยี
2. ช่องทางที่เป็นพาหนะของสิ่งที่นำสาร เช่น อากาศ ซึ่งเป็นตัวนำคลื่นเสียงไปสู่ประสาทรับความรู้สึกต่างๆ หรือประสาททั้งห้า ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การสัมผัส และการลิ้มรส ช่องทางประเภทนี้พบในกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล
3. วิธีในการเข้ารหัสและถอดรหัสสาร (mode of encoding and decoding) เช่น การใช้วิธีพูด การใช้วิธีเขียน เป็นต้น ซึ่งนักทฤษฎีนิเทศศาสตร์โดยทั่วไปไม่นิยมช่องทางการสื่อสารในความหมายนี้

เรโอ (Rao) เน้นว่าช่องทางการสื่อสารมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ช่องทางเป็นหน่วยพลังงานมวลสาร (Matter-energy Unit) ประเภทหนึ่งที่เราเรียกว่า

สื่อ (Medium)

2. ช่องทางเป็นตัวนำส่งหน่วยพลังงานมวลสาร ซึ่งมีการจัดเป็นระเบียบแบบแผนที่เรียกว่า สารสนเทศ (Information)

3. ช่องทางเป็นตัวเชื่อมระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

นอกจากนี้เรากล่าวว่า ช่องทางการสื่อสารยังมีมิติต่างๆ ซึ่งจะช่วยในการประเมินประสิทธิภาพของช่องทางต่างๆ กัน มิติเหล่านี้ คือ 7 C ซึ่งได้แก่

1. ความน่าเชื่อถือของช่องทาง (Channel Credibility) คือ ความเชี่ยวชาญและความน่าไว้วางใจของช่องทางในสายตาหรือความรู้สึกของผู้รับสาร บ่อยครั้งที่ความน่าเชื่อถือของช่องทางเชื่อมโยงกับลักษณะของผู้ส่งสารและผู้รับสารโดยตรง ตัวอย่างเช่น จากการวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า คนในสังคมซึ่งมีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูงมักมองสิ่งตีพิมพ์ที่น่าเชื่อถือกว่า ในขณะที่คนที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะมองว่าโทรทัศน์น่าเชื่อถือกว่า

2. ปฏิกริยาตอบสนองจากช่องทาง (Channel Feedback) คือ โอกาสที่ช่องทางเปิดให้ผู้รับสารตอบสนองได้ทันทีและเต็มที่กว่าการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในช่องทาง (Channel Involvement) คือ ความพยายามที่จะต้องใช้ประสาทรับรู้ต่างๆ ทั้งหมดในการเข้าใจสารหรือข้อมูลที่ได้จากช่องทางการสื่อสารนั้นๆ การสื่อสารแบบซึ่งหน้าเปิดโอกาสนี้มากที่สุด ขณะที่สื่อประเภทสิ่งตีพิมพ์เปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

4. โอกาสในการใช้ช่องทาง (Channel Availability) คือ โอกาสที่จะใช้ช่องทางเพื่อเข้าถึงผู้รับสารกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในบางภูมิภาคอาจหาโอกาสใช้ช่องทางบางอย่างได้ยาก เช่น ในเขตที่มีประชากรมากหรือมีฐานะยากจนไม่เหมาะสมที่จะใช้สื่อโทรทัศน์ หรือในเขตที่มีคนอ่านหนังสือไม่ออกเป็นส่วนใหญ่ไม่ควรใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

5. ความสามารถในการเก็บรักษาสารของช่องทาง (Channel Permanency) คือ ความคงทนของช่องทางสื่อสารในการถ่ายทอดและคงรักษาสารเป็นเวลานาน สิ่งตีพิมพ์มีมิตินี้สูง ในขณะที่วิทยุและโทรทัศน์มีความสามารถในการเก็บรักษาสารได้สูงขึ้นไปอดีตเพราะเราสามารถบันทึกเสียงหรือภาพได้

6. กำลังการแพร่กระจายของช่องทาง (Channel Multiplicative Power) คือ ศักยภาพของช่องทางในการครอบคลุมพื้นที่ที่ต้องการสื่อสารให้แพร่กระจายขยายออกไปด้วยความเร็วและเวลาสื่อสารมวลชนสามารถแพร่กระจายสารทำให้สารนั้นเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากในเวลาเดียวกัน แต่มิติในเรื่องนี้ของการสื่อสารแบบซึ่งหน้าอยู่ในอัตราต่ำ

7. การเสริมการทำงานของช่องทางอื่น (Channel Complementarity) คือ ศักยภาพของช่องทางในการเสริมงานด้านการสื่อสารของช่องทางอื่นๆ ทั้งสื่อมวลชนและช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ถูกพิสูจน์แล้วว่าศักยภาพสูงในมิตินี้ เพราะต่างสามารถเสริมการทำงานของกันและกัน

ตัวแปรทางด้านผู้รับสาร

ในการสื่อสารที่มีประสิทธิผลนั้น ผู้ส่งสารจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้รับสาร เพื่อทราบถึงองค์ประกอบต่างๆ ของผู้รับสารที่มีผลต่อการรับรู้และการตีความสารที่ได้รับ ทั้งนี้เนื่องจากความหมายของสารมิได้อยู่ที่ตัวสารเอง แต่อยู่ที่การตีความของผู้รับสาร ยิ่งผู้ส่งสารมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับผู้รับสารมากเท่าใด โอกาสที่การสื่อสารนั้นจะประสบความสำเร็จย่อมมีมากขึ้น

การสื่อสารในแต่ละระดับและในแต่ละสถานการณ์ อาจมีจุดเน้นในการวิเคราะห์ผู้รับสารต่างกัน เช่น ขณะที่กำลังทำการสื่อสารแบบซึ่งหน้า (Face-to-Face Communication) ผู้ส่งสารอาจสามารถวิเคราะห์ความสนใจและอวัจนภาษาของผู้รับสารได้ แต่ผู้ส่งสารไม่อาจทำได้ในการสื่อสารมวลชน หรือครูที่กำลังสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนอาจสนใจที่จะทราบถึงระดับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ มากกว่าที่จะวิเคราะห์ความต้องการและทัศนคติของผู้รับเหมือนเช่นโฆษณา หรือการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจอื่นๆ โดยทั่วไป ผู้ส่งสารอาจศึกษาและวิเคราะห์ผู้รับสารในแง่ต่างๆ ต่อไปนี้คือ

1. ลักษณะทางกายภาพหรือทางประชากรศาสตร์และทางเศรษฐกิจสังคม (Physical/Demographic and Socioeconomic) ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ วัย รูปร่าง หน้าตา ระดับการศึกษาและสาขาการศึกษา ประสบการณ์ ภูมิหลังทางครอบครัว อาชีพ รายได้ ศาสนาฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม บทบาทและสถานภาพทางสังคม/ตำแหน่ง ชมรมหรือสโมสรที่เป็นสมาชิกอยู่ เป็นต้น

2. ลักษณะทางจิตวิทยา (Psychological) ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม แรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจ ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจ อารมณ์และความรู้สึก สมาธิ อคติหรือความโน้มเอียง ความเข้าใจ ความไหวรู้สึกรู้ เป็นต้น

3. ลักษณะบุคลิกนิสัย (Personality/Characteristics) ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ เปิดตัว

ปิดตัว ใจกว้าง ใจแคบ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ต้อรัน รักความก้าวหน้า เฉื่อยชา พุดเก่ง พุดน้อย มีลักษณะเผด็จการ/เป็นประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นในตนเอง/ขาดความเชื่อมั่น เป็นต้น

4. ประเภทของผู้รับสาร ประเด็นวิเคราะห์ ได้แก่ สมัครใจหรือสนใจที่จะสื่อสารด้วย ถูกเกณฑ์หรือมอบหมายให้มาฟังหรือสื่อสารด้วย สัญจรไปมาและสนใจเพียงชั่วคราว ทั้งนี้ การวิเคราะห์ผู้รับสารอาจทำได้ในระยะเวลาต่างๆ ตั้งแต่ก่อนการสื่อสาร ระหว่างการสื่อสาร และหลังการสื่อสาร

ตัวแปรทางด้านผลของการสื่อสาร

ผลของการสื่อสาร หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างและหลังการสื่อสารซึ่งมาจากการตีความสารที่ได้รับของผู้รับสาร หรือสิ่งที่แสดงว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีการรับรู้ความหมายของสาร ในกระบวนการสื่อสารร่วมกันหรือไม่และมากน้อยเพียงใด

การสื่อสารไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยเจตนาหรือไม่ย่อมเกิดผลอันเนื่องมาจากการตีความของผู้รับสารเสมอ ผลที่เกิดขึ้น "ระหว่าง" ที่การสื่อสารหนึ่งๆ ยังไม่จบสิ้น เช่น คู่สนทนาหัวเราะเยาะคำพูดของผู้พูด ผู้พูดเห็นว่าคู่สนทนาเป็นคนไม่รู้จักให้เกิดรติผู้อื่นจนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อคู่สนทนาและมีผลต่อเนื้อทำให้การสื่อสารจบสิ้นลงอย่างไม่มิมิตรไมตรีต่อกัน หรือหากคู่สนทนาหรือผู้ฟังสังเกตเห็นปฏิกิริยาของผู้พูดเมื่อตนหัวเราะก็อาจขอโทษผู้พูดทำให้ผู้พูดเข้าใจคู่สนทนาในแง่ดีขึ้นและการสื่อสารจบลงอย่างเป็นมิตรต่อกัน แต่โดยทั่วไปเมื่อพูดถึง "ผลของการสื่อสาร" นักวิชาการส่วนใหญ่มักหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหลังการสื่อสารหนึ่งๆ จบสิ้นลงแล้ว จากคำนิยามหลังนี้ ผลของการสื่อสารจึงมีความหมายอย่างน้อย 3 อย่างด้วยกัน คือ

1. หลังการสื่อสาร เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใดในกระบวนการสื่อสารหรือไม่อย่างไร
2. อันเนื่องมาจากการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารสามารถสร้างอิทธิพลบางอย่างเหนือตัวผู้รับสารได้หรือไม่ อย่างไร
3. การสื่อสารประสบความสำเร็จตามที่ผู้ส่งสารมุ่งหวังไว้หรือไม่อย่างไร

การสื่อสารครั้งหนึ่งๆ ประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อ การตีความหมายสารที่ได้รับของผู้รับสารสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสาร หรืออีกนัยหนึ่งคือ จุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้รับสาร (ความหมายที่ผู้ส่งสารตั้งใจส่งไป)

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารมีมากมายต่างกันผลของการสื่อสารที่คาดหวังก็ย่อมต่างกันไปด้วย ดังแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

จุดมุ่งหมายของผู้ส่งสาร	สิ่งที่เกิดขึ้นในตัวผู้รับสาร
1. เพื่ออธิบาย บรรยาย เล่า สอน แจ้งให้ทราบ	เข้าใจ ได้ข้อมูล มีความรู้ รับทราบ
2. เพื่อโน้มน้าวใจหรือชักจูงใจ	คล้อยตาม เกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม หรือการกระทำ การลงมือปฏิบัติ
3. เพื่อจรรโลงใจ	เกิดอารมณ์คล้อยตาม มีความรู้สึกชื่นชม จิตใจถูกยกกระดับสูงขึ้น
4. เพื่อผ่อนคลายหรือให้ความบันเทิง	สนุก รื่นเริง คลายความตึงเครียด

ผลของการสื่อสารจึงอาจเป็นผลทางด้านความนึกคิดหรือปัญญา ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ

ผลของการสื่อสารอาจเกิดขึ้นโดยที่ผู้ส่งสารหรือผู้รับสารไม่ได้เจตนา เช่น ผู้แสดงจำบทไม่ได้จึงร้องให้กับความล้มเหลวของตัวเอง แต่ผู้ชมกลับปรบมือยกย่องว่าแสดงได้ถึงบทบาท เป็นต้น หรืออาจเกิดขึ้นด้วยเจตนาของทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

ผลการสื่อสารอาจปรากฏให้เห็นเด่นชัด เช่น แม่บ้านตกลงซื้อของจากพนักงานขายและเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หรือยาว หรืออาจซ่อนเร้นแอบแฝงไว้

การสื่อสารอาจส่งผลต่อตัวบุคคล หรือส่งผลต่อกลุ่ม องค์กร สังคม ประเทศชาติ หรือต่อคนทั้งโลก

ในการวิจัยเรื่องผลการสื่อสาร นอกเหนือจากการศึกษาประเภทและชนิดของผลเหล่านี้แล้ว ยังมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ว่า มีเงื่อนไขและปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับผลการสื่อสาร การวิจัยที่ผ่านมามักจะพบว่าตัวแปรทุกตัวในกระบวนการสื่อสารมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลเสมอ เช่น ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ลักษณะที่ดึงดูดใจของสาร ความต้องการของผู้รับสาร วิธีการ

เผยแพร่ ช่องทางที่ใช้เผยแพร่ ฯลฯ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในอีกด้านหนึ่ง วิทยาการสาขาอื่นๆ ก็ได้มีส่วนในการอธิบายเรื่องผลของการสื่อสารด้วย เช่น คนเราใช้เหตุผลหรือใช้อารมณ์ในการยอมรับอิทธิพลจากสื่อมวลชน เป็นต้น

2. ทฤษฎีและแนวคิดกระบวนการกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม (Meaning of Group)

คำว่า "กลุ่ม" (Group) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ในทางจิตวิทยาสังคมถือว่ากลุ่มไม่ใช่เป็นคนมารวมกันเฉยๆ แต่มีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางกว่านั้น จึงขอนำเอาทัศนะเกี่ยวกับคำว่า "กลุ่ม" ของนักจิตวิทยาสังคมมาเสนอไว้เป็นแนวทางหลายคน ดังนี้ (อ้างจาก Darwin Cartwright & Alvin Zander ; 46-47,1968)

บรอดเบค (Brodbeck) ได้ให้ความหมายว่า "กลุ่ม คือ การรวมกันของบุคคลที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ที่แน่นอนซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์นั้นขึ้นอยู่กับชนิดของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ผู้ฟังดนตรี คณะกรรมการ สหภาพกรรมกรหรือฝูงชน" นั่นก็หมายความว่าความคล้ายกันหรือเหมือนกันของบุคคลในกลุ่มไม่ใช่สิ่งสำคัญของการรวมกลุ่ม แต่อยู่ที่ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มหรือปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของกลุ่มนั่นเอง เช่น คนที่มีชื่อเหมือนกันหรือคนที่นามสกุลเหมือนกัน (พ้องกัน) ไม่ได้หมายความว่าเมื่อรวมกลุ่มกันแล้ว จะช่วยให้มีความสัมพันธ์ต่อกัน ตรงกันข้ามคนที่ชื่อต่างกันหรือคนที่มีนามสกุลต่างกันอาจมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันดีกว่าและมากกว่าก็ได้

เลวิน (Lewin) ได้ให้ทัศนะในเรื่องของกลุ่มไว้ว่า "ความเหมือนหรือความแตกต่างไม่ได้เป็นเครื่องตัดสินว่าคน 2 คนอยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันแต่อยู่ที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) หรือการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบอื่นๆ มากกว่า"

จากความหมายของนักจิตวิทยาทั้งสอง พอจะนำมาสรุปรวมกันได้ว่า "กลุ่ม หมายถึง การรวมกันของคนหลายๆ คนที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์นี้จะช่วยให้พวกเขาพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบอื่นๆ มากกว่า"

โฮแมนส์ (Homans) ให้ความหมายว่า "กลุ่ม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม (Interaction of its member) มากกว่าคนนอกกลุ่ม"

เมอร์ตัน (Merton) ได้ให้ความหมายในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มไว้ว่า "ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มนั้นมีเกณฑ์ที่จะพิจารณาอยู่สามเกณฑ์คือ ความถี่ของปฏิสัมพันธ์อย่างหนึ่ง การคิดว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่มอย่างหนึ่ง และการที่คนอื่นยอมรับว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มอีกอย่างหนึ่ง"

นิวคอมบ์ (Newcomb) ให้ความหมายว่า "ในทางจิตวิทยาสังคมนั้น กลุ่ม ก็คือ สมาชิกที่มีปทัสถานร่วมกัน (Shared Norms) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ว่าปทัสถานนั้นจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กหรือแม้จะเป็นเพียงความสนใจเล็กๆ น้อยๆ ร่วมกันก็ตาม"

อย่างไรก็ดี แม้จะมีผู้ให้ความหมายและอธิบายคำว่า "กลุ่ม" ไว้หลายประเด็น แต่ทุกคนล้วนมีแนวคิดที่มีความเป็นกลางร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือ เรื่องของ "ปฏิสัมพันธ์" (Interaction) ดังนั้นจึงพอสรุปความหมายของคำว่ากลุ่มว่า หมายถึง "การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันโดยมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน (Interaction) และมีจุดหมายที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน"

ความหมายกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

เมื่อเกิดกลุ่มขึ้นในสังคมมนุษย์ สิ่งก็ตามมามีมากมายหลายประการ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลอันสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของกลุ่ม บางอย่างก็ดีมีประโยชน์ต่อสังคม บางอย่างก็ก่อปัญหายุ่งยากให้แก่ความสงบสุขแก่สังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ปัญหาต่างๆ ในองค์กรธุรกิจ รัฐบาล องค์กรต่างๆ ส่วนใหญ่มักได้แก่ ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการผลิต ปัญหาความขัดแย้งภายใน ปัญหาเรื่องสวัสดิการของสมาชิก ปัญหาเรื่องลูกจ้างกับนายจ้าง หรือแม้แต่ปัญหาเรื่องศีลธรรมและศาสนา ซึ่งล้วนแล้วแต่เกี่ยวพันกันทั้งในด้านส่วนบุคคล และกลุ่มบุคคลโดยไม่รู้จักรับสิ้นตราบใดที่ยังมีสังคมมนุษย์ ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวก็จะต้องเกิดขึ้นเสมือนเงาตามตัว ทั้งนี้เพราะปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์เป็นไปโดยเสรี และไม่มีขีดจำกัดที่จะให้ยุติจบสิ้นลงตรงไหน ระบบการเมืองระบบเศรษฐกิจของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว (Dynamic) อยู่เสมอ และมีระบบที่ต่างกัน ปัญหาเรื่องกลุ่มก็ตามมาอีก

มนุษย์พยายามปรับปรุงพฤติกรรมของตนเพื่อที่จะให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจะทำทลายความสามารถอันนี้อยู่ตลอดเวลา ในความพยายามต่างๆ นานาของมนุษย์ที่จะควบคุมภาวะการดำรงอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าธรรมชาติการเป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มบุคคล ตลอดจนความสัมพันธ์เกี่ยวข้อระหว่างบุคคลและกลุ่ม เป็นความจริงหรือไม่ที่ว่ากลุ่มมีผลต่อพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลที่เป็นสมาชิก และสมาชิกมีผลต่อกลุ่มเช่นไร การศึกษาในเรื่องเหล่านี้ทำให้เกิดศาสตร์แขนงใหม่ขึ้น นั่นก็คือ เรื่องราวกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการกลุ่มเป็นเรื่องราวของปฏิภิกิริยา (Interaction) ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเป็นไปอย่างเสรีตามธรรมชาติภายใต้อิทธิพลทางจิตวิทยาและทางสังคม หรือจะกล่าวอย่างสั้นๆ ก็คือรายละเอียดเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม (Nature of Group) นั่นเอง

กระบวนการกลุ่มจะเริ่มตั้งแต่การที่สมาชิกเริ่มเข้าร่วมกลุ่ม ทำให้เกิดบทบาทอันเนื่องจากอิทธิพลของกลุ่ม ความเคลื่อนไหวต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สถานะของกลุ่มมิได้คงอยู่ตายตัว (Statics) แต่จะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นในทางดีขึ้นหรือเลวลง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น การจัดระเบียบ การจัดการ ตลอดจนภาวะของการเป็นผู้นำ (Leadership) และความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก แนวนโยบายในการกำหนดแบบรูปของปัจจัยเหล่านี้ ย่อมทำให้กระบวนการกลุ่มได้พัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้

ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการนำเอาปัจจัยต่างๆ มาใช้กับกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มได้พัฒนาไปสู่เป้าหมาย เราเรียกว่า พลวัตของกลุ่ม (Group Dynamics) สิ่งที่เราเรียกว่าพลวัตของกลุ่มนี้จะตอบปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับกลุ่มได้ เช่น ทำไมกลุ่มนั้นจึงประสบความสำเร็จ ทำไมกลุ่มนี้จึงล้มเหลว หรือทำไมกลุ่มนั้นจึงพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว พลวัตของกลุ่มจึงเป็นเครื่องชี้ชะตาของกลุ่มได้ ตัวอย่างเช่น การนำเอาระบบการบริหารแบบเผด็จการมาใช้ ก็พอจะชี้ได้ว่ากลุ่มจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แต่ถ้าใช้ในแบบประชาธิปไตย ก็อาจทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้ดีกว่า

โดยปกติปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทำให้เกิดบทบาทของกิจกรรมในกลุ่มในอันที่จะดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่ได้กำหนด

Interaction → Role → Goal

Group Process

Leadership → Interaction → Role → Goal

Group Dynamics

การใส่ทางเสือโดยกำหนดแนวนโยบายการนำที่เหมาะสม เป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มมีพลังในการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พัฒนาขึ้น นอกจากการนำที่เหมาะสมแล้ว ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มยังเกิดได้จากอิทธิพลของสมาชิกด้วยกันเอง โดยมีสภาพการยอมรับและการปฏิเสธเป็นตัวจูงใจสมาชิกให้มีพฤติกรรมอยู่ในกรอบแห่งปทัสถานของกลุ่มโดยอัตโนมัติ

การทำงานเป็นกลุ่ม (Group Work)

การทำงานของกลุ่ม หมายถึง การนำเอาประสบการณ์มาวางแผนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้สมาชิกแต่ละคน และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม ผู้นำจะสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเขาได้เรียนรู้วิธีการที่จะช่วยอำนวยความสะดวก (Facilitate) ให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิกแต่ละคน โดยวิธีการดังกล่าวแล้วประสบการณ์ในกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคลทุกคน และกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้

การทำงานกลุ่มไม่ใช่การปล่อยให้ผู้นำทำอะไรได้ตามใจตนเองด้วยความเห็นแก่ตัว แต่โดยอุดมคติแล้วการทำงานเป็นกลุ่มนั้นจะเกี่ยวข้องกับการรับรู้เรื่องความต้องการของบุคคลอื่น และทักษะในการแสดงออกถึงความเข้าใจด้วย

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หรือพลังกลุ่มหรือพลวัตของกลุ่ม (Group Dynamics) ทั้งสองคำนี้มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ

1. ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมมากที่สุด (Active Participation) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและจำเนื้อหาได้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมนั้นต้องประกอบกัน 4 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย (Physical) ผู้เรียนต้องมีความพร้อมด้านร่างกาย คือ ไม่เจ็บป่วยหรือบาดเจ็บใดๆ ร่างกายต้องพร้อมที่จะรับรู้เรื่องราวต่างๆ ที่กลุ่มกำลังทำอยู่
2. ด้านสติปัญญา (Intellectual) ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้สติปัญญาของตัวเองหาวิธีการเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันกับกลุ่ม ปัญหาหรือกิจกรรมที่จัดให้กลุ่มทำจึงควรเป็นกิจกรรมที่ท้าทาย ทำให้ผู้เรียนอยากคิด อยากลองแก้ อยากทราบผลที่ตามมา
3. ด้านอารมณ์ (Emotion) ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมอาจเกิดความสุขสนุกสนานหรือเกิดความเศร้าก่อให้เกิดความประทับใจตามมา ซึ่งทำให้มีความหมายต่อตัวผู้เรียน
4. ด้านสังคม (Social) ผู้เรียนได้มีโอกาสนำประสบการณ์ของตนเองแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นในกลุ่ม และได้ช่วยเหลือกลุ่มทุกด้านให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี

2. ให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ปัญหา (Analysis) จนทำให้เกิดข้อคิดเกิดการเรียนรู้จากปัญหานั้น วิเคราะห์ได้ว่าสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งควรนำไปปฏิบัติหรือนำไปเป็นอุทาหรณ์เตือนใจได้

3. ให้ผู้เรียนรู้จักเลือกสิ่งที่เรารู้รู้นั้นหรือสิ่งที่ตนค้นพบไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Application) เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตัวเองและส่วนรวม

ถ้ากิจกรรมใดที่จัดขึ้นแล้วสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายดังกล่าวถือว่ากิจกรรมนั้นบรรลุผล ย่อมช่วยให้ผู้เรียนหรือสมาชิกในกลุ่มได้ครบถ้วนสมบูรณ์

การสื่อความหมาย

การสื่อความหมายเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่จะทราบก่อนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และควรคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลาในการรวมกลุ่มกันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอนต้องอาศัยการสื่อความหมายตลอดเวลาไม่ว่าจะทางด้านท่าทาง คำพูด หรืออื่นๆ

การสื่อความหมายจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย

- ผู้ส่ง
- ผู้รับ
- สื่อหรือสารที่จะส่ง
- สภาพการส่งและการรับสื่อ

ระยะทางระหว่างฝ่ายหนึ่งส่งไปถึงฝ่ายรับมีผลต่อการสื่อความหมายด้วย ถ้าสื่อนั้นต้องผ่านสภาพการหลายอย่างและกว่าจะถึงผู้รับก็ต้องใช้เวลา สื่อก็จะเพี้ยนไปหรือได้รับการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทาง ถ้าระยะทางห่างและถ่ายทอดกันเป็นช่วงๆ หลายๆ ช่วง สื่อนั้นก็

จะเพี้ยนไปมาก

สภาวะที่ทำให้สื่อเพี้ยนไป หรือเปลี่ยนแปลงไปไม่ตรงตามจุดประสงค์เดิมของผู้ส่ง ได้แก่

1. สภาพแวดล้อมภายนอก ขึ้นอยู่กับ

- เสียงข้างเคียง บางครั้งมีเสียงดังรบกวนทำให้ฝ่ายรับได้ยินไม่ชัด
- ตำแหน่งของผู้รับและผู้ส่ง ถ้าห่างกันมากก็ยิ่งไม่ชัด
- ลม อาจพัดพาเสียงของผู้ส่งไปบ้างบางครั้งจึงทำให้เสียงขาดหายไปบางตอน
- ภูมิอากาศ อากาศร้อนทำให้บรรยากาศในกลุ่มไม่ค่อยดี ผู้เรียนง่วงเหงา ซึมเซา

การรับการส่งสื่อนั้นก็ไม่สมบูรณ์

2. สภาพแวดล้อมภายใน ขึ้นอยู่กับ

- ความตื่นเต้นของผู้ส่งสารหรือผู้รับ
- ความตั้งใจมากของผู้ส่งหรือผู้รับ
- วิธีการถ่ายทอดของผู้ส่งสาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคลิกประจำตัวของแต่ละคน
- จุดสนใจของผู้รับ อาจสนใจเพียงบางตอนของเรื่อง ทั้งนี้ก็แล้วแต่ประสบการณ์

เดิมของแต่ละคน

- ภาษาที่ใช้ ถ้าภาษาไม่ตรงกันก็ทำให้การสื่อความหมายเพี้ยนไปได้
- การตีความหมายของสื่อที่ได้รับ ขึ้นอยู่กับค่านิยม ทัศนคติของผู้รับด้วย

ลักษณะของกลุ่มที่พึงต้องการในการเรียนการสอนกระบวนการกลุ่ม

- บรรยากาศในกลุ่ม ต้องอยู่ในลักษณะที่เป็นกันเองที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนและผู้สอนมีความรู้สึกเป็นอิสระที่จะพูดและแสดงออก บรรยากาศในกลุ่มควรมีการให้กำลังใจ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกันและมีการช่วยเหลือกันทุกคนรู้สึกอบอุ่น French ได้ทดลองให้เห็นว่ากลุ่มที่รวมกันได้ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันดีตลอดมา ดีกว่ากลุ่มที่รวมกันได้โดยเฉพาะเมื่อเจอสถานการณ์ที่บังคับ Lewin , Lippitt และ White (1939) พบว่า กลุ่มเด็กทดลองแบบประชาธิปไตยนั้นมีอิสระเสรี และมีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันมากกว่ากลุ่มเออาเอกาธิปไตยซึ่งใช้อำนาจเป็นใหญ่

- **ขวัญ (Morale)** คือ กำลังใจรวมหรือความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกันของกลุ่มที่จะผลักดันให้กลุ่มบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันได้ ขวัญเป็นความรู้สึกผูกพันที่ฝังอยู่ภายในยึดแน่นในความรักหมู่คณะ กลุ่มใดที่มีขวัญดีก็จะทนต่อความคับข้องใจต่างๆ ความเหนื่อยยากทั้งหลายโดยไม่มีการแตกหักกันในกลุ่ม

- **การมีส่วนร่วมในกลุ่ม (Group Participation)** ลักษณะของกลุ่มที่พึงต้องการคือ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม อาจจะร่วมกันทำกิจกรรมหรือร่วมกันอภิปราย ควรมีการตกลงให้แน่นอนว่าจะใช้วิธีอภิปรายแบบใดที่เหมาะสมที่จะเปิดโอกาสให้สมาชิกหรือผู้เรียนได้มีส่วนทำประโยชน์ให้กับกลุ่มได้มากที่สุด ผู้นำกลุ่มหรือผู้สอนควรเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสพูดเท่าๆ กัน และคอยควบคุมให้การพูดการอภิปรายตรงประเด็นที่สุด

- **ความคิดร่วมของกลุ่ม** หมายถึง ความพอใจร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มที่จะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยเฉพาะเมื่อมีสมาชิกกลุ่มหลายคนได้เสนอความคิดที่มีคุณค่าเพื่อกลุ่ม

- **ความสามัคคีในกลุ่ม (Group Cohesion)** จากขวัญและกำลังใจของกลุ่มจะนำมาซึ่งความสามัคคีร่วมกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อการทำงานที่ได้ประสิทธิภาพ ครูควรฝึกให้นักเรียนหรือนักศึกษามีวิญญาณ (Spirit) ร่วมกันในการทำงานกลุ่ม

- **มาตรฐานของกลุ่ม (Group Standard)** เป็นจุดมุ่งหมาย,วิธีการดำเนินงานของกลุ่ม,วินัยร่วม บางที่อาจเรียกว่าเป็น บรรทัดฐาน หรือ ปทัสถานของกลุ่ม (Group Norms) ซึ่งรวมหมายถึงความคาดหวังร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับการกำหนดพฤติกรรมและวิธีการทำงานที่เหมาะสมในกลุ่ม บรรทัดฐานของกลุ่มจะนำมาซึ่งเสถียรภาพภายในกลุ่ม เพราะสมาชิกในกลุ่มจะควบคุม ตักเตือนกันเอง ทำให้ลดความขัดแย้งลงได้

ลักษณะการเรียนรู้โดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

1. ผู้เรียนหรือสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกคน
2. กิจกรรมที่จัดทุกครั้งก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ เกิดความประทับใจและมีความหมายต่อผู้เรียน เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบสิ่งที่เรียนได้ด้วยตนเอง
3. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมได้วิเคราะห์ มีการอภิปรายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน ไม่ได้เกิดจากตัวผู้นำเพียงฝ่ายเดียว

4. ครูมีหน้าที่เป็นเพียงผู้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน โดยคำนึงถึงเนื้อหาให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ และคอยช่วยเหลือให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ครูมีหน้าที่คอยเชื่อมหรือประสานเท่านั้น อาจถือได้ว่าครูเป็นผู้เรียนคนหนึ่งก็ได้

5. การเรียนรู้ของกลุ่ม จะมีลักษณะ 3 ประการ คือ การเรียนรู้เรื่องตนเอง การเรียนรู้เรื่องของผู้เรียนด้วยกันในกลุ่ม และการเรียนรู้เรื่องของกลุ่ม

6. การเรียนรู้ที่ได้ผลก็ต่อเมื่อสมาชิกหรือผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

การใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอนแต่ละครั้งจะแบ่งเป็นขั้นใหญ่ๆ ได้ 6 ขั้น แต่ละขั้นมิได้แยกกันออกเด็ดขาด ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ผู้เรียนเองก็ได้รู้สึกเลยว่ามาถึงขั้นใดแล้ว เพราะแต่ละขั้นค่อยเป็นค่อยไป ขั้นตอนต่างๆ ที่เกิดมามีลักษณะดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Planning) ก่อนมีการเรียนการสอนครูต้องวางแผนไว้ก่อนว่าจะจัดกิจกรรมใดให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดไว้และควบคุมอย่างไร ให้ผู้เรียนค้นพบอะไรบ้าง ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องการ กิจกรรมอาจเป็นใหญ่ในรูปแบบ หรือการอภิปราย หรืออื่นๆ

2. ขั้นลงมือปฏิบัติ (Participation) ผู้สอนเป็นผู้ให้กิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกคน

3. ขั้นค้นพบ (Discovery) ผู้เรียนต้องร่วมกิจกรรมและคอยสังเกต และเกิดความรู้สึกรู้สึกความเข้าใจเป็นการค้นพบสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง

4. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) เมื่อเกิดความเข้าใจในกิจกรรมก็จะเกิดการเรียนรู้ว่าสิ่งที่เรียนรู้เข้าใจไปวิเคราะห์ด้วยตนเอง หรือบางครั้งก็ได้วิเคราะห์ร่วมกันกับกลุ่มใหญ่

5. ประเมินผล (Evaluation) เมื่อได้วิเคราะห์วิจารณ์ร่วมกันก็จะมีผลการประเมินผล อาจเป็นการประเมินผลร่วมกับกลุ่มหรือผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์และประเมินผลเองหลังจากกลุ่มอภิปรายไปแล้วก็ได้ การประเมินผลช่วยให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมสิ่งต่างๆ ที่ได้กระทำไปแล้วโดยตนเองมีส่วนร่วมทั้งทางกาย อารมณ์ และสติปัญญา

6. ขั้นนำไปใช้ (Application) เป็นการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้และประเมินผลแล้วไปประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและตนเอง ขั้นนี้ยากที่จะติดตามผลของกันและกัน และบางครั้งตัวผู้เรียนหรือผู้สอนก็นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้โดยไม่รู้ตัว

บทบาทที่พึงต้องการในการเรียนการสอน วิธีกระบวนการกลุ่มบทบาทของผู้สอน

1. เป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงพอ คือ สามารถควบคุมอารมณ์ให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์
2. มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจสมาชิกหรือผู้เรียนเป็นอย่างดี
3. พุดน้อย แต่พยายามคอยสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนและปล่อยให้ผู้เรียนแสดงออกมากกว่าตน
4. เข้าใจปัญหาของผู้เรียน พุดกับผู้เรียนรู้เรื่องเพราะต่างก็เข้าใจกัน
5. เป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
6. คอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ
7. เป็นผู้ประสานให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ไม่ได้ถือเอาการตัดสินใจของตนเป็นใหญ่
8. มีความสามารถในการฟัง พุด สามารถฟังแล้วเข้าใจ จับใจความได้ถูกต้องตามความประสงค์ของผู้พูด
9. มีความสามารถในการเจรจาที่นุ่มนวล ละมุนละไม
10. ทำตัวเป็นกลาง ไม่เห็นด้วยหรือคัดค้านไปกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
11. เป็นผู้มีความสามารถในการสรุปปัญหาได้อย่างดีชัดเจนตรงกับสถานการณ์

กิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

ลักษณะของกิจกรรมที่มาจากให้ผู้เรียนได้มีโอกาสกระทำมีดังนี้ (ทิตนา เขมมณี เอกสารประกอบการเรียน Group Dynamics in Education Settings คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กุมภาพันธ์ 2521)

1. กิจกรรมนั้นต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม
2. กิจกรรมนั้นทำให้มีการรวมกันได้ดีมั่นคงแน่นแฟ้น
3. กิจกรรมนั้นต้องช่วยลดความเครียดมีเรื่องให้ขำ มีการหัวเราะบ้าง ในบางช่วงทำให้ทุกคนพอใจ

4. กิจกรรมนั้นต้องสร้างความเข้าใจ เห็นใจกันมิใช่ก่อให้เกิดความแตกร้าง
5. กิจกรรมนั้นต้องให้ข้อคิด มีการประเมินผลมีการวิเคราะห์
6. กิจกรรมนั้นเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นมีการซักถาม อภิปรายกัน
7. กิจกรรมนั้นมีส่วนให้ความรู้ มีการย้ำให้สมาชิกเข้าใจเนื้อหาที่ซ่อนเร้นอยู่
8. กิจกรรมนั้นช่วยชี้แนะแนวทางให้สมาชิกรู้จักตนเอง และกล้าที่จะยอมรับความบกพร่องของตนเอง

พหุของตนเอง

9. กิจกรรมนั้นช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคนอื่นๆ ได้ดีขึ้นแม้จะไม่ทุกแง่ทุกด้าน แต่ก็ช่วยให้รู้จักเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น

10. กิจกรรมนั้นต้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ เพื่อจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายและสอดคล้องกับเนื้อหาทั้งหมด กิจกรรมในการเรียนการสอนอาจอยู่ในรูปต่างๆ ได้แก่

1. บรรยาย (Lecture)
2. พูดคุย สนทนา ตอบคำถาม หรือสัมภาษณ์ (Conversation or Interview)
3. เกม (Games)
4. ยกเรื่องหรืออุทาหรณ์ประกอบการศึกษาวิเคราะห์ วิเคราะห์ (Case)
5. สร้างสถานการณ์ขึ้นโดยเลียนแบบสถานการณ์จริง (Simulation)
6. เล่นบทบาท (Role Play)
7. อภิปราย (Discussion)
8. โต้เถียง (Debate)
9. ประสบการณ์ตรงหรือสถานการณ์จริงอื่นๆ ถ้าสามารถทำได้ เช่น ทัศนศึกษา (Field Trip) การไปตั้งค่ายพักแรม (Camp Out)
10. การสังเกตในเวลาที่กำหนดแล้วนำมาสัมพันธ์กับเรื่องที่กำลังศึกษา

ข้อดีหรือประโยชน์ของการใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอน

ถ้าการเรียนการสอนแต่ละครั้งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้และเป็นไปตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ ก็แสดงว่าได้ดำเนินการลุล่วงไปด้วยดี ผลดีที่จะตามมามีดังนี้

1. ผู้เรียนรู้จักเข้าใจตนเองดีขึ้น ยอมรับข้อบกพร่องของตัวเองเพื่อจะได้พยายามหาทางแก้ไข แม้จะทำได้เพียงบางส่วนก็ยังนับว่ามีคุณค่ากว่าการไม่ได้ทำเลย
2. ผู้เรียนรู้จักคิด สังเกตมากขึ้นกว่าเดิม
3. ทำให้เป็นคนใจกว้างขึ้น เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ยอมรับว่าบุคคลอื่นก็มีทั้งข้อดีข้อเสีย พฤติกรรมทุกอย่างมาจากเหตุ ยอมรับเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่น
4. มีระเบียบวินัยในตัวเองมากขึ้น มีการวางแผนการทำงานไว้ล่วงหน้า ซึ่งรอบคอบกว่าเดิม
5. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้นกว่าเดิมจะตัดสินใจปัญหาใดๆ ก็ใช้เหตุผลมากขึ้น
6. รู้จักมองอะไรเป็นกลางๆ ไม่ค่อยโอนเอียงไปตามสิ่งที่ได้เห็นได้ฟังมาทันที มีการไตร่ตรองมากขึ้นกว่าเดิม
7. ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที

บทสรุป

จะเห็นได้ว่ากระบวนการกลุ่มนั้น เน้นกระบวนการเรียนการสอนในทางปฏิบัติและค้นพบสิ่งที่ได้จากการฝึกหัดทดลองมากกว่าการท่องจำเนื้อหาเพราะกระบวนการกลุ่มเน้นกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ผู้การวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น และยิ่งไปกว่านั้นผู้เรียนยังยอมรับในข้อบกพร่องของตนเองและพร้อมที่จะแก้ไขตัวเอง และนอกจากนี้ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเห็นอกเห็นใจกันและกัน การจัดการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักแก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผลสอนให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีโดยฝึกจากกิจกรรมในห้องเรียนก่อนที่จะออกไปเผชิญชีวิตจริงในสังคมที่เขาอยู่ การฝึกหัดทดลองในห้องเรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มก็เหมือนกับการทดลองในห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ แต่ต่างกันตรงสิ่งที่นำมาทดลองนั้นแทนที่จะเป็นสารเคมีหรือวัสดุอื่นๆ แต่เป็น "คน" ซึ่งมีชีวิตจิตใจ จึงย่อมมีความลึกซึ้งซับซ้อนยิ่งกว่าหลายเท่า

อนึ่งการเรียนรู้ที่ได้จากกระบวนการกลุ่มในห้องทดลองดังกล่าวก็มีได้หมายความว่า จะนำไปใช้ในชีวิตจริงได้แน่นอนเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อมอื่นๆ อีกมากมาย แต่อย่างไรก็ดี สิ่งที่ได้เรียนรู้มาก็มาจากคนและในชีวิตประจำวันก็ต้องไปสัมพันธ์กับคน ดังนั้น สิ่งที่เรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มก็ยังคงใช้ได้อยู่ ซึ่งก็ไม่ต่างกันมากนัก

3. แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นคำที่เรียกวิธีการหรือกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรตรงกับภาษาอังกฤษว่า Training ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ดังนี้

การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการให้ความรู้และทักษะแก่บุคคลภายใต้เงื่อนไขบางประการ แต่ยังไม่เป็นระบบเหมือนกับการศึกษาในสถาบันการศึกษาทั่วไป (Good. 1973:613) แต่เป็นการจัดเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และฝึกความชำนาญในด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะตามวัตถุประสงค์นั้น (Beach. 1980:3) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคคล หรือเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความชำนาญ พัฒนาประสบการณ์ โดยใช้กลวิธีต่างๆโดยใช้เวลาไม่นานนัก ซึ่งอาจใช้เวลา 3 วัน , 1 สัปดาห์ หรือมากกว่านั้น (น้อย ศิริโชติ. 2524:4) สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที (ประหยัด จิระวรพงศ์. 2530:12) และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เริงลักษณ์ โรจนพันธ์. 2529:46)

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่าการฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความชำนาญ ประสบการณ์ ในเวลาอันจำกัดเพื่อพัฒนาบุคคลให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ของการฝึกอบรม โดยใช้เทคนิคและกลวิธีต่างๆกระตุ้นและชักจูงใจ

ความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมมีความสำคัญและจำเป็นดัง ประหยัด จิระวรพงศ์ (2530:14) ได้กล่าวไว้ว่าการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ช่วยเสริมสร้างคนให้มีคุณค่าต่อสังคม ทำให้สังคมเจริญและมั่นคง ถ้าสังคมใดประกอบด้วยสมาชิกที่ด้อยคุณภาพ ความหายนะย่อมบังเกิดในสังคมนั้น ด้วยเหตุนี้กิจกรรมการฝึกอบรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาสมาชิกของสังคมอยู่เสมอ ซึ่ง น้อย ศิริโชติ (2524:6-8) สุรศักดิ์ นานานุกูล และคนอื่นๆ (2529:181-183) ได้สรุปไว้ ดังนี้

1. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีช่วยป้องกันปัญหา โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

2. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่ช่วยแก้ปัญหา โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาและฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหานั้นๆ
3. การฝึกอบรมเป็นการเสริมสร้างวิทยาการอันทันสมัย โดยเพิ่มเติมประสบการณ์ใหม่ๆ ให้ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน
4. การฝึกอบรมช่วยประหยัดรายจ่าย เนื่องจากการฝึกอบรมจัดในระยะเวลาอันสั้นภายในงบประมาณจำกัด แต่ได้ผลอย่างคุ้มค่าตามวัตถุประสงค์
5. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีก่อให้เกิดสามัคคีธรรม เนื่องจากการฝึกอบรมเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน
6. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่ช่วยพัฒนาคน โดยให้บุคคลมีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพพัฒนาภาวะการเป็นผู้นำ และพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง
7. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่สนับสนุนการศึกษาตลอดชีพ โดยการฝึกอบรมไม่จำกัดอายุ และจะอบรมเมื่อไรก็ได้ตามความเหมาะสม

จากความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรมดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดฝึกอบรมนั้นเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ฝึกการปฏิบัติแก้ไขปัญหาโดยฝึกวิทยาการต่างๆ ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ พัฒนาให้กับคนที่มีคุณภาพของสังคม การจัดฝึกอบรมในแต่ละครั้งจะมีความสำคัญมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม หลักสูตรที่จะฝึกอบรมนั้นจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรม หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารหรือถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็น ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ หรือข้อมูลต่างๆ ระหว่างผู้ให้การอบรมและผู้เข้ารับการอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้นๆ มีอยู่มากมายหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีจะต้องเลือกให้เหมาะกับประเภทของการฝึกอบรม หรืออาจจะต้องใช้หลายๆ วิธีประกอบกันเพื่อให้กิจกรรมของการฝึกอบรมสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ได้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้ (น้อย ศิริโชติ. 2534:70-113 . เรืองลักษณะ โรจนพันธ์. 2529:46-74 , สุรศักดิ์ นานานุกุล. 2529:36-195 , สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534:36-48 , วิจิตร อวระกุล. 2537:136-147)

1. การบรรยาย

การบรรยาย เป็นเทคนิคที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายเพราะเป็นวิธีที่ครอบคลุมเรื่องราวได้มาก ผู้บรรยายเพียงคนเดียวสามารถให้ความรู้แก่คนจำนวนมากๆ ได้ จึงเหมาะในการให้ความรู้พื้นฐาน และการให้ข้อมูลอย่างคร่าวๆ การบรรยายอาจใช้ประกอบกับเทคนิคอื่นๆ เช่น ใช้ก่อนการอภิปรายกลุ่ม ใช้ในการแนะนำหัวข้อวิชาการ หรือใช้เพื่อการทบทวนสรุปใจความ

ผู้บรรยายเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดไม่ว่าจะให้อะไร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้หรือความคิดเห็นแก่ผู้ฟังตลอดระยะเวลาที่กำหนด ผู้บรรยายที่มีศิลปะในการพูดจะสามารถกระตุ้นความสนใจและสร้างภาวะการเรียนรู้ได้มาก ในทางตรงกันข้ามผู้บรรยายที่ขาดศิลปะในการพูดก็อาจทำให้ผู้ฟังเบื่อหน่าย ไม่ได้เรียนรู้ในสาระสำคัญตามต้องการ

ผู้ฟังส่วนใหญ่จะเป็นผู้รับฟังอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการพูดหรือออกความคิดเห็นแต่อย่างใด นอกจากในกรณีที่มีการเปิดโอกาสให้มีการซักถามหรือแสดงความคิดเห็นหลังการบรรยาย

สถานที่ควรจัดให้ผู้บรรยายมองเห็นผู้ฟังอย่างทั่วถึงและผู้ฟังก็สามารถมองเห็นผู้บรรยายได้ชัดเจน เช่น ผู้บรรยายควรนั่งบนพื้นสูงพอสมควร อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงอื่นรบกวน ไม่มีสิ่งดึงดูดความสนใจอื่นๆ ภายในห้องนั้น และควรจัดเตรียมสื่อทัศนูปกรณ์ที่ใช้ประกอบการบรรยายให้พร้อม เช่น ไมโครโฟน กระดานดำ ซอลล์ก Overhead Projector

เวลาสำหรับการบรรยายตามปกติไม่เกินช่วงละ 3 ชั่วโมงและอาจมีการหยุดพักระหว่างการบรรยายด้วย

2. การสาธิต

การสาธิตเป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นของจริง โดยอาจแสดงให้เห็นถึงกระบวนการหรือขั้นตอนของการปฏิบัติงาน การใช้เครื่องมือหรือการทดลองต่างๆ เป็นต้น เหมาะที่จะใช้กับคนกลุ่มเล็กๆ การสาธิตนี้อาจใช้กับผู้เข้าอบรมทุกระดับทุกประเภท และตามปกติแล้วการสาธิตนี้จะไม่ใช่ตามลำพัง แต่จะใช้ร่วมกับเทคนิคอื่นๆ เช่น การบรรยาย การทดลองปฏิบัติการอภิปราย เป็นต้น

ผู้สาธิตคือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีความรู้ในเรื่องที่จะสาธิตดี รวมทั้งควรเป็นผู้ที่มีทักษะความสามารถในการสาธิตและทำให้ผู้รับเกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้องจากการสาธิตนั้น ผู้สาธิตนั้นอาจมีหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นแล้วแต่เนื้อหาและความจำเป็นของเรื่อง

ผู้ชมหรือผู้เข้าอบรม นอกจากเป็นผู้ชมการสาธิตและยังอาจซักถามข้อสงสัยเพิ่มเติมในระหว่างหรือหลังจากการสาธิตและอาจลงมือปฏิบัติตามอีกครั้งหลังจากจบด้วยก็ได้

สถานที่สำหรับการจัดการสาธิตนี้ มีหลักสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ ต้องจัดให้ผู้ชมทุกคนสามารถมองเห็นการสาธิตได้อย่างชัดเจน ดังนั้น อาจจัดให้ผู้สาธิตอยู่ในที่สูงกว่าผู้ชมเล็กน้อย อยู่ในระยะที่ไม่ไกลจนเกินไปและมีแสงสว่างมากพอ นอกจากนั้นจะต้องมีที่สำหรับให้ผู้สาธิตยืนหรือเดินได้สะดวกในระหว่างการแสดงโดยไม่บังผู้ชม

อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับให้ผู้สาธิตนั้นจะมีอะไรบ้างขึ้นอยู่กับเรื่องหรือเนื้อหาที่ต้องการแสดงให้ผู้เข้าอบรมดู อุปกรณ์ทุกชิ้นที่จะต้องใช้ในการสาธิตควรเตรียมไว้ให้พร้อมก่อนเวลาและต้องตรวจสอบให้เรียบร้อยก่อนด้วย นอกจากนั้นอุปกรณ์ทุกชิ้นจะต้องจัดวางไว้ในที่ที่สามารถหยิบใช้ได้โดยสะดวก

3. การแสดงบทบาทสมมุติ

การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นการจัดให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงบทบาทในสถานการณ์เหมือนในชีวิตจริง โดยจะกำหนดโครงเรื่องให้ทราบเพียงคร่าวๆ แล้วผู้แสดงคิดคำพูดไปตามโครงเรื่องและตามบทบาทที่ตนแสดงอยู่ การแสดงบทบาทสมมุตินี้เหมาะสำหรับผู้เข้ารับการอบรมที่มีลักษณะทางการแสดงออกและมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะวิเคราะห์ ตรวจสอบ แก้ปัญหา เทคนิคนี้ใช้เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติ พัฒนาทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ และเปิดโอกาสให้ได้แสดงพฤติกรรมใหม่ๆ อาจใช้กับการอบรมกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ก็ได้ เทคนิคอื่นๆ ที่อาจใช้ร่วมกับการแสดงบทบาทสมมุตินี้ คือ การอภิปราย การบรรยาย

ผู้จัดการแสดงเป็นผู้กำหนดโครงเรื่อง บทพูด เลือกตัวผู้แสดงที่เห็นว่าเหมาะสมและจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการแสดงบทบาทสมมุติ ก่อนเริ่มแสดงผู้จัดจะต้องอธิบายให้ผู้รู้ถึงวัตถุประสงค์ของการแสดงภาพการณ์ที่สมมุติขึ้น ผู้แสดงมีใครสวมบทบาทอะไร และโครงเรื่องที่กำหนดไว้อย่างคร่าวๆ ด้วย

ผู้แสดงอาจมาจากนอกกลุ่มหรือสมาชิกในกลุ่มก็ได้ ในการแสดงผู้สวมบทบาทโดยบทบาทหนึ่งตามที่ผู้จัดกำหนดแล้วแสดงตนในบทบาทนั้นตามความคิด ความรู้สึกของตนเอง

ผู้ดู คือ สมาชิกในกลุ่มนั่นเอง ในการดูการแสดงนั้นผู้ดูจะต้องดูอย่างวิเคราะห์และพยายามทำความเข้าใจต่อสภาพการณ์ในการแสดงและการแสดงออกของคนที่อยู่ในสภาพการณ์นั้น เพื่อประโยชน์ในการอภิปรายวิเคราะห์หรือการพิจารณาหาทางแก้ปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สถานที่ต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่สมมุติขึ้นให้มากที่สุด ผู้ดูจะต้องมองเห็นได้อย่างทั่วถึง ฟังเสียงได้ยินชัดเจน การแสดงควรอยู่ในช่วง 5-10 นาที หลังจากนั้นผู้เล่นและผู้ดูจะร่วมกันอภิปรายสิ่งที่เกิดขึ้นในการแสดงเพื่อตรวจสอบหาทางแก้หรือวิเคราะห์ปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

4. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ เป็นเทคนิคที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียน มีการซักถามเพื่อให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดแสดงแนวความคิดเป็นการชี้แจงเรื่องราว ข่าวสาร ข้อข้องใจต่างๆ ตามหัวข้อหรือจุดประสงค์ที่ต้องการ ในการฝึกอบรมใช้วิธีสัมภาษณ์ 2 รูปแบบ คือ

4.1 การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์ต่อหน้ากลุ่มผู้ฟังที่ต้องมีการเตรียมตัวบุคคล สถานที่ เวลา และขอบข่ายของการสัมภาษณ์

4.2 การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์บุคคลโดยน้ำเสียงหรือข้อความที่บุคคลนั้นพูดมาใช้ประกอบการบรรยายหรือการเสนอรายงาน

ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์และสัมภาษณ์อยู่ในขอบเขตที่กำหนด ไม่ลำเอียงโดยเอาความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง ถ้าคำตอบไม่แจ่มชัดหรือผู้สัมภาษณ์ไม่เข้าใจก็สามารถสัมภาษณ์ซ้ำใหม่ได้

ผู้ถูกสัมภาษณ์จะต้องตอบจากความรู้สึกนึกคิดของตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลถูกต้องแท้จริง

5. การใช้ภาพ

ภาพในที่นี้หมายรวมถึง ภาพยนตร์ รูปถ่าย แผนผัง ฯลฯ เพื่อเป็นการเพิ่มความสนใจช่วย ความเข้าใจให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมจดจำได้ดีขึ้น เปิดเผยกระบวนการหรือสิ่งของที่อยู่ไกลเป็น การเปลี่ยนแปลงจากการบรรยาย ซึ่งเกิดผลดีแก่ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก

6. การสอนแบบโปรแกรม

การสอนแบบโปรแกรม เป็นวิธีการฝึกอบรมที่ได้รับการพัฒนาในช่วงปลายปี พ.ศ. 2493-2502 ทั้งในวงการศึกษาระดับประถมศึกษาและวงการศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ

- ผู้เรียนจะเรียนตามความสามารถของตน
- ผู้สอนไม่ใช่ส่วนสำคัญของการเรียน
- อุปกรณ์ที่จะใช้เรียนจะแตกออกเป็นหน่วย (Unit) หรือขั้นตอนย่อยๆ
- แต่ละขั้นตอนจะจัดลำดับอย่างมีเหตุผล
- ผู้เรียนจะได้รับทราบคำตอบในทันทีทันใด
- ในแต่ละขั้นตอนของโปรแกรม ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด

7. การระดมสมอง

เทคนิคการระดมสมองนี้ เป็นเทคนิคที่ใช้เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีโดยปราศจากข้อจำกัดหรือกฎเกณฑ์ใดๆ สมาชิกสามารถเสนอแนะความคิดเห็นได้ ทุกแง่ทุกมุมอย่างรวดเร็วภายในช่วงเวลาของการเสนอแนะนั้น จะไม่มีการคำนึงถึงข้อผิดพลาด ดี ไม่ดี เหมาะสม หรือควรไม่ควรแต่อย่างใด ความคิดทุกอย่างจะได้รับการยอมรับจากกลุ่มทั้งสิ้น

ผู้ดำเนินการหรือนำอภิปรายจะเป็นผู้เสนอหัวข้อในรูปคำถามหรือปัญหาให้กลุ่มทราบ คอยกระตุ้นให้สมาชิกออกความคิดเห็นตลอดเวลาที่กำหนดและจดข้อเสนอแนะทั้งหมดของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีหน้าที่เสนอความคิดเห็นในหัวข้อที่ได้รับให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่คำนึงถึงว่าจะปฏิบัติได้จริงหรือไม่

สถานที่สำหรับการระดมสมองนี้ไม่จำเป็นต้องใช้ห้องกว้างเพราะมีคนจำนวนน้อย แต่ต้องไม่มีสิ่งรบกวน การจัดที่นั่ง โดยให้เห็นหน้ากันทั่วถึง อาจจัดเป็นรูปตัว U และที่สำคัญคือทุกคนต้องสามารถมองเห็นกระดาน ซึ่งจะเป็นที่จดข้อเสนอแนะทั้งหมดได้ชัดเจน

หลังจากระดมสมองแล้ว กลุ่มจะใช้เวลาอีกช่วงหนึ่งสำหรับพิจารณาวิเคราะห์และประเมินคุณค่า ข้อเสนอแนะ โดยรวมข้อที่ใกล้เคียงกันเพิ่มเติมปรับปรุงให้สมบูรณ์และรัดกุมยิ่งขึ้น ตัดข้อที่ไม่เหมาะสมทิ้งไปเพื่อให้ได้ผลสรุปที่กลุ่มพอใจและยอมรับสำหรับนำเสนอที่ประชุมใหญ่ต่อไป

เทคนิควิธีการฝึกอบรมต่างๆ ดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งในอีกหลายวิธี แต่ละวิธีย่อมจะให้ผลที่แตกต่างกันออกไป ในขณะที่เดียวกันอาจจะเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะ หรืออาจจะใช้หลายวิธีผสมผสาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและลักษณะเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรม ขจรศักดิ์ หาญณรงค์ (2534) กล่าวว่า วิธีการฝึกหรือกิจกรรมการฝึกอบรมควรประกอบด้วย

1. กิจกรรมการรับรู้ เช่น การบรรยาย การอ่าน การดู การสังเกต
2. กิจกรรมการคิด เช่น การพิจารณา การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การตัดสินใจ การสรุป การประเมินค่า
3. กิจกรรมการปฏิบัติ เช่น การสาธิต บทบาทสมมุติ การเล่นเกม การเล่นละคร การร้องเพลง การปฏิบัติจริง การรายงาน

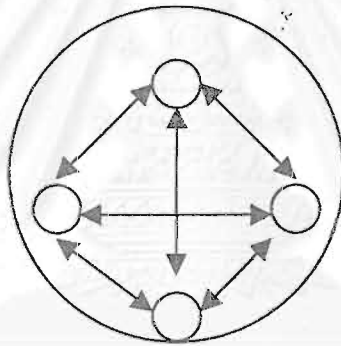
4. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

ได้มีผู้ให้ความหมายของเครือข่ายไว้หลายท่าน ดังนี้

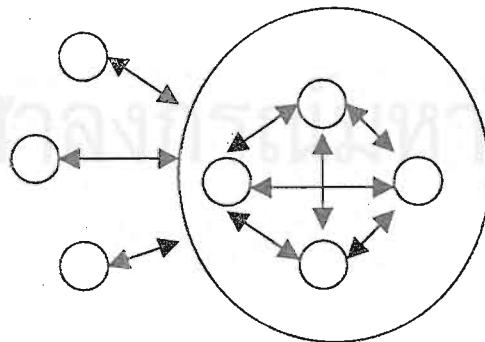
คำว่า Network ในภาษาอังกฤษให้ภาพพจน์ที่ชัดเจนคือ Net ตาข่าย ที่โยงใยถึงกัน และพร้อมที่จะ Work เมื่อต้องการใช้งาน และจากความหมายด้านการสื่อสาร ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในด้านสังคม ดังนั้นเครือข่ายจึงหมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายๆ องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตัวเอง มีเป้าหมาย มีวิธีทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง บุคคลหรือกลุ่มองค์กรเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลายาวนานพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็จะมีรากฐานวางเอาไว้ (เปรียบเสมือนมีสายโทรศัพท์ต่อเอาไว้) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้ (ดร.กาญจนา แก้วเทพ : 2538)

คำว่า "เครือข่าย" มีความหมายแตกต่างกันไปตามแต่ละมุมมองของบุคคล แต่จากการวิเคราะห์เครือข่ายต่างๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในประเทศไทย คำนิยามของเครือข่ายหมายถึง "การที่บุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงที่จะประสาน เชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่ง กลุ่มเครือข่ายนี้ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน" (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ : 2543)

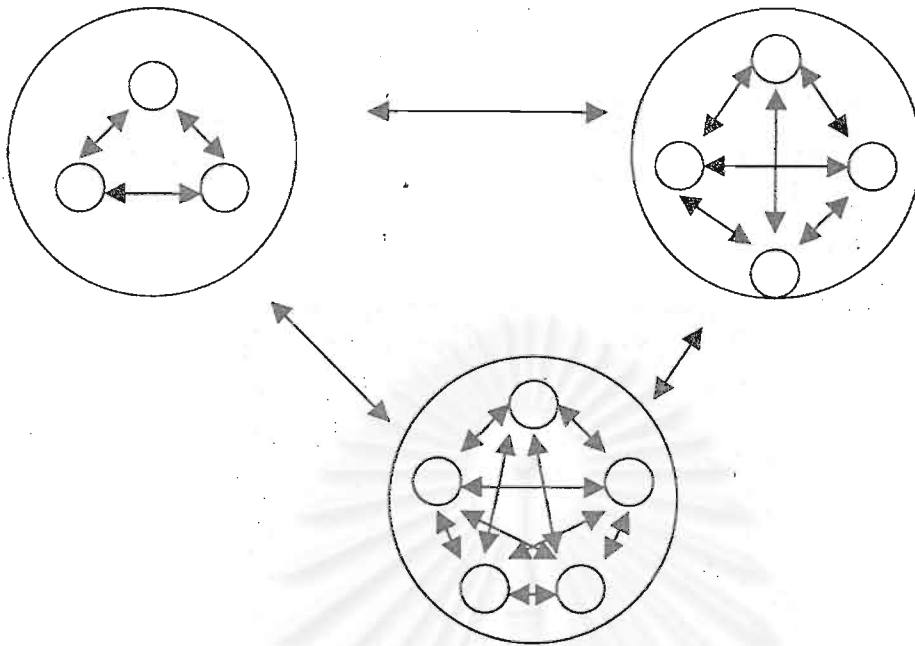
เครือข่ายมีได้หลายระดับ เนื่องจากเครือข่ายอาจเป็นการร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรประเภทเดียวกัน หรืออาจเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มบุคคลหรือองค์กรต่างประเภทกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงมีได้หลายระดับ ตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือแม้กระทั่งการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่

การเชื่อมโยงบุคคลกับบุคคล

การเชื่อมโยงบุคคลต่อกลุ่ม

การเชื่อมโยงของกลุ่มต่อกลุ่ม/เครือข่ายต่อเครือข่าย

การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย มีความหมายมากกว่าการที่คนมารวมกัน แต่ไม่ได้ร่วมกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้น การเชื่อมโยงเข้าหากันเป็นเครือข่ายนี้ จึงมิใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือร่วมสังสรรค์เท่านั้น แต่ต้องมีการพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันด้วยเป้าหมายที่ร่วมกันด้วย

ดังนั้น เครือข่ายจึงต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคล หรือองค์กร ที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายให้สามารถดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่สมาชิกแต่ละคนในเครือข่ายเห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่รวมกันเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจแล้วเครือข่ายก็เลิกไป และอาจกลับมารวมกันได้ใหม่หากจำเป็น หรืออาจเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องไปเรื่อยๆ ก็ได้

องค์ประกอบของเครือข่าย

เครือข่ายมีองค์ประกอบสำคัญๆ อยู่อย่างน้อย 7 องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่

1. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception)

สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิด การรับรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ถึง เหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาร่วมกัน มีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึง กัน เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงในการดำเนินกิจกรรมบาง อย่างร่วมกัน เพื่อเกิดการแก้ปัญหาขึ้น

การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจสำคัญของเครือข่ายที่จะทำให้เครือข่ายเกิดความต่อเนื่อง เพราะหากสมาชิกไม่มีความเข้าใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย มีผลทำให้การประสานงานและ การขอความร่วมมือในการดำเนินการเป็นไปอย่างยากลำบาก แต่สมาชิกของเครือข่ายสามารถมี ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพราะมุมมองที่แตกต่างกันย่อมมีประโยชน์ ช่วยให้เกิดการสร้างสรรค ในการทำงาน แต่ความคิดที่แตกต่างกันนี้ต้องอยู่ภายใต้จุดร่วมของเครือข่ายที่สมาชิกยอมรับได้ เพราะความแตกต่างที่มีอยู่จะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision)

วิสัยทัศน์ร่วม เป็นการมองเห็นภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกใน กลุ่ม การรับรู้ เข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายร่วมกันทำให้กระบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพ และช่วยลดความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองหรือความคิดเห็นที่แตกต่าง กันได้ ในทางตรงข้าม เมื่อใดที่วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายส่วนตัว ขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย ของเครือข่าย พฤติกรรมการปฏิบัติของสมาชิกคนนั้นจะเริ่มแตกต่างจากสิ่งที่สมาชิกเครือข่าย กระทำร่วมกัน ดังนั้น การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการสร้างให้เกิดขึ้น แต่จำเป็น ต้องสร้างให้เกิดขึ้น และสมาชิกของเครือข่ายควรมีวิสัยทัศน์ย่อยส่วนตัว ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ของเครือข่าย แม้ว่าจะไม่ได้ซ้อนทับกันสนิทกับวิสัยทัศน์ของเครือข่าย แต่ก็ควรสอดคล้องไปใน ทิศทางเดียวกัน

3. การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits)

เครือข่ายเกิดจากการที่สมาชิกแต่ละคนต่างก็มีความต้องการของตนเอง และความ ต้องการเหล่านั้นไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ข้อจำกัดนี้ทำให้เกิดการ

รวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากพอให้รวมตัวกันเป็นเครือข่าย ดังนั้น การรวมเป็นเครือข่ายจึงตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน และประโยชน์ที่ไม่ใช่ตัวเงินด้วย เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ

แม้ว่าผลประโยชน์ที่แต่ละบุคคลได้รับอาจมากน้อยแตกต่างกัน แต่ทุกคนต้องได้รับประโยชน์ เมื่อใดสมาชิกไม่ได้รับประโยชน์ร่วม หรือเมื่อเขาคิดคำนวณแล้วเขาเสียมากกว่าได้ เขาก็จะเริ่มถอนตัวออกจากเครือข่ายไป หรือเมื่อเขาได้รับการสนองตอบต่อความต้องการที่มีอย่างสมบูรณ์แล้ว เขาก็จะออกไปจากเครือข่ายไปในที่สุด ประเด็นสำคัญอีกประการ คือ ผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับต้องมากพอสำหรับเขาในการจูงใจให้เขามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติจริงโดยไม่ได้มีส่วนร่วมเพียงแค่มียี่ห้อตำแหน่งหรือรายชื่อในเครือข่ายเท่านั้น แต่ไม่มีการเข้าร่วมปฏิบัติการจริงในเครือข่าย

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholders Participation)

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในเครือข่าย (All Stakeholders in Network) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแท้จริง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่าย ควรเป็นไปในลักษณะที่เท่าเทียมกัน (Equal Status) ในฐานะ "หุ้นส่วน" (Partner) ของเครือข่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal Relationship) ที่เท่าเทียมกัน แทนความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship)

5. การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship)

องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ก็คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็เสริมสร้างซึ่งกันและกัน โดยการนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดด้อยของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการที่ต่างคนต่างอยู่

หากเมื่อใดที่คุณสมบัติหรือผลประโยชน์ของสมาชิกของเครือข่ายไม่เกื้อหนุนกันแล้ว โอกาสที่เครือข่ายนั้นจะสลายตัวไปย่อมเกิดขึ้นได้ง่าย นอกจากนี้แล้ว การรวมกันเป็นเครือข่าย

ต้องทำให้เกิดการเสริมสร้างกันและกันในเครือข่ายด้วย หากคุณสมบัติของสมาชิกไม่เพียงพอในการเสริมสร้างกัน ก็ต้องมีการขยายเครือข่ายต่อไปอีก เพื่อแสวงหาสมาชิกใหม่เข้ามาเสริมเครือข่ายให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์ (Sufficiency) ในตัวเองมากขึ้น

6. การพึ่งพิงกัน (Interdependence)

เนื่องจากข้อจำกัดของสมาชิกในเครือข่ายทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเอง การทำเป้าหมายร่วมกันให้สำเร็จได้นั้น สมาชิกต่างจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การจะทำให้สมาชิกหรือหุ้นส่วนของเครือข่ายเชื่อมโยงเข้าหากันอย่างเหนียวแน่นจำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่ หากเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล่มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงจำเป็นต้องดำรงอยู่ของเครือข่าย ซึ่งการพึ่งพิงกันนี้จะส่งผลทำให้สมาชิกต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

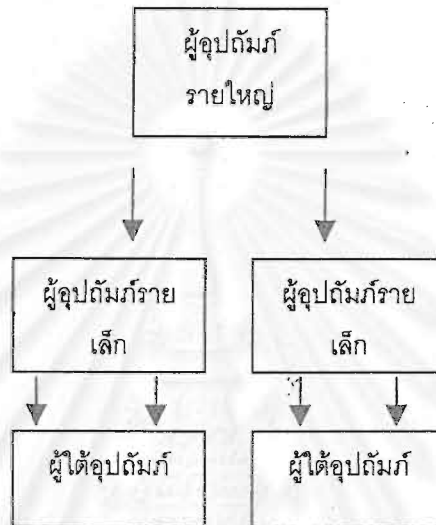
7. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction)

หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างจากการที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีทางที่จะเกิดความร่วมมือกันได้ และไม่เกิดเครือข่ายความร่วมมืออย่างแท้จริง ดังนั้น สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน เช่น มีการติดต่อกัน ผ่านทางการเขียน หรือการพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งผลของการมีปฏิสัมพันธ์นี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย

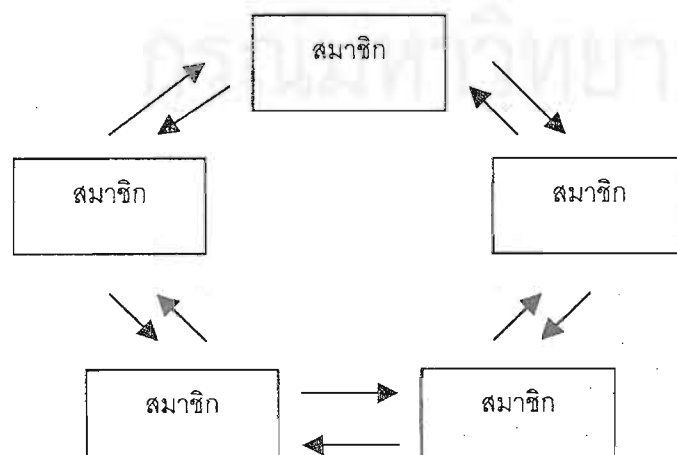
ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นลักษณะของความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน (Reciprocal Exchange) มิใช่ปฏิสัมพันธ์ลักษณะฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใด ก็จะทำให้เกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่สนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น (Highly Integrated) นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น และทำให้เครือข่ายเข้มแข็งขึ้น

การแบ่งรูปแบบของการสร้างเครือข่ายสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ (กาญจนา แก้วเทพ : 2538)

1. เครือข่ายแนวดิ่ง หมายถึง สถานภาพและฐานะของคนในแต่ละลำดับชั้นจะเรียงจากสูงไปหาต่ำ ผู้ที่อยู่สูงจะเป็นผู้อุปถัมภ์และผู้ที่อยู่ข้างล่างก็จะเป็นผู้ได้อุปถัมภ์ เมื่อผู้อุปถัมภ์ต้องการความช่วยเหลือก็ระดมได้จากลูกข่ายของตน ส่วนผู้ที่อยู่ข้างล่างก็สามารถจะขอบริการบางอย่างเมื่อตนขาดแคลนได้ การแลกเปลี่ยนระหว่างชั้นนี้มีลักษณะไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน

2. เครือข่ายแนวนอน หมายถึง ฐานะและสถานภาพของคนในทุกกลุ่มที่เข้ามาเป็นเครือข่ายกันนั้นมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพย์สินหรือบริการต่างๆ มีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เครือข่ายแนวนอนนี้อาจจะเป็นการติดต่อกันเองระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่ม ในกรณีไม่ซับซ้อนนัก โดยไม่ต้องมีตัวกลาง หรือในกรณีที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มีหลายกลุ่มมากขึ้น ก็อาจจะมีแม่ข่ายเป็นตัวประสาน แต่สถานภาพของแม่ข่ายก็เสมอภาคเท่าเทียมกับคนอื่นๆ

ตัวอย่างของเครือข่ายแนวตั้ง ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐบาลกับชาวบ้าน เป็นต้น

ส่วนตัวอย่างเครือข่ายแบบแนวนอน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชาวบ้านเองกับครอบครัว เป็นต้น

นอกจากนี้ เรายังสามารถแบ่งประเภทของเครือข่ายในแง่ของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการสร้างเครือข่าย ได้ดังนี้

1. เครือข่ายเป็นเทคนิคหรือกลยุทธ์อย่างหนึ่งในการระดมทรัพยากรจากส่วนอื่นๆ ของเครือข่ายมาเพื่อใช้แก้ปัญหาเฉพาะหน้า การสร้างเครือข่ายในลักษณะนี้มักจะเป็นการคาดหวังที่จะแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน โดยที่ถือผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มเป็นหลัก และพร้อมจะสลายข่างานอื่นๆ เมื่อถึงเวลาวิกฤติ (เนื่องจากเครือข่ายมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งในการทำงาน จึงพร้อมที่จะสละทิ้งหากหมดประโยชน์)

2. การสร้างเครือข่ายต้องเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของกลุ่มหรือองค์กรของตน เนื่องจากกลุ่มมีขีดจำกัดความสามารถในการแก้ปัญหาหนึ่งๆ โดยลำพัง ในแง่นี้นอกจากกลุ่มจะต้องพยายามรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองเอาไว้แล้ว ก็ยังต้องพยายามรักษาเครือข่ายเอาไว้ด้วย เพราะเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นของกลุ่ม การสร้างเครือข่ายลักษณะนี้จะพบมากเมื่อกลุ่มต่างๆ ต้องติดต่อประสานงานกันเพื่อแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ

3. การสร้างเครือข่ายจะเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างฐานสำหรับการแก้ปัญหาร่วมกัน ทั้งในยามปกติและยามที่เกิดวิกฤติการณ์ ความแตกต่างระหว่างความหมายที่ 3 กับความหมายที่ 2 คือ การที่กลุ่มแต่ละกลุ่มจะเห็นความสำคัญของกลุ่มตนเองและกลุ่มอื่นๆ ที่เป็นเครือข่ายสำหรับในความหมายที่ 3 นี้ จะให้ความสำคัญแก่กลุ่มของตนและเครือข่ายในลักษณะที่เท่าเทียมกัน ในบางครั้งจะสามารถเสียสละผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองเพื่อพัฒนาอีกกลุ่มอื่นๆ ในเครือข่ายให้ก้าวหน้าขึ้นมาทัดเทียมกัน เนื่องจากในความหมายที่ 3 นี้ ทุกกลุ่มที่มาร่วมกันเป็นเครือข่ายจะตระหนักว่า “หลังจากการมาร่วมมือกันนั้นมีความแข็งแกร่งกว่าพลังจากกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่ม” ในลักษณะนี้บรรดาเครือข่ายจึงไม่เพียงแต่ใช้ประโยชน์จากเครือข่ายเท่านั้น แต่จะพยายามสร้างศักยภาพของกลุ่มทุกกลุ่มที่อยู่ในเครือข่าย พร้อมกับพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

การแบ่งประเภทของเครือข่าย

การแบ่งประเภทของเครือข่าย เพื่อประโยชน์ในการจำแนกกลุ่มบุคคลที่มีอยู่ให้ง่ายต่อความเข้าใจ เกณฑ์ในการแบ่งประเภทของเครือข่ายมีหลากหลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการใช้งาน เกณฑ์การแบ่งประเภทของเครือข่ายมีดังนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์:2543)

1. ขนาดของกลุ่ม

ประเภทของเครือข่ายแบ่งตามขนาดของกลุ่มได้เป็น (1) เครือข่ายรวม (Total Network) และ (2) เครือข่ายย่อย (Subnetwork) โดยที่เครือข่ายรวมเปรียบเสมือนสังคมใหญ่ในภาพรวม ในขณะที่เครือข่ายย่อยเปรียบเสมือนกลุ่มสังคมย่อยที่อยู่ในสังคมใหญ่

2. พื้นที่

ประเภทของเครือข่ายแบ่งตามพื้นที่ได้เป็น (1) เครือข่ายระดับหมู่บ้านในพื้นที่ตำบล (2) เครือข่ายระดับหมู่บ้านข้ามพื้นที่ตำบล (3) เครือข่ายระหว่างตำบลในอำเภอใดอำเภอหนึ่ง (4) เครือข่ายระดับตำบลข้ามพื้นที่อำเภอ (5) เครือข่ายระดับอำเภอในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง (6) เครือข่ายระดับอำเภอข้ามพรมแดนจังหวัด และ (7) เครือข่ายระหว่างจังหวัดในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง

3. ประเด็นที่สนใจร่วม

ประเภทของเครือข่ายขึ้นกับประเด็นที่เครือข่ายนั้นสนใจ ซึ่งอาจแบ่งได้หลากหลาย เครือข่ายหนึ่งเครือข่ายอาจมีประเด็นที่สนใจหลายประเด็นที่สนใจหลายประเด็นรวมอยู่ก็ได้

4. วิชาชีพของสมาชิกกลุ่ม

ประเภทของเครือข่ายแบ่งตามระดับวิชาชีพของสมาชิกในเครือข่าย เช่น เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายนักธุรกิจ เครือข่ายสื่อสารมวลชน เป็นต้น ทั้งนี้อาจนับรวมเครือข่ายผู้นำชุมชน เครือข่ายผู้นำศาสนา เข้ามาร่วมด้วยก็ได้

5. บทบาทของกลุ่ม

ประเภทของเครือข่ายพิจารณาจากบทบาทหลักที่เครือข่ายนั้นดำเนินการอยู่ เช่น เครือข่ายการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เครือข่ายการศึกษาวิจัย เครือข่ายเพื่อการวิเคราะห์และเสนอแนะนโยบาย เป็นต้น

6. ลักษณะภาคีที่ร่วมในเครือข่าย

ประเภทของเครือข่ายแบ่งตามลักษณะภาคีในเครือข่ายเกิดได้สองลักษณะ คือ (1) เครือข่ายแนวนอน (Horizontal Network) เป็นการสร้างเครือข่ายของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะทางสังคมใกล้เคียงกัน เผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เช่น การรวมกลุ่มระหว่างมูลนิธิกับ NHOs และ (2) เครือข่ายแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างภาคีที่แตกต่างกัน เช่น การรวมกลุ่มระหว่างหน่วยงานของรัฐกับองค์กรชุมชน การรวมตัวระหว่างองค์กรท้องถิ่นกับมูลนิธิของบริษัทธุรกิจ เป็นต้น

7. ระดับความเชื่อมโยง

ประเภทของเครือข่ายที่แบ่งด้วยเกณฑ์นี้ใช้ระดับความเชื่อมโยงระหว่างบุคคลที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายกับภาคีต่างๆ ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันในระดับสูง เครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงกันในระดับรองลงไป จนถึงเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงกันในระดับห่างออกไป การแบ่งในลักษณะนี้ เป็นการประเมินระดับอิทธิพลของบุคคลที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ที่จะมีต่อสมาชิกในเครือข่ายนั้น

เครือข่ายสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้อีกหลากหลาย ตามแต่เกณฑ์ที่กำหนดขึ้น การแบ่งประเภทของเครือข่ายตามเกณฑ์เหล่านี้เป็นเพียงการแบ่งในเชิงทฤษฎี เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การดำเนินการของเครือข่ายอาจซ้อนทับกันอยู่ในหลายเกณฑ์ และสมาชิกของเครือข่ายประกอบด้วยกลุ่มบุคคลหลากหลายวิชาชีพก็ได้ หรืออาจเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมกลุ่มข้ามพรมแดนก็ได้ ปัจจุบันการสร้างเครือข่ายระหว่างบุคคลที่อยู่ต่างพรมแดนทางภูมิศาสตร์สามารถกระทำได้ง่าย เพราะเส้นทางคมนาคมได้เชื่อมถึงกันอย่างสะดวก ประกอบกับพัฒนาการของข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงพื้นที่ต่างๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้นด้วย

หากกล่าวโดยสรุปแล้ว การแบ่งประเภทของเครือข่ายนั้น เพื่อจุดประสงค์ในการทำความเข้าใจกับเครือข่ายที่เกิดขึ้น และเพื่อการนำผลที่ได้ไปใช้ในการดำเนินการต่อไป เช่น เพื่อการกำหนดนโยบาย หรือเพื่อการวางแผนขยายเครือข่ายต่อไป เป็นต้น

เมื่อมีการรวมตัวกันของกลุ่มต่างๆ จนเกิดเป็นเครือข่าย เครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงสมาชิกของเครือข่ายเข้าด้วยกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ การสื่อสาร ดังนั้นในการวิเคราะห์เครือข่ายต่างๆ การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการสื่อสารเป็นส่วนที่แทรกอยู่ในทุกกระบวนการของเครือข่าย

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มนั้นจำเป็นที่จะต้องให้ "การสื่อสาร" มาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงบุคคลในกลุ่มเข้าด้วยกัน ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารก็คือ ต้องการระบุถึงโครงสร้างการสื่อสาร เพื่อให้เข้าใจถึงภาพรวมของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม โดยมีผู้ได้ให้ความหมายของ "เครือข่ายการสื่อสาร" ไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

ดิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ (2526 : 47) กล่าวว่า เครือข่ายการสื่อสารหมายถึง ระบบการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารในบรรดาสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งมีทั้งเครือข่ายแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

วินิจ เกตุขำ (2522 : 45) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง แบบแผนการติดต่อเกี่ยวข้อง และประสานกันภายในกลุ่มโดยสมาชิกภายในกลุ่มจะมีการรับการถ่ายทอดเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

Roger (1986 : 203) กล่าวว่า เครือข่ายการสื่อสารเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเชื่อมโยงกันโดยรูปแบบการไหลของข่าวสาร

นอกจากนั้น Roger และ Kincaid (1981 : 42) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสาร ว่าเป็นวิธีการศึกษาเพื่อระบุถึงโครงสร้างการสื่อสารในระบบ โดยการวิเคราะห์การไหลของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหน่วยในการวิเคราะห์

จากลักษณะของการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารที่ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลวิเคราะห์ ดังนั้น สถานภาพของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มก็ต้องสัมพันธ์กับการสื่อสารระหว่างบุคคล ยังมีสถานภาพสูง เช่น เป็นหัวหน้า การสื่อสารมักจะออกมาในรูปการเสนอความคิดเห็น และรับเอาความคิดเห็นจากสมาชิกอื่นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและสถานภาพของสมาชิกอาจแยกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (วินิจ เกตุขำ : 2522)

1. การสื่อสารมักมีแนวโน้มไปสู่บุคคลที่มีสถานภาพสูงในกลุ่ม เช่น หัวหน้า หรือประธาน กลุ่มจะมีการสื่อสารกับคนอื่นในกลุ่มมากกว่าลูกน้องหรือสมาชิก เพราะอย่างน้อยหัวหน้าจะต้องคอยติดต่อประสานงาน รับฟังสมาชิกในกลุ่ม
2. การสื่อสารจะมีแนวโน้มไปสู่บุคคลที่มีสถานภาพเท่าเทียมกันมากกว่าแตกต่างกัน เช่น กลุ่มที่มีคนหลายฐานะ ต่างวัยวุฒิ คุณวุฒิกันมากๆ จะมีการสื่อสารน้อยกว่าในกลุ่มที่มีฐานะ วัยวุฒิ คุณวุฒิ เท่าเทียมกัน
3. การสื่อสารจะไม่ค่อยเกิดขึ้นในกลุ่มที่บุคคลที่มีสถานภาพเหลื่อมล้ำต่ำสูงกว่ากันหรือสถานภาพไม่เป็นที่บังชัด

เมื่อทราบความหมายของเครือข่ายการสื่อสารแล้ว การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารทำได้โดย

1. วิเคราะห์ลักษณะของเครือข่ายการสื่อสาร
2. วิเคราะห์บทบาทของสมาชิกภายในเครือข่าย
3. วิเคราะห์ดัชนีความสัมพันธ์ในเครือข่ายการสื่อสาร(Network Descriptors)

ลักษณะของเครือข่าย

ในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสารนั้น Harold J. Leavitt ได้ทดลองทำการวิจัยโดยใช้แบบของการสื่อสารหลายแบบ พบว่า การสื่อสารจัดแยกออกได้เป็น 2 แบบ คือ แบบที่มีศูนย์กลาง กับแบบกระจายอำนาจ

1. การสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Centralized Communication) เป็นการสื่อสารที่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางหรือทางผ่าน โดยที่สมาชิกคนอื่นๆ ไม่มีการติดต่อกันโดยตรง แต่ต้องผ่านคนกลาง

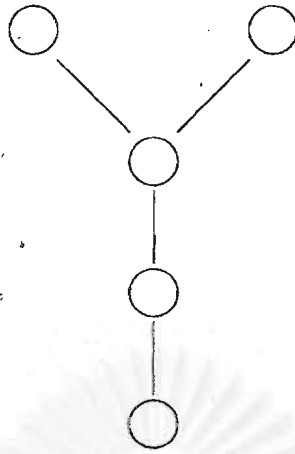
2. การสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Communication) เป็นการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มติดต่อกันโดยอิสระ ไม่มีใครตัดสินใจคนเดียว แต่ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหา เป็นวิธีที่ใช้ได้ตรงกับกระบวนการกลุ่มมาก เพราะทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) ผลที่ออกมาจะได้อัตโนมัติทั้งผลผลิต (Product) และกระบวนการ (Process) ของกลุ่ม หมายถึง การสื่อสารแบบนี้คำนึงถึงการเอาใจใส่ผู้ทำงาน สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ชวัญและกำลังใจของกลุ่มด้วย

1. การสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Centralized Communication)

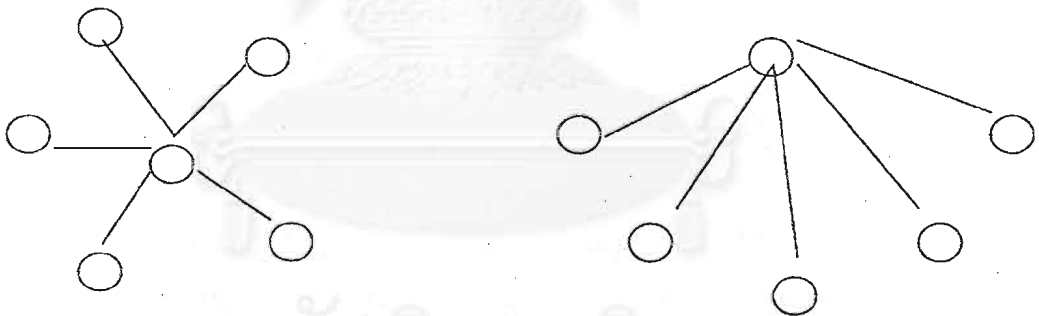
1.1 เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่ (Chain network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกแต่ละคนจะได้ติดต่อไปยังสมาชิกคนอื่นที่อยู่ถัดไปเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในแง่การประสานงานและการติดต่อระหว่างสมาชิกในกลุ่ม บางครั้งจึงเป็นความยากลำบากที่กลุ่มจะทำงานให้สำเร็จได้ตามที่ต้องการ การขาดความเป็นอิสระในการติดต่อสื่อสารเพราะสมาชิกจะติดต่อกับบุคคลอื่นได้เพียง 2 คน หรือ 2 คนที่ต่อจากเขาเท่านั้น จึงทำให้ความพอใจของสมาชิกในกลุ่มค่อนข้างต่ำ

1.2 เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย (Y Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกที่อยู่ตรงกลางเพียง 2 คน จะทำหน้าที่ประสานงานและส่งข้อมูลที่รับจากสมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่รอบนอก การสื่อสารแบบนี้มีความเหมาะสมกว่าแบบลูกโซ่ในแง่ที่ทำงานสำเร็จได้ดีกว่า เพราะข้อมูลสามารถผ่านทิศทางต่างๆ ได้มากกว่า แทนที่จะอาศัยคนที่อยู่ถัดไปเท่านั้น โดยปกติบุคคลที่อยู่ตรงกลางสักคนหรือ 2 คนเท่านั้นที่มีความพอใจต่อรูปแบบการสื่อสารแบบนี้ แต่ส่วนที่เหลือของกลุ่มหรือผู้ที่อยู่รอบนอกมีความพอใจต่ำ รูปแบบของข่ายการสื่อสารแบบตัวยายนี้นักจะเกิดขึ้นในกลุ่มที่สมาชิกเพียง 1 คน หรือ 2 คนเท่านั้น เต็มใจที่จะรับทำงานและรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน ในขณะที่ส่วนที่เหลือของกลุ่มไม่ยอมรับผิดชอบ

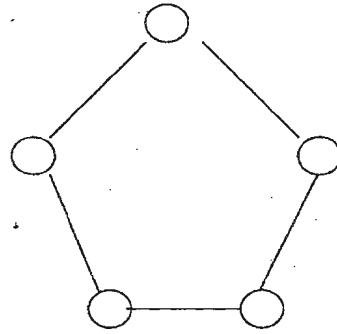

1.3 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (Wheel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกคนหนึ่งเป็นผู้รับข่าวจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งแล้วส่งข่าวนั้นไปยังสมาชิกคนอื่นๆ บุคคลที่อยู่ตรงกลางของกลุ่มจะเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงและเป็นผู้นำของกลุ่ม เพราะเป็นผู้เดียวที่รับผิดชอบผลสำเร็จของงาน

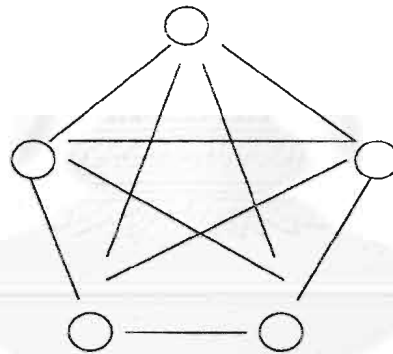

2. การสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Network)

2.1 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม (Circle Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกในกลุ่มทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกที่อยู่ถัดจากคนทั้งสองข้าง สถานะของทุกคนมีความเท่าเทียมกันและทุกคนมีความพอใจ อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องความรับผิดชอบจะเกิดขึ้น เพราะจะหาคนรับผิดชอบไม่ได้เพราะแต่ละคนมีฐานะเท่าเทียมกัน จะหาใครมาเป็นศูนย์รวมของกลุ่มไม่ได้

2.2 เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (All Channel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกคนอื่นได้โดยตรงไม่ต้องผ่านสมาชิกคนอื่น ๆ ทั้งในการรับข่าวและส่งข่าว อาจถือได้ว่าเป็นเครือข่ายการติดต่อที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่มีข้อจำกัดการสื่อสารของสมาชิก โดยเครือข่ายนี้จะเปิดโอกาสให้มีปฏิริยาย้อนกลับสูงที่สุด

Shaw (อ้างถึงในยุบล เบญจรงค์กิจ : 2534) ทำการสรุปผลงานวิจัยในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสารไว้ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. เครือข่ายแบบรวมอำนาจสู่ส่วนกลาง จะก่อให้เกิดผู้นำเพียงคนเดียว และเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าแบบกระจายอำนาจ เพราะคนกลางในโครงสร้างจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปัญหามากกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ทำให้เขาเป็นผู้ควบคุมความสำเร็จในการทำงานของกลุ่มเพราะเขาอยู่ในตำแหน่งตัวเชื่อมการสื่อสารที่สำคัญ

2. โครงสร้างการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ มีประสิทธิภาพมากกว่าในการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อน แต่โครงสร้างการสื่อสารแบบรวมอำนาจมีประสิทธิภาพมากกว่าในการแก้ปัญหาต่างๆ ในการทำงานง่ายๆ ใช้ข้อมูลข่าวสารจำนวนน้อยในงานที่ต้องการข้อมูลเพียงประการเดียว

เครือข่ายแบบรวมอำนาจจะทำงานโดยก่อให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย และสำเร็จเร็วกว่าแบบขยายอำนาจ เพราะการติดต่อสื่อสารแบบนี้เป็นการติดต่อทางเดียวที่ถูกครอบงำ โดยผู้นำเพียงคนเดียว ความเป็นระเบียบถูกกำหนดขึ้น เพื่อไม่ให้มีข่าวสารมาก ส่วนการติดต่อสื่อสารแบบวงกลมสมาชิกของกลุ่มจะติดต่อกับบุคคล 2 คนได้ พวกเขาจึงใช้เวลามากกว่า แต่ในงานที่ต้องใช้ข้อมูลร่วมกัน และต้องมีการปฏิบัติด้วยนั้น โครงสร้างการสื่อสารแบบกระจายอำนาจจะทำงานได้รวดเร็วและมีข้อผิดพลาดน้อยกว่าแบบรวมอำนาจ

3. สภาวะข่าวสารท่วมท้นมักจะเกิดขึ้นในเครือข่ายการสื่อสารแบบรวมอำนาจ เพราะข่าวสารและการตัดสินใจจะไปรวมอยู่ที่จุดศูนย์กลางของเครือข่าย ทำให้ผู้นำของโครงสร้างการสื่อสารแบบนั้นอยู่ในสภาวะข่าวสารท่วมท้นได้ ส่วนเครือข่ายการสื่อสารแบบกระจายอำนาจนั้น ทุกคนต้องใช้ข้อมูลร่วมกัน ต้องเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้นำ ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะมีใครเกิดสภาวะข่าวสารท่วมท้นได้

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างของการติดต่อสื่อสารสามารถมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของคน รวมทั้งยังมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่มในด้านความเร็ว ความถูกต้อง และการปรับตัวอีกด้วย

บทบาทของสมาชิกภายในเครือข่าย

นอกเหนือจากรูปแบบของการไหลของข่าวสารภายในกลุ่มแล้ว ยังมีเรื่องของความแตกต่างของบทบาทของบุคคลในเครือข่ายการสื่อสารที่เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร โดย Monge (1987 อ้างถึงใน Sven Windahl 1992 , 77) ได้แบ่งบทบาทของคนในกลุ่ม ดังต่อไปนี้

- Membership Role คือ กลุ่มบุคคลเป็นสมาชิกในกลุ่มและพวกของเครือข่าย
- Liaison Role คือ บัณฑิตบุคคลที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง
- Star Role คือ บัณฑิตบุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนอื่นๆ เป็นจำนวนมาก
- Isolate Role คือ บัณฑิตบุคคลที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่นๆ น้อยมากจะไม่เผยแพร่ต่อ
- Boundary-Spanning Role คือ บัณฑิตบุคคลที่ติดต่อระหว่างกลุ่มตัวเองกับกลุ่มภายนอกสังคม เพื่อนำสิ่งต่างๆ ภายนอกสังคมเข้ามาเผยแพร่ในสังคมของตน

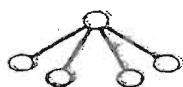
Belbin อ้างถึงใน Hartley(1997) ว่า ถ้าหากมองในบทบาทของทีม ที่มีการเชื่อมโยงบทบาทแต่ละบทบาทกับลักษณะบุคลิกภาพของสมาชิกภายในกลุ่ม จะพบว่ามีบทบาทภายในกลุ่มอยู่ 8 บทบาทด้วยกัน คือ

1. Coordinator หรือ Chair ทำหน้าที่จัดการและประสาน ช่วยให้กลุ่มมุ่งเน้นไปยังวัตถุประสงค์หลักและให้สมาชิกในกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วม
2. Team Leader หรือ Shaper ริเริ่มและเป็นผู้นำ เสี่ยงในการได้รับความพึงพอใจหรือด้วยประสิทธิผล ผลักดันและกระตุ้นให้ไปสู่เป้าหมาย
3. Innovator หรือ Plant จัดหาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ๆ
4. Monitor-evaluator ค้นหาข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ
5. Team Worker สนับสนุนให้เกิดสปริตภายในกลุ่ม
6. Completer ตรวจสอบว่าทุกสิ่งเสร็จสมบูรณ์ และทันตามกำหนด
7. Implementer หรือ Company Worker มุ่งเน้นการปฏิบัติและทำงานอย่างหนักในกลุ่ม
8. Resource Investigator ติดต่อกับภายนอกกลุ่ม

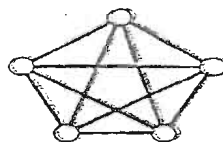
การวิเคราะห์ Network Descriptors

นอกเหนือจากการศึกษาโครงสร้างและตำแหน่งของสมาชิกภายในเครือข่ายแล้ว ยังสามารถศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในเครือข่ายโดยการศึกษา Network Descriptors ดังต่อไปนี้ (Hellweg, 1997:179 อ้างถึงในพรณสิริ จิตรรัตน์ , 2544)

- Dominance เป็นตัวชี้วัดระดับความเท่าเทียมกันในความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในเครือข่าย ซึ่งถ้าหากเป็นเครือข่ายที่มีการครอบงำสูง (High Dominance Network) การสื่อสารจะเป็นแบบมีศูนย์กลางหรือรวมอำนาจ ในขณะที่เครือข่ายที่มีการครอบงำต่ำ (Low Dominance Network) การสื่อสารจะเป็นแบบกระจายอำนาจ

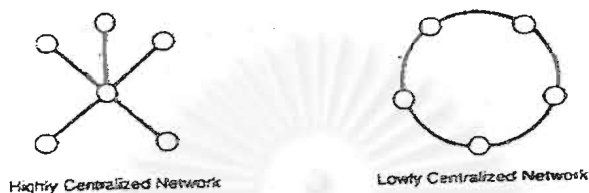

Highly Dominant Network

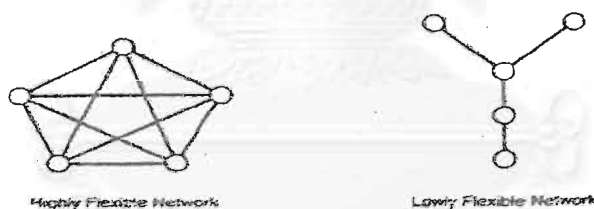

Lowly Dominant Network

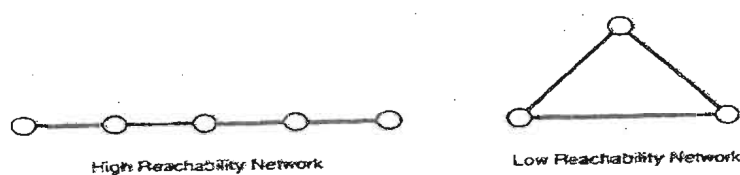
- Centrality เป็นตัวชี้วัดระดับที่สมาชิกภายในเครือข่ายจะอยู่บนตำแหน่งที่ข้อมูลข่าวสารไหลผ่าน โดยเครือข่ายที่มีการรวมศูนย์สูง (High Central Network) นั้น ลักษณะการไหลของข้อมูลข่าวสารค่อนข้างจะระบุแน่นอนว่าจะไหลผ่านจากสมาชิกตำแหน่งใดไปสู่ปลายทางที่ตำแหน่งใด

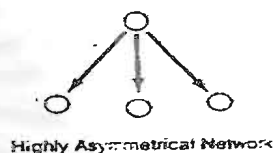
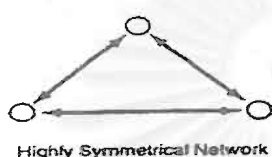
- Flexible เป็นตัวชี้วัดระดับที่ปฏิบัติตามกฎของเส้นทางการสื่อสารภายในเครือข่าย โดยเครือข่ายที่มีความยืดหยุ่นสูง (High Flexible Network) จะอนุญาตให้มีเส้นทางการสื่อสารได้หลายเส้นทาง ในขณะที่เครือข่ายที่มีความยืดหยุ่นต่ำ (Low Flexible) จะใช้รูปแบบการส่งข่าวสารแบบเดิมๆ เสมอ

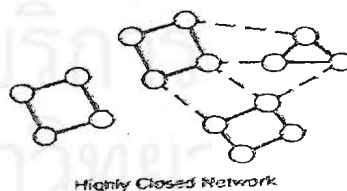
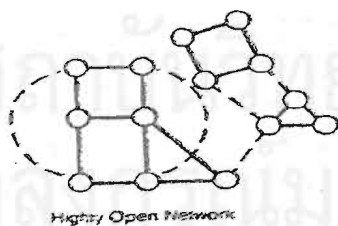
- Reachability เกี่ยวกับจำนวนของสมาชิกที่ข้อมูลข่าวสารจะต้องไหลผ่านจนกว่าจะถึงปลายทาง ในเครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่ ข้อมูลข่าวสารจะต้องไหลผ่านสมาชิกจำนวนมากก่อนที่จะไปถึงปลายทาง ตรงกันข้ามกับเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ ซึ่งข้อมูลข่าวสารไหลผ่านสมาชิกจำนวนน้อยก่อนที่จะไปถึงปลายทาง โดยจำนวนสมาชิกที่ข้อมูลข่าวสารจะต้องไหลผ่านมีมากเท่าไร ก็จะทำให้เกิดการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารมากขึ้นเท่านั้น

- Symmetry เป็นตัวชี้วัดว่าการแบ่งปันการสื่อสารภายในเครือข่ายระหว่างสมาชิกอย่างเท่าเทียมกันหรือไม่ ซึ่งถ้าเป็นเครือข่ายที่มีความสมดุลสูง (High Symmetrical Network) จะมีลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง ในขณะที่ถ้าเป็นเครือข่ายที่มีความไม่สมดุลสูง (High Asymmetrical Network) จะมีลักษณะการสื่อสารแบบทางเดียวและเป็นการสื่อสารแบบบนลงล่าง

- Openness เป็นตัวชี้วัดว่าเครือข่ายมีการเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมภายนอกมากน้อยเพียงใด โดยเครือข่ายเปิด (Open Network) จะมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ ในระบบเครือข่ายปิด (Closed Network) จะปิดตัวเอง อาจเนื่องมาจากสามารถปฏิบัติงานด้วยตนเองได้ ไม่ต้องการข้อมูลข่าวสารจากภายนอกในการบรรลุวัตถุประสงค์ของตนและไม่ต้องการสื่อสารกับภายนอกเพื่อข้อมูลข่าวสาร การบริการหรือสินค้าใดๆ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร

จารุณี พัทธพิมานสกุล (2542) ศึกษาเรื่องการศึกษาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิต พบว่า ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิตเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบแนวระนาบ และเครือข่ายประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ มูลนิธิชีวิต กลุ่มแกนนำภายนอก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับรูปแบบการติดต่อสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม และรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่ายของกลุ่ม

หริสุดา ปันทอนันท์ (2544) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารและเครือข่ายการรณรงค์ "เมาไม่ขับ" พบว่า การสื่อสารภายในเครือข่าย "เมาไม่ขับ" ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1. การขอการสนับสนุนด้านนโยบาย 2. การขอการสนับสนุนด้านการใช้กฎหมายควบคู่ไปกับการรณรงค์ 3. การขอการสนับสนุนด้านงบประมาณ 4. การขอการสนับสนุนด้านกิจกรรมการรณรงค์ 5. การประชาสัมพันธ์ 6. การประเมินโครงการ 7. การสร้างกระแสสังคม โดยวิธีการสื่อสารที่ใช้เป็นแบบการสื่อสารสองทางทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ส่วนการสื่อสารกับสาธารณชน มุ่งทำการสื่อสารไปยังกลุ่มคนต่อไปนี้ 1. กลุ่มผู้ขับขี่ยานพาหนะ 2. ประชาชนทั่วไป 3. ผู้ขับขี่รถมอเตอร์ไซด์ 4. พนักงานในองค์กรของหน่วยงานที่ร่วมรณรงค์เมาไม่ขับ โดยมีวิธีการสื่อสารไปยังสาธารณชนโดย 1. สร้างกระแสสังคมเกี่ยวกับเมาแล้วขับ 2. สร้างฟรีเซนเตอร์จากเหยื่อเมาแล้วขับ 3. ใช้โบว์ฟ้าเป็นสัญลักษณ์ในการรณรงค์ 4. จัดงานแถลงข่าว 5. ใช้สื่อทุกช่องทาง 6. จัดนิทรรศการให้ความรู้แก่ประชาชน 7. จัดกิจกรรมในย่านสถานบันเทิงและหอศิลป์ 8. จัดกิจกรรมช่วงเทศกาล 9. จัดกิจกรรมตามโรงเรียนต่างๆ

พรพนสิริ จิตรรัตน์ (2544) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นใน จ.ชลบุรี พบว่า ลักษณะเครือข่ายของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นใน จ.ชลบุรี เป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบรวมศูนย์ มีนายสมชาย คุณปลื้ม เป็นศูนย์กลาง สมาชิกเครือข่ายประกอบด้วยเครือข่ายของนายสมชาย คุณปลื้ม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ชลบุรี และผู้นำท้องถิ่นใน จ.ชลบุรี โดยรูปแบบการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ และการสื่อสารแบบเป็นทางการ เป็นเครือข่ายการสื่อสารที่มีการครอบงำสูง มีการรวมศูนย์สูง มีความยืดหยุ่นน้อย ไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีความไม่สมดุลสูง และเป็นเครือข่ายเปิด

กระบวนการขยายกลุ่มประกอบไปด้วย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การปรากฏขึ้นของหัวหน้ากลุ่ม ระยะที่ 2 การก่อตัวของกลุ่ม ระยะที่ 3 การขยายตัวของกลุ่ม และระยะที่ 4 กลุ่มที่เป็นรูปธรรมและมีแบบแผนชัดเจน

งานวิจัยเกี่ยวกับยาเสพติด

ภรินทร ทองลิ่ม (2543) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนานาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน พบว่า การสื่อสารในการฝึกอบรมโครงการพัฒนานาจิตและคุณภาพชีวิตเป็นการสื่อสารกลุ่มใหญ่ที่มีลักษณะการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการได้แก่ การทักทาย พูดคุย ชักถาม ปัญหา การเจรจาต่อรอง ซึ่งประกอบด้วยวัจนภาษาและอวัจนภาษา เนื้อหาที่พูดคุยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติด การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการเป็นการสื่อสารระดับกลุ่ม ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือระหว่างคณะครู-อาจารย์และวิทยากร นอกจากนี้การสื่อสารส่วนใหญ่จะใช้โซเชียลมีเดียประกอบในการสื่อสารเพื่อให้ทุกคนรับรู้ในการสื่อสารร่วมกัน

อำไพ สวัสดิ์พงษ์ (2532) ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน พบว่า มีปัญหาโดยส่วนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณารายด้าน พบว่า มีปัญหาการให้ความรู้เรื่องยาเสพติดในระดับปานกลาง คือ มีสื่อให้ความรู้ในเรื่องยาเสพติดไม่เพียงพอ ครูยังไม่มีความรู้และประสบการณ์เพียงพอในเรื่องป้องกันยาเสพติด และมีปัญหาในการดำเนินการเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการป้องกันยาเสพติด และด้านการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนพัฒนาตนเองในระดับน้อย คือ ผู้บริหารให้การสนับสนุนน้อย ขาดบุคลากรที่เหมาะสม รวมทั้งนักเรียนไม่ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเท่าที่ควร และเสนอแนวทางแก้ไข ให้มีครูและจัดตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบการป้องกันยาเสพติดขึ้นเป็นการเฉพาะ และปรับปรุงสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการเผยแพร่สู่นักเรียน ทั้งในระดับโรงเรียนและระดับกรมอาชีวศึกษา

แววดา ธนบัตร (2534) ศึกษาเรื่อง ผลของการสื่อสารรณรงค์ต่อต้านการเสพยาบ้าที่มีต่อเยาวชนเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน จาก 20 โรงเรียน มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร โดยได้รับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ในขณะที่ได้รับข่าวสารจากสื่อเฉพาะกิจประเภทป้ายประกาศ จากสื่อบุคคลประเภทเพื่อ รองลงมาตามลำดับ แต่ใช้ความเชื่อถือในแหล่งสารจากสื่อบุคคล โดยบิดามารดาและจากสื่อเฉพาะกิจประเภทแผ่นพับ และกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนใหญ่มีระดับความรู้ปานกลาง และต้องการให้มีการเผยแพร่ข่าวสารความรู้เรื่องยามาผ่านทางสื่อมวลชนให้มากกว่าปัจจุบัน

วิศรา วราลักษณ์ (2538) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสารความรู้เรื่องสิ่งเสพติดและการป้องกันสิ่งเสพติดจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนเปิดรับข้อมูลจากสื่อมวลชนทุกประเภทบ่อยพอสมควร และมีระดับความรู้ ความเข้าใจพอสมควรในเนื้อหาการป้องกันสิ่งเสพติด รองลงมา คือ อันตรายของสิ่งเสพติด ลักษณะของผู้ติดยาเสพติดด้านสื่อบุคคล พบว่า ผู้ที่สนทนาเรื่องสิ่งเสพติดและป้องกันสิ่งเสพติดมากที่สุด คือ ครู อาจารย์ รองลงมา คือ มารดา และเพื่อนสนิท ผู้ที่ทำให้เข้าใจมากที่สุด คือ ครู อาจารย์

ธนวดี บุญสืบ และคณะ (2538) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานประกอบการอุตสาหกรรม โดยศึกษาถึงพฤติกรรมสื่อสาร ความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติดและการป้องกันในกลุ่มผู้ใช้แรงงานในอุตสาหกรรมที่มีสารระเหยในการประกอบการและอุตสาหกรรมผลิตอาหาร พบว่า กลุ่มผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีการเปิดรับโทรทัศน์มากที่สุด เปิดรับหนังสือพิมพ์และวิทยุ รองลงมาตามลำดับ และเป็น การเปิดรับรายการทุกประเภท ทั้งบันเทิงและข่าว โดยเปิดรับตั้งแต่ 19.00 น. เป็นต้นไป ทั้ง 2 สื่อ การรับรู้ข่าวสารด้านยาเสพติดจากสื่อวิทยุและหนังสือพิมพ์ปริมาณน้อยมาก แต่มีพอสมควรจากสื่อโทรทัศน์ในรูปของสปอตโฆษณาสั้นๆ หรือข้อความเตือนสติมิให้ใช้ยาเสพติด

ในแง่ของบุคคลที่คนงานได้พบปะและสนทนาเป็นประจำและได้ใช้เวลามากพอสมควร ได้แก่ เพื่อนในที่ทำงาน สารระเหยที่คุยกันเป็นเรื่องทั่วๆ ไป ส่วนเพื่อนสนิทมีน้อย แต่ได้พูดคุยบ้าง บุคคลที่กลุ่มคนงานไว้วางใจในการปรึกษาหารือเรื่องทั่วๆ ไป คือ บิดามารดา คู่ครอง และเพื่อน ตามลำดับ ส่วนบุคคลที่กลุ่มคนงานไว้วางใจในการปรึกษาหารือเรื่องปัญหาเสพติด คือ บิดามารดา เพื่อน แพทย์ บุคคลที่กลุ่มคนงานไว้วางใจเชื่อถือ คือ บิดามารดา พระ และเพื่อน ตามลำดับ

นอกจากนั้น ยังพบว่า คนงานมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในระดับปานกลาง แต่มีทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ไข้ปัญหาและการใช้ยาเสพติด โทรทัศน์เป็นสื่อที่คนงานให้ความสนใจสำหรับการเผยแพร่ความรู้ด้านยาเสพติด โดยชี้แจงถึงอันตรายและโทษของยาเสพติด

ศรเทพ เริงยุทธนาชีวิน (2538) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการป้องกันยาเสพติดของกลุ่มผู้ใช้แรงงานโรงงานอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบว่า ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะได้รับข่าวสารเรื่องยาเสพติดและการป้องกันจากโทรทัศน์มากที่สุด ส่วนความรู้เรื่องสารเสพติด

นั้น ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะทราบว่าจะอะไรคือสารเสพติด แต่จะไม่ทราบถึงอันตรายของยาเสพติด แต่ละประเภท สื่อที่น่าเชื่อถือที่สุดเรื่องโทษพิษของยาเสพติด คือ สื่อบุคคล ได้แก่ พ่อแม่ บัณฑิต ทางด้านอายุ การศึกษา รายได้ของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กับอัตราการเปิดรับสารด้านการป้องกันยาเสพติดทางสื่อมวลชนและสื่อบุคคล , เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระยะเวลาในการทำงานของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับสารด้านการป้องกันยาเสพติดจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

รายได้ การศึกษาของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับสารด้านการป้องกันยาเสพติดที่ได้รับจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล , เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระยะเวลาในการทำงานของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับสารด้านการป้องกันยาเสพติดจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

การศึกษาของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้ยาเสพติดและการป้องกัน , เพศ อายุ รายได้ สถานภาพการสมรส ระยะเวลาในการทำงานของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้ยาเสพติดและการป้องกัน

นอกจากนั้น พบว่า อัตราการเปิดรับสารด้านการป้องกันยาเสพติดจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติต่อการใช้ยาเสพติดและการป้องกัน

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน (2538) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของสื่อการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มผู้ใช้แรงงานทั่วไปและในกลุ่มแรงงานประมง ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ผ่านการอบรมความรู้ตามโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแบบสอบถามที่กำหนดขึ้นใน 8 จังหวัด คือ ชลบุรี สมุทรสาคร เพชรบุรี ชุมพร ระนอง ภูเก็ต จันทบุรี และพังงา พบผลที่น่าสนใจดังนี้

1. ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับสื่อเพื่อการป้องกันยาเสพติดและการใช้ยาในทางที่ผิด คือ การรับสื่อเพื่อป้องกันยาเสพติด พิจารณาจากการที่ผู้เข้าอบรมได้รับทราบข่าวสารความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับยาเสพติด และจากการที่สถานประกอบการที่ผู้เข้ารับการอบรมทำงานอยู่จัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องยาเสพติดแก่พนักงานในสถานประกอบการ

ในการรับทราบข่าวสารความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับยาเสพติดนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่ง (ร้อยละ 43.6) ได้รับข่าวสารอย่างบ่อยครั้งและสม่ำเสมอ โดยเฉลี่ยทุกๆ เดือน และอีกส่วนหนึ่งได้รับข่าวสารความรู้ต่างๆ เป็นครั้งคราว และนานๆ ครั้ง จึงจะได้รับข่าวสารความรู้ต่างๆ (ร้อยละ 34.2 และร้อยละ 22.2) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเผยแพร่ข่าวสารความรู้ต่างๆ นั้นยังกระทำได้ไม่ทั่วถึงนัก มีกลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งได้รับข่าวสารต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายโดยส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับข่าวสารต่างๆ เท่าที่ควร

2. การรับทราบข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดผ่านสื่อชนิดต่างๆ

กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่า โทรทัศน์ เป็นสื่อที่ทำให้ได้รับข่าวสารมากที่สุด (ร้อยละ 93.1) รองลงมา ได้แก่ วิทยุ (ร้อยละ 75.3) หนังสือพิมพ์/นิตยสาร/วารสาร/แผ่นพับ/สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ (ร้อยละ 61.6) โปสเตอร์/สติ๊กเกอร์ (ร้อยละ 51.1) และการอบรม/บรรยาย (ร้อยละ 34.9)

เมื่อพิจารณาสื่อเผยแพร่กับเพศ พบว่า โดยส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มตัวอย่างหญิงมีความสนใจในข่าวสารผ่านสื่อเผยแพร่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาย

เมื่อพิจารณาสื่อเผยแพร่กับระดับอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างในแต่ละระดับอายุมีความสนใจในข่าวสารผ่านสื่อเผยแพร่ต่างๆ ไม่ต่างกัน

3. คุณภาพของสื่อเพื่อการป้องกันยาเสพติด

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อสื่อเพื่อการป้องกันยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ในแง่ของการสร้างความสนใจหรือทำให้จดจำได้มากที่สุดนั้น สื่อที่สร้างความสนใจแก่กลุ่มตัวอย่างได้ในระดับมาก ได้แก่ โทรทัศน์ สื่อที่สร้างความสนใจแก่กลุ่มตัวอย่างได้ในระดับปานกลาง ได้แก่ ภาพยนตร์/วิดีโอ , การอบรม/บรรยาย , นิทรรศการและโปสเตอร์/สติ๊กเกอร์ สื่อที่สร้างความสนใจแก่กลุ่มตัวอย่างได้ในระดับน้อย ได้แก่ หอกระจายข่าว/เสียงตามสายในสถานประกอบการ และหนังสือพิมพ์/นิตยสาร/วารสาร/แผ่นพับ/สิ่งตีพิมพ์

ในแง่ของการสร้างความรู้ความเข้าใจได้มากที่สุดนั้น พบว่า สื่อที่สร้างความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มตัวอย่างได้ในระดับมาก ได้แก่ โทรทัศน์ สื่อที่สร้างความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มตัวอย่างได้ในระดับปานกลาง ได้แก่ การอบรม/บรรยาย , วิทยุ , หอกระจายข่าว/เสียงตามสายในสถานประกอบการ , นิทรรศการ และหนังสือพิมพ์/นิตยสาร/วารสาร/แผ่นพับ/สิ่งตีพิมพ์ สื่อที่สร้างความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มตัวอย่างได้ในระดับน้อย ได้แก่ โปสเตอร์/สติ๊กเกอร์

ถนอมนุช พัทธกิจโกศล (2540) ศึกษาปัจจัยทางสังคม พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับความรู้ และทัศนคติที่มีต่อการป้องกันการใช้น้ำยาของผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรม ในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ระดับการศึกษา อายุ สถานภาพการสมรส ขนาดของโรงงานแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับยาบ้าแตกต่างกัน เพศแตกต่างกันมีความรู้เกี่ยวกับยาบ้าไม่แตกต่างกัน สถานภาพการสมรสแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการป้องกันการใช้น้ำยาแตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษา เพศ อายุ และขนาดของโรงงานแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการป้องกันการใช้น้ำยาไม่แตกต่างกัน

พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารเรื่องยาบ้า จากเจ้าหน้าที่ในที่ทำงาน มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรู้เกี่ยวกับยาบ้า ส่วนการเปิดรับสื่ออื่นๆ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับยาบ้า และพฤติกรรมการรับรู้ข่าว

สารเรื่องยาบ้าจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการป้องกันการใช้ยาบ้า

การรับรู้ข่าวสารเรื่องยาบ้าผ่านสื่อบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ในที่ทำงาน , หนังสือพิมพ์ และระดับการศึกษา อธิบายความรู้เกี่ยวกับยาบ้าได้ตามลำดับ โดยอายุ และการรับรู้ข่าวสารเรื่องยาบ้าผ่านสื่อบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ในที่ทำงานมีความสัมพันธ์ในทางลบ ในขณะที่การรับรู้ข่าวสารเรื่องยาบ้าผ่านทางหนังสือพิมพ์และระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ในทางบวก และสถานภาพการสมรสของผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมเป็นตัวแปรเพียงตัวเดียวที่อธิบายทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันการใช้ยาบ้า

ศักดินา บุญเปี่ยม (2534) ศึกษาวิจัยเรื่อง ทัศนคติของผู้ป่วยยาเสพติดที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลธัญญารักษ์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทราบถึงทัศนคติของผู้ป่วยยาเสพติดที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา โดยนำลักษณะภูมิหลังทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการใช้สารเสพติด และพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร มาร่วมศึกษาด้วย ผลการวิจัยพบว่า

1. ตัวแปรลักษณะภูมิหลังทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ เขตอาศัย อาชีพ การศึกษา จำนวนครั้งที่เข้ารับการบำบัด การต้องคดี และการไปรักษาที่อื่น มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา
2. ตัวแปรพฤติกรรมการใช้สารเสพติด ได้แก่ ประเภทสารเสพติดที่ใช้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา
3. ตัวแปรพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ได้แก่ แหล่งข่าวสาร ความถี่การเปิดรับข่าวสาร ความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวสาร และการนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา

นิตยา จิ่งเกษมสุข (2532) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติ โดยได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยสำคัญในกระบวนการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติ โดยศึกษาปัจจัยผู้ทำการอบรม เนื้อหาของการอบรม วิธีการอบรม และผู้เข้ารับการอบรม ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ทำการอบรม เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ไว้วางใจในสายตาของผู้เข้ารับการอบรมซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้เอื้ออำนวยต่อการยอมรับสารของผู้รับสาร
2. เนื้อหาของการอบรม มีความชัดเจนแจ่มแจ้ง สามารถนำไปทดลองปฏิบัติได้ ซึ่งเมื่อผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาได้แจ่มแจ้งและทดลองปฏิบัติแล้วเห็นผลดีย่อมง่ายต่อการรับสารต่อไป

3. ผู้เข้ารับการอบรม ไม่จำเป็นที่จะต้องมีส่วนงานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูงจึงจะยอมรับสารได้ คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจกลับเป็นความเอาใจใส่ ความเพียรและความอดทนในการปฏิบัติของแต่ละบุคคลเอง

ชลลดา สมุทรพงษ์ (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการสื่อสารในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาวิจัยได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอิทธิพลของการสื่อสารในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

1. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารของนักเรียนอาชีวศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ส่วนปริมาณการเปิดรับข่าวสาร ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด

2. นักเรียนอาชีวศึกษาระดับปวช. และระดับการศึกษาปวส. มีทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน ส่วนการทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดไม่แตกต่างกัน

3. เพศ สาขาวิชา ระดับการศึกษา รายได้ส่วนตัว สภาพครอบครัว และการใช้เวลาว่างมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติด

กนกวัฒน์ วงศ์ลักษณะพันธ์ (2542) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู ทักษะชีวิต พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟู ทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า

1. กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู สามารถแบ่งได้ดังนี้ กลยุทธ์การสื่อสารโดยทั่วไป การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารในกลุ่ม และการสื่อสารในชุมชนบำบัด ทั้งนี้ในแต่ละประเภทการสื่อสารของเจ้าหน้าที่จะใช้กลยุทธ์และเทคนิคที่หลากหลายรูปแบบ ไม่มีแบบแผนกำหนดที่แน่นอน ซึ่งขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ สถานการณ์การสื่อสาร และคำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม ลักษณะนิสัยของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเป็นประการสำคัญ แต่ทั้งนี้จะดำเนินการสื่อสารภายใต้ความรู้สึกที่ดีต่อกันมีความจริงใจ แบ่งปันความรัก ความอบอุ่น และความเอื้ออาทร

2. ทักษะชีวิต ในระหว่างการบำบัดฟื้นฟูนั้น ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจะได้รับประโยชน์จากประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะชีวิตต่างๆ จากกิจกรรมฟื้นฟูจะได้รับประโยชน์จากประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะชีวิตต่างๆ จากกิจกรรมฟื้นฟูตามตารางประจำวัน และทักษะชีวิตที่ได้รับนั้น

จะเป็นประโยชน์ต่อการหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย ตลอดจนปรับเปลี่ยนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. ทักษะดีต่อการเลิกยาเสพติด พบว่าผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจะมีทัศนคติที่ดีต่อการเลิกยาเสพติดอย่างชัดเจนเมื่อได้รับการบำบัดฟื้นฟูในระยะเวลาหนึ่ง และสามารถตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์ของการเลิกยาเสพติด ตลอดจนเพิ่มความมุ่งมั่นที่จะเลิกยาเสพติดให้หายขาดได้ โดยไม่เสพยา

สถาบันวิทยบริการ
วาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง "เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร" เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนและรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
2. วิธีการเข้าถึงข้อมูล และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
5. ความน่าเชื่อถือของข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

ประชากรในการศึกษา คือ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และกลุ่มผู้นำเยาวชน ที่ปัจจุบันทำงานให้กับชมรมหัวใจไร้สาร ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ทั้งที่เป็นทูตหัวใจไร้สารและไม่ได้เป็นทูตหัวใจไร้สาร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ที่ทำหน้าที่ในการดูแลและรับผิดชอบโครงการหัวใจไร้สาร จำนวน 5 คน ได้แก่

1. นายมงคล ทวีสุข
2. นางดาริณี ภูงศ์เจริญ
3. น.ส.สุภาภรณ์ ช้วยนุกุล
4. น.ส.จันทร์สุดา ตันติวิชญวานิช
5. นายปัญญา ประดิษฐ์ธรรม (กลุ่มนอสมพันธ์)

2. ผู้นำเยาวชนที่เป็นคณะกรรมการของชมรมหัวใจไร้สารชุดปัจจุบัน จำนวน 13 คน ได้แก่

1. นายปัญญา บัวบุผา	ประธาน
2. นายวีร์ วิศทเวทย์	ฝ่ายประสานงานส่วนกลาง
3. น.ส.สุภาทิพย์ เนตรปฐมพร	ฝ่ายนโยบาย/แผนงานโครงการ
4. นายนิธิวัฒน์ แยมกลีบ	ฝ่ายพัฒนานุเคราะห์
5. นายณัฐพล เฉลิมพิชัย	ฝ่ายประสานภาคี
6. น.ส.วรัชญา วิศทเวทย์	ฝ่ายบริหารจัดการ (การเงิน)
7. น.ส.อัญญรัตน์ ฤทธิพิทักษ์พงศ์	ฝ่ายบริหารจัดการ (ธุรการ)
8. นายฐานิตย์ สังขโร	ฝ่ายบริหารจัดการ (วัสดุอุปกรณ์)
9. นายทรงพล เฉลิมพิชัย	ฝ่ายประสานงานส่วนภูมิภาค
10. นายนครรัฐ ปริปัญนานนท์	ประธานภาคเหนือ
11. นายธีรพันธ์ พลสวัสดิ์	ประธานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
12. นายธีระ สมมิตร	ประธานภาคกลาง
13. น.ส.จารุณี บัวบาน	ประธานภาคใต้

วิธีการเข้าถึงข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ติดต่อไปยังสำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อขอข้อมูลพื้นฐานของโครงการหัวใจไร้สาร ซึ่งได้แก่ความเป็นมา วัตถุประสงค์ โครงสร้างการดำเนินงาน กิจกรรมสำคัญ รวมทั้งรายชื่อของผู้เข้าร่วมอบรมในโครงการทั้ง 6 รุ่น

2. เปิดเว็บไซต์ของชมรมหัวใจไร้สาร (www.pureheart.in.th) เพื่อสังเกตความเคลื่อนไหวของสมาชิก และติดต่อกับสมาชิกผ่านทางเว็บบอร์ด เพื่อหาตัวแทนของสมาชิกที่จะสามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกได้

3. ทำการนัดสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนสมาชิกดังกล่าว ทั้งนี้ ได้มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้ และติดต่อกับสมาชิกผ่านทางโทรศัพท์เพื่อสอบถามข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติมด้วย

4. ร่วมเดินทางไปออกค่ายอบรมกับสมาชิกเหล่านี้ด้วย โดยได้เข้าไปร่วมสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และบันทึกข้อมูลที่ได้จากการจัดกิจกรรมทั้งหมดโดยละเอียด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยสูงสุด ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) กับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ที่ดูแลและรับผิดชอบโครงการหัวใจไร้สารโดยตรง จำนวน 5 คน และการสนทนากลุ่มเชิงลึก (Focus Group Discussion) กับผู้นำเยาวชนที่เป็นคณะบริหารชุดปัจจุบันของชมรมหัวใจไร้สาร จำนวน 13 คน รวมทั้งสิ้น 18 คน โดยมีแบบสัมภาษณ์ที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการขยายเครือข่าย การสื่อสารภายในเครือข่าย และกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ เอกสารข้อมูลทางราชการที่พิมพ์เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเฉพาะในส่วนของโครงการรณรงค์ "ชมรมหัวใจไร้สาร" นอกจากนี้ ยังได้ค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ และบทความที่เกี่ยวข้องกับโครงการดังกล่าวด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรก คือ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จำนวน 5 คน ซึ่งเครื่องมือนี้ได้ออกแบบโดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และเทคนิคในการสร้างแบบสัมภาษณ์ จะมีลักษณะเป็นคำถามที่มีความเข้าใจง่าย เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามได้อย่างอิสระ

2. แบบสนทนากลุ่มเชิงลึก เป็นเครื่องมือวิจัยที่ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม กับกลุ่มตัวอย่างที่สอง คือ ผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไร้สาร จำนวน 13 คน ซึ่งแบบสนทนากลุ่มเชิงลึกนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวการตั้งคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ในการสนทนากลุ่ม ดังนี้

- ศึกษากระบวนการสื่อสารที่ใช้ในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร
- ศึกษาการขยายเครือข่ายในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร

รูปแบบของคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อให้อิสระแก่ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นในแต่ละประเด็นคำถามได้อย่างเต็มที่ และที่สำคัญ การสนทนากลุ่มเป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาไม่มีความรู้สึกเกร็ง หรือประหม่า อันเนื่องมาจากมีเพื่อน ๆ ร่วมอยู่ในการสนทนากลุ่ม ทำให้ลดช่องว่างต่างๆ และรู้สึกผ่อนคลายได้ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมที่กล้าพูดคุย สื่อสาร แสดงความคิดเห็น และได้แย้งกันด้วยเหตุผลภายในกลุ่มการสนทนา ทำให้ได้รับข้อมูลเชิงลึกและถูกต้องมากขึ้น

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเชิงลึกทั้งสองประเภทนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1. การตรวจสอบเครื่องมือโดยการปรึกษา ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในการกำหนดประเด็นข้อคำถามและลำดับคำถามตามความต่อเนื่อง ให้เกิดความเหมาะสม รวมทั้งพิจารณาถึงลักษณะการใช้ภาษา ตลอดจนข้อความที่ชัดเจนในคำถามนั้นๆ

2. ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวิจัยทั้งสองประเภทไปทดลองใช้โดยฝึกการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ซึ่งอยู่ภายใต้การแนะนำของผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพิจารณาถึงความถูกต้อง และเหมาะสม ทั้งนี้ประเด็นคำถามจะต้องครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่มุ่งศึกษา อีกทั้งผู้วิจัยจะต้องฝึกฝนการสังเกตปฏิกิริยาของผู้ถูกสัมภาษณ์ และผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่มีต่อการตอบคำถามในแต่ละประเด็นคำถาม และหากพบว่าข้อคำถามในเครื่องมือนั้นมีข้อบกพร่องเกิดขึ้น จะนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ก่อนจะนำไปเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม

ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบหลายวิธีด้วยกัน คือ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารจากเอกสารต่างๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในโครงการนี้ จำนวน 5 คน และการสนทนากลุ่มกับผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไร้สาร จำนวน 13 คน ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันจากกลุ่มตัวอย่าง และพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นถูกต้องตรงกัน และสอดคล้องกันอย่างไร เพื่อทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ รวมทั้งใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในระหว่างการดำเนินงานของผู้นำเยาวชน ควบคู่ไปกับการรวบรวมข้อมูล เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้มากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นที่ศึกษาโดยการจัดทำแฟ้มข้อมูล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลหลายรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงแบ่งออกเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งข้อมูลทั้งหมดเป็นการรวบรวมเชิงคุณภาพ

2. การสรุปในแต่ละประเด็นที่ศึกษา โดยการวิเคราะห์หาข้อสรุปตามสาระสำคัญของการวิจัย โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องตามหมวดหมู่ที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาผสมผสานกันเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือ

3. การวิเคราะห์สรุปรวม โดยการนำข้อมูลสาระสำคัญของแต่ละประเด็นมาพิจารณาและตีความหมายของข้อมูลเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย โดยการวิเคราะห์เป็นข้อสรุปแต่ละประเด็น เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขยายเครือข่าย การสื่อสารภายในเครือข่าย และกระบวนการสื่อสารของการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ที่ดูแลและรับผิดชอบโครงการหัวใจไร้สารโดยตรง จำนวน 5 คน การสนทนากลุ่มเชิงลึก (Focus Group Discussion) กับผู้นำเยาวชนที่ร่วมกิจกรรมของชมรมหัวใจไร้สาร จำนวน 13 คน รวมทั้งสิ้น 18 คน ประกอบกับการร่วมสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังมีการสังเกตบริบทแวดล้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ บุคลิกภายนอก กิริยาท่าทาง น้ำเสียง สายตา ตลอดจนความสนใจและความกระตือรือร้นในการตอบคำถาม โดยการนำเสนอครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการอบรมทูตหัวใจไร้สาร ของชมรมหัวใจไร้สาร

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยที่ตอบปัญหานำวิจัย 2 ข้อ ได้แก่

1. การขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

2. กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการอบรมทูตหัวใจไร้สาร ของชมรมหัวใจไร้สาร

ชมรมหัวใจไร้สาร เป็นโครงการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โดยการทำงานในเบื้องต้นเริ่มจากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้นำเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา จากสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการสร้างสรรคกิจกรรม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และเมื่อผู้นำเยาวชนที่เข้ารับการอบรมมีแนวทางที่ตรงกันแล้ว ก็จะนำไปสู่การเผยแพร่ความรู้ให้กับเยาวชนทั่วไปได้อย่างเป็นระบบและได้ผลสูงสุด ทั้งนี้ การอบรมในหลักสูตรทูตหัวใจไร้สารได้แบ่งการอบรมออกเป็น 6 รุ่น แต่แต่ละรุ่นจะมีผู้นำเยาวชนจาก สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมาเข้ารับการอบรม รุ่นละ ประมาณ 50 คน รวมทั้งสิ้น 300 คน

ขั้นตอนการดำเนินงานฝึกอบรมทูตหัวใจไร้สาร

การอบรมทูตหัวใจไร้สารทั้ง 6 รุ่นนั้น จะมีวิธีการดำเนินงานที่เหมือนกัน กล่าวคือ จะแบ่ง ขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนก่อนการอบรม
2. ขั้นตอนการอบรม
3. ขั้นตอนหลังการอบรม

ในแต่ละขั้นตอนมีการดำเนินงาน ดังนี้

1. ขั้นตอนก่อนการอบรม

ในขั้นแรกสำนักงาน ป.ป.ส. จะส่งหนังสือไปยังสถาบันการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นระดับอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อให้แต่ละสถาบันส่งตัวแทนประมาณ 3-4 คน มาเข้าร่วมอบรมในหลักสูตรทูตหัวใจไร้สาร ในขณะที่เดียวกันก็มีการเตรียมงานในเรื่องของวิทยากรที่จะมาร่วมอบรม โดยวิทยากรที่มาร่วมอบรมแต่ละครั้งจะมาจากองค์กรร่วม 3 กลุ่มหลัก คือ 1) สำนักงาน ป.ป.ส. (ดูแลเรื่องการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด) 2) กลุ่มนอ สัมพันธ์ (ดูแลเรื่องการจัดกิจกรรม การบริหารจัดการ จริยธรรม การดูแลค่าย) และ 3) Y.P.D.C. (ดูแล

เรื่องสันตนาการที่สอดแทรกความรู้เรื่องยาเสพติด และการทำงานเป็นทีม) นอกจากนี้ ยังต้องติดต่อสถานที่ที่ใช้ในการอบรม และรวบรวมรายชื่อของผู้ที่ตอบรับมาด้วย

ในส่วนขอเนื้อหาที่จะใช้ในการอบรมทุกหัวใจไว้สารนั้น ถึงแม้ทั้ง 3 องค์การจะดูแลรับผิดชอบกันในคนละส่วน แต่ก็จำเป็นจะต้องมีการประชุมกัน เพื่อร่วมกันกำหนดขอบเขตและรายละเอียดของเนื้อหาในหลักสูตร การเลือกใช้กิจกรรมให้เหมาะสม รวมถึงการสร้างความเข้าใจ และเล็งเห็นเป้าหมายให้ตรงกันด้วย

2. ขั้นตอนการอบรม

เมื่อแต่ละสถาบันการศึกษาได้ส่งตัวแทนนักเรียนนักศึกษาเข้ามาเข้าร่วมอบรมแล้ว (ซึ่งโดยส่วนใหญ่สถาบันการศึกษาจะคัดเลือกจากเด็กที่ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว) สำนักงาน ป.ป.ส. ก็จะนำเด็กๆ เหล่านี้ไปเข้ารับการอบรมที่ต่างจังหวัด บางรุ่นก็จะใช้เวลาในการอบรมตลอดหลักสูตรรวม 4 วัน 3 คืน บางรุ่นก็จะใช้เวลา 3 วัน 2 คืน

สำหรับหลักสูตรในการอบรมนั้น ในวันแรก ช่วงเช้า จะมีพิธีเปิดที่สำนักงาน ป.ป.ส. โดยเชิญผู้บริหารของ ป.ป.ส. ขึ้นมากล่าวเปิดงานและกล่าวต้อนรับ มีการปฐมนิเทศและชี้แจงหลักสูตร รวมทั้งมีการบรรยายถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในปัจจุบัน แนวโน้มของปัญหา ยาเสพติดในอนาคต และบทบาทของเยาวชนในการร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

หลังจากเสร็จในช่วงของพิธีการแล้ว ก็จะเดินทางไปอบรมที่ต่างจังหวัด ซึ่งระหว่างการเดินทาง วิทยากรจะมีการจัดกิจกรรมให้เด็กๆ ได้ทำความรู้จักกัน และให้มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น ซึ่งจะเรียกว่า "กิจกรรมละลายพฤติกรรม" โดยจะมีการแบ่งกลุ่มเล่นเกมต่างๆ เพื่อให้เด็กๆ ได้รู้จักเพื่อนใหม่ ได้พูดคุย แลกเปลี่ยนและมีการปรึกษากัน และเมื่อถึงสถานที่อบรมแล้ว ก็จะมีการละลายพฤติกรรมกันอีกครั้ง เพื่อให้เด็กๆ รู้สึกสนิทสนมและคุ้นเคยกันมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เนื่องจากผู้ที่มาเข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะได้รับการคัดเลือกมาจากเด็กที่ทำกิจกรรมในสถาบันการศึกษาของตนมาก่อน ซึ่งเด็กเหล่านี้จะมีลักษณะของความ เป็นผู้นำ มีความกล้าแสดงออก และปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ง่ายอยู่แล้ว ดังนั้น จึงทำให้เด็กๆ เหล่านี้ มีความสนิทสนมและคุ้นเคยกันอย่างรวดเร็ว

ในขั้นตอนของเนื้อหาในการอบรมนั้น แต่ละรุ่นจะใช้เนื้อหาการอบรมในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน อาจมีการปรับเปลี่ยนบ้างเล็กน้อยตามความเหมาะสม โดยเฉพาะในรุ่นหลังๆ ที่อาจมีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาหรือกิจกรรมในบางส่วน ทั้งนี้ หลักสูตรอบรมนี้จะไม่ได้เป็นการอบรมในเรื่องของความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่จะมีเนื้อหาในส่วนอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กๆ เหล่านี้หากคิดจะนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปเผยแพร่ต่ออีกด้วย ซึ่งโดยรวมแล้วหลักสูตรการอบรมจะมีรูปแบบเนื้อหา ดังนี้

1. การอบรมความรู้ในเรื่องยาเสพติด
2. กิจกรรมพัฒนาตนเอง
3. จิตวิทยากับการพัฒนาบุคลิกภาพและเทคนิคการให้คำปรึกษา
4. คุณธรรมและจริยธรรม
5. เทคนิคการสร้างกลุ่ม และการทำงานเป็นทีม
6. กิจกรรมสหธนาคาร
7. แนวทางการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
8. หลักและเทคนิคการเป็นวิทยากร
 - เทคนิคการถ่ายทอดความรู้
 - เทคนิคการจัดลำดับความคิด
 - เทคนิคการฝึกอบรมรูปแบบต่างๆ
 - เทคนิคการผลิตและใช้สื่อ
9. การฝึกภาคสนาม
10. การชี้แจงกิจกรรมหลังจบหลักสูตร (ใช้ชื่อว่า "สังคมสดใส ด้วยใจเยาวชน")
11. การนำเสนอการสร้างสรรค์ผลงาน
12. การสรุปกิจกรรมทั้งหมด

“มีการอบรมเกี่ยวกับการจัดการกลุ่ม ภาวะผู้นำ มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาเสพติดให้พอรู้พอเข้าใจว่ายาเสพติดคืออะไร ติดอย่างไร มีกี่ประเภทอะไรอย่างนี้ และก็สร้างความสามัคคีในกลุ่มให้ร่วมทำงานเป็นเครือข่ายได้ เป็นการสร้างแกนนำเพื่อขยายผลต่อไป” (พูดหัวใจไร้สาร)

ตัวอย่างของกิจกรรมและเนื้อหาที่ใช้ในการอบรม

1.สถานการณ์การแพร่ระบาด แนวโน้มของปัญหายาเสพติด และบทบาทของเยาวชน

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์และสภาพปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต และเกิดความตระหนักในบทบาทของตนต่อการมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรม เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างถูกต้อง

- เนื้อหาวิชา

1. สถานการณ์และสภาพปัญหายาเสพติดของประเทศไทยในปัจจุบัน
 - แหล่งผลิต
 - เส้นทางลำเลียง
 - แหล่งแพร่ระบาด
2. นโยบายของรัฐบาลในการต่อสู้กับปัญหายาเสพติดภายใต้ยุทธศาสตร์ "พลังแผ่นดิน"
3. แนวโน้มการแพร่ระบาดของยาเสพติดในอนาคต และแนวทางที่ควรจะนำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
4. บทบาทของเยาวชนในการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
 - เพื่อป้องกันแก้ไขในสถาบันการศึกษา
 - เพื่อป้องกันแก้ไขกลุ่มเป้าหมายต่างๆ และสังคมส่วนรวม

- วิธีการอบรม

การอภิปราย และการซักถาม

2. ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อระบบประสาทและพฤติกรรม

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่แพร่ระบาดอยู่ทั่วไปในประเทศไทย ตลอดจนผลกระทบของยาเสพติดที่มี

ผลต่อระบบประสาทและพฤติกรรม และแนวทางการป้องกันตนเองให้ห่างไกลจากยาเสพติด ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา ค้นคว้า และถ่ายทอดให้กับ กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ต่อไป

- เนื้อหาวิชา

1. ความหมาย ประเภท และชนิดของยาเสพติดให้โทษ และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท / ผลกระทบของยาเสพติด และพฤติกรรม / สาเหตุของปัญหา ยาเสพติด
2. กฎหมายเบื้องต้น / ความร่วมมือจากประชาชนในการมีส่วนร่วม
3. แนวทางการดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
4. กิจกรรมทักษะการปฏิเสธ

- วิธีการอบรม

- กิจกรรมฐาน
- การบรรยาย
- การสอนด้วยเกม

3. การพัฒนาตนเอง

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาทักษะพื้นฐานของตนเองและพัฒนาทักษะในการติดต่อกับผู้อื่น กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก และสามารถร่วมทำงานกับผู้อื่นได้

- เนื้อหาวิชา

1. การพัฒนาทักษะพื้นฐานของตนเอง
 - การรู้จักตนเอง
 - การเสริมสร้างทัศนคติที่เหมาะสม
 - ทักษะการใช้ความคิด (เชิงสร้างสรรค์ , คิดอย่างเป็นระบบ ฯลฯ)
2. การพัฒนาทักษะในการติดต่อกับผู้อื่น
 - ทักษะการติดต่อสื่อสาร
 - ทักษะในการแก้ไขปัญหา / การตัดสินใจ / การบริหารความขัดแย้ง

- วิธีการอบรม

กระบวนการกลุ่ม เช่น เกมการบริหาร สังเคราะห์พฤติกรรม และสรุปความคิดรวบยอด

4. จิตวิทยากับการพัฒนาบุคลิกภาพและเทคนิคในการให้คำปรึกษาเบื้องต้น

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจ และรู้จักปรับและพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ตลอดจนเข้าใจเทคนิค วิธีการ และทักษะในการให้คำปรึกษาเบื้องต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

- เนื้อหาวิชา

1. แนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ
2. วิธีการนำเทคนิคการให้คำปรึกษามาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
3. เทคนิคการโน้มน้าวใจ

- วิธีการอบรม

อภิปราย และซักถาม

5. คุณธรรมและจริยธรรม

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถใช้หลักและวิธีการในการสร้างคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อพัฒนาทัศนคติและค่านิยมในการเป็นอาสาสมัครเพื่อการต่อต้านยาเสพติดที่ดี

- เนื้อหาวิชา

1. คุณธรรมและจริยธรรมเพื่อพัฒนาทัศนคติและค่านิยมของตนเอง
2. การสร้างจิตสำนึกในการทำงานอาสาสมัคร
3. ปรัชญาในการดำเนินงาน

4. บทบาทของกลุ่มอาสาสมัครในการร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อการต่อต้านยาเสพติด

- วิธีการอบรม

การบรรยาย และกิจกรรม (Case Study)

6. เทคนิคการสร้างกลุ่ม การรวมกลุ่ม และการนำกลุ่ม

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถสร้างและพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ทั้งการทำงานภายในทีม และการทำงานร่วมกันระหว่างทีม เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

- เนื้อหาวิชา

1. การทำงานภายในทีม

- เน้นบทบาทและทักษะที่จำเป็นของสมาชิกในการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การทำงานร่วมกันระหว่างทีมงาน

- เน้นการพัฒนาทักษะการทำงานระหว่างทีม เช่น การสร้างความเข้าใจในบทบาท ความคาดหวังจากทีมอื่นๆ การปรับปรุงประสิทธิภาพของทีม ฯลฯ

- วิธีการอบรม

กระบวนการกลุ่ม เช่น เกมการบริหาร สังเคราะห์พฤติกรรม และสรุปความคิดรวบยอด

7. แนวทางการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำไปใช้ในการเผยแพร่ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

- เนื้อหาวิชา

1. กลยุทธ์ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. การจำแนกกลุ่มเป้าหมาย
3. ประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถาบันการศึกษา กลุ่ม ชมรม และแกนนำเยาวชน ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข
4. จุดเด่นของกิจกรรมที่สร้างสรรค์โดยเยาวชน โดยได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา
5. การดำเนินกิจกรรมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงและเสริมปัจจัยบวก
6. ทิศทางการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายขององค์กรต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ในการให้การสนับสนุน ทั้งภาครัฐและเอกชน
7. การเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดความยั่งยืน
8. ตัวอย่างองค์กรที่สามารถให้การสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดรูปธรรม
9. แนวทางการขอรับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ เพื่อการดำเนินกิจกรรมในการต่อต้านยาเสพติด

- วิธีการอบรม

การอภิปราย และการระดมสมอง

8. หลักและเทคนิคการเป็นวิทยากร

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และเทคนิคในการถ่ายทอด บรรยายเนื้อหาวิชา โดยสามารถนำเทคนิคการฝึกอบรมรูปแบบต่างๆ เช่น การบรรยาย การอภิปราย การให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีส่วนร่วม ฯลฯ และการผลิตสื่อเพื่อป้องกันยาเสพติดมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และสภาพพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

- เนื้อหาวิชา

1. เทคนิคและวิธีการนำเสนอ
2. การเพิ่มประสิทธิภาพในการบรรยาย
3. รูปแบบการเป็นวิทยากร

- เน้นบรรยายวิชาการ
 - เน้นกิจกรรม
 - เน้นสื่อ
4. ประเภทการฝึกอบรมต่างๆ
 - การสอนด้วยเกม
 - การอภิปรายกลุ่ม
 - เทคนิคการระดมสมอง
 - บทบาทสมมติ
 - Case Study
 5. ข้อควรคำนึงในการใช้เทคนิคการฝึกอบรมรูปแบบต่างๆ
 6. การเลือกใช้สื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย

- วิธีการอบรม

บรรยาย ซักถาม สาธิต และฝึกปฏิบัติ

9. การฝึกภาคสนาม

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีโอกาสนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางวิธีการ เนื้อหาที่ได้ศึกษาและค้นคว้าไปประยุกต์ในการเผยแพร่ฝึกปฏิบัติในกลุ่มเป้าหมายจริง ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะให้ผู้เข้ารับการอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- เนื้อหาวิชา

ผู้เข้ารับการอบรมฝึกปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมายจริง โดยให้เวลากับผู้เข้ารับการอบรมเตรียมการฝึกปฏิบัติตามความเหมาะสม

1. ผู้จัดการฝึกอบรมจะคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย และสำรวจข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย สถานที่ เครื่องใช้ทัศนูปกรณ์ และนำข้อมูลแจ้งให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบ
2. จัดกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม
3. ผู้เข้ารับการอบรมเตรียมการฝึกภาคสนาม
 - เตรียมเนื้อหาการบรรยาย
 - เตรียมกิจกรรม

- เตรียมสื่อและวัสดุทัศนูปกรณ์
- 4. ผู้เข้ารับการอบรมเสนอแผนการฝึกภาคสนามให้วิทยากรเสนอแนะ เพื่อปรับแก้ไขให้เหมาะสม
- 5. ดำเนินการปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมายจริง
- 6. ผู้แทนผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่มรายงานสรุปผลการฝึกปฏิบัติ
- 7. วิทยากรสรุปเพื่อชี้ให้เห็นข้อดี และข้อควรปรับปรุงแก้ไขของแต่ละกลุ่ม

- วิธีการอบรม

ฝึกปฏิบัติจริง

10. แนวทางการประสานความร่วมมือและการขยายเครือข่าย

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมถึงการขยายเครือข่ายในการจัดกิจกรรม

- เนื้อหาวิชา

1. แนวทางการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. แนวทางการขยายเครือข่าย

- วิธีการอบรม

การอภิปราย และการซักถาม

11. สังคมสดใส ด้วยใจของเยาวชน

- วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทของตนในฐานะที่เป็นแบบอย่างที่ดี และมีส่วนร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อการต่อต้านยาเสพติด รวมทั้งให้เกิดความ

มั่นใจ ทักษะที่ดี และรู้สึกศรัทธาในการเสียสละอุทิศตนเพื่อร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

- เนื้อหาวิชา

1. ชี้แจงภารกิจหลังจบการอบรม
2. บทบาทของตนในฐานะเยาวชนที่สร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสังคม
3. การรวมพลังเยาวชนเพื่อร่วมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม

- วิธีการอบรม

การบรรยาย และการซักถาม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในระหว่างที่มีการอบรมนั้น จะมีการพูดเสริมอยู่ตลอดเวลา หากเด็กๆ ต้องการจะนำความรู้ที่ได้จากการอบรมในครั้งนี้ไปขยายผลต่อจะสามารถทำได้อย่างไรบ้าง ทั้งนี้ การคิดทำโครงการต่อของเด็กๆ นั้น จะขึ้นอยู่กับความพร้อมและความสมัครใจของเด็กๆ เอง ไม่ได้มีการบังคับหรือเป็นพันธะสัญญาแต่อย่างใด และในวันสุดท้าย จะมีพิธีปิดและมอบวุฒิบัตร "ทูตหัวใจไร้สาร" พร้อมทั้งแนะนำว่าหากสนใจจะขยายผลโครงการต่อจะสามารถขอรับการสนับสนุนได้ที่ไหนบ้าง

"3- 4 วันที่อบรมด้วยกัน เราก็จะพูดถึงว่า เขาควรจะไปทำอะไรต่อจากนั้น วันสุดท้าย ก็จะมีการบอกว่า ถ้าเขาคิดจะทำ เขาจะมาขอรับการสนับสนุนอะไรได้ที่ไหน แต่จะมีการพูดซ้ำๆ ทุกๆ วันที่มีการอบรมอยู่แล้ว ไม่ได้กระตุ้นในวันสุดท้ายวันเดียว จะบอกเรื่อยๆ ว่า นี่เป็นวิธีที่เขาสามารถทำได้ พวกเขาจะไปคิดกัน" (เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ส.)

3. ขั้นตอนหลังการอบรม

หลังจากที่เด็กๆ ผ่านการอบรมออกมาเป็น "ทูตหัวใจไร้สาร" แล้ว ในช่วงแรกๆ จะมีเด็กๆ เขียนโครงการเสนอเพื่อขออนุมัติเป็นจำนวนมาก โดยในขั้นตอนนี้ สำนักงาน ป.ป.ส. จะทำหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษาและให้ความช่วยเหลือในหลายๆ เรื่อง อาทิ การให้เงินสนับสนุนส่วนหนึ่ง การออกจดหมายเพื่อใช้ในการติดต่อกับสถานที่ต่างๆ การให้คำแนะนำในเรื่องของการหาเงินสนับสนุนองค์กรอื่นๆ การสนับสนุนเรื่องวัสดุอุปกรณ์และสื่อต่างๆ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการเสนอเรื่องเพื่อขออนุมัติทำโครงการนั้น สำนักงาน ป.ป.ส. ได้กำหนดกรอบแนวทางการจัดทำกิจกรรมของผู้นำเยาวชนไว้ ดังนี้

1. การป้องกัน

- กิจกรรมทางเลือกเพื่อพัฒนาด้านอารมณ์ สติปัญญา จริยธรรม เช่น ดนตรี กีฬา การแสดง วาดภาพ ศิลปะ วัฒนธรรม สันทนาการ แรลลี่ บำเพ็ญประโยชน์ บรรพชา ฯลฯ
- กิจกรรมการรณรงค์ตามโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น วันเด็ก วันพ่อ วันแม่ วันต่อต้านยาเสพติด วันแห่งความรัก วันรณรงค์ โดยใช้กิจกรรมและสื่อผสมผสาน การแสดง การประกวด นิทรรศการ ฯลฯ
- กิจกรรมชวนน้องมองอนาคต ปลูกจิตสำนึก ที่แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้กับน้องในเชิงสร้างสรรค์ ฯลฯ
- กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ หรือสร้างความตระหนัก หรือเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น อบรม ค่ายสัมมนา เผยแพร่ให้ความรู้ บรรยาย ฯลฯ
- เผยแพร่ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่สถาบัน ชุมชนมีอยู่แล้ว เช่น เสียงตามสาย เอกสารเผยแพร่ จดหมายข่าว อินเทอร์เน็ต ฯลฯ
- ปรับสภาพแวดล้อม ร่วมกันทำให้สถาบัน ชุมชนน่าอยู่ สร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยจากแหล่งมั่วสุม ฯลฯ

2. การพัฒนาและขยายเครือข่าย

- จัดตั้งเครือข่าย ประสานงาน ขยาย รวบรวมสมาชิกที่มีอุดมการณ์ความสนใจในทางเดียวกัน เพื่อจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม
- จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
- ผูกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพ
- สัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์

3. การพัฒนาวิชาการ

- ศึกษา สำรวจ วิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่

4. การฟื้นฟูสมรรถภาพและให้กำลังใจ

- จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครให้คำปรึกษา แนะนำ เพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ประสบปัญหา และต้องการความช่วยเหลือในสถานศึกษา

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้การสนับสนุนโครงการต่างๆ ไว้ดังนี้

- มีเนื้อหาสาระนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

- ก่อประโยชน์ต่อชุมชนหรือประชาชนอย่างชัดเจน
- แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- มีกระบวนการร่วมมือกับองค์กรต่างๆ
- สามารถขยายผลหรือนำไปปรับใช้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ใช้งบประมาณอย่างเหมาะสม

ภายหลังการอบรม หลังจากที่ผู้นำเยาวชนได้มีการดำเนินกิจกรรมกันในระยะหนึ่ง ทางสำนักงาน ป.ป.ส. ก็ได้จัดให้มีการประชุมครั้งใหญ่ เป็นการประชุมประจำปี หรือที่เรียกว่า "งาน Refresh" โดยให้ผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไร้สารทั้งที่เป็นทูตหัวใจไร้สารทุกรุ่น และไม่ได้เป็นทูตมาประชุมกัน และได้มีโอกาสได้รู้จักกัน อีกทั้งยังมีการเสนอโครงการเพื่อทำร่วมกันอีกด้วย ซึ่งวัตถุประสงค์ของงานนี้ คือ

1. เพื่อประสานและสร้างความเข้าใจร่วมกันในกรอบทิศทางและนโยบายในการดำเนินงานของชมรมหัวใจไร้สาร
2. เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแกนนำเยาวชนในการทำกิจกรรมรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของแกนนำเยาวชนในการจัดทำกิจกรรมในรูปแบบเครือข่ายมากขึ้น
4. เพื่อร่วมกันกำหนดแผนดำเนินการกิจกรรมทั้งระยะสั้น และระยะยาว ให้สอดคล้องกับโอกาสและสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ผลการวิจัยพบว่า หลังจากผู้นำเยาวชนมีการประชุมประจำปีแล้ว ก็มักจะมีการทำโครงการรณรงค์ร่วมกันเป็นโครงการใหญ่ประจำปีเสมอ

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัย

สำหรับส่วนนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยที่มุ่งตอบปัญหานำการวิจัยของงานวิจัยเรื่อง "เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร" ทั้ง 2 ปัญหา ได้แก่

1. การขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

2. กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 1 การขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

1. การขยายเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร

ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารในปัจจุบัน มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่าย ซึ่งการขยายเครือข่ายของชมรมสามารถแบ่งช่วงของการขยายออกได้เป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรก เกิดขึ้นภายหลังการอบรมหลักสูตรทูตหัวใจไร้สารเสร็จสิ้นลง จะมีทูตหัวใจไร้สารบางส่วนที่คิดจะทำโครงการรณรงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ที่ตนได้รับจากการอบรมต่อ ซึ่งโครงการในที่นี้ก็คือ การทำกิจกรรมรณรงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในรูปแบบต่างๆ โดยอาศัยความรู้ที่ได้รับการอบรมมาในการถ่ายทอด ทำให้เกิดการสื่อสารแบบกลุ่มขึ้นเพื่อหาแนวร่วมในการทำโครงการ โดยมีรูปแบบของกระบวนการกลุ่ม 2 รูปแบบ คือ

1. การรวมกลุ่มภายในมหาวิทยาลัยของตนเองเพื่อขยายเครือข่ายของโครงการ

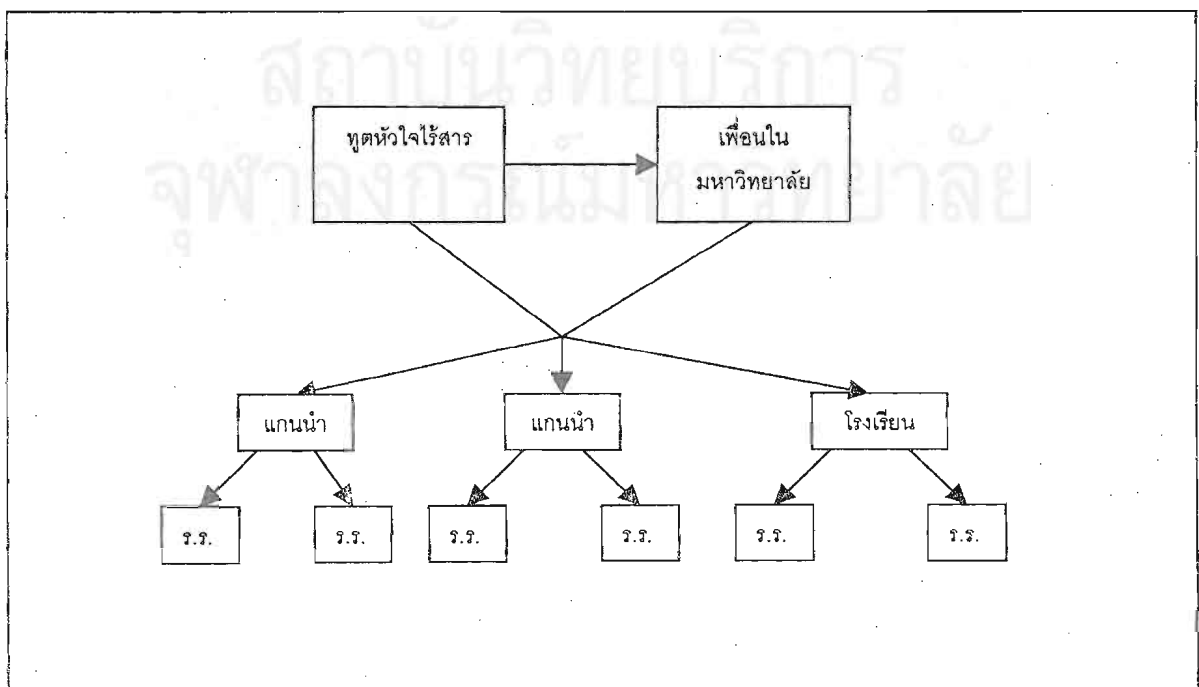
หลังจากผู้นำเยาวชนผ่านการอบรมหลักสูตรทูตหัวใจไร้สารมาแล้ว ก็จะมีทูตหัวใจไร้สารส่วนหนึ่งที่คิดจะนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปเผยแพร่ต่อ โดยการชักชวนเพื่อนๆ ที่เรียนอยู่ใน

มหาวิทยาลัยเดียวกันให้มาร่วมทำกิจกรรมรณรงค์ด้วยกัน ซึ่งโดยปกติเด็กเหล่านี้ก็จะเป็นเด็กกิจกรรมอยู่แล้ว เพียงแต่อาจจะทำกิจกรรมในด้านอื่น เมื่อมีเพื่อนๆ สนใจก็จะเริ่มต้นด้วยการฝึกอบรมเพื่อนๆ เหล่านั้นเพื่อให้มีความรู้และมีศักยภาพเพียงพอที่จะไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนคนอื่นได้ อีกทั้งเพื่อให้มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการรณรงค์ที่ตรงกันด้วย โดยการฝึกอบรมนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากร ก็คือ ตัวทูตหัวใจไร้สารนั่นเอง

การอบรมในครั้งนี้นี้จะมีลักษณะการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการมากนัก เหมือนเป็นการเล่าสู่กันฟังมากกว่าว่าตนเองได้ไปพบเจออะไรมาบ้างในการอบรมหลักสูตรดังกล่าว โดยจะพยายามถ่ายทอดข้อมูลทั้งหมดให้เพื่อนๆ ฟังอย่างละเอียด เพื่อให้เพื่อนๆ สามารถนำไปเผยแพร่ต่อได้อย่างเต็มที่

"พอหลังจากที่ฝึกอบรมทูตให้เสร็จ น้องเขาก็จะไปตามมหาวิทยาลัยของเขา เขาก็จะไปประชุมกับพวกของเขา เหมือนที่รามคำแหง ก็จะมีน้องเป็นตัวแกนคอยประสานกับทางเราให้ พอประสานกับทางเราเสร็จ เขาก็จะกลับไปประชุมกันเองต่อ แล้วน้องๆ พวกนี้เขาก็จะไปติดต่อกับน้องๆ ที่เป็นทูตด้วยกัน"

เมื่อกลุ่มที่สนใจจะทำโครงการมีความรู้เพียงพอแล้ว ก็จะเข้าสู่กระบวนการทำโครงการรณรงค์ต่อไป โดยอาศัยทูตที่เป็นแกนนำเหล่านั้นทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานงานระหว่างกับสำนักงาน ป.ป.ส. กับเพื่อนๆ ที่มหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

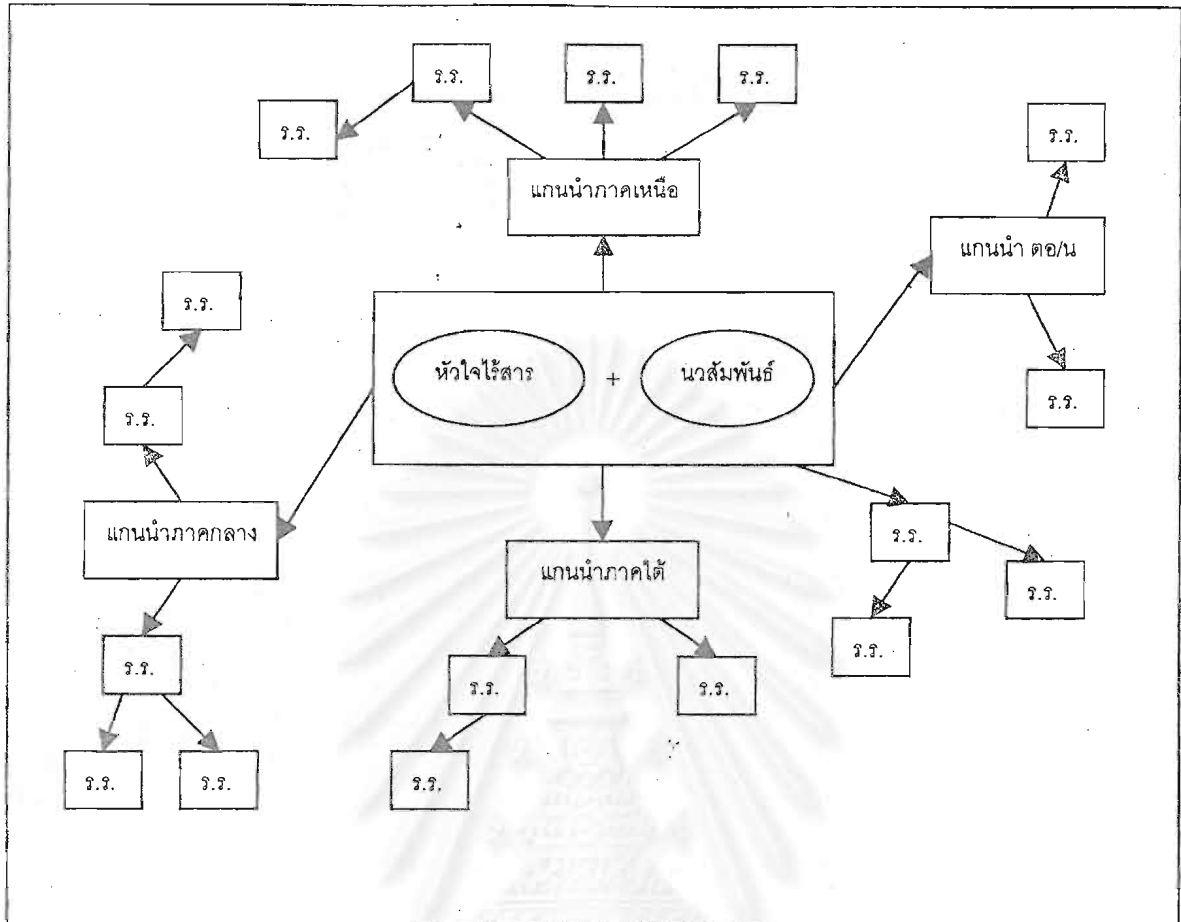

จากภาพแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการขยายเครือข่ายการรณรงค์เป็นลักษณะเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (Wheel Network) ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง ก็คือ ทูตหัวใจไร้สารและเพื่อนในมหาวิทยาลัย กระจายไปยังนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ โดยขั้นตอนการขยายเครือข่ายจะเริ่มต้นจากการเผยแพร่ความรู้ให้กับบรรดาเพื่อนๆ ในมหาวิทยาลัยของทูตหัวใจไร้สาร และเมื่อเพื่อนๆ เหล่านั้นมีความพร้อมเพียงพอแล้ว ก็จะเข้ามาร่วมงานกับทูตหัวใจไร้สารในฐานะวิทยากรด้วยเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นก็จะเข้าสู่กระบวนการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ในรูปแบบต่างๆ ตามที่ได้มีการประชุมกันไว้ ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมทั้งในพื้นที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และอาจจะมีการสร้างแกนนำในแต่ละภาคเพื่อให้มีการขยายเครือข่ายไปยังนักเรียนคนอื่นๆ ต่อไป

2. การรวมกลุ่มในชมรมหัวใจไร้สารเพื่อทำโครงการ

การรวมกลุ่มในชมรมหัวใจไร้สารนี้ เป็นการรวมกลุ่มจากหลายฝ่ายด้วยกัน ประกอบด้วย ทูตหัวใจไร้สาร กลุ่มผู้นำเยาวชนในมหาวิทยาลัยที่ได้รับการชักชวนจากทูตหัวใจไร้สาร กลุ่มผู้นำเยาวชนกลุ่มอื่นๆ ที่เข้ามาร่วมทำงานกับชมรมหัวใจไร้สาร และกลุ่มนอสมพันธ์ ซึ่งนำทีมโดยอาจารย์ปัญญา ประดิษฐ์ธรรม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมอบรมนั้น กลุ่มนอสมพันธ์จะไปร่วมเป็นที่เลี้ยงและช่วยเป็นวิทยากรด้วยเสมอ สำหรับการจัดกิจกรรมของชมรมในรูปแบบต่างๆ ก็จะมีทั้งจัดในกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาคด้วยเช่นเดียวกัน โดยการขยายเครือข่ายจะมีทั้งการเผยแพร่ความรู้ไปยังกลุ่มผู้นำเยาวชนอื่นๆ ในแต่ละภาค เพื่อผลักดันให้พวกเขาเหล่านั้นเป็นแกนนำของภาคในการขยายเครือข่ายไปสู่เด็กโรงเรียนอื่นๆ ทั้งในจังหวัดที่ตนเองอาศัยอยู่ และในระดับภาคต่อไป

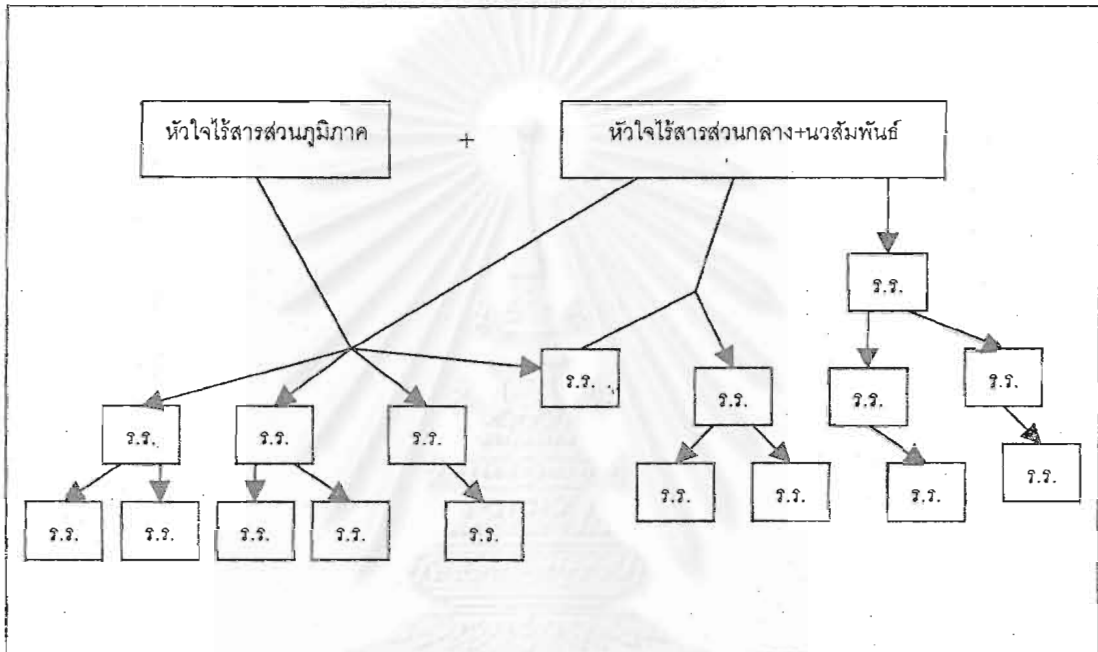
นอกจากนี้ ยังมีการเผยแพร่ความรู้ไปยังนักเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำเยาวชนโดยตรงด้วย แต่เป้าหมายในการเผยแพร่ลักษณะนี้ หวังแค่เพียงให้เด็กเกิดความตระหนัก และมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อปัญหาเสพยาเสพติดเท่านั้น ไม่ได้หวังให้เด็กไปขยายต่อมากนัก

จากภาพแสดงให้เห็นว่า การขยายเครือข่ายของการรวมกลุ่มในรูปแบบนี้เป็นการสื่อสารแบบวงล้อเช่นเดียวกับการรวมกลุ่มแบบแรก โดยผู้ที่เป็นศูนย์กลาง คือ ผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไ้สารและกลุ่มนวมสัมพันธ์ กระจายไปยังกลุ่มผู้นำเยาวชนที่ตั้งใจจะสร้างให้เป็นแกนนำภาคต่อไป และกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำในโรงเรียนต่างๆ ซึ่งจากการติดตามผลการดำเนินงานของชมรม พบว่า ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มนักเรียนที่มีการขยายเครือข่ายต่อก็คือ กลุ่มผู้นำเยาวชนในแต่ละภาค เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้จะมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมอยู่แล้ว เมื่อมีผู้มาชี้แนะแนวทาง จึงทำให้มีการสานต่อได้โดยง่าย และเมื่อกลุ่มผู้นำเยาวชนเหล่านี้มีการทำกิจกรรมมากขึ้นเรื่อยๆ พวกเขาก็จะได้รับการยอมรับและความไว้วางใจจากเด็กคนอื่นๆ ให้เป็นแกนนำของภาคในที่สุด ส่วนในกลุ่มเด็กนักเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำเยาวชนนั้น พบว่า มีการขยายเครือข่ายบ้างเล็กน้อย แต่เมื่อเทียบกับกลุ่มแรกแล้ว พบว่ายังมีจำนวนที่น้อยกว่ามาก

ช่วงที่สอง เป็นการขยายเครือข่ายหลังจากดำเนินกิจกรรมรณรงค์มาได้ระยะหนึ่งแล้ว รูปแบบการดำเนินกิจกรรมในช่วงนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเล็กน้อย กล่าวคือ นอก

จากจะมีการขยายเครือข่ายโดยมีผู้นำเยาวชนจากส่วนกลางเป็นผู้ริเริ่มโครงการแล้ว ยังมีการริเริ่มโครงการจากผู้นำเยาวชนทั้งที่เป็นแกนนำภาคและเป็นเด็กนักเรียนธรรมดาจากส่วนภูมิภาคอีกด้วย การขยายเครือข่ายในช่วงที่สองนี้ ยังคงมีรูปแบบเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ โดยมีผู้นำเยาวชนแต่ละภาคทั้งที่เป็นแกนนำภาคและไม่ได้เป็นแกนนำภาค ร่วมกับชมรมหัวใจไร้สารส่วนกลางและกลุ่มนอสมพันธ์ เป็นศูนย์กลางในการรณรงค์แต่ละครั้ง ซึ่งสามารถแสดงเป็นภาพได้ดังนี้

2. การสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร

2.1 การสื่อสารเพื่อการดำเนินงานของชมรม

จากการสัมภาษณ์ผู้นำเยาวชน พบว่า ภายหลังจากอบรมทูตหัวใจไร้สารของแต่ละรุ่นเสร็จสิ้นแล้ว ทูตหัวใจไร้สารแต่ละรุ่นจะมีการติดต่อกันผ่านทางโทรศัพท์และเว็บไซต์ของชมรม (www.pureheart.in.th) โดยเป็นการสื่อสารภายในกลุ่ม มีจุดประสงค์เพื่อขยายผลโครงการต่อกัน ซึ่งในระยะแรกนั้น การสื่อสารเพื่อดำเนินงานของชมรมจะเป็นการติดต่อกันระหว่างทูตหัวใจไร้สารในรุ่นของตนเองและลูกข่ายของตนเอง เนื่องจากทูตหัวใจไร้สารแต่ละรุ่นไม่ได้รู้จักกัน แต่ในระยะต่อมาเมื่อสำนักงาน ป.ป.ส. ได้จัดให้มีการประชุมครั้งใหญ่ หรือที่เรียกว่า "งาน Refresh" เพื่อรวบรวมทูตหัวใจไร้สารที่ยังทำกิจกรรมในชมรมแต่ละรุ่นให้มารู้จักกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิด

เห็นกัน และได้มีโอกาสเสนอโครงการเพื่อหาแนวร่วม ลักษณะการสื่อสารก็จะขยายวงกว้างขึ้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ก็จะได้มีการแบ่งเป็นรุ่นๆ อีกต่อไป

“ออกค่ายครั้งแรกจะไปกับเพื่อนที่อบรมรุ่นเดียวกันก่อนที่จะมี Refresh พอมีงาน Refresh เราก็ได้รู้จักกับรุ่นอื่น คราวนี้ก็เลยกลายเป็นว่าเรามีความคิดที่จะเขียนโครงการร่วมกัน” (ทูตหัวใจไร้สาร)

นอกจากนี้ หลังจากได้มีการเผยแพร่โครงการร่วมกันไปในที่ต่างๆ ระยะเวลาหนึ่งแล้ว ก็จะเริ่มมี บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในส่วนของสมาชิกของ ชมรมอื่น คนรอบข้างของทูตหัวใจไร้สารที่สนใจจะร่วมกิจกรรม แยกมาจากภูมิภาคต่างๆ ที่มีการ ดำเนินกิจกรรมของตนเองอยู่ก่อนแล้ว ผู้ที่เป็นอาสาสมัครจากที่ต่างๆ ตลอดจนบรรดาเด็กๆ ที่ได้ รับการอบรมจากผู้นำเยาวชนเหล่านี้แล้วเกิดความสนใจอยากสานต่อโครงการ จนในที่สุด การ ดำเนินงานของชมรมนี้จะได้มีการแบ่งโครงสร้างการดำเนินงานตามสถานภาพว่าใครเป็นหรือไม่ ได้เป็นทูตหัวใจไร้สารแต่อย่างใด แต่ผู้นำเยาวชนจะคิดว่าทุกคนที่เข้ามาร่วมงานก็คือ ทำงานใน ฐานะของชมรมหัวใจไร้สาร

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการดำเนินงานของชมรมจะไม่ได้แบ่งตามสถานภาพของสมาชิก แต่ก็จะมีการแบ่งการดำเนินงานตามภูมิภาค เพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกัน ซึ่งผลการ วิจัยพบว่า การดำเนินงานของชมรมจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล และส่วนภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ โดยในส่วนภูมิภาคนั้น ปกติจะมีแกนนำของแต่ละภาคซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมรณรงค์ในเรื่องต่างๆ มาอย่างต่อเนื่องอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชมรมหัวใจไร้ สาร จึงถือว่าเป็นการเพิ่มบทบาทในเรื่องของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั่นเอง

นอกจากนี้ เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมมีลักษณะเป็นแบบอาสาสมัคร ดังนั้น ผู้ที่เข้ามา ช่วยโครงการจึงไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกครั้ง และไม่ต้องอยู่ร่วมทั้งกระบวนการ นั้น หมายความว่า ทุกคนสามารถเข้ามาช่วยงานได้ตามความสะดวกและความพร้อมของแต่ละคน ช่วงไหนหากติดภารกิจก็ไปทำให้เสร็จก่อนแล้วค่อยกลับมาช่วยงาน หรือจะเลือกช่วยในบางงาน บางกิจกรรม หรือถ้าไม่มีเวลาว่างจริงๆ จะไม่ทำเลยก็ได้

สำหรับช่องทางการสื่อสารเพื่อการดำเนินงานของผู้นำเยาวชนเหล่านี้ โดยปกติแล้วจะมี 3 ลักษณะ คือ ผ่านทางโทรศัพท์ ผ่านทางเว็บไซต์ของชมรม และการประชุมกันแบบเห็นหน้าค่าตากัน แต่เนื่องจาก ในปัจจุบันผู้นำเยาวชนที่ร่วมดำเนินกิจกรรมกับชมรมหัวใจไร้สารมีอยู่ทั่วประเทศ และมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้การติดต่อสื่อสารกันผ่านทางช่องทางทั้งสามยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะเมื่อมีการประชุมเพื่อทำโครงการแต่ละครั้ง นับว่าเป็นการยากที่จะให้ผู้นำเยาวชนจากภูมิภาคต่างๆ เดินทางมาประชุมที่กรุงเทพฯ ส่วนการใช้โทรศัพท์ติดต่อกันตลอดเวลา ก็เป็นการสิ้นเปลืองมาก ดังนั้น ชมรมจึงได้มีการประชุมออนไลน์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติมขึ้นมา เพื่อความสะดวกรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายด้วย วิธีการก็คือ ก่อนที่จะมีการประชุมจะมีการเข้าไปแจ้งในเว็บไซต์ว่าจะมีการประชุมในเรื่องใด วันที่เท่าไรและเวลาอะไร ผู้ที่สนใจก็สามารถจะเข้าไปประชุมทางอินเทอร์เน็ตในวันและเวลาดังกล่าว ซึ่งการประชุมกันนั้นจะรับส่งข้อมูลหรือความคิดเห็นต่างๆ โดยใช้การพิมพ์โต้ตอบกันสดๆ หรือที่เรียกว่า การ chat กันนั่นเอง

จากกล่าวโดยสรุปได้ว่า การสื่อสารเพื่อการดำเนินงานของผู้ดำเนินกิจกรรมในปัจจุบันจะมีการใช้สื่อบุคคลที่เป็นอาสาสมัครจากหลายแหล่งด้วยกัน อันได้แก่

- ตัวทูตหัวใจไร้สารเอง
- สมาชิกของชมรมหัวใจไร้สาร
- สมาชิกจากชมรมอื่น
- แกนนำจากภูมิภาคต่างๆ
- เด็กๆ ที่ได้รับการอบรมจากผู้นำเยาวชนเหล่านี้แล้วเกิดความสนใจอยากสานต่อโครงการที่เรียกว่าเป็น "ลูกข่าย"
- คนที่รู้จักกับอาสาสมัครข้างต้น
- บุคคลอื่นๆ ที่ทราบข่าวการทำงานของชมรมแล้วสนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรม

2.2 การสื่อสารเพื่อการบริหารงานของชมรม

ทั้งนี้ จากการเข้าไปร่วมสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในงาน Refresh ของชมรมหัวใจไร้สาร ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 13-15 มีนาคม 2546 ที่ศูนย์วิทยุเทรน อินเทอร์เน็ตชั้นแนล เฮ้าส์ กรุงเทพฯ ใช้ชื่อการสัมมนาว่า "เหลียวหลัง แลหน้า รวมพลังชมรมหัวใจไร้สาร" มีผู้เข้าร่วมสัมมนาประมาณ 50 คน ประกอบไปด้วย คณะกรรมการชมรมหัวใจไร้สาร ผู้นำเยาวชนทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ส. โดยวัตถุประสงค์หลักของการประชุมครั้งนี้ ก็คือ เพื่อให้ผู้นำ

เยาวชนได้ร่วมกันกันจัดตั้งคณะกรรมการที่จะมาบริหารงานของชมรมด้วยตนเอง และร่วมกำหนดทิศทางการดำเนินงานในอนาคตด้วย

ผลการสังเกตพบว่า รูปแบบของการประชุมสัมมนาในครั้งนี้ จะมีลักษณะการสื่อสารแบบสองทางที่ค่อนข้างเป็นทางการ โดยต้องการมุ่งหาข้อสรุปเพื่อจะนำข้อสรุปนั้นไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของชมรมต่อไป การประชุมแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่หนึ่ง เป็นการบรรยายพิเศษจากวิทยากรที่ทำงานร่วมกับชมรมมาโดยตลอด จะมีทั้งการบรรยายในเรื่องของทิศทางการดำเนินงานของเยาวชนกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การก้าวสู่ชมรมหัวใจไร้สารยุคใหม่ และการทบทวนการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา และช่วงที่สอง จะให้ผู้เข้าประชุมได้ร่วมกำหนดทิศทาง แนวทางการดำเนินงาน และกรอบแผนงานในอนาคตของชมรมด้วยกัน ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนได้เสนอข้อคิดเห็น ได้แย้ง และให้เหตุผลได้อย่างเต็มที่ โดยมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ส. ทำหน้าที่ในการดำเนินการประชุม และมีบางส่วนที่เป็นพี่เลี้ยงคอยสังเกตการณ์อยู่ด้านนอก

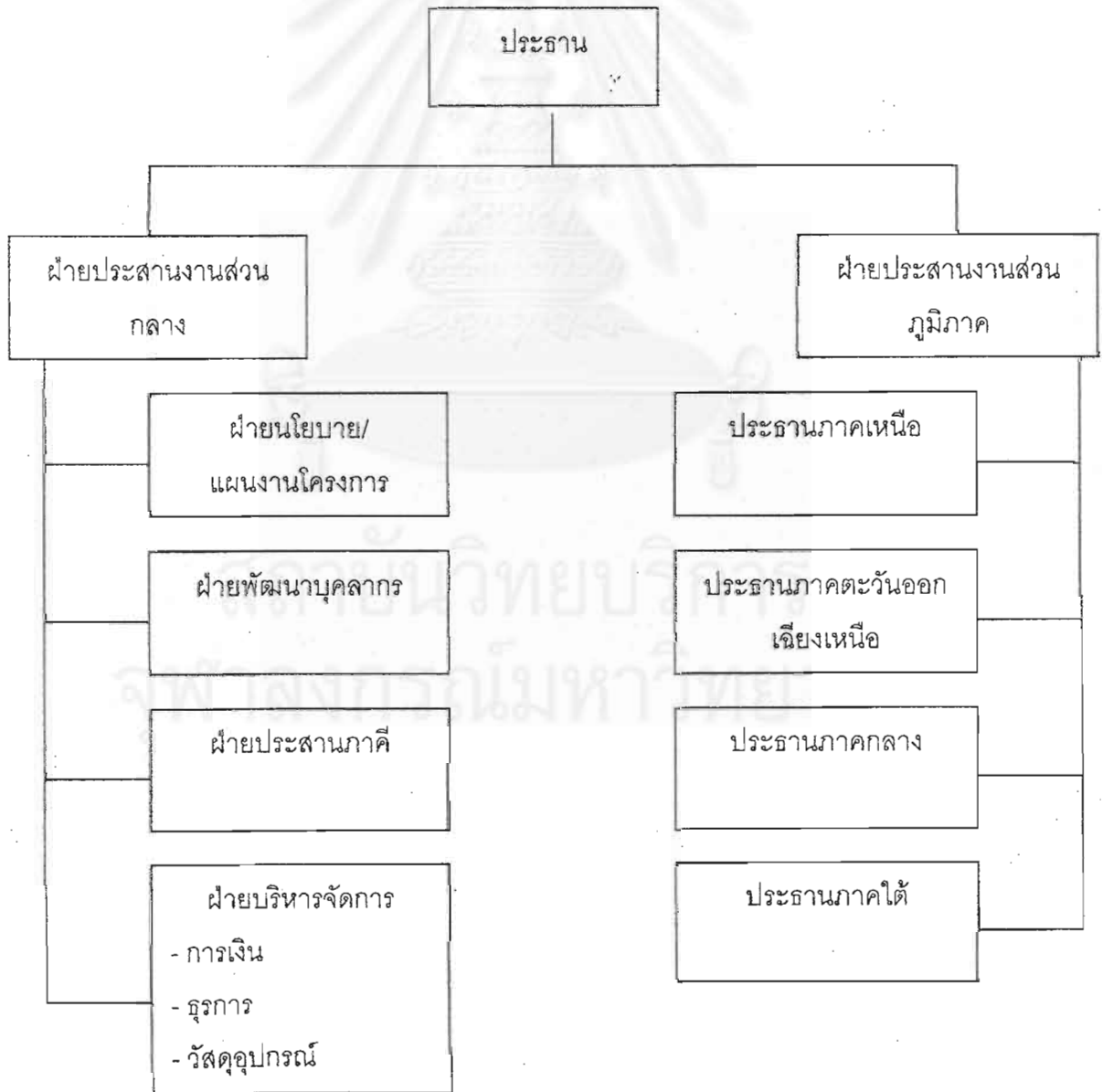
สำหรับเนื้อหาของการประชุมสัมมนาในช่วงที่สองนี้ จะให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนระดมความคิดเห็นกันใน 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก โครงสร้างการบริหารงานของชมรมในปี 2546 และ ประเด็นที่สอง การกำหนดบทบาทของแต่ละตำแหน่ง เมื่อได้ข้อสรุปแล้วก็จะมีการลงคะแนนเสียงคัดเลือกคณะทำงานในแต่ละตำแหน่ง บรรยากาศการประชุมในช่วงนี้จะไม่ถึงกับเครียดมากนัก จะมีการแซวหรือหัวเราะกันได้บ้าง แต่ก็ต้องอยู่ในขอบเขต

ทั้งนี้ สังเกตได้ว่า ตลอดการประชุมจะมีผู้เข้าประชุมอยู่ประมาณ 4-5 คนในกลุ่มผู้เข้าประชุมกลุ่มใหญ่ที่มีลักษณะของความเป็นผู้นำสูงอย่างเห็นได้ชัด สังเกตได้จาก เมื่อเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น กลุ่มผู้นำกลุ่มนี้ก็มักจะลุกขึ้นพูดอย่างฉะฉาน มีการให้ข้อคิด และเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมอยู่ตลอด หากเห็นว่าส่วนใดยังไม่เหมาะสมก็จะโต้แย้งด้วยเหตุผล และเมื่อมีการแบ่งกลุ่มกันคิดงานก็จะเป็นผู้ที่ออกมานำเสนอแทบทุกครั้ง นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่ากลุ่มผู้นำกลุ่มนี้จะมีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้เข้าประชุมคนอื่นด้วย เช่น ถ้าผู้นำเสนอความคิดอะไรก็ตาม คนอื่นก็มักจะคล้อยตาม แต่ถ้ากลุ่มผู้นำมีการโต้แย้งขึ้นมา ที่ประชุมก็มักจะต้องเปลี่ยนแปลงตามอยู่บ่อยครั้ง แต่การเปลี่ยนตามนี้ ก็ต้องผ่านการลงคะแนนเสียงแบบไม่เป็นทางการจากที่ประชุมก่อน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มผู้นำเหล่านี้มักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมมานาน บางคนก็เป็นคณะทำงานของชมรมอยู่แล้ว จึงทำให้มีความน่าเชื่อถือในสายตาของผู้เข้าประชุมคนอื่น ๆ นั่นเอง อย่างไรก็ตาม หากสังเกตในภาพรวมแล้ว พบว่า ผู้ที่เข้าร่วมประชุมทั้งหมดก็ล้วนแล้วแต่

เป็นผู้ที่มีความกล้าแสดงออก ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน และมีความคิดในเชิงสร้างสรรค์ด้วยกันทั้งนั้น

นอกจากนี้ การประชุมจะมีลักษณะของการสั่งการอยู่บ้าง เช่น ที่เลี้ยงสั่งให้ทุกคนแบ่งกลุ่มเพื่อช่วยกันคิดหาข้อสรุปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มอบหมายให้ผู้นำเยาวชนขึ้นมาดำเนินการทำกิจกรรมบางกิจกรรม หรือใช้อำนาจสั่งการเมื่อเห็นว่าผู้เข้าประชุมขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น และยังพบว่า ตลอดระยะเวลาที่ประชุมนั้นจะมีการปรึกษากันเสมอจนตัดสินใจลงมติ อีกทั้งยังยึดหลักเสียงข้างมากเป็นหลักในการหาข้อสรุปอีกด้วย

หลังจากที่มีการถกเถียงโต้แย้งกันจนได้ข้อสรุปแล้ว ผลปรากฏว่า โครงสร้างการบริหารงานของชมรมในปี 2546 มีดังนี้

เมื่อได้โครงสร้างการบริหารงานที่เป็นรูปเป็นร่างแล้ว ขั้นตอนต่อมาก็คือ การลงคะแนนเสียงเพื่อคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมในแต่ละตำแหน่ง โดยวิธีการลงคะแนนเสียงจะเป็นแบบเปิดเผย คือให้ผู้เข้าประชุมไปเขียนชื่อผู้ที่ตนเลือกในแต่ละตำแหน่งบนบอร์ดที่จัดไว้ให้ ในเวลาที่กำหนด จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้าประชุมจะมีการปรึกษากันตลอด และในบางครั้งก็เกิดการตัดสินใจของเพื่อน เพราะเห็นได้จากการไปเปลี่ยนแปลงชื่อที่ตนเขียนตามที่เพื่อนบอก

หลังจากทุกคนลงคะแนนเสียงกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการนับคะแนน โดยขอตัวแทนผู้ดำเนินการนับคะแนนจากน้องรุ่นเด็กที่ยังไม่ค่อยมีประสบการณ์มากนัก เพื่อฝึกให้รู้จักกล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจมากขึ้น จากการสังเกตพบว่า ในขั้นตอนการลงคะแนนเสียงนี้ จะมีรูปแบบการสื่อสารที่ค่อนข้างเป็นทางการ ผู้เข้าประชุมทุกคนมุ่งที่จะหาข้อสรุปโดยเร็ว และยังพบว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินการนับคะแนนเสียงมีความพยายามที่จะยุติข้อโต้แย้งให้เร็วที่สุดในกรณีที่คะแนนเสียงออกมาไม่ลงตัว แต่บางครั้งการตัดสินใจก็อาจต้องอาศัยกลุ่มผู้นำเป็นผู้แนะแนวทางอยู่บ้าง แต่ในที่สุด ขั้นตอนการลงคะแนนเสียงก็ผ่านไปได้ด้วยดี ท่ามกลางการยอมรับของผู้เข้าอบรมทุกคน

ทั้งนี้ ผลการคัดเลือกคณะทำงานนี้ ผู้ที่ได้รับตำแหน่งแต่ละคนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านนั้นๆ อยู่แล้ว เช่น ผู้ที่ได้รับตำแหน่งประธาน ก็เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำกิจกรรมจริงมานาน หรือผู้ที่ได้รับตำแหน่งประธานของแต่ละภาค ก็คือ ผู้ที่เป็นแกนนำการทำกิจกรรมของภาคนั้นอยู่แล้ว นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ที่ได้รับตำแหน่งทั้งหมด มีผู้ที่เป็นทูตหัวใจไร้สารเพียงบางส่วน นอกนั้นจะเป็นผู้นำเยาวชนที่มาจากชมรมอื่นบ้าง เป็นลูกชายของชมรมบ้าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานของชมรมนี้ไม่ได้ยึดติดว่าจะต้องเป็นทูตหัวใจไร้สารเพียงอย่างเดียว ทุกคนที่มีความตั้งใจจริงที่จะทำประโยชน์เพื่อสังคมก็สามารถมาร่วมทำกิจกรรมกับชมรมได้ทั้งสิ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินกิจกรรมรณรงค์แต่ละครั้งนั้นจะมีที่มาจาก 2 แหล่งด้วยกัน คือ แหล่งแรก มีผู้อื่นมาขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือ และ แหล่งที่สอง ผู้นำเยาวชนเป็นผู้ริเริ่มทำโครงการขึ้นเอง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การดำเนินกิจกรรมที่มาจากขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ จะแบ่งเป็น 2 ลักษณะย่อย คือ ลักษณะแรก จะมีหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ มาขอให้ผู้นำเยาวชนเหล่านี้ไปร่วมกิจกรรมเพียงอย่างเดียว เช่น ให้ไปร่วมงานในวันต่อต้านยาเสพติด หรือเป็นตัวแทนไปร่วมกิจกรรมวันเด็ก การจัดประกวด กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีและกีฬา เป็นต้น และ ลักษณะที่สอง หน่วยงานจะขอให้ผู้นำเยาวชนเป็นผู้วางแผนและดำเนินการเองด้วย เช่น การจัดนิทรรศการ การทำสันชนากการ เป็นต้น ทั้งนี้ การติดต่อเพื่อขอความช่วยเหลือหรือความร่วมมือดังกล่าว สำนักงาน ป.ป.ส. จะเป็นตัวประสานระหว่างหน่วยงานกับผู้นำเยาวชน

“อย่างบางทีเวลาไปค่ายมีอาจารย์จากที่อื่นมาดูงาน ก็มานั่งฟังน้องเขาเป็นวิทยากร เขาก็อยากให้น้องๆ พวกนี้ไปทำให้โรงเรียนเขาบ้าง ก็จะขอมา หรืออย่างพวกองค์กรภาคเอกชน บางทีเขาก็อยากให้ไปช่วยจัดบอร์ดหรือให้ไปทำสันชนากการ ป.ป.ส. ก็จะแนะนำน้องๆ พวกนี้ไปให้ โดย ป.ป.ส. จะเป็นตัวประสานระหว่างองค์กรเอกชนกับน้องๆ” (เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ส.)

สำหรับขั้นตอนการติดต่อจะเริ่มจากองค์กรที่ต้องการขอความช่วยเหลือจะติดต่อทางสำนักงาน ป.ป.ส. แล้วอธิบายวัตถุประสงค์และรูปแบบของงาน พร้อมทั้งระบุว่าต้องการให้ผู้นำเยาวชนไปช่วยงานประมาณกี่คน จากนั้น เจ้าหน้าที่ของ ป.ป.ส. ก็จะติดต่อประสานงานไปยังผู้นำเยาวชน เพื่อขอให้ช่วยไปร่วมงานหรือไปดำเนินกิจกรรม โดยมักจะเลือกติดต่อผู้นำเยาวชนที่ร่วมทำกิจกรรมเป็นประจำและมีความเป็นไปได้สูงที่จะตอบตกลง หลังจากนั้นผู้นำเยาวชนที่ได้รับการติดต่อก็จะไปกระจายข่าวกับเพื่อนๆ ในชมรม โดยขั้นตอนนี้จะมีทั้งการโทรศัพท์บอกกัน และเข้าไปในเว็บบอร์ดของชมรม ใครที่มีเวลาว่างและพร้อมจะช่วยเหลือก็จะตอบตกลง และเข้ามารวมกลุ่มพร้อมทั้งนัดแนะการทำงานกัน โดยเฉพาะถ้าเป็นงานที่ต้องดำเนินการเองก็ยิ่งจะต้องมีการประชุมเตรียมงานกันด้วย ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วหากไม่มีงานอื่นซ้อนกัน ผู้นำเยาวชนเหล่านี้ก็มักจะไปช่วยงานเสมอ แต่หากติดภารกิจอื่น ก็จะพยายามชักชวนเพื่อนคนอื่นๆ ให้ไปช่วยงานแทน แต่ถ้าหาไม่ได้จริงๆ ก็จะมีวิธีการปฏิเสธอย่างสุภาพที่สุด

“ปกติถ้าไม่ติดอะไรพวกผมก็จะไปช่วยอยู่แล้ว เพราะเกรงใจเขาเหมือนกัน พอพี่ที่ ป.ป.ส. ไทรมาชวน อย่างสมมติโทรมาบอกน้อง ถ้าน้องไปได้ก็จะให้น้องช่วยโทรตามเพื่อนๆ คนอื่นไปด้วย เขาจะบอกมาเลยว่าอยากได้กี่คน แต่ถ้าบางทีโทรมาขอตอนที่พวกเรากำลังจะไปออกค่าย ก็ต้องปฏิเสธไปเหมือนกัน แต่ก็ต้องปฏิเสธแบบบัวไม่ช้ำน้ำไม่ขุ่น”

2. ผู้นำเยาวชนเป็นผู้ริเริ่มทำโครงการขึ้นเอง วิธีการดำเนินงานจะเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มกันของผู้นำเยาวชนเพื่อเขียนโครงการ โดยในระยะแรกของการคิดทำโครงการนั้นจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากหลักสูตรทูตหัวใจไร้สารที่ในวันสุดท้ายของการอบรมจะมีสอนให้เขียนโครงการแล้วออกมานำเสนอ ดังนั้น เมื่อจบหลักสูตรแล้ว เด็กๆ ก็มักจะขยายผลโครงการของตนเองต่อ โดยในครั้งแรกๆ ก็จะเป็นการรวมกลุ่มกันในรุ่นของตนเองก่อน ต่อมาเมื่อเริ่มรู้จักคนกว้างขวางขึ้น ก็จะเริ่มชักชวนคนนอกเข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน ประกอบกับเมื่อมีการประชุมประจำปีของชมรม (งาน "Refresh") ทำให้รู้จักทูตในรุ่นอื่นๆ ด้วย ก็ยิ่งทำให้มีการรวมกลุ่มกันมีความกว้างและหลากหลายมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของ ป.ป.ส. พบว่า หลังการอบรมทูตหัวใจไร้สารสิ้นสุดลงไม่นาน จะมีผู้นำเยาวชนเขียนโครงการมาเสนอที่ สำนักงาน ป.ป.ส. เป็นจำนวนมาก แต่ต่อมาก็จะเริ่มเบาบางลง ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรก เด็กเหล่านี้ติดภารกิจในเรื่องเรียน จึงไม่มีเวลาพอที่จะทำกิจกรรมรณรงค์ และประการที่สอง อาจจะมีเด็กกลุ่มหนึ่งที่ยังคงทำกิจกรรมอยู่ แต่จะเป็นลักษณะที่ทำกันเอง หรืออาจจะไปขอเงินสนับสนุนจากแหล่งอื่น จึงไม่ได้มายื่นขออนุมัติโครงการเพื่อขอเงินสนับสนุนจากทาง ป.ป.ส.

ทั้งนี้ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่า กิจกรรมประเภทที่มีการขออนุมัติจากทางสำนักงาน ป.ป.ส. มากที่สุด คือ กิจกรรมอบรมหรือการออกค่ายเพื่อให้ความรู้เรื่องยาเสพติด ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า เหตุผลที่ผู้นำเยาวชนเลือกทำกิจกรรมประเภทนี้มากที่สุด ก็เพราะเป็นกิจกรรมที่สามารถถ่ายทอดเนื้อหาไปยังกลุ่มเป้าหมายได้มากและครอบคลุมที่สุด และยังสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมได้อย่างชัดเจนที่สุด นอกจากนี้ การที่ไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ คนอื่นในค่าย จะช่วยให้รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

“หนูว่าออกค่ายเนี่ยมันได้เนื้อหาเต็มๆ เลยนะพี่ เราสามารถเซ็ทได้เลยว่าจะให้ความรู้อะไรกับน้องๆ บ้าง แล้วเราก็สามารถให้ความรู้กับเขาได้เต็มที่ แต่ต้องเป็นค่ายแบบ 3 วัน 2 คืน นะคะ ถึงจะพอใส่เนื้อหาไปได้เต็มที่”

“กิจกรรมอื่นๆ อย่างงานดนตรี งานวาดรูป ผมว่ามันเหมือนเป็นงานสร้างภาพ แต่คนบางคนไม่ได้ทำอะไรกลับไปเลย แต่ออกค่ายอบรมมันได้ประโยชน์กว่าเยอะ สังเกตได้เลยว่า น้องๆ ที่มาอบรมตอนแรกกับตอนอบรมเสร็จแล้วนี่ต่างกันเลย อย่างน้อยเขาก็มีความคิดดีๆ ที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด”

“เวลาไปออกค่ายจะรู้เลยว่าใครเป็นยังไง บางคนก็นิสัยดีดี บางคนก็ไม่ไหว แต่เมื่อมาอยู่ด้วยกัน เราก็จะต้องรู้จักปรับตัว เพราะเราเองก็ไม่อยากมีปัญหากับใคร”

สำหรับกิจกรรมการอบรมของชมรมหัวใจไร้สารนั้น มีรายละเอียดของรูปแบบการดำเนินกิจกรรมอบรม และกระบวนการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมอบรม ดังนี้

● รูปแบบการดำเนินกิจกรรมการอบรม

โดยปกติแล้ว การจัดอบรมหรือออกค่ายโดยส่วนใหญ่จะมีที่เลี้ยงจากองค์กรอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและร่วมดำเนินกิจกรรมด้วยอยู่เสมอ นั่นก็คือ กลุ่มนวัตสัมพันธ์ นำทีมโดยอาจารย์ปัญญา ประดิษฐ์ธรรม ซึ่งอาจารย์จะเป็นที่เคารพของเด็กๆ และมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับพวกเด็กๆ เป็นอย่างดี เด็กทุกคนจะเรียกอาจารย์ว่า “ป้า” เมื่อเด็กๆ มีปัญหาที่มักจะมาปรึกษาอาจารย์เสมอ และอาจารย์ก็มักจะมีข้อคิดหรือแนะแนวทางแก้ไขให้ทุกครั้ง ซึ่งเด็กๆ ก็จะเชื่อฟังและปฏิบัติตาม

จากการสัมภาษณ์พบว่า ในระยะแรกของการจัดอบรม อาจารย์ปัญญาจะเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมก่อน เนื่องจากเด็กๆ เหล่านี้ยังไม่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดข้อมูลมากนัก แต่เมื่อผ่านไปได้ระยะหนึ่ง อาจารย์ก็จะเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้ลองดำเนินกิจกรรมกันเอง โดยอาจารย์จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและคอยสังเกตการณ์อยู่รอบนอก เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้ว ก็จะให้แง่คิดและซักถามเมื่อพบข้อบกพร่อง รวมทั้งแนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมด้วย

“สมัยแรกๆ ที่พวกเราเข้ามาทำ อ.ปัญญาก็จะเข้ามาช่วยกิจกรรมด้วย แต่จะไม่ได้ทำตัวเป็น head จะเป็นเหมือนเพื่อน จะปล่อยให้พวกเราทำกันเอง แล้วก็จะให้แง่คิด บางทีพวกเราที่ทำผิดพลาดบ้าง อาจารย์ก็จะบอกว่าควรจะปรับปรุงตรงนี้ ตรงนี้ หลังๆ เขาจะให้เราขึ้นไปทำเองหมดเลย”

● กระบวนการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมอบรม

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินกิจกรรมการอบรมมีขั้นตอนการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการอบรม ระยะดำเนินการอบรม และระยะหลังการอบรม ซึ่งในแต่ละระยะมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ระยะก่อนการอบรม

เป็นระยะการริเริ่มโครงการและการเตรียมงานในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร สถานที่ กลุ่มเป้าหมาย อุปกรณ์การอบรมต่างๆ ซึ่งโดยปกติการดำเนินงานในระยะนี้จะใช้เวลา มากหรือน้อยเท่าใด จะขึ้นอยู่กับรูปแบบและความซับซ้อนของการอบรมในแต่ละครั้งด้วย

การเขียนโครงการและแสวงหาแนวร่วม

การเริ่มโครงการอบรมโครงการหนึ่งๆ เกิดขึ้นจากการที่ผู้นำเยาวชนมีความคิดที่จะทำโครงการ แล้วนำความคิดนั้นไปหารือกับเพื่อนๆ ซึ่งอาจจะเป็นเพื่อนที่อยู่ในชมรมเดียวกัน เพื่อนที่เรียนด้วยกัน หรือที่อื่นๆ เพื่อถามความสนใจว่ามีใครอยากร่วมทำด้วยบ้าง ถ้ามีเพื่อนๆ สนใจอยากทำ และมีความพร้อมที่จะทำด้วย ก็จะมาคุยกันในรายละเอียดว่าจะจัดอบรมใคร ที่ไหน รูปแบบเป็นอย่างไร จะจัดช่วงเวลาใด ใช้เวลากี่วัน ต้องใช้งบประมาณเท่าไร เพื่อหาข้อสรุปในเบื้องต้น ซึ่งการสื่อสารกันในขั้นตอนนี้พบว่า มีลักษณะการสื่อสารแบบกลุ่มย่อย โดยผู้สื่อสารแต่ละคนจะมีความใกล้ชิดและสนิทสนมกัน รวมทั้งมีความสนใจที่ตรงกัน และเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่ไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ยังพบว่า การประชุมในขั้นตอนนี้ มุ่งจะหาข้อสรุปในประเด็นหลักๆ เท่านั้น ยังไม่ได้กำหนดรายละเอียดอย่างชัดเจน และอาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขตามสถานการณ์อยู่

ทั้งนี้ผลการวิจัยพบว่า การเลือกสถานที่อบรมในครั้งแรกๆ ผู้นำเยาวชนมักจะเลือกอบรมเด็กนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิลำเนาของตน ซึ่งก็จะมีทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ยังเลือกจากโรงเรียนที่ตนเองเป็นศิษย์เก่าหรือมีความรู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี เพราะจะทำให้ติดต่อได้ง่ายขึ้นและเตรียมงานได้สะดวกด้วย แต่หากเป็นโรงเรียนที่ไม่ได้รู้จักมาก่อนก็จะต้องไปสำรวจพื้นที่ ศึกษาความเป็นไปได้ พร้อมทั้งติดต่อผู้รับผิดชอบในเบื้องต้นก่อน

“การเลือกโรงเรียน พอเลือกได้แล้วเขาก็จะติดต่อเอง ส่วนใหญ่แล้วเท่าที่สังเกตเนี่ย น้องๆ เขาก็จะเลือกสถานที่ที่เป็นบ้านเกิดของเขา เป็นโรงเรียนที่เขารู้จัก หรือที่เคยเรียนมา” (เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ส.)

ในระยะต่อมา เมื่อผู้นำเยาวชนมีประสบการณ์และความชำนาญมากขึ้นแล้ว ก็จะเริ่มเลือกโรงเรียนที่ห่างไกลขึ้น โดยขั้นตอนการเลือกโรงเรียนของผู้นำเยาวชนเหล่านี้มี 2 วิธีการคือ วิธีแรก จะขอข้อมูลของโรงเรียนทั้งหมดจากกรมสามัญศึกษา แล้วมาคัดเลือกกันเองว่าอยากจะไปจัดอบรมที่ไหน โดยใช้วิธีการสุ่มโรงเรียนตามจังหวัดที่อยากจะไป ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว และ วิธีที่สอง ประสานงานกับสามัญศึกษาจังหวัด แล้วให้สามัญศึกษาจังหวัดเป็นผู้พิจารณาโรงเรียน แล้วให้โรงเรียนเป็นผู้คัดเลือกผู้นำเยาวชนมาเข้าร่วมรับการอบรม

ในส่วนของระยะเวลาที่จัดอบรมนั้น พบว่า ไม่ได้กำหนดเป็นรูปแบบที่ตายตัวทุกครั้ง จะขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก บางครั้งก็อาจจะใช้เวลาโรงเรียนละประมาณ 3-7 วัน บางครั้งก็อาจจะใช้เวลาแค่โรงเรียนละ 1 วัน ในกรณีเป็นการอบรมสัญจร

“ไม่ได้ตายตัว บางทีก็ไปทีละ 5 วัน 5 โรงเรียน หรือบางทีก็โรงเรียนละ 3 วันก็ได้ แล้วแต่เลยครับ ถ้ามีเวลามากก็ดีหน่อย เพราะจะมีเวลาให้เด็กๆ เขาทำความคุ้นเคยกันมากขึ้น และจะได้เพิ่มเวลาให้พวกพี่เขาสอนได้มากขึ้น น้องๆ ก็จะได้ถามได้มากขึ้นด้วย”

นอกจากนี้การกำหนดเป้าหมายของการอบรมก็เป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ เนื่องจากถ้าทุกคนมีเป้าหมายที่ตรงกันแล้ว ก็จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากขึ้น ทั้งนี้พบว่า การกำหนดเป้าหมายของการอบรมแต่ละครั้งนั้น จะขึ้นอยู่กับระดับและลักษณะของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ จะต้องมี การตั้งเป้าหมายให้เหมาะสมกับคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ถ้าจะไปอบรมเด็กเล็ก ก็จะต้องตั้งเป้าเพียงให้เด็กมีความกล้าคิด กล้าแสดงออก และไปสร้างความสนุกสนาน จะไม่เน้นให้เด็กต้องรับความรู้ในเชิงวิชาการมากนัก แต่ถ้าเป็นการอบรมแกนนำ ก็จะต้องตั้งเป้าแกนนำเหล่านั้นสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปเผยแพร่ต่อให้ได้ และจะมีเนื้อหาในเชิงวิชาการค่อนข้างเข้มข้น หรือถ้าเป็นกลุ่มเด็กที่อยู่ในสถานบำบัดยาเสพติด ก็จะไม่พูดถึงโทษหรือการป้องกันยาเสพติดมากนัก เพราะเด็กพวกนี้มีประสบการณ์การติดยาเสพติดกันมาแล้วทั้งนั้น แต่เป้าหมายก็จะเน้นให้เด็กพวกนี้มีพลังและกำลังใจที่จะต่อสู้กับชีวิต และกลับมาใช้ชีวิตเหมือนคนปกติได้อย่างมีความสุข

เมื่อได้ข้อสรุปแล้ว ก็จะประสานไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อแจ้งให้ทราบและขอความช่วยเหลือ หากผู้ริเริ่มอยู่ในส่วนกลาง ก็จะต้องประสานกับแกนนำภาคให้ช่วยเหลือในเรื่องการติดต่อสถานที่ และเตรียมงานในส่วนกลางของสถานที่อบรมทั้งหมด นอกจากนี้ยังต้องขอให้กลุ่มนวัตสัมพันธ์เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของวิทยากร และการอำนวยความสะดวกอีกด้วย แต่หากผู้ริเริ่มอยู่ในส่วนภูมิภาค ก็จะต้องแจ้งให้ส่วนกลางและกลุ่มนวัตสัมพันธ์ไปร่วมดำเนินกิจกรรมด้วย ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มจากส่วนกลางจะเข้าไปช่วยเหลือในส่วนของการบรรยาย การนำสัมมนา และการติดต่อประสานงานกับสำนักงาน ป.ป.ส. เท่านั้น แต่ในส่วนอื่นๆ นับตั้งแต่การเตรียมงาน จนถึงวันที่อบรม กลุ่มจากส่วนภูมิภาคจะเป็นผู้จัดการดูแลเองทั้งหมด ในขั้นตอนนี้เรียกว่าเป็นการแสวงหาแนวร่วม โดยนอกจากจะมีการแสวงหาแนวร่วมในส่วนกลางแล้ว ยังต้องมีการแสวงหาแนวร่วมจากแหล่งอื่นๆ อีก ได้แก่

1. การหาแนวร่วมในกลุ่มหรือชมรม ก็คือ การกระจายข่าวไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์ เว็บไซต์ของชมรม การบอกกล่าวกันปากต่อปาก เป็นต้น ผู้ที่สนใจและมีความพร้อมก็จะแสดงความจำนงขอช่วยงาน แต่ก็มีบางครั้งที่เป็โครงการอบรมเล็กๆ มีกิจกรรมไม่มาก และใช้ทีมงานเพียงไม่กี่คน ก็จะดำเนินกิจกรรมกันเอง ไม่ได้ประกาศขอความช่วยเหลือจากสมาชิกคนอื่นๆ

2. การหาแนวร่วมในพื้นที่ที่ปฏิบัติการ เช่น คณะกรรมการชุมชน โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ หรือจังหวัด

3. การหาแนวร่วมในสถาบัน เช่น สถาบันที่ตนศึกษาอยู่ สถาบันของกลุ่มเป้าหมาย

4. การหาแนวร่วมในองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบ อำนวยความสะดวก และให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งงบประมาณ เช่น สำนักงาน ป.ป.ส. องค์กรภาครัฐและเอกชน

ในช่วงนี้ที่หาแนวร่วมอยู่นี้ ทีมผู้ริเริ่มโครงการก็จะเริ่มเขียนโครงการออกมาในรูปแบบที่เป็นทางการ โดยหลักการเขียนโครงการนั้น หากผู้นำเยาวชนเป็นทูตหัวใจไร้สารก็จะได้รับการอบรมในหลักสูตรหัวใจไร้สารกันมาแล้ว แต่รูปแบบของการนำเสนออาจจะมีลักษณะเฉพาะไม่ตายตัว แต่ถ้าเป็นผู้นำเยาวชนที่ยังไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อนก็อาจจะมีการมาปรึกษาและขอคู่มืออย่างโครงการเก่าๆ จากทาง ป.ป.ส.บ้าง

“เริ่มแรกเขาคงจะต้องไปคิดกัน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเพื่อนๆ ในมหาวิทยาลัยเดียวกัน และก็ชวนกลุ่มเพื่อนที่สนิทกันจากค่ายมาร่วมเขียนโครงการขึ้นมาในลักษณะของการอบรม ส่วนใหญ่ในหลักการเขาก็จะเขียนกันได้อยู่แล้ว เพราะในการอบรมเนี่ย เราก็มีการสอนการเขียนโครงการเพื่อมาเสนอหน่วยงานด้วย แต่ว่าไม่ได้ fix รูปแบบว่าจะต้องขึ้นต้นด้วยชื่อก่อนหรืออะไรก่อน ก็แล้วแต่ลักษณะของเขา ถ้าเป็นน้องๆ ที่เขาไม่เคยอบรมมา ก็จะมาขอดูจาก ป.ป.ส. บ้าง ก็จะดูว่าเขาเขียนกันหน้าตาเป็นอย่างไร” (เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ส.)

เมื่อเขียนโครงการเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำมายื่นเสนอต่อสำนักงาน ป.ป.ส. เพื่อของบประมาณสนับสนุน ซึ่งหากผู้เริ่มโครงการอยู่ในส่วนภูมิภาค การดำเนินงานในส่วนนี้จะมีแกนนำจากส่วนกลางติดต่อประสานกับทางสำนักงาน ป.ป.ส. ให้

หลังจากนั้น สำนักงาน ป.ป.ส. ก็จะพิจารณาโครงการว่าเข้าข่ายตามหลักเกณฑ์หรือไม่ (ดังที่ได้กล่าวรายละเอียดในเรื่องหลักเกณฑ์การพิจารณาโครงการมาแล้วในผลการวิจัยส่วนที่ 1) หากสำนักงาน ป.ป.ส. พิจารณาแล้วเห็นว่าถูกต้องและเหมาะสมตามเกณฑ์ก็จะอนุมัติงบประมาณสนับสนุนมาให้จำนวนหนึ่ง แต่ผู้นำเยาวชนก็ยังคงต้องหาเพิ่มเติมจากแหล่งอื่นประกอบกันไปด้วย

“เสร็จแล้วเขาก็เอามาเสนอที่เราเพื่อของบประมาณ เราก็ตกลงกับเขาว่า ถ้ามาของบประมาณจาก ป.ป.ส. เราก็มีงบประมาณจำนวนจำกัดเท่านั้น เท่านั้น เขาต้องช่วยเหลือตัวเองด้วย เขาต้องไปขอจากทางมหาลัย ขอจากบริษัทต่างๆ อะไรอย่างเนี่ยด้วย” (เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ส.)

การตั้งทีมงาน และเตรียมงาน

หลังจากโครงการได้รับการอนุมัติแล้ว ก็จะมีการประชุมเพื่อเตรียมงานและแบ่งงานกันทำ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่ผู้นำเยาวชนที่อาสาเข้ามาช่วยงานครั้งหนึ่งจะมีที่เป็นแกนหลักประมาณ 10 คน นอกนั้นก็เข้ามาช่วยเป็นครั้งคราว และยังพบว่า กลุ่มที่เป็นผู้เริ่มโครงการก็มักจะต้องรับผิดชอบเป็นแม่ข่ายไปโดยปริยาย ซึ่งในกลุ่มนั้นก็จะมีการคัดเลือกผู้นำค่ายเพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมการดำเนินงานในการอบรมทั้งหมด โดยจะพิจารณาตามความเหมาะสม ได้แก่ การมีภาวะความเป็นผู้นำ มีความน่าเชื่อถือ และมีความรับผิดชอบสูง เป็นต้น

ทั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมงานในระยะนี้จะต้องเตรียมในเรื่องต่อไปนี้

- การติดต่อสถานประกอบการและสถานที่พัก ส่วนใหญ่ก็ต้องติดต่อกับครูใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนโดยตรง ซึ่งทางสำนักงาน ป.ป.ส.จะเป็นผู้ออกจดหมายให้เด็ก ๆ นำไปยื่นที่โรงเรียน และขอให้ทางโรงเรียนแจ้งให้เด็กทราบว่า จะมีการอบรมในวันเวลาดังกล่าว นอกจากนี้ยังขอใช้สถานที่ในห้องเรียนเป็นที่พักด้วย ซึ่งโดยส่วนใหญ่ทางโรงเรียนก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

"เวลาพักเราก็พักที่โรงเรียนเลยครับ เพราะจะประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้เยอะเลย และโรงเรียนนี้จะให้ความร่วมมือดีที่สุดเลย เคยไปแบบไม่ได้ติดต่อก่อนเลย เขาก็ช่วยเหลือดีมากเลย หากที่นอนหาอะไรมาให้ อันนั้นเป็นแบบสัญจร" (พูดหัวใจไร้สาร)

ทั้งนี้ ผู้ที่รับหน้าที่ในการดูแลเรื่องสถานที่จะต้องเดินทางไปเตรียมความพร้อมล่วงหน้า ก่อนการอบรมประมาณ 1-2 วัน ซึ่งในกรณีที่เป็นการจัดอบรมโดยร่วมกันระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค ผู้ที่รับผิดชอบในเรื่องการติดต่อสถานที่และเตรียมความพร้อมก่อนวันงานก็คือ ตัวแทนของส่วนภูมิกษณนั้นเอง

- การหาทุน เนื่องจากงบประมาณสนับสนุนที่ได้รับจากสำนักงาน ป.ป.ส. มักจะไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องหางบประมาณเพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ ได้แก่

- หน่วยงานราชการ การขอจากหน่วยงานราชการนี้จะต้องทราบก่อนว่ามีหน่วยงานใดที่มีนโยบายให้งบประมาณสนับสนุนเกี่ยวกับกิจกรรมรณรงค์เพื่อสังคมหรือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือกิจกรรมของเยาวชนบ้าง แล้วก็ให้นำจดหมายที่ทางสำนักงาน ป.ป.ส. ไปยื่นเพื่อของบประมาณสนับสนุน พบว่า โดยส่วนใหญ่หน่วยงานที่เยาวชนเลือกที่จะไปขอนั้น จะมีการกันงบประมาณให้ในส่วนหนึ่ง แต่ก็มีในจำนวนไม่มากนัก

- องค์กรภาคเอกชน พบว่า โดยส่วนใหญ่เด็ก ๆ จะเลือกที่จะไปขอจากองค์กรที่ตนเองรู้จักหรือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวอยู่แล้ว แต่ก็มีการแสวงหาที่ใหม่ๆ บ้างหากมีคำแนะนำ

- การขอรับบริจาค ผู้นำเยาวชนเหล่านี้จะใช้วิธีการในการขอรับบริจาคในทำนองเดียวกับการออกค่ายอาสาพัฒนาโดยทั่วไป ที่เรียกว่า "การเปิดหมวก" วิธีการคือ จะมีผู้นำเยาวชนกลุ่มหนึ่งประมาณ 10 คน ไปยืนร้องเพลงตามสถานที่สาธารณะ พร้อมกับแสดงแผ่นภาพผลงานที่เคยจัดทำ แล้วก็วางกล่องรับบริจาคไว้ด้านหน้า ผู้คนที่เดินผ่านไปมาก็จะนำเงินไปหยอดในกล่องดังกล่าว สำหรับการเลือกสถานที่ที่จะขอรับบริจาค่นั้น เด็กๆ ก็มักจะเลือกสถานที่ที่มีคนพลุกพล่าน และเลือกไปในเวลาที่มีคนผ่านไปมาค่อนข้างมาก ยกตัวอย่างเช่น สวนสาธารณะ บริเวณหน้ามหาวิทยาลัย เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ผู้นำเยาวชน พบว่า ปัจจัยสำคัญในการพิจารณาให้งบประมาณสนับสนุนของหน่วยงานราชการและองค์กรภาคเอกชนนั้น อันดับแรกคือ ความน่าเชื่อถือของโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้น ก็จะพิจารณาวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ รวมทั้งผลที่หน่วยงานจะได้รับจากโครงการด้วย นอกจากนี้ ความถี่ในการมาของบประมาณและความสร้างสรรค์ของโครงการก็เป็นปัจจัยที่จะต้องพิจารณาเช่นกัน

"ถ้าไปขอเขาบ่อยๆ แรกๆ ก็อาจจะให้เยอะ หลังๆ ก็อาจจะให้น้อยลง แต่ถ้าบ่อยจัดหรือจัดกิจกรรมซ้ำๆ เดิมๆ ก็อาจจะไม่ให้ ส่วนใหญ่พวกนี้เขาจะชอบให้จัดงานที่เห็นผลทันตาเลย งานที่ใหญ่โต เป็นหน้าเป็นตา แต่เราไม่ค่อยได้ทำงานแบบนั้น" (ผู้นำเยาวชนในชมรม)

- การร่างกำหนดการอบรม โดยส่วนใหญ่แล้วกำหนดการของการอบรมแต่ละครั้ง จะมีรูปแบบของกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน จะเปลี่ยนก็แต่เนื้อหาที่แต่ละครั้งจะต้องปรับเปลี่ยนตามกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้พบว่า จะมีกิจกรรมบางประเภทที่ขาดไม่ได้จำเป็นต้องใส่ลงไปในกำหนดการทุกครั้ง ได้แก่ กิจกรรมการละลายพฤติกรรม วิชาจริยธรรม และการเขียนโครงการ

- การเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในการอบรม ได้แก่ สื่อที่จะใช้ในการอบรม เช่น โปสเตอร์ วิดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็น พร้อมทั้งตรวจสอบสภาพความพร้อมในการใช้งาน ซึ่งในส่วนของสื่อที่ใช้ในการอบรมนี้ ทางสำนักงาน ป.ป.ส. จะมีให้ยืมอยู่แล้ว

ทั้งนี้ ในขั้นตอนการเตรียมอุปกรณ์นี้จะต้องยึดถือกำหนดการเป็นหลักว่าในกำหนดการมีกิจกรรมอะไรบ้าง และกิจกรรมใดต้องใช้สื่อประเภทใด เพื่อจะได้เตรียมอุปกรณ์ไปได้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ การเลือกใช้สื่อแต่ละประเภทยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้วย เช่น การเลือกใช้สื่อวีดิทัศน์ ผู้เตรียมอุปกรณ์จะต้องรู้เนื้อหาว่าในแต่ละม้วนนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับอะไร เพื่อ

จะได้นำไปใช้ได้ถูกต้อง ซึ่งในส่วนนี้ก็มักจะต้องปรึกษากับเจ้าหน้าที่ของ ป.ป.ส. ที่ดูแลในเรื่องโศดทัศน์อุปกรณ์โดยตรง แต่ถ้ามีวุ่นไหนใช้เป็นประจำอยู่แล้วก็ขอเอิมไปได้เลย

จากการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของผู้นำเยาวชนในช่วงนี้ จะมีลักษณะการแบ่งงานกันทำอย่างเห็นได้ชัด และจะมีการทำงานเป็นทีม ระหว่างการดำเนินงานจะมีการปรึกษาและประชุมสรุปความคืบหน้ากันตลอด จึงทำให้แต่ละฝ่ายทราบความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานอยู่ตลอด และพบว่าหากมีส่วนใดที่พอจะช่วยเหลือกันได้ก็จะรีบเสนอตัวช่วยเหลือทันที เช่น มีบางคนที่รู้จักกับบริษัท ก็จะรีบไปขอยุทให้ ถ้ามีจุดใดที่ยังล่าช้าหรือยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ก็จะมีการหารือกันเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวโดยเร็วที่สุด และยังพบว่า ในขั้นตอนการเตรียมงานนี้ มักจะมีศูนย์กลางการดำเนินงานอยู่ 3 แห่ง คือ ที่สำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งจะใช้เป็นที่ประชุม และขอข้อมูลรวมทั้งสื่อและอุปกรณ์ในการอบรมด้วย ที่บ้านของอาจารย์ปัญญา จะใช้เป็นสถานที่ในการเตรียมอุปกรณ์เก็บอุปกรณ์ และประชุม และที่โรงเรียนที่อาจารย์ปัญญาสอนอยู่ ในช่วงเย็นๆ ก็จะมีการดัดแปลงห้องเรียนเป็นห้องประชุมในบางครั้งบางคราว

การประชุมเพื่อเตรียมความพร้อม

ในวันก่อนที่จะออกเดินทาง ผู้นำเยาวชนในส่วนกลางจะมีการนัดรวมตัวกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อสรุปในเรื่องของงบประมาณ กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง โดยจะมีวิธีการ คือ จะนำกำหนดการมาวางไว้ในที่ประชุม แล้วก็ถามทุกคนว่าใครอยากทำตำแหน่งไหน ตอนแรกจะถามจากความสมัครใจก่อน ถ้าไม่มีใครอาสา จึงค่อยเป็นการมอบหมายให้แต่ละคนทำ สำหรับการทำหน้าที่ในแต่ละวันก็จะมีการผัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามความเหมาะสม

“เราจะเอากำหนดการมาตั้ง ก็ให้เห็นเลยว่า มีตำแหน่งไหน หน้าที่อะไรบ้าง แล้วก็ถามทุกคนว่าคนไหนอยากทำตรงไหน ตอนแรกจะใช้ความสมัครใจก่อน ถ้าไม่มีใครทำก็ค่อยมอบหมาย แล้วแต่ละคนจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป สมมติวันนี้คนนี้ทำเรื่องหนึ่ง วันต่อไป ก็ต้องไปทำเรื่องอื่นบ้าง” (พูดหัวใจไร้สาร)

จากการสัมภาษณ์และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม พบว่า โดยปกติการแบ่งบทบาทของทีมงานในการจัดอบรมแต่ละครั้ง จะแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย อันประกอบด้วย

1. ฝ่ายบรรยาย ทำหน้าที่บรรยายเนื้อหาในเชิงวิชาการ เช่น สถานการณ์ปัญหา

ยาเสพติดในปัจจุบัน การป้องกันยาเสพติด ภาวะความเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม การเขียนโครงการ เป็นต้น แต่หากเป็นการบรรยายเนื้อหาในวิชา “จริยธรรม” ส่วนใหญ่ก็จะมอบหน้าที่ให้ อาจารย์ปัญญาเป็นผู้บรรยาย

2. ฝ่ายสันตนาการ ทำหน้าที่นำเล่นเกม ร้องเพลง หรือทำกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับโอกาสและจังหวะ โดยส่วนใหญ่ผู้ที่รับบทบาทนี้จะเป็นชุดเดิมตลอด เพราะผู้ที่จะนำสันตนาการได้มักจะเป็นคนที่เรียกเสียงหัวเราะ และสร้างความสนุกสนานให้กับผู้เข้ารับการอบรมได้ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ถือว่าเป็นพรสวรรค์หรือความสามารถเฉพาะตัวที่ไม่ได้มีกันทุกคน

3. ฝ่ายสวัสดิการ ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ เช่น อาหารเครื่องดื่ม ที่พัก รวมทั้งดูแลเรื่องงบประมาณด้วย บทบาทนี้จะมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันอยู่ตลอด เช่น การจัดเวรยามรักษาการตอนกลางคืน การเตรียมอาหารในแต่ละมื้อ แต่ในส่วนของคนที่ดูแลในเรื่องงบประมาณจะเป็นคนเดียวกันตลอดการอบรม

4. ฝ่ายเทคนิค ทำหน้าที่ดูแลเรื่องการใช้สื่อในการดำเนินกิจกรรม เช่น ควบคุมเครื่องเสียง คอมพิวเตอร์ วิดีทัศน์

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ที่ผู้นำเยาวชนแต่ละคนได้รับนั้นไม่ตายตัวเสมอไป สามารถเปลี่ยนบทบาทกันได้ในช่วงการฝึกอบรม โดยมีหลักการหาข้อยุติของบทบาทของแต่ละคนได้ไม่ยาก ตัวอย่างเช่น หากวันแรกผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นผู้บรรยายทางวิชาการ แต่สื่อสารให้เด็กเข้าใจไม่ได้ หรือทำให้เด็กรู้สึกเบื่อ ก็แสดงว่าตนไม่เหมาะสมกับบทบาทนี้ ในวันต่อไป ก็จะให้อีกคนมารับบทบาทนี้แทน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วทุกๆ คนก็เคยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนทำแต่ละหน้าที่กันมาครบแล้วทั้งนั้น จนในที่สุดก็จะค้นพบบทบาทที่ตนเองถนัด และก็มักจะรับบทบาทนั้นอยู่ตลอด แต่หากบางครั้งที่ขาดคน ทุกคนก็สามารถทำหน้าที่แทนกันได้

“บางสถานการณ์ เช่น การนำสันตนาการ ก็จะใช้คนที่มีความชำนาญอยู่แล้ว เพราะจะคล่องตัวกว่า หรือถ้าคนน้อยก็จะไม่วน แต่ก็ไม่ได้ตายตัว จริงๆ แล้ว ทุกคนก็สามารถทำแทนกันได้” (พูดหัวใจไว้สาร)

นอกจากการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนแล้ว ยังมีการนัดหมายสถานที่และเวลานัด รวมถึงชี้แจงกฎของค่ายให้สมาชิกทุกคนรับทราบด้วย แต่โดยส่วนใหญ่ผู้นำเยาวชนเหล่านี้ก็จะทราบกฎดีอยู่แล้ว การชี้แจงจึงเป็นเพียงแค่การย้ำเตือนมิให้ประพฤติดัดเท่านั้น

สำหรับกฎของค่ายอบรมนี้ ก็มีลักษณะเหมือนกับกฎในการออกค่ายโดยทั่วไป ซึ่งได้แก่

- ห้ามเรื่องขู้สาว
- ห้ามดื่มสุราหรือสูบบุหรี่
- ห้ามเล่นการพนัน
- ห้ามทะเลาะวิวาท
- ห้ามออกนอกสถานที่
- ห้ามพูดคำหยาบ
- ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

การสื่อสารในการประชุมในการเตรียมความพร้อมนี้ มีลักษณะการสื่อสารแบบสองทางที่ค่อนข้างเป็นทางการ คือ มีผู้ดำเนินการประชุม ซึ่งโดยส่วนใหญ่ ก็คือ อาจารย์ปัญญา คอยทำหน้าที่ในการซักถามความคืบหน้าของการดำเนินงาน โดยจะไล่เรียงไปที่ละประเด็น วิธีการ ก็คือ จะให้ผู้รับผิดชอบในแต่ละเรื่องสรุปผลการดำเนินงานในระยะเวลาที่ผ่านมา ลักษณะการประชุมจะเป็นการพูดคุย จะมีการสั่งการให้เห็นบ้างเล็กน้อย แต่โดยส่วนใหญ่ก็ยังเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ซักถาม ได้แย้ง และแสดงความคิดเห็นได้

อย่างไรก็ดี ถึงแม้รูปแบบของการประชุมจะค่อนข้างเป็นทางการ แต่บรรยากาศในการประชุม กลับมีเสียงหัวเราะและมีการหยอกล้อกันแทรกอยู่ตลอดการประชุม ไม่ได้มีความเครียดแต่อย่างใด

2. ระยะดำเนินการอบรม

ในวันแรกของการอบรม โดยส่วนใหญ่โรงเรียนจะมีการแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้ากันอยู่แล้ว เมื่อถึงวันอบรมเด็กก็จะมาที่โรงเรียนกันอย่างพร้อมเพรียง แต่ก็พบว่าบางครั้งก็เมื่อถึงเวลาแล้วเด็กยังมามากน้อยมาก ก็จะต้องแก้ไขสถานการณ์โดยการออกไปตระเวนเรียกเด็กๆ ตามบ้าน วิธีการก็คือ จะขึ้นรถกระบะไปตามสถานที่ต่างๆ แล้วประกาศเรียกให้เด็กๆ ไปร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนกัน โดยจะพูดโน้มน้าวใจให้เด็กๆ เกิดความสนใจและอยากออกไปร่วมกิจกรรม

เมื่อเด็กๆ เดินทางมาถึงสถานที่อบรม ก็จะให้เด็กลงทะเบียนและเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่จะใช้อบรม ทั้งนี้พบว่า ถ้าเป็นเด็กที่สมัครใจมาเข้ารับการอบรมเองก็มักจะอยู่ร่วมอบรมตลอดหลักสูตร แต่ถ้าทางโรงเรียนบังคับให้มา ก็จะมีประเภทที่มาจากทะเบียนในช่วงเช้าแล้วหายไปบ้าง แต่ก็ มีจำนวนไม่มากนัก

“น้องๆ ที่มาโดยมากก็จะอยู่กันทั้งหลักสูตรเลยครับ ก็จะมีลงทะเบียนกัน ถ้าไปเข้าเย็น กลับ ก็จะให้ส่งทุกวัน ก็จะมีหายไปบ้าง มีเข้ามาใหม่บ้าง มีทุกรูปแบบ แต่ส่วนมากถ้าอยู่ในโรงเรียนก็จะไม่ค่อยหายไป เพราะว่าจะมีอาจารย์คอยควบคุม ก็แล้วแต่ด้วย ถ้าสมัครใจมา ก็จะไม่หายไป แต่ถ้าโรงเรียนบังคับมา ก็จะไปหาย”

ในช่วงที่มีการลงทะเบียนกันนี้เอง ทีมงานทั้งหมดนอกจากจะต้องทำความรู้จักกับเด็กแล้ว ก็ยังจะต้องสังเกตพฤติกรรมของเด็กๆ ด้วย เพื่อที่จะนำมาวางแผนในการดำเนินกิจกรรมนั่นเอง โดยสังเกตได้ว่า ช่วงนี้ทีมงานจะมีการพูดคุยปรึกษากันอยู่ตลอด โดยเฉพาะทีมที่นำเสนอนิทรรศการจะต้องคอยดูว่าเด็กที่มาอบรมนั้นส่วนใหญ่มีลักษณะอย่างไร เพื่อจะได้ให้เล่นเกมหรือทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมมากที่สุด

ผลการวิจัย พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ในช่วงแรกที่ให้เข้ามานั่งประจำที่ในสถานที่อบรม จะยังอาการสับสนท่าทีกับทีมงานอยู่พอสมควร และส่วนใหญ่มักจะมากันเป็นกลุ่มเล็กบ้างใหญ่บ้าง ไม่ค่อยเห็นเดินเข้ามาคนเดียว ถ้าเป็นการอบรมเด็กที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน ก็จะเสียงค่อนข้างดัง เพราะมีความสนิทสนมกันอยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นเด็กที่มาจากคนละที่ก็จะเสียงเบาลงมาเล็กน้อย การพูดคุยกันในระหว่างรอการอบรมก็จะเป็นการทำทำความรู้จักซึ่งกันและกัน

เมื่อผู้เข้ารับการอบรมลงทะเบียนเสร็จและเข้ามาในสถานที่อบรมเรียบร้อยแล้ว อาจารย์ บัญญาและทีมงานก็จะเริ่มการอบรมด้วยการกล่าวต้อนรับ แนะนำทีมงานทั้งหมดและเข้าสู่กิจกรรมการอบรม โดยในขั้นตอนแรกจะต้องมีการแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มๆ จำนวนกลุ่มจะมีเท่าใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับจำนวนเด็กทั้งหมดที่เข้าอบรมในแต่ละครั้งด้วย วิธีการแบ่งเด็กก็จะใช้วิธีง่ายๆ คือ ให้เด็กนับเลขต่อกันไป เช่น ถ้าจะให้แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ก็ให้เด็กคนแรกนับหนึ่ง คนต่อไปนับสอง จนถึงคนที่ห้า แล้วคนต่อไปก็เริ่มนับหนึ่งใหม่ นับอย่างนี้จนครบจำนวนเด็ก แล้วเด็กที่นับเลขเดียวกันก็จะอยู่กลุ่มเดียวกัน การแบ่งกลุ่มนี้ก็เพื่อความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม และในการดูแลความเรียบร้อย โดยจะมีการมอบหมายให้พี่เลี้ยงซึ่งมาจากทีมงานคอยดูแลน้องๆ ในกลุ่มของตนตลอดระยะที่จัดอบรม

เมื่อแบ่งกลุ่มเด็กเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะให้น้องๆ แต่ละกลุ่มแยกกันไปทำกิจกรรมตามกลุ่มของตนเอง ซึ่งกิจกรรมแรกของการอบรม ก็คือ กิจกรรมละลายพฤติกรรม

● กิจกรรมละลายพฤติกรรม

สำหรับกิจกรรมละลายพฤติกรรมนี้ จะถูกนำมาใช้เป็นกิจกรรมแรกของการอบรมทุกครั้ง และเป็นกิจกรรมที่จะต้องมีการทำทุกครั้งที่มีการอบรม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทำความรู้จักกันในกรณีที่มาจากต่างที่ต่างสถาบัน หรือถ้ารู้จักกันอยู่แล้วก็จะช่วยให้ทุกคนมีความกล้าแสดงออกและรู้สึกคุ้นเคยกันยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ทุกคนกล้าแสดงออกมากขึ้น

“ก่อนอื่นก็ต้องฝึกน้องๆ พวกนั้นให้กล้าแสดงออกก่อน ก็จะมี ให้น้องเขาทำกิจกรรมบ้าง อะไรบ้าง”

ผู้ส่งสาร ผู้ที่จะทำหน้าที่หลักในการดำเนินกิจกรรมละลายพฤติกรรม ได้แก่ ฝ่ายสันทนการ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่ทำหน้าที่นี้มักจะไม่มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเท่าไรนัก เนื่องจากผู้ที่ให้นำสันทนการได้ จะต้องมีความสามารถเฉพาะตัว หรือเรียกว่ามี “พรสวรรค์” เพราะการที่จะทำให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกสนุกสนานและเกิดการยอมรับในการอบรมไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอบรมแต่ละครั้งกลุ่มเป้าหมายก็จะมี ความแตกต่างกันไป ผู้นำสันทนการก็จะต้องสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมโดยละเอียด เพื่อที่จะนำมาวางแผนและเลือกใช้กิจกรรมให้เหมาะสม

จากการสังเกตพบว่า ผู้นำสันทนการของชมรม เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมได้อย่างแม่นยำ รู้ว่าต้องใช้กิจกรรมอะไรในการละลายพฤติกรรม มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีความคล่องแคล่ว รู้จักจังหวะจะโคนให้การพูดฟังแล้วน่าสนใจ มีการรับส่งจังหวะกันได้อย่างลงตัว สามารถสร้างบรรยากาศให้ครื้นเครงได้ตลอดเวลา และที่สำคัญ คือสามารถทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้สึกไว้น้อยเชื่อใจและคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้มากขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้นำสันทนการส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การออกค่ายมาหลายครั้งแล้ว

สื่อ สื่อที่ใช้ในกิจกรรมละลายพฤติกรรมนอกจากจะใช้สื่อบุคคลแล้ว ก็ยังมีการใช้สื่อเกม ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็จะเป็นเกมที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมมีการเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังมี การใช้เสียงเพลงประกอบเพื่อสร้างบรรยากาศให้มีความสนุกสนานมากขึ้น

สาร เนื้อหาของเกมจะมีทั้งเพื่อให้รู้จักกัน คู่กันเคยกัน และเพื่อให้กล้าแสดงออก ในกรณีที่ผู้เข้ารับการอบรมไม่ได้รู้จักกันมาก่อน ก็จะต้องเน้นเล่นเกมให้ทุกคนได้ทำความรู้จักกัน และจำกันได้ แต่ถ้าผู้เข้ารับการอบรมรู้จักกันมาก่อนแล้ว ก็จะไม่เน้นเล่นเกมให้ทุกคนมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น จะค่อนข้างเฉพาะเจาะจงกว่าเกมโดยทั่วไป การคิดเกมก็ต้องวิเคราะห์ให้ผู้เข้ารับการอบรมตั้งแต่เข้ามาในสถานที่อบรมเลยว่ามีทัศนคติสนทนากันมากแค่ไหน และมีพฤติกรรมการแสดงออกเป็นอย่างไร

สำหรับการเริ่มต้นกิจกรรม ก็จะเริ่มโดยก่อนอื่นก็จะให้แนะนำตัวเอง ถ้าผู้เข้าอบรมมีจำนวนไม่มาก แต่ถ้ามีจำนวนมาก ก็จะให้ชวนป้ายชื่อเล่นที่จะทำให้ตั้งแต่ตอนลงทะเบียนแล้ว ต่อจากนั้นก็เริ่มเล่นเกม ยกตัวอย่างเช่น

- **เกมสะสมชื่อเพื่อน** แต่ละคนจะต้องเข้าไปถามชื่อเพื่อน แล้วให้เพื่อนเขียนชื่อตัวของเขาเองในกระดาษของเรา ภายในเวลาที่กำหนด เมื่อหมดเวลาใครมีชื่อเพื่อนน้อยที่สุดจะต้องถูกทำโทษ

- **เกมเปิดผ้าแล้วทายชื่อกัน** โดยจะแบ่งกลุ่มเป็น 2 ฝ่าย แล้วให้แต่ละฝ่ายส่งตัวแทนมายืนหลังผ้าผืนใหญ่ฝ่ายละ 1 คน โดยห้ามให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็น เมื่อเปิดผ้าออกต่างฝ่ายต่างก็ต้องเรียกชื่อของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าใครเรียกชื่อเพื่อนซ้ำกว่า ก็จะต้องตกเป็นเชลยของอีกฝ่ายหนึ่ง เล่นอย่างนี้ไปเรื่อยๆ จนกระทั่งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหมดคน ฝ่ายนั้นก็จะเป็นผู้แพ้

- **เกมจำชื่อเล่นต่อกัน** โดยจะให้ผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมดนั่งล้อมกันเป็นวง แล้วให้คนแรกพูดชื่อของตนเอง คนต่อมาก็ต้องพูดชื่อเพื่อนคนแรก แล้วพูดชื่อของตนเอง คนต่อมาก็ต้องพูดชื่อเพื่อนคนแรก คนที่สอง แล้วพูดชื่อตนเอง จะไล่ไปเรื่อยๆ จนกว่าจะครบวง ถ้าใครจำชื่อเพื่อนไม่ได้ก็ต้องถูกทำโทษ

- **เกมลมพัด** จะให้ผู้เข้ารับการอบรมนั่งล้อมวงกัน แล้วที่มงานก็จะเริ่มร้องเพลงว่า

"ลมเพลมพัด โบกสะบัดพัดมาไวๆ ลมเพลมพัดอะไร ลมเพลมพัดอะไร ฉันจะบอกให้..."

แล้วทีมงานก็จะตั้งเงื่อนไขให้ผู้เข้าอบรมปฏิบัติตาม เช่น

"...พัดคนที่ใส่แว่น ให้แลกที่กัน"

"...พัดคนที่ใส่หน้ากาก ให้ยื่นขึ้นแล้วปรบมือ"

"...พัดคนผมยาว ให้หมุนรอบตัวเอง"

ถ้าใครทำผิด ก็จะต้องถูกเรียกออกมาทำโทษ

จากการสังเกตพบว่า "การทำโทษ" หมายถึง การที่让孩子ที่แพ้หรือทำผิดในเกมนั้นออกมา ยืนด้านหน้า แล้วให้เดินตามเพลงที่พวกทีมงานร้อง โดยในครั้งแรกที่ทีมงานจะทำให้ดูก่อน หลังจากนั้นทีมงานก็จะร้องเพลงแล้วให้เด็กเหล่านั้นเดินกันเอง ทั้งนี้ เพลงและท่าเต้นที่เลือกมาทำโทษผู้เข้ารับการอบรมนั้น มักจะเป็นเพลงที่สนุกสนาน สั้น และง่ายต่อการจำ แล้วร้องซ้ำไปซ้ำมา และเร็วขึ้นเรื่อยๆ จนเดินตามไม่ทัน ส่วนท่าเต้นก็จะใช้ท่าที่ดูแล้วตลก ขวนขวาย ซึ่งสามารถสร้างบรรยากาศให้มีความสนุกสนานได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังสังเกตพบว่า ทีมงานคนอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นผู้นำสันทนการ จะเข้าไปร่วมเล่นกับผู้เข้ารับการอบรมด้วยทุกครั้ง บางครั้งทำผิด ก็ต้องถูกลงโทษด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ก็เพื่อสร้างความสนิทสนมและช่วยให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อทีมงานนั่นเอง

เวลา โดยทั่วไปจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมละลายพฤติกรรมไม่เกิน 30 นาที การจบกิจกรรมก็จะจบในช่วงที่เด็กยังให้ความสนใจและเพลิดเพลินกับการทำกิจกรรมอยู่ เพื่อจะได้สามารถดึงเข้าสู่กิจกรรมต่อไปได้ง่าย

ผู้รับสาร ในระยะแรกเห็นได้ชัดว่าผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคนจะอยู่ในอาการที่ระมัดระวังตัว และไม่ค่อยเปิดเผยตัวเอง โดยจะคอยสังเกตทีมงานอยู่ตลอดเวลาว่าทีมงานจะทำอะไรกันบ้าง เมื่อทีมงานให้ทำอะไร ก็ยังไม่ค่อยทำตาม เพราะยังรู้สึกอายอยู่ แต่ต่อมาเมื่อทีมงานแสดง

ความเป็นกันเอง และมีการสื่อสารในลักษณะที่เป็นมิตร ประกอบกับกิจกรรมที่ให้เล่นสามารถลดความกดดัน และมีความสนุกสนาน บรรยากาศในการอบรมก็จะเต็มไปด้วยความครื้นเครง ก็จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเปิดใจยอมรับและกล้าแสดงออกมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการทำโทษ จะเรียกเสียงหัวเราะจากผู้เข้ารับการอบรมได้มากที่สุด ยิ่งถ้าคนที่ถูกทำโทษเป็นคนที่ยกเลิกแสดงออกอยู่แล้ว ก็ยิ่งจะเป็นสีสันให้กับกิจกรรมได้มากขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมที่มีความเป็นผู้นำและมีความกล้าแสดงออกสูง จะใช้เวลาไม่นานในการละลายพฤติกรรม โดยจะรู้สึกไม่คุ้นเคยเฉพาะช่วงแรกๆ เท่านั้น แต่เมื่อสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้แล้วผู้เข้ารับการอบรมกลุ่มนี้จะเป็นตัวเพิ่มสีสันให้กับกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

นอกจากการให้เล่นเกมในการละลายพฤติกรรมแล้ว ยังพบว่า ผู้นำเยาวชนมีการสร้างรหัสขึ้นมาใช้ในการอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นการเรียกถึงความสนใจจากผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งรหัสดังกล่าวจะถูกใช้ไปตลอดการอบรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผู้นำเยาวชน : ต่อไปนี้ละ ถ้าที่เรียกพวกเราว่า ‘เยาวชน’ ให้น้องๆ ทุกคนตะโกนออกมาดังๆ พร้อมกันว่า ‘เฮ้’ เข้าใจมั๊ยครับ....เยาวชน

ผู้เข้ารับการอบรม : เฮ้

ผู้นำเยาวชน : เยาวชน

ผู้เข้ารับการอบรม : เฮ้

ผู้นำเยาวชน : เยาวชน เยาวชน

ผู้เข้ารับการอบรม : เฮ้ เฮ้”

หลังจากจบกิจกรรมละลายพฤติกรรมแล้วก็จะเข้าสู่ช่วงของการอบรมเนื้อหา ซึ่งเป็นที่น่าสนใจที่สังเกตว่า เนื้อหาที่ใช้ในการอบรมของชมรมหัวใจไร้สารนี้ ไม่ได้มีเพียงเรื่องของยาเสพติดอย่างเดียว แต่จะมีการให้ความรู้ในเรื่องอื่นๆ ด้วย อาทิ ความเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม วิชาจริยธรรม เป็นต้น และการให้ความรู้ในแต่ละส่วนนั้น ก็มีได้ใช้รูปแบบการบรรยายแล้วให้ผู้เข้าอบรมนั่งฟังอย่างเดียว แต่จะมีการนำเสนอในรูปแบบผสมผสานระหว่างการทำกิจกรรมและการบรรยายความรู้ เพื่อให้เด็กไม่รู้สึกเบื่อ และที่สำคัญ คือ จะต้องให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา ซึ่งพบว่าการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมนั้นจะสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับ

การอบรมได้อย่างชัดเจน เช่น จะเห็นได้ว่า คนไหนเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้นำของเพื่อนๆ เป็นคนไม่มั่นใจในตัวเอง หรือเป็นคนทีคล่องแคล่ว เป็นต้น

“ส่วนมากเราจะให้เข้าฐานกิจกรรมกัน เราจะไม่มีมายืนพูดปาวๆ แล้วให้น้องๆ มานั่งฟัง เราจะใช้กิจกรรมเป็นสื่อครับ จะให้น้องๆ เล่นเกม ให้ลองทำอะไรหลายๆ อย่าง จะยึดหลัก ฟังแล้ว ก็พูด พูดแล้วก็เขียน เขียนแล้วก็ทำ”

“กิจกรรมพวกนี้ เราจะสามารถสังเกตเห็นพฤติกรรมของน้องๆ เขาได้อย่างชัดเจน แล้วก็จะได้ผลดีกว่าการที่ให้น้องๆ เขานั่งฟัง”

ในช่วงของการอบรมเนื่อหานั้น จากการสัมภาษณ์ พบว่า โดยปกติชมรมจะมีรูปแบบของการอบรมในแต่ละที่ที่คล้ายคลึงกัน คือ มีกิจกรรมหลักที่จะต้องใส่ไว้ในการอบรมทุกครั้ง และกิจกรรมเสริมที่เลือกใส่ตามความเหมาะสม โดยจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ตอนนั้น ความพร้อมของสถานที่ และตัวผู้เข้ารับการอบรม จะมีที่แตกต่างกันก็ในเรื่องของความเข้มข้นของเนื้อหา ซึ่งการเลือกเนื้อหาว่าการอบรมแต่ละครั้งจะใส่เนื้อหาส่วนไหน และใส่ในสัดส่วนเท่าไร ก็จะต้องพิจารณาจากกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมและเป้าหมายในการอบรมแต่ละครั้งเป็นสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น

หากการอบรมครั้งนั้นกลุ่มเป้าหมายคือ พวกแกนนำภาค เป้าหมาย คือ ต้องการให้แกนนำนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปเผยแพร่ต่อยังโรงเรียนอื่นๆ ในภาคของตน เนื้อหาที่ใช้ในการอบรมก็ต้องให้เข้มข้น และเพียงพอที่เขาจะนำไปเผยแพร่ต่อได้

หากกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กเล็ก เป้าหมาย คือ ต้องการให้เด็กมีความตระหนักในเรื่องปัญหาเสพติด เนื้อหาที่ใช้ก็อาจจะเบาลง ไม่ได้เนื้อหาที่เป็นวิชาการมากนักหรือยากจนเกินไป จะเน้นการเข้าฐานกิจกรรมมากกว่า

หากเป็นเด็กที่อยู่ในสถานที่มีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด เช่น ในชุมชนแออัด เป้าหมาย คือ ป้องกันไม่ให้เกิดเหล่านี้เข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ก็ต้องเน้นเนื้อหาในเรื่องการป้องกันและโทษของยาเสพติด รวมทั้งการทำหันมาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

หากเป็นเด็กที่อยู่ในสถานบำบัด เป้าหมาย คือ ต้องการให้เด็กเหล่านี้ สามารถกลับออกมาอยู่ในสังคมภายนอกได้อย่างมีความสุข และไม่หันกลับไปใช้ยาเสพติดอีก เนื้อหาในการอบรม

ก็จะต้องเน้นที่การให้กำลังใจให้เขาต่อสู้กับชีวิต สร้างให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และแนะนำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ให้เขา จะไม่ใช่เนื้อหาในส่วนของการป้องกันและโทษของยาเสพติด เพราะเด็กกลุ่มนี้เคยผ่านตรงนั้นมาแล้ว

“เนื้อหาที่ให้ก็จะมีแตกต่างกันบ้าง แต่ก็ไม่มาก อย่างเรื่องการเขียนโครงการ ถ้าอบรมลูกชาย ก็จะสอนให้เด็กรู้จักเขียนโครงการเป็น แต่ถ้าเป็นหัวหน้าเครือข่าย ก็จะต้องวิเคราะห์โครงการเป็น”

“ถ้าเป็นกลุ่มที่เราต้องการที่จะสร้างเขาให้เป็นแกนนำ เนื้อหาที่ต้องเข้มข้น คือเราจะต้องอบรมให้เหมือนกับที่เราอบรมมาเลย แต่ถ้าเป็นพัฒนาความคิดของกลุ่มเด็ก เราก็อาจจะแค่เอาข้อคิดดีๆ ไปให้เขา เอาเกมไปให้เล่น”

“เคยมีอยู่ครั้งหนึ่งพวกเราไปอบรมที่บ้านฟ้าใส เป็นที่บำบัดพวกเด็กติดยานะครับ ตอนนั้นเราประชุมกันนานมากว่าจะทำกันออกมาอย่างดี เพราะเด็กพวกนี้จะไปบอกเขาว่ายาเสพติดมันไม่ดีอย่างนั้นนะ อย่าไปลองมันนะ ก็ไม่ได้ เพราะเขาเคยติดกันมาแล้วทั้งนั้น แล้วก็กลัวว่าพูดอะไรไปมันจะ sensitive ด้วย คิดกันอยู่สักพักใหญ่ๆ ก็สรุปออกมาว่าเนื้อหาจะเน้นไปที่การให้กำลังใจเขามากกว่า และฝึกให้เขารู้สึกเชื่อมั่นในตัวเอง ตอนไปถามอาจารย์ถึงรู้ว่าเด็กพวกนี้บางทีเขาก็อ่อนแออะครับ เขาจะกลัวโน่นกลัวนี่ กลัวออกมาแล้วสังคมไม่ยอมรับบ้างละ กลัวกลับไปเจอสภาพแบบเดิมๆ บ้างละ กลัวสารพัด”

ทั้งนี้ ในการอบรมทุกครั้งจะต้องมีกิจกรรมหลักในการอบรมอยู่ 3 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมการพัฒนาความรู้
2. กิจกรรมการพัฒนาทักษะ
3. กิจกรรมภาคปฏิบัติ

ในแต่ละกิจกรรมจะมีกิจกรรมย่อยกิจกรรมละ 4 ฐาน ใช้เวลาแต่ละฐาน ฐานละ 30 นาที ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดและกระบวนการสื่อสาร ดังนี้

1. กิจกรรมการพัฒนาความรู้

สำหรับฐานย่อยของกิจกรรมการพัฒนาความรู้จะมีทั้งหมด 4 ฐาน คือ

1. ฐานวิดิทัศน์
2. ฐานวิชาจริยธรรม
3. ฐานแนวทางการป้องกันยาเสพติด
4. ฐานกิจกรรมเพื่อการป้องกันยาเสพติด

จากการสัมภาษณ์พบว่า กิจกรรมการพัฒนาความรู้มักจะใส่ไว้ในวันแรกของการอบรมเสมอ เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมจำเป็นต้องได้รับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติดเสียก่อน จึงจะให้ความรู้ในด้านอื่นๆ เสริม ประกอบกับในช่วงแรกๆ ของการจัดอบรมผู้เข้ารับการอบรมยังมีความกระตือรือร้น มีความอยากรู้อยากเห็น และยังมีสมาธิอยู่มาก ดังนั้น จึงเหมาะที่จะนำกิจกรรมนี้มาไว้เป็นกิจกรรมแรก

ก่อนที่จะเข้าสู่การเข้าฐานของกิจกรรมการพัฒนาความรู้ ต้องมีการแบ่งเด็กอีกครั้ง การแบ่งในครั้งนี้จะแบ่งให้เป็น 4 กลุ่ม เนื่องจากกิจกรรมหลักที่ใช้ในการอบรมจะมีอยู่ทั้งหมด 4 ฐาน แล้วจะให้ผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่มวนเข้าในแต่ละฐานจนครบทุกฐาน เนื่องจากเนื้อหาของแต่ละฐานไม่ได้มีความต่อเนื่องกันจึงไม่จำเป็นต้องเข้าฐานที่หนึ่งก่อน แล้วค่อยไปฐานที่สอง จะเข้าฐานที่สองก่อน แล้วค่อยย้อนกลับมาฐานที่หนึ่งก็ได้

ฐานที่หนึ่ง ฐานวิดิทัศน์

ผู้สังสาร คือ ผู้นำเยาวชนที่ทำหน้าที่ฝ่ายบรรยาย จะเริ่มต้นการบรรยายด้วยการสร้างบรรยากาศให้ผู้เข้าอบรมมีความพร้อมในการดูวิดิทัศน์ ซึ่งก็เป็นเพียงแค่การดึงความสนใจของผู้เข้าอบรมให้มาอยู่กับกิจกรรมนี้เท่านั้น และเมื่อผู้เข้าอบรมมีความพร้อมแล้วก็จะเริ่มเกริ่นถึงปัญหา ยาเสพติด โทษและพิษภัยของยาเสพติดก่อนที่จะเปิดวิดิทัศน์ให้ดูพร้อมกับบรรยายประกอบเป็นบางช่วง เมื่อดูจบก็จะสรุป แล้วเปิดโอกาสให้ซักถามและอภิปราย

จากการสังเกตพบว่า ผู้นำเยาวชนในช่วงนี้จะมีบุคลิกที่จริงจังกว่าฐานอื่นๆ โดยเฉพาะในช่วงก่อนเปิดวิดิทัศน์ และขณะบรรยายประกอบ แต่ก็ไม่ได้ถึงกับเครียดมากนัก พบว่า มีบางครั้งที่มีการแซวและมีมุขตลกกับผู้เข้าอบรมบ้าง

สื่อ สื่อหลัก คือ สื่อวีดิทัศน์เรื่อง “เส้นตาย” ซึ่งได้มาจากสำนักงาน ป.ป.ส. และจะมีการใช้สื่อบุคคล คือ ผู้นำเยาวชนบรรยายประกอบในบางช่วง

สาร วีดิทัศน์ที่นำมาเปิดเป็นเรื่องของการทดลองฉีดสารเสพติดให้กับหนู จนถึงระยะเวลาหนึ่งที่หนูรับตัวยาไม่ไหว ก็ต้องตายไปในที่สุด แล้วก็เปรียบเทียบกับมนุษย์

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะให้ความสนใจชมวีดิทัศน์เรื่องนี้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้เข้าอบรมที่นั่งอยู่แถวหน้า อาจจะเป็นเรื่องมาจากภาพในวีดิทัศน์เป็นภาพที่ค่อนข้างเร้าอารมณ์ให้รู้สึกกลัว และเป็น การทดลองจริงกับสิ่งมีชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่า ขณะที่ชมวีดิทัศน์อยู่นั้น เมื่อถึงฉากที่น่ากลัว ก็จะมีการวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่เป็นระยะๆ

ฐานที่สอง ฐานวิชาจริยธรรม

สำหรับวัตถุประสงค์ของฐานนี้ก็เพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับผู้เข้ารับการอบรมในเรื่องต่างๆ และให้ประพฤติตนไปในทางที่ดี โดยใช้การกำหนดสมาธิเป็นเครื่องมือให้เกิดความสำเร็จ

ผู้ส่งสาร การบรรยายวิชาจริยธรรมนี้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของอาจารย์ปัญญา นอกเสียจากอาจารย์ไม่ได้ไปร่วมการอบรมด้วย ผู้นำเยาวชนคนอื่นจึงจะดำเนินการกันเอง แต่ก็น้อยครั้งมาก โดยอาจารย์ปัญญาจะเริ่มกิจกรรมด้วยการให้ผู้เข้ารับการอบรมนั่งนิ่งๆ เพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่การนั่งสมาธิ เมื่อสังเกตเห็นว่าผู้เข้ารับการอบรมอยู่ในอาการนั่งสงบดีแล้ว ก็จะให้ค่อยๆ หลับตานั่งสมาธิ และในระหว่างที่ผู้เข้าอบรมนั่งสมาธิอยู่นั้น อาจารย์ปัญญาก็จะพูดในเรื่องที่อยากจะฝากฝังหรือขัดเกลาเยาวชน เช่น เรื่องพระคุณของพ่อแม่ การประพฤติตนให้มีคุณค่าทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ซึ่งการพูดในช่วงนี้ จำเป็นที่ผู้พูดจะต้องมีสมาธิสูงกว่าผู้ฟัง เพราะไม่เช่นนั้น ผู้รับสารอาจจะรับสารอะไรไปไม่ได้เลย

สำหรับระยะเวลาที่ให้ผู้อบรมนั่งสมาธินั้นก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมของตัวผู้อบรมเอง และสถานที่ที่ นั่งสมาธิด้วย กล่าวคือ ถ้าผู้เข้ารับการอบรมมีอายุน้อย ก็จะมีสมาธิสั้น นั่งได้ไม่นานก็จะเริ่มขยับตัว ลืมตา หรือเสียสมาธิ ส่วนสถานที่ที่ นั่งสมาธินั้น หากใช้ห้องที่เป็นสัดส่วนและมีความเงียบสงบก็จะนั่งได้นานกว่าสถานที่ที่อื่นที่กหรือมีเสียงรบกวนตลอดเวลา

จากการสังเกตพบว่า ขณะที่มีการบรรยายนั้น อาจารย์ปัญญาจะคอยมองและสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าอบรมตลอดเวลา หากพบว่าผู้เข้าอบรมคนใดกำลังเสียสมาธิ ก็จะมุ่งความสนใจไปที่ผู้เข้าอบรมคนนั้นเป็นพิเศษ นอกจากนี้สิ่งที่สังเกตได้คือ อาจารย์จะแสดงท่าไปไปที่ผู้เข้าอบรมทุกคนในระหว่างที่มีการนั่งสมาธิ ซึ่งภายหลังจากจบเหตุผลว่าเป็นการเพิ่มสมาธิให้กับผู้เข้าอบรมเหล่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพลังชีวิตที่อาจารย์ได้ศึกษามา

เมื่อผู้เข้ารับการอบรมออกจากสมาธิ ก็จะเปิดโอกาสให้อภิปรายและซักถาม สุดท้ายก็จะสรุปบทเรียนในเรื่องของการใช้สมาธิในการใช้ชีวิตประจำวัน แล้วก็จะมีกรโยงเข้าสู่เรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย และนอกจากนี้ยังมีการสอนเสริมในเรื่องของการใช้พลังจิตพลังชีวิต แล้วสอนให้ผู้เข้าอบรมลองฝึกพลังจิตดูด้วย

จากการสัมภาษณ์ผู้นำเยาวชนพบว่า ถึงแม้ในปัจจุบันอาจารย์จะปล่อยให้เด็กๆ เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมอื่นกันเอง แต่ก็ยังมีวิชาจริยธรรมนี้เองที่อาจารย์ปัญญายังคงต้องเป็นคนสอนอยู่ เนื่องจากวิชานี้ผู้สอนจำเป็นจะต้องมีความรู้ความชำนาญ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องจิตอย่างถ่องแท้ ซึ่งอาจารย์ถือว่าเป็นผู้ที่สามารถที่จะถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างครบถ้วนที่สุด เนื่องจากได้ศึกษาเกี่ยวกับด้านนี้โดยตรง

“จะมีอยู่วิชาหนึ่งที่อาจารย์เขายังทำอยู่ ก็คือ วิชาจริยธรรม ซึ่งพวกผมยังไม่สามารถที่จะทำได้ คือให้พูดก็พูดได้ แต่มันยังไม่สามารถเข้าถึงได้ เพราะเราไม่ได้ศึกษาด้านนี้โดยตรง แต่ถ้าให้อาจารย์พูด จะสามารถโน้มน้าวใจให้เด็กๆ เชื่อได้แน่นอน”

สื่อ ใช้สื่อบุคคล คือ อาจารย์ปัญญาเป็นผู้บรรยายความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่อยากจะขัดเกลาเยาวชนในระหว่างที่ผู้อบรมนั่งสมาธิ

สาร เนื้อหาสาระของฐานนี้ก็คือ ความรู้และจริยธรรมในเรื่องต่างๆ ที่อาจารย์ปัญญาต้องการจะขัดเกลา เช่น เรื่องของพระคุณพ่อแม่ การประพฤติตนให้มีคุณค่า เรื่องของการป้องกันปัญหาเสพติด การนำสมาธิไปใช้ในชีวิตประจำวัน การฝึกพลังจิต เป็นต้น และสุดท้ายก็จะมีการสรุปว่าสิ่งที่สำคัญของการพัฒนาตนเอง ก็คือ การพัฒนาความคิด ความรู้ สติปัญญา และสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ จิตใจต้องเข้มแข็ง และสิ่งที่จะก่อให้เกิดสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ หรือก่อให้เกิดอะไรหลายๆ อย่างก็คือ สมาธิ และเมื่อจิตใจเข้มแข็ง มีสมาธิดีแล้ว ก็จะสามารถจัดกิจกรรมป้องกันยาเสพติดได้ผล

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมโดยส่วนใหญ่จะให้ความสนใจและตั้งใจในการทำกิจกรรมนี้เป็นอย่างดีในช่วงแรก แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง ระดับความตั้งใจก็อาจจะลดน้อยลงบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยในตัวเด็กเอง เช่น

- ผู้เข้าอบรมที่เป็นเพศหญิงจะมีความตั้งใจมากกว่าเพศชาย
- ผู้เข้าอบรมที่มีอายุมากกว่าจะมีความตั้งใจมากกว่าผู้เข้าอบรมที่มีอายุน้อยกว่า
- ผู้เข้าอบรมที่เป็นแกนนำจะมีความตั้งใจมากกว่าผู้เข้าอบรมที่เป็นนักเรียนธรรมดา

หรือ อาจจะเป็นปัจจัยแวดล้อม เช่น

- ผู้เข้าอบรมที่อยู่ในสถานที่ที่เงียบสงบจะมีสมาธิดีกว่าผู้ที่อยู่ในที่เสียงดังอีกที
- ผู้เข้าอบรมที่อยู่ในสถานที่ที่เป็นสัดส่วนจะมีสมาธิดีกว่าสถานที่ที่มีคนเดินผ่านไปมา

ฐานที่สาม ฐานแนวทางการป้องกันยาเสพติด

เป็นฐานเกี่ยวกับการบรรยายสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความตระหนัก และเกิดจิตสำนึกในการที่จะหลีกเลี่ยงยาเสพติด พร้อมทั้งแนะแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ผู้ส่งสาร ผู้นำเยาวชนที่ทำหน้าที่ฝ่ายอบรม จะเริ่มนำเข้าสู่บรรยากาศด้วยการทำความรู้จักกันอีกครั้ง แล้วก็จะเข้าสู่การอบรม ฐานนี้จะใช้การบรรยายเป็นหลัก ซึ่งการบรรยายก็จะมีทั้งพูดคนเดียวและช่วยกันพูด ถ้าเป็นการช่วยกันพูด ก็จะมีการแบ่งช่วงกันไว้ล่วงหน้า เช่น ให้คนหนึ่งพูดนำเข้าสู่บรรยากาศของกิจกรรม แล้วอีกคนพูดเรื่องกระบวนการกิจกรรม อาจจะมีช่วยเสริมกันบ้าง นอกจากนี้ ยังมีการสื่อสารสองทาง โดยมีการเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นด้วย ซึ่งก่อนที่จะให้ความรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง มักจะมีการถามเพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้าอบรม และเพื่อเป็นการสร้างความกล้าแสดงออก สอนให้รู้จักกล้าพูด กล้าคิด กล้าเสนอ ถ้าสิ่งที่ผู้เข้าอบรมแสดงความคิดเห็นยังไม่ตรงกับสิ่งที่ผู้นำเยาวชนจะนำเสนอ ผู้นำเยาวชนก็จะพยายามพูดโน้มน้าวใจให้ผู้เข้าอบรมคิดต่อ โดยจะค่อยๆ ตีกรอบความคิดของผู้เข้าอบรมให้แคบลงเรื่อยๆ เพื่อให้เข้าสู่ประเด็นได้ง่ายขึ้น จนกระทั่งจนจะถึงจุดที่ต้องการจะเสนอ ผู้นำเยาวชนก็จะสรุปประเด็นทั้งหมดให้ฟัง โดยในช่วงนี้จะมีการใช้การเปรียบเทียบเข้ามาใช้ กล่าวคือ จะเป็นการอธิบายถึงการแบ่งกลุ่มเยาวชน และแนวโน้มของเยาวชนในอนาคต โดยเปรียบเทียบเยาวชนแต่ละ

กลุ่มเป็นสี่ๆ ทำให้สามารถเห็นภาพ และเข้าใจได้ง่ายขึ้น หลังจากนั้นก็จะแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้กับผู้เข้ารับการอบรมด้วย

สี่ มีการใช้สื่อบุคคล คือ ผู้นำเยาวชนในการบรรยายและแนะแนวทางการจัดกิจกรรม ร่วมกับการใช้แผ่นใสในการบรรยายถึงเรื่องสถานการณ์ปัญหายาเสพติดและการแบ่งกลุ่มเยาวชนในปัจจุบัน

สาร จะมีการบรรยายถึงสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปัจจุบันว่ามีผู้ที่ติดยาเสพติดกี่คน เป็นเยาวชนกี่คน และแนวโน้มในอนาคตจะเป็นอย่างไร และยังมีบรรยายถึงการแบ่งกลุ่มเยาวชนในปัจจุบัน ซึ่งผู้นำเยาวชนเล่าให้ฟังถึงการพูดเนื้อหาในช่วงนี้กับผู้เข้าอบรมว่า

"เราแบ่งกลุ่มเยาวชนได้เป็น 4 กลุ่มนะครับ แบ่งเป็นสี่สี่ กลุ่มแรก คือ กลุ่มสีขาว กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มสีเหลือง กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มสีเทา กลุ่มที่สี่ คือ กลุ่มสีดำ แล้วก็ให้ทายว่าแต่ละกลุ่มคืออะไร น้องส่วนใหญ่จะทายถูก แล้วก็อธิบายว่า กลุ่มสีขาว คือ กลุ่มที่บริสุทธิ์ หมายถึง กลุ่มที่ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเลย กลุ่มสีเหลือง คือ กลุ่มที่เสี่ยง อาจจะเป็นพ่อแม่ เพื่อน พี่น้อง สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการติดยา กลุ่มที่สาม คือ สีเทา เป็นกลุ่มที่ติดแล้ว แต่อยู่ในสถานะที่เราช่วยยื่นมือเข้าไปช่วยเขาได้ และกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มสีดำ กลุ่มนี้สิ่งเดียวที่จะช่วยพวกเขาได้คือการบำบัดพาเขาเข้าสถานบำบัดเพื่อที่จะควบคุมไม่ให้พวกเขาเหล่านี้เสพยาอีก แล้วเราก็จะเตือนสติน้องๆ ว่า ตอนนี้อย่างไรจะเริ่มจะลดน้อยลงทุกที เราจะทำให้สีขาวมีมากขึ้น หรือว่าจะปล่อยให้สีดำกลืนเข้ามาเรื่อยๆ"

หลังจากนั้นก็จะเข้าสู่เรื่องกระบวนการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งผู้นำเยาวชนอธิบายให้ฟังว่า

"เราจะพูดถึงกระบวนการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งก็จะมี 3 กระบวนการอย่างแรก คือ การป้องกัน อย่างที่สอง คือ การปราบปราม และอย่างที่สาม คือ การบำบัดและฟื้นฟู ซึ่งเราก็จะถามน้องๆ อีกว่า ใน 3 กระบวนการนี้ เรามีส่วนร่วมในกระบวนการไหนได้บ้าง น้องๆ เขาก็จะตอบกันมา เราก็จะให้ น้องๆ อธิบายว่าทำไม จะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ดังนั้นเนื้อหาที่จะให้กับน้องๆ จึงไม่ได้ตายตัว แล้วแต่น้องๆ เขาจะคิดกัน"

สุดท้าย จะผู้นำเยาวชนจะพูดถึงแนวทางการจัดกิจกรรมว่า หากผู้เข้าอบรมคนใดสนใจที่ขยายผลโครงการจะต้องทำอย่างไรบ้าง และจะสามารถติดต่อใครได้บ้าง

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมจะให้ความสนใจที่จะตอบคำถามเป็นอย่างดี ซึ่งอาจเป็นเพราะ ผู้นำเยาวชนเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการตัดสินว่าผิดหรือถูก แต่จะใช้การพูดที่ทำให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกว่าจะสามารถคิดในแนวอื่นได้อีก ทำให้ผู้เข้าอบรมมีความพยายามที่จะตอบไปเรื่อยๆ ส่วนในช่วงของการแนะนำแนวทางการจัดกิจกรรม พบว่า ผู้เข้าอบรมที่ทำกิจกรรมมาก่อนหรือเคยมีประสบการณ์อยู่แล้ว จะให้ความสนใจเป็นพิเศษ สังเกตได้จากการพยายามจะตั้งคำถามกับผู้นำเยาวชน ซึ่งในช่วงหลังผู้นำเยาวชนจะให้ผู้เข้ารับการอบรมที่เคยทำกิจกรรมมาแล้วออกมาเล่าประสบการณ์ให้เพื่อนๆ ฟัง ซึ่งเมื่อเพื่อนๆ ได้ฟังแล้ว บางคนก็เกิดความรู้สึกอยากทำกิจกรรมบ้าง

ฐานที่สี่ ฐานกิจกรรมเพื่อการป้องกันยาเสพติด

ฐานนี้จะใช้เกมเป็นสื่อในการสอนให้ผู้เข้ารับการอบรมตระหนักถึงพิษภัยยาเสพติด โดยจะให้เล่นเกม แล้วสรุปเปรียบเทียบเรื่องยาเสพติดจากเกม

ผู้ส่งสาร ในฐานนี้อาจจะใช้ผู้นำเยาวชนฝ่ายบรรยายร่วมกับฝ่ายสันตนาการ เนื่องจากเป็นฐานที่มีการเล่นเกม ซึ่งฝ่ายสันตนาการจะช่วยสร้างสีสันของการเล่นเกมได้ดีพอสมควร

สื่อ ใช้เกมเป็นสื่อ โดยเกมที่เล่นคือ เกม เสือกินวัว วิธีการเล่น จะขออาสาสมัคร 2 คนคนหนึ่งเป็นเสือจะต้องคอยจับอีกคนหนึ่งที่เป็นวัวให้ได้ ส่วนคนที่เหลือต้องล้อมวงเป็นคอกช่วยไม่ให้เสือกินวัวได้ โดยวัวจะอยู่ในคอก ผู้เข้าอบรมทุกคนต้องพยายามกันไม่ให้เสือเข้ามาในคอก เสือก็น่าจะต้องพยายามเข้าไปในคอก ส่วนวัวก็ต้องคอยวิ่งหลบเสือ หากเสือเข้ามาในคอกได้ วัวก็ต้องรีบวิ่งออกจากคอก ผู้เข้าอบรมก็ต้องกันไม่ให้เสือออกจากคอก จะเล่นจนกว่าเสือจะกินวัวได้ แล้วก็มาสรุปเกมโดยใช้สื่อบุคคล ก็คือ ฝ่ายบรรยาย ส่วนฝ่ายสันตนาการจะคอยช่วยเหลือในระหว่างเล่นเกม

สาร สิ่งที่ต้องการจะให้กับผู้เข้ารับการอบรมนอกจากความสนุกสนานก็คือ ความรู้สึกตระหนักในพิษภัยของยาเสพติด โดยใช้เกมเป็นสื่อ ซึ่งเมื่อเล่นเกมเสร็จแล้วก็จะมีการสรุปเปรียบเทียบ คือ เปรียบเสือกินวัวเหมือนกับ "ยาเสพติด" ที่กำลังคุกคามสังคมเราทุกวันนี้ ส่วนวัวเปรียบเหมือน

กับ "เยาวชน" ที่จะต้องหลีกเลี่ยงให้ไกลจากยาเสพติด และผู้ที่เป็นคอกก็เปรียบเหมือน "ภูมิคุ้มกัน" ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เพื่อน คนรอบตัว หรือสังคม ที่จะต้องมีหน้าที่ในการช่วยป้องกันไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาถึงตัวของเยาวชนได้

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมจะให้ความสนใจฐานนี้เป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นฐานที่มีการเล่นเกมที่ได้ยืดเส้นยืดสาย และมีความสนุกสนาน บางทีฝ่ายสันตนากรก็จะคอยแกล้ง เช่น กันไม่ให้วิ่งผ่าน หรือแกล้งทำให้ร่วงแตก เพื่อทำให้เกมยิ่งสนุกมากขึ้น ดังนั้น เมื่อถึงช่วงสรุปเกม เด็กจึงให้ความสนใจในการตอบคำถามกันมาก เพราะผู้นำเยาวชนสามารถเปรียบเทียบได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลและเข้าใจง่าย

ทั้งนี้ จากการสังเกตพบว่า ผู้ส่งสารที่จะทำหน้าที่ในการอบรมทั้ง 4 ฐาน ก็คือ ผู้นำเยาวชนที่ทำหน้าที่ในฝ่ายอบรม ซึ่งบทบาทนี้จะมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันตลอด และสามารถทำแทนกันได้ เพราะโดยพื้นฐานส่วนใหญ่ผู้นำเยาวชนทุกคนจะมีความรู้ในเรื่องยาเสพติดกันมาพอสมควร

นอกจากนี้ ยังพบว่าการใช้เลือกใช้กิจกรรมของผู้นำเยาวชนแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน บางคนอาจจะเลือกใช้กิจกรรมหนึ่งในการสอน ในขณะที่บางคนจะเลือกใช้กิจกรรมหนึ่ง จะเป็นวิธีเฉพาะของแต่ละคน โดยจะขึ้นอยู่กับความถนัดและประสบการณ์ที่ผู้นำเยาวชนได้รับมา แต่การที่จะเลือกใช้วิธีใดนั้น จะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าผู้เข้ารับการอบรมจะต้องได้รับเนื้อหาที่ไม่แตกต่างกัน โดยจะต้องมีการประชุมกันก่อน เพื่อจะได้มีการวางแผนเตรียมเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ พบว่า ผู้นำเยาวชนที่เคยผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดมาบ้างแล้ว จะสามารถนำเสนอเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง เป็นขั้นเป็นตอน ในขณะที่ผู้นำเยาวชนที่ไม่เคยผ่านการอบรมมาเลย ในช่วงแรกๆ ของการอบรมจะไม่ให้ทำหน้าที่ในการอบรมความรู้ เพราะถือว่ายังไม่มีความรู้เพียงพอที่จะนำไปเผยแพร่ได้ จะให้อยู่รอบนอกสังเกตการณ์หรือช่วยในหน้าที่อื่นไปก่อน พอผ่านไปสักระยะหนึ่งจึงจะให้ทำหน้าที่นี้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังพบว่า ผู้นำที่ไม่ได้ผ่านการอบรมเหล่านี้ยังมีการสื่อสารที่ค่อนข้างตะกุกตะกัก และไม่ค่อยมั่นใจในการตอบคำถามเท่าไรนักเมื่อเทียบกับผู้นำเยาวชนที่ผ่านการอบรมมาแล้ว

ในส่วนของระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องยาเสพติดของผู้นำเยาวชนนั้น ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำเยาวชนเหล่านี้มีความรู้เบื้องต้นในเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดในระดับที่ค่อนข้างสูง เช่น ความ

หมายของยาเสพติด ประเภท โทษของยาเสพติด การป้องกันยาเสพติด สถานการณ์ปัญหาเสพติด เป็นต้น แต่ความรู้ในเชิงลึก เช่น ศัพท์ในเชิงวิชาการหรือศัพท์เฉพาะต่างๆ จะไม่ค่อยรู้มากนัก

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำเยาวชน พบว่า บางคนที่เป็นทูตหัวใจไร้สาร หลังจากจบการอบรมหลักสูตรทูตหัวใจไร้สาร ก็ไม่ได้มีการอบรมเพิ่มเติมจากไหนอีกเลย ในขณะที่บางคนก็มีการไปอบรมของโครงการอื่นเพิ่มเติมบ้าง บางคนถึงแม้ไม่ได้เป็นทูตหัวใจไร้สาร ก็มีที่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติดจากที่อื่นมาบ้าง หรือบางคนก็อาจไม่เคยได้รับการอบรมที่ไหนเลย แต่สิ่งที่ผู้นำเยาวชนในชมรมทุกคนจะต้องทำก็คือ ไม่ว่าตนเองจะมีความรู้พื้นฐานอยู่มากน้อยแค่ไหน ณ ปัจจุบันทุกคนจะต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องสถานการณ์ปัจจุบันของปัญหาเสพติด

ดังนั้น จึงพบว่า ผู้นำเยาวชนเหล่านี้จะมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา ทั้งจากทางหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะมีมากที่สุด รองลงมา ก็จะเป็นจากโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต หรือการพูดคุยกัน ทั้งนี้ เมื่อผู้นำเยาวชนมีความรู้อะไรใหม่ๆ ก็จะนำไปใส่ไว้ในเว็บไซต์ของชมรมเพื่อกระจายข้อมูลให้เพื่อนๆ ทราบด้วยเสมอ

“ก็มีหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์นี่อ่านตลอด จำเป็นมาก ยิ่งตอนนี้รัฐบาลเอาจริงเอาจังเรื่องปราบปรามยาเสพติด จะมีข่าวใหม่ๆ เข้ามาตลอด เราก็ต้องตามให้ทัน”

“ส่วนใหญ่ก็จะเป็นหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์หรือวิทยุก็มีบ้าง แต่ไม่ค่อยมาก”

“จะมีทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ บางทีก็มีไป search ในอินเทอร์เน็ต”

“ถ้าไม่อ่านหนังสือพิมพ์ ก็อาจจะไม่ค่อยรู้กันบ้าง อย่างวันนั้น ไปอบรมที่ได้ ผมก็เพิ่งได้ความรู้ใหม่ว่าเดี๋ยวนี้ซีควายก็เป็นสารเสพติดอย่างหนึ่งเหมือนกัน เด็กที่นั่นเขาไม่ติดกาวกันนะ เขาจะติดซีควาย พวกนี้ก็มีความรู้ใหม่ๆ ได้”

นอกจากนี้ ยังพบว่า หลังจากอบรมในช่วงนี้จบแล้ว ผู้นำเยาวชนจะมีการย้ำเตือนผู้เข้ารับการอบรมในเรื่องความรู้ในเรื่องยาเสพติด โดยจะคอยถามผู้เข้ารับการอบรมอยู่เป็นระยะ ยกตัวอย่างเช่น

- ผู้นำเยาวชน : เยาวชน
 ผู้เข้ารับการอบรม : เอ้
 ผู้นำเยาวชน : เยาวชน
 ผู้เข้ารับการอบรม : เอ้
 ผู้นำเยาวชน : ยาเสพติดมีกี่ประเภท
 ผู้เข้ารับการอบรม : 5 ประเภท
 ผู้นำเยาวชน : ยาเสพติดเป็นสิ่งดีมัย
 ผู้เข้ารับการอบรม : ไม่ดี
 ผู้นำเยาวชน : แล้วเราจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวมัย
 ผู้เข้ารับการอบรม : ไม่ยุ่ง
 ผู้นำเยาวชน : ตอบดั่งๆ ซิว่ายุ่งมัย
 ผู้เข้ารับการอบรม : ไม่ยุ่ง

2. กิจกรรมการพัฒนาทักษะ

กิจกรรมการพัฒนาทักษะ จะประกอบด้วยฐานย่อย 4 ฐานเช่นกัน คือ

1. ทักษะการบริหารจัดการโครงการ
2. ทักษะภาวะผู้นำ
3. ทักษะวิสัยทัศน์ผู้นำ
4. ทักษะการทำงานเป็นทีม

สำหรับการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะนี้ มักจะใส่ไว้ในช่วงปลายของการอบรมในวันแรก ต่อจากการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ จะมีการแบ่งกลุ่มโดยใช้กลุ่มที่ได้แบ่งไว้ในช่วงกิจกรรมพัฒนาความรู้ และใช้วิธีเวียนเข้าฐานจนครบทั้ง 4 ฐานเหมือนกัน แต่ละฐานมีรายละเอียด ดังนี้

ฐานที่หนึ่ง ทักษะการบริหารจัดการโครงการ

เป็นฐานที่ฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมเขียนโครงการเป็น โดยจะให้ผู้อบรมคิดโครงการที่อยากจะทำ แล้วให้เขียนตามหลักการเขียนโครงการ และออกมานำเสนอโครงการของตน

ผู้ส่งสาร ผู้นำเยาวชนที่ทำหน้าที่ฝ่ายบรรยาย จะใช้การสื่อสารที่ให้ผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์ โดยจะเริ่มกิจกรรมด้วยการให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันคิดว่าจะทำโครงการอะไร แล้วกำหนดเป้า

หมายของโครงการ กำหนดเรื่องคน เรื่องเนื้อหาโครงการ เรื่องงบประมาณ แล้วก็จะสอนวิธีการเขียนโครงการ และให้ลองเขียนด้วยตัวเอง เมื่อเขียนเสร็จก็จะให้ออกมานำเสนอ โดยจะมีทีมผู้นำเยาวชนช่วยขัดเกลาในเรื่องของการใช้ภาษา การลำดับประเด็น ความสัมพันธ์ของเนื้อหา และความเป็นไปได้ของโครงการ

สื่อ ใช้สื่อบุคคลในการอธิบายหลักการเขียนโครงการ และวิพากษ์วิจารณ์การเขียนโครงการของผู้เข้ารับการอบรม และมีการใช้แผ่นใสเพื่อแสดงตัวอย่างโครงการ และแบบฟอร์มการเขียนโครงการ

สาร สิ่งที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบก็คือ หลักการเขียนโครงการ เพื่อจะได้นำไปใช้ในการเขียนโครงการเพื่อเสนออนุมัติต่อไป แต่วิธีการจะไม่สอนตรงๆ จะให้ผู้เข้าอบรมได้คิดและเขียนโครงการเองก่อน แล้วจึงช่วยขัดเกลาให้ถูกต้องยิ่งขึ้น

ผู้รับสาร ผลการวิจัยพบว่า ที่ผ่านมา ผู้เข้ารับการอบรมทุกๆ โรงเรียนทำได้ดี อาจจะเป็นเนื่องจากก่อนข้างมีประสบการณ์การทำโครงการมาอยู่แล้ว โดยสังเกตได้จาก เมื่อให้คิดโครงการ ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่จะคิดได้เร็วมาก และรู้ด้วยว่าโครงการในลักษณะนี้จะต้องไปติดต่อใครบ้าง และต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง แต่สิ่งที่เป็นปัญหา ก็คือ การใช้ภาษา ผู้เข้าอบรมยังใช้ภาษาเย็นเยื่อ และลำดับเหตุและผลยังไม่ค่อยสัมพันธ์กัน

ฐานที่สอง ทักษะภาวะผู้นำ

ผู้ส่งสาร ผู้นำเยาวชนฝ่ายบรรยาย จะมีการนำเข้าสู่บรรยากาศ แล้วใช้เกมในการทำกิจกรรม เมื่อเล่นเกมเสร็จก็จะให้ผู้เข้าอบรมช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้จากเกม แล้วก็ช่วยสรุปให้อีกครั้งว่าสิ่งที่จำเป็นในการทำกิจกรรมคือ ภาวะผู้นำ แล้วก็ให้ผู้เข้าอบรมคิดต่อคุณสมบัติภาวะผู้นำมีอะไรบ้าง สุดท้ายก็จะมาสรุปให้เป็นหลักการ

สื่อ จะใช้สื่อเกม และสื่อบุคคลในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งผู้นำเยาวชนแต่ละคนก็จะใช้เกมไม่เหมือนกัน ส่วนใหญ่จะใช้เกมร้องเพลงประสานเสียง คือ ให้เด็กแบ่งเป็นกลุ่มย่อย แล้วให้เด็กแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมา 1 คน เพื่อทำหน้าที่ในการนำร้องเพลง ให้กลุ่มแรกขึ้นเนื้อเพลงมาก่อนหนึ่งท่อน กลุ่มที่สองจึงค่อยร้องท่อนแรก พอร้องไปได้หนึ่งท่อนกลุ่มที่สามก็จะขึ้นเพลงเดียวกัน แล้วแต่ละกลุ่มก็ต้องร้องเพลงจนจบ ซึ่งการร้องเพลงพร้อมๆ กันเช่นนี้ จะต้องอาศัยผู้นำที่ดี

และต้องมีสมาธิกับเพลงที่ตนเองร้องอยู่ด้วย เพราะถ้าหากไปฟังเพลงของกลุ่มอื่น ก็อาจทำให้ร้องผิดได้ เมื่อเล่นเสร็จก็จะมาสรุปเกม แล้วสื่อบุคคลก็จะต้องให้หลักของภาวะผู้นำกับผู้เข้ารับการอบรม

สาร สิ่งที่ต้องการเสนอในฐานนี้ ก็คือ ต้องการสอนในเรื่องของการเป็นผู้นำที่ดี และการเชื้อฟังผู้นำ โดยมีหลักการของภาวะผู้นำที่คิดโดยอาจารย์ปัญญาเพื่อให้ผู้เข้าอบรมจำได้ง่ายขึ้น ดังนี้

L - Love รักตัวเอง รักเพื่อนร่วมงาน รักงานที่ตัวเองทำ รักครอบครัว รักสังคม

E - Educate มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เราทำหรือมีหน้าที่อยู่ ดังนั้น ในการทำงานที่เราจะเป็นคนขยายผลโครงการ เราจะต้องมีความรู้พื้นฐาน จะต้องมีการพัฒนาตนเองให้สามารถตอบคำถามได้โดยไม่ติดขัด สามารถเป็นผู้ให้ความรู้กับคนอื่นได้

A - Adjust ability ความสามารถในการปรับเปลี่ยนตัวเอง การยืดหยุ่น การรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ทั้งในเรื่องงานและเพื่อนร่วมงาน

D - Devote การอุทิศตนและเสียสละโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนทั้งสิ้น

E - Eager ความกระตือรือร้น ไม่แสดงความเฉื่อยชาออกมา

R - Responsibility ภาวะความรับผิดชอบทั้งตนเอง การงาน การเรียน และ

สังคม

S - Sincere ความจริงใจต่อตนเอง ต่องาน ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อสังคม

H - Harmony การปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้กลมกลืนกับคนอื่น สร้าง

ความสามัคคีให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

I - Initiate ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานต่างๆ

P - Personality / Polite บุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือและมีความอ่อนน้อมถ่อม

ตน

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่า ผู้รับสารจะค่อนข้างมีสมาธิกับเพลงที่ตัวเองร้อง จะคอยมองผู้นำอยู่ตลอด และจะรู้สึกสนุกกับการแข่งขัน จะไม่ยอมให้ทีมตัวเองแพ้ เมื่อสรุปเป็นหลักการ ผู้เข้าอบรมก็จะมีการบันทึกเอาไว้ในสมุดจด

ฐานที่สาม ทักษะวิสัยทัศน์ผู้นำ

ฐานนี้จะเป็นการฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเป้าหมายทั้งของการทำกิจกรรม การเรียน และการใช้ชีวิต

ผู้ส่งสาร ผู้นำเยาวชนฝ่ายบรรยายจะตั้งปัญหาหรือสมมติสถานการณ์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมคิดแก้ปัญหา โดยมีกำรพูดกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมรู้จักคิดอย่างเป็นระบบ และจะมีการวางแผนการคิดไว้ให้ แต่ก็ได้บังคับว่าจะต้องคิดตามกรอบที่วางไว้ให้ทั้งหมด เมื่อผู้เข้ารับการอบรมคิดเสร็จก็จะให้ออกมานำเสนอ ผู้นำเยาวชนก็จะตั้งคอยซักถาม เมื่อเห็นว่าตรงไหนที่ยังอธิบายไม่เข้าใจ ก็จะถามย้ำ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมฝึกการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่การถามนี้จะเป็นการถามด้วยเหตุด้วยผล จะพยายามซักให้ผู้เข้าอบรมคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอนว่าทำไมถึงใช้วิธีการนี้ ทำไมไม่ทำอีกแบบ ทำอีกแบบได้หรือไม่ จะให้ผู้เข้าอบรมพยายามหาเหตุผลมาหักล้าง ซึ่งการถามจะไม่ได้ใช้คำถามที่กดดันให้ผู้เข้าอบรมตอบไม่ได้ จะถามแบบสบายๆ ให้ผู้เข้าอบรมได้คิดตามหรือขัดแย้งมากกว่า

สื่อ จะให้การตั้งปัญหา แล้วให้ผู้เข้ารับการอบรมซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มย่อยช่วยกันระดมสมองว่าจะแก้ปัญหาได้อย่างไร โดยก่อนอื่นต้องตอบให้ได้ว่าเหตุคืออะไร สิ่งที่เราทำเพื่ออะไร เป้าหมายของการแก้ปัญหาคืออะไร กระบวนการในการแก้ปัญหาทำอย่างไร แล้วมองออกมาเป็นภาพรวมของการแก้ปัญหา เมื่อคิดเสร็จก็หาตัวแทนมานำเสนอ โดยผู้นำเยาวชนจะมีการซักถาม แล้วให้ผู้เข้าอบรมฝึกแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อนำเสนอจบก็จะใช้สื่อบุคคลคือฝ่ายบรรยายในการสรุปเนื้อหาอีกครั้งหนึ่ง

สาร การตั้งปัญหาหรือสมมติสถานการณ์ของผู้นำเยาวชนนั้นจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น สมมติว่ามีเพื่อนที่โรงเรียนขายยาบ้า ผู้อำนวยการมอบหมายให้กลุ่มของเราเป็นผู้แก้ไขปัญหานี้ เราจะทำอย่างไร แต่ละกลุ่มก็ต้องคิดก่อนว่าต้นเหตุของปัญหาคืออะไร เป้าหมายของการแก้ปัญหาคืออะไร และกระบวนการแก้ปัญหาเป็นอย่างไร จะเริ่มทำอะไรก่อนอะไรหลัง และเมื่อผู้เข้าอบรมร่วมกันคิดจนได้ข้อสรุปและออกมานำเสนอแล้ว ผู้นำเยาวชนก็จะออกมาพูดถึงวิธีการแก้ไขที่ถูกต้อง ซึ่งก็อาจมีได้หลายวิธี และตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับวิธีของแต่ละกลุ่มว่ามีข้อดีข้อด้อยอย่างไร

ผู้รับสาร ผู้เข้าอบรมโดยส่วนใหญ่จะมีความกระตือรือร้นในการที่จะคิดแก้ปัญหา อาจเป็นเพราะการตั้งคำถามหรือสมมติสถานการณ์แต่ละครั้ง จะใช้เรื่องที่อยู่ใกล้ตัวและสามารถเกิดขึ้นได้จริง จึงทำให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกอยากที่จะช่วยแก้ไขปัญหานี้จริงๆ สังเกตได้จากการพยายามที่จะ

เสนอแนวทางหรือวิธีการแก้ไขในกลุ่มของตนเองและจะถกเถียงกันด้วยเหตุผลตลอดเวลาที่คิดกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า ส่วนใหญ่การคิดของผู้เข้าอบรมค่อนข้างเป็นเหตุเป็นผลดี ผู้เข้าอบรมสามารถตอบได้ว่าทำไมจึงคิดเช่นนั้น และสามารถตอบคำถามของผู้นำเยาวชน โดยสามารถอธิบายถึงขั้นตอนการคิด และแนวคิดต่างๆ ได้ และยังพบว่า ถ้าผู้เข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมัธยมปลาย จะมีการคิดและการนำเสนอที่เป็นกระบวนการมากกว่าผู้เข้าอบรมในระดับมัธยมต้น

ฐานที่สี่ ทักษะการทำงานเป็นทีม

ผู้ส่งสาร ผู้นำเยาวชนฝ่ายบรรยายจะต้องแบ่งผู้เข้ารับการอบรมออกเป็นกลุ่มย่อยเพื่อนำเข้าสู่การทำกิจกรรม โดยก่อนอื่นจะมีการอธิบายการทำกิจกรรมก่อน แล้วตั้งใจทียให้ผู้เข้าอบรมใช้วิธีแก้ปัญหาตามโจทย์ แล้วนำแต่ละวิธีมาเปรียบเทียบกัน เมื่อเสร็จกิจกรรมก็จะมีการสรุปกิจกรรม แล้วก็จะพูดถึงหลักของการทำงานเป็นทีม

สื่อ จะใช้กิจกรรมที่ต้องมีการแข่งขันกันในกลุ่มย่อยในการสื่อเนื้อหา ซึ่งกิจกรรมที่ใช้เป็นส่วนใหญ่ ก็คือ กิจกรรม "ต่อจิ๊กซอว์" จะให้ลองทำหลายๆ ครั้ง โดยการเปลี่ยนโจทย์ แล้วก็นำแต่ละวิธีมาเปรียบเทียบกัน เมื่อเสร็จกิจกรรมก็ใช้สื่อบุคคล คือ ฝ่ายบรรยายในการวิเคราะห์การทำงานของแต่ละทีม และจะสรุปหลักการการทำงานเป็นทีม

สาร สำหรับการเล่นกิจกรรมต่อจิ๊กซอว์ จะมีจิ๊กซอว์มาให้ 4 ช่อง ในแต่ละช่องก็จะมีสี่ติดไว้ที่หลังตัวจิ๊กซอว์ ของละสี่ การเล่นจะเริ่มจากการแบ่งกลุ่มย่อยเป็น 4 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนไปนั่งสังเกตการณ์การทำงานของกลุ่มอื่น รอบแรกจะให้ต่อแบบธรรมดา ก็มาดูว่าสำเร็จหรือไม่ ในช่วงนี้ ผู้สังเกตการณ์ก็ต้องกลับมาบอกกลุ่มตัวเองว่า กลุ่มที่ไปสังเกตการณ์มามีวิธีทำงานอย่างไร พอรอบสองจะนำจิ๊กซอว์ทุกช่องมาปนกัน แล้วใส่ช่องแฉกให้ต่อ คราวนี้ปัญหาก็คือแต่ละกลุ่มจะไม่สามารถต่อได้ จะต้องมียุติแก้ปัญหาต่างๆ ให้สามารถต่อให้ได้

ผู้รับสาร ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงปกติ ผู้เข้าอบรมจะสามารถต่อจิ๊กซอว์ให้สำเร็จได้ภายในเวลาที่กำหนด แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง หรือมีเงื่อนไขเข้ามา ในช่วงแรก ผู้เข้าอบรมไม่กล้าที่จะคิดแก้ปัญหา จนกระทั่งมีผู้ที่เป็นผู้นำเสนอความคิดขึ้นมา ก็จะคล้อยตามและปฏิบัติตาม เช่น มีผู้เสนอให้ไปแลกจิ๊กซอว์กับกลุ่มอื่น ผู้อื่นก็จะยอมทำตาม จนกระทั่งสามารถต่อเสร็จได้ แต่ก็พบว่า บางกลุ่มก็ไม่มีปัญหาอะไรเลย ได้แต่เรียกหาพี่เลี้ยงจนกระทั่งหมดเวลาก็ต่อไม่เสร็จ

3. กิจกรรมภาคปฏิบัติ

การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัตินี้ เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ โดยลักษณะจะเหมือนเป็นการจำลองการจัดกิจกรรมจริงๆ และจะให้ผู้เข้าอบรมเป็นผู้คิดทุกอย่างเอง และดำเนินการเองทั้งหมด โดยมีผู้นำเยาวชนเป็นที่เลี้ยงและคอยให้คำปรึกษาเท่านั้น และเมื่อแต่ละกลุ่มทำกิจกรรมเสร็จก็จะนำกิจกรรมของแต่ละกลุ่มมาอภิปรายผลกัน

สำหรับกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรมภาคปฏิบัตินี้ จะมาจาก 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก ผู้นำเยาวชนมีการบอกกล่าวนักเรียนจากโรงเรียนใกล้เคียงที่ไม่ได้ร่วมอบรมล่วงหน้าและจะทราบจำนวนและข้อมูลของผู้ที่จะเข้าร่วมแน่นอน

ลักษณะที่สอง ในกรณีที่ผู้นำเยาวชนหาโรงเรียนที่จะไปทำกิจกรรมไม่ทัน ก็จะใช้การประสานงานกับชาวบ้านในละแวกนั้น ผ่านทางผู้ใหญ่บ้าน โดยการบอกกล่าวกันปากต่อปาก หรือการประกาศเสียงตามสาย เมื่อถึงวันจัดกิจกรรมก็จะออกไปประกาศอีกครั้ง ซึ่งลักษณะนี้จะไม่ทราบจำนวนและข้อมูลของผู้เข้าร่วมที่แน่นอน

ผู้ส่งสาร ผู้ส่งสารในกิจกรรมนี้ก็คือ ผู้เข้ารับการอบรมที่มีการนำความรู้ที่ได้จากการเขียนโครงการมาเขียนโครงการจริงเพื่อลงพื้นที่จริง โดยก่อนที่จะออกพื้นที่จริงนั้น จะต้องมียุรูปแบบโครงการที่ชัดเจน มีกำหนดการ มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนในกลุ่ม และคิดสื่อที่จะใช้ในกิจกรรมของตน ซึ่งรูปแบบของโครงการนั้นผู้นำเยาวชนจะกำหนดให้ 4 รูปแบบ คือ เวทีชุมชน การสำรวจทัศนคติ การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และการรณรงค์ให้กลุ่มเป้าหมายช่วยกันคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด

สื่อ การใช้สื่อในกิจกรรมนี้จะแล้วแต่กิจกรรมของผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มด้วย เช่น บางกลุ่มจะต้องคิดทำโปสเตอร์ บางกลุ่มต้องคิดเพลง บางกลุ่มต้องทำบอร์ดนิทรรศการ บางกลุ่มก็ต้องคิดละคร

สาร สิ่งที่ผู้เข้าอบรมนำเสนอไปยังกลุ่มเป้าหมายก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาเสพติด บางครั้งก็มีการชักชวนให้มาร่วมขยายผลโครงการต่อ หรือบางครั้งก็อาจจะแค่ฝากข้อคิดดีๆ ให้กับกลุ่มเป้าหมาย

ผู้บรรยาย จากการสัมภาษณ์พบว่า เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่ผู้เข้าอบรมไปอบรม ต่อเนื่องส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สมัครใจมาเข้าร่วมเอง ดังนั้น จึงพบว่า กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้จะมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมอยู่แล้ว และจะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกับผู้เข้าอบรมเป็นอย่างดี

● เกม/สันทนาการ

หลังจากจบกิจกรรมในแต่ละช่วง จะมีการใช้เกมหรือสันทนาการมาคั่น เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกผ่อนคลาย โดยจะใช้เวลาแต่ละครั้งประมาณ 10-20 นาที แล้วแต่กิจกรรมและปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการอบรมในช่วงก่อนหน้าด้วย เช่น ถ้ากิจกรรมก่อนหน้าเป็นการอบรมที่ค่อนข้างหนัก หรือปฏิกิริยาของผู้เข้าอบรมในช่วงก่อนหน้าไม่ค่อยตอบสนองเท่าที่ควร ผู้นำเยาวชนก็จะใช้เกมคั่นนานกว่าปกติ แต่ถ้ากิจกรรมก่อนหน้าเนื้อหาไม่ค่อยหนักมาก ก็จะใช้เกมคั่นเพียงเล็กน้อยเพียงแค่ดึงความสนใจของผู้เข้าอบรมเท่านั้น

ผู้สังสาร คือ ผู้นำเยาวชนที่ทำหน้าที่ในฝ่ายสันทนาการ จากการสังเกตพบว่า จะใช้ทีมงานชุดเดียวกันกับการทำกิจกรรมละลายพฤติกรรม เนื่องจากมีความถนัดและความชำนาญอยู่แล้ว จากการสังเกตพบว่า ผู้นำสันทนาการนอกจากจะเป็นผู้ที่สามารถเรียกร้องความสนใจได้ดีแล้ว ยังเป็นคนที่ช่างสังเกต และแก้ไขสถานการณ์ได้รวดเร็วด้วย เช่น เมื่อเห็นว่าช่วงไหนที่ผู้เข้าอบรมมีอาการง่วงนอน เมื่อถึงเวลาพัก ก็จะออกมาให้ผู้เข้าอบรมเล่นเกมที่เป็นการยืดเส้นยืดสาย หรือมีการเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกกระปรี้กระเปร่าขึ้น หรือถ้าสังเกตเห็นว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีอาการง่วงนอน ก็จะให้เล่นเกมที่ต้องเปล่งเสียงออกมาดังๆ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ พบว่า บางครั้งได้เตรียมเกมมาชุดหนึ่ง แต่พอมาเจอสถานการณ์จริง เกมชุดที่เตรียมมาไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ก็ต้องปรับเปลี่ยนแก้กัน ณ เวลานั้นเลย เพราะจะมีเกมกันอยู่หลายชุดอยู่แล้ว ซึ่งเกมเหล่านี้ก็จะได้มาทั้งจากการอบรมทูตหัวใจไร้สาร จากการค้นคว้าเพิ่มเติม จากประสบการณ์การทำกิจกรรมที่อื่น หรือคิดเองก็มี

"พวกเกมนี้ก็มาจากหลายที่ บางคนเขาก็ได้มาจากตอนเรียนที่โรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย บางคนก็ได้มาจากค่ายอื่น เอมามาจากที่ไปอบรมของหัวใจไร้สารก็มี อย่างผมบางทีก็อ่านจากหนังสือเกี่ยวกับเรื่องเกมเรื่องการสันทนาการ ก็จะเอามาเล่าให้เพื่อนฟัง ถ้า work ก็เอามาลองใช้ดู"

เคยมีเพื่อนผมคนหนึ่งเอา วันดีคืนดีมันมาเล่าเกมให้ฟัง เราฟังก็บอกว่าใช้ได้ ถามว่าเอามาจากไหน มันบอกว่าคิดเอง อย่างนี้ก็มี”

“การคิดเกมหรือสันตนาการ บางทีเราก็คิดใหม่กันเอง ไม่ได้เอามาจากการอบรมซะทั้งหมด”

สื่อ โดยส่วนใหญ่ก็จะใช้สื่อบุคคลซึ่งก็คือ ผู้นำสันตนาการ จะมีบ้างที่ใช้อุปกรณ์ตามแต่จะหามาได้ และก็มีการใช้สื่อเกมในการทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกคลายเครียด และสนุกสนานขึ้น

สาร เนื้อหาของสารในการสันตนาการก็คือ การให้ความสนุกสนานและเป็นการพักจากการรับความรู้ทางวิชาการ ซึ่งบางครั้งอาจจะเครียดเกินไป และยังเป็นการทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกผ่อนคลายและกระปรี้กระเปร่าขึ้นด้วย แต่อย่างไรก็ตาม จากสังเกตพบว่า การเล่นเกมหรือสันตนาการของชมรมมิได้เพียงให้ความสนุกสนานอย่างเดียว จะมีการแทรกเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดได้ด้วย เช่น การสมมติให้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง คือ ยาบ้า แล้วก็ให้ผู้เข้ารับการอบรมช่วยกันทำลาย เป็นต้น

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมจะให้ความสนใจกับกิจกรรมช่วงนี้เป็นพิเศษ เห็นได้จากปฏิริยาที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด เช่น เมื่ออยู่ในช่วงการให้ความรู้ทางวิชาการ ผู้เข้ารับการอบรมจะอยู่ในอาการสงบ มีตอบคำถามบ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับคึกคัก แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงของการสันตนาการ ผู้เข้าอบรมจะรู้สึกคึกคักขึ้นมาทันที จะให้ความร่วมมือในการเล่นอย่างเต็มที่ มีการหัวเราะและแซวกันเสียงดัง และจะรู้สึกสนิทสนมกับผู้นำเยาวชนที่เป็นผู้นำสันตนาการมากกว่าฝ่ายอื่นๆ

ผลการวิจัยพบว่า ตลอดระยะเวลาการอบรม ผู้นำเยาวชนจะมีการแสดงออกระหว่างการอบรมได้ชัดเจนมากในประเด็นดังต่อไปนี้

- ในช่วงที่มีการอบรม ขณะที่ผู้นำเยาวชนคนใดทำหน้าที่เป็นวิทยากร ผู้นำเยาวชนคนอื่นก็จะคอยสังเกตการณ์อยู่รอบนอก บางครั้งก็จะมีการจดบันทึกพฤติกรรมทั้งของตัววิทยากรและผู้เข้าอบรม เพื่อนำมาใช้ในการประเมินผลประจำวัน และยังพบว่า ผู้นำเยาวชนคนอื่นๆ จะมีการช่วยเหลือวิทยากรอยู่ตลอด เช่น เมื่อเห็นวิทยากรตอบคำถามของผู้เข้าอบรมไม่ได้ ผู้ที่รู้ก็จะช่วย

ตอบให้ หรือเมื่อเห็นว่าวิทยากรยังไม่สามารถอธิบายให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ ก็จะช่วยพูดเสริมให้กระจ่างขึ้น แต่ทั้งนี้ การเข้ามาช่วยเสริม จะมีการดูสถานการณ์และความเหมาะสมด้วย เช่น จะไม่ทำให้วิทยากรรู้สึกเขินที่ตอบไม่ได้ หรือไม่เข้ามาเสริมมากเกินไป จนทำให้วิทยากรขาดความน่าเชื่อถือ

- การแบ่งบทบาทในชมรมจะค่อนข้างมีความชัดเจน และจะให้เกียรติผู้ที่ได้รับบทบาทนั้นๆ เสมอ เช่น ผู้ที่รับบทบาทเป็นผู้อำนวยการค่าย จะมีสิทธิในการเปลี่ยนแปลงกำหนดการ ที่ทีมงานก็ต้องเคารพการตัดสินใจ โดยไม่เกี่ยวกับปัจจัยด้านอายุ เพศหรือการศึกษาแต่อย่างใด

- ระหว่างการอบรม สังเกตได้ว่า ผู้นำเยาวชนจะมีการพูดคุยกันเองอยู่ด้านนอกเพื่อปรับแผนให้เข้ากับผู้เข้าอบรมและสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ผู้ที่ไม่ได้รับผิดชอบให้ทำอะไร ณ เวลานั้น ก็จะมีการเรียกประชุมย่อยระหว่างการอบรมด้วย

- ผู้นำเยาวชนจะใช้วิธีการอบรมในเชิงสร้างสรรค์ คือ จะแสดงออกกับผู้เข้าอบรมอย่างเป็นมิตร และเป็นกันเอง ไม่ใช้วิธีว่ากล่าวอย่างรุนแรง หรือใช้การทำโทษ จะมีเพียงการทำโทษเพื่อความสนุกสนานในการเล่นเกมนั้น

สำหรับขั้นตอนการจัดกิจกรรมอบรมของผู้นำเยาวชน สามารถแสดงเป็นภาพได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

● การประเมินผลหลังการอบรม

สำหรับการประเมินผลหลังการอบรม จะทำหลังจบกิจกรรมทุกวัน โดยจะแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การประเมินผลผู้เข้ารับการอบรม และการประเมินผลทีมงาน มีรายละเอียด คือ

1. การประเมินผลผู้เข้ารับการอบรม จะทำโดยการสังเกตจากพฤติกรรม การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม และปฏิกิริยาการตอบสนองของผู้เข้ารับการอบรม ตลอดช่วงการดำเนินกิจกรรมในแต่ละวัน ทีมงานทุกคนจะต้องคอยสังเกตลักษณะดังกล่าวของผู้เข้ารับการอบรม และเมื่อจบกิจกรรมในแต่ละวัน ก็จะนำมาประชุมและวิเคราะห์กัน หากพบข้อบกพร่องหรือสิ่งที่ต้องแก้ไข ก็ต้องรีบปรับแผนกิจกรรมของวันรุ่งขึ้นให้ดีขึ้น

“ตอนที่เรากำลังทำกิจกรรม ไม่ใช่สักแต่จะทำอย่างเดียว เราต้องสังเกตคอยน้องๆ เขาด้วย ว่าเขาให้ความร่วมมือกับเรามากน้อยแค่ไหน เขามีอาการกระตือรือร้นแค่ไหน ชอบแบบไหนหรือช่วงไหน แล้วเราก็เอาข้อมูลที่สังเกตได้มาคุยกันตอนเย็น”

“ตอนที่เราไม่ได้ทำหน้าที่อะไร เราก็จะคอยมองน้องๆ ว่าน้องๆ เขามีพฤติกรรมอย่างไร ส่งอะไรให้ไปเขามี feedback กลับมาแค่ไหน ถ้าจดไว้ได้ดียิ่งดี ตอนเย็นจะได้เอาไปพูดในที่ประชุม”

2. การประเมินผลทีมงาน นอกจากการประเมินผลผู้เข้ารับการอบรมแล้ว หลังจบกิจกรรมทุกวัน ทีมงานทุกคนจะต้องมานั่งประชุมกันเพื่อประเมินผลการทำงานในแต่ละวันว่ามีข้อผิดพลาดตรงไหน มีส่วนใดที่ต้องแก้ไข มีส่วนใดที่น่าชื่นชมเป็นแบบอย่าง โดยจะมีการกำหนดให้ผู้นำเยาวชนแต่ละคนพูดวิจารณ์การทำงานของใครก็ได้ ในเชิงบวกหรือลบก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นข้อผิดพลาดหรือจุดบกพร่อง ผู้ที่ถูกวิจารณ์ก็ต้องรับฟังและน้อมรับ โดยไม่มีการโต้แย้ง และนำจุดบกพร่องเหล่านั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น แต่ถ้าใครที่รู้สึกว่ามีคำอธิบายในการวิจารณ์ของทีมงานคนใด ก็จะมาอธิบายกันหลังจากจบการประชุมแล้ว

“หลังจบกิจกรรมทุกวัน ช่วงเย็นๆ เราจะมีกรรมมานั่งประชุมกัน เหมือนเป็นการประเมินผลในวันต่อไป จบกิจกรรมก็ต้องมานั่งคุยกันอีก ในส่วนที่ดีอยู่แล้ว ก็ทำต่อไป ในส่วนที่ต้องแก้ไข ก็ต้องปรับปรุง จะทำอย่างนี้ทุกวัน”

"หลังจากจบกิจกรรม ทุกคนจะมานั่งล้อมวงกัน และจะพูดออกมาเลยว่าคุณนะ ควรจะแก้ไขตรงนี้นะ ควรจะเปลี่ยนแปลงตรงนี้บ้าง"

"จะตกลงกันว่าทุกคนจะต้องพูด ให้คิดมาเลยว่าอยากจะพูดอะไร ใครมีปัญหาอะไร ใครคิดว่าใครต้องแก้ไขอะไร แต่จริงๆ ก็ไม่ได้บังคับว่าทุกคนจะต้องพูด แต่ก็ควรจะพูด จะดีใคร ชมใคร ได้หมด"

"ถ้าคนที่เขาอยากจะแก้ตัว น่าจะมีไปแก้ตัวกันนอกกรอบ แต่อยู่ในที่ประชุมก็จะน้อยรับไว้ก่อน"

จากการสังเกตพบว่า การวิจารณ์การทำงานของทีมงานแต่ละคน จะเป็นลักษณะ "ดีเพื่อก่อ" มิได้มีเจตนาเพื่อสร้างความรำคาญแต่ประการใด ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า ผู้นำเยาวชนแต่ละคนถึงแม้จะวิจารณ์กันโดยตรงไปตรงมา แต่จะมีการเลือกใช้คำพูดที่สุภาพ และไม่ใช้น้ำเสียงที่แสดงให้เห็นว่ามีอาการไม่พอใจ ทั้งนี้ สังเกตได้ว่า ผู้นำเยาวชนเหล่านี้จะรู้จักใช้เหตุผลในการวิจารณ์ และจะให้ภัยกัน ไม่โกรธเคืองกัน เมื่อจบการประชุมก็ยังเป็นเพื่อนกันเหมือนเดิม นอกจากนี้ ยังพบว่า เมื่อผู้นำเยาวชนคนใดที่ถูกตักเตือนในเรื่องใดก็ตาม วันต่อมาผู้นำคนนั้นจะมีการปรับปรุงในเรื่องนั้นอย่างเห็นได้ชัด

"การพูดจะพูดกันดีๆ และคนพูดก็จะไม่พูดให้ร้อนถึงตัวเอง อย่างเช่นอาจจะพูดเจาะไปที่คนที่ขโมยชิ้นว่า ขอให้ปรับปรุงเรื่องการพูดด้วย อย่าพูดแทรกเข้ามา แต่จะไม่พูดว่า คุณนะขโมยชิ้นผมนะ คุณทำอย่างนี้ไม่ได้นะ"

หลังจากวิพากษ์วิจารณ์กันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะมาวางแผนการทำงานในวันต่อไป โดยนำจุดบกพร่องของวันนี้มาเรียนรู้ แล้วแก้ไขเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดซ้ำอีก ในขณะที่เดียวกัน หากพบว่าจุดใดที่ดีอยู่แล้ว ก็จะยึดถือเป็นแนวทางการปฏิบัติในการอบรมวันต่อไป

3. การติดตามความคืบหน้าของผู้ที่เข้ารับการอบรม

ในวันสุดท้ายของการอบรม ทีมงานจะมีการบรรยายในเรื่องของการขยายโครงการต่อ ว่าหากผู้เข้ารับการอบรมคนใดสนใจจะทำโครงการจะต้องเริ่มต้นจากอะไร ต้องทำอะไรบ้าง และ

จะต้องติดต่อใครบ้าง และก็จะให้เบอร์โทรศัพท์ส่วนกลางของชมรม พร้อมทั้งที่อยู่ของเว็บไซต์ ในกรณีที่ต้องการคำปรึกษาในเรื่องต่างๆ หลังอบรมเสร็จ

● ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการสื่อสาร

จากการสัมภาษณ์พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการสื่อสารในการอบรมของชมรมสามารถแยกวิเคราะห์ตามกระบวนการสื่อสารได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร
2. ปัจจัยด้านสื่อ
3. ปัจจัยด้านสาร
4. ปัจจัยด้านผู้รับสาร

1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการสื่อสารของตัวผู้นำเยาวชนจะมีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ คือ

1. ปัญหาที่เกิดกับผู้นำเยาวชนที่มีประสบการณ์น้อย ผู้นำเยาวชนในกลุ่มนี้จะประสบปัญหาในเรื่องของการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะสื่อสารอย่างเพียงพอ เช่น ความรู้ในเรื่องสถานการณ์ปัญหาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้นำเยาวชนยังขาดความมั่นใจในตนเอง เวลาออกไปบรรยายในที่สาธารณะ จะเกิดอาการประหม่า ต้องคอยมองที่เลี้ยงตลอดเวลา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้นำเยาวชนเหล่านี้ขาดความน่าเชื่อถือ อีกทั้งผู้นำเยาวชนบางคนยังมีปัญหาในเรื่องการสื่อสารอีกด้วย เช่น พูดจาวกวน ใช้ศัพท์ที่ยากเกินไป เสียงเบาเกินไป เป็นต้น

2. ปัญหาที่เกิดกับผู้นำเยาวชนที่มีประสบการณ์มาก โดยส่วนใหญ่แล้วผู้นำเยาวชนในกลุ่มนี้จะไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะสื่อสารและเรื่องความมั่นใจในตนเอง แต่ปัญหาของผู้นำเยาวชนกลุ่มนี้ ก็คือ การที่ตนเองรู้หรือชำนาญมากเกินไป จึงอยากจะเข้าไปช่วยผู้ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า แต่การเข้าไปช่วยนั้นกระทำอย่างไม่เหมาะสม เช่น เข้าไปเสริมมากเกินไป หรือแทรกเข้าไปโดยไม่ดูจังหวะของผู้อื่น เหตุการณ์เช่นนี้จึงกลับกลายเป็นว่าเข้าไปแย่งงานผู้อื่นทำ และทำให้ผู้ที่ถูกช่วยรู้สึกเสียความมั่นใจไปโดยไม่รู้ตัว ซึ่งในบางครั้งก็เคยเกิดปัญหาระหว่างกันบ้าง

"ปัญหาในการทำงานก็มี คำเรียกว่าการขโมยชิ้น ก็คือสมมติว่า เนื้อหานี้มันควรจะเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องพูด แต่เราโดนแทรกพูด บางทีถ้าช่วยเสริมบ้างก็ไม่ใช่เป็นไร แต่บางทีมันก็มากเกินไป หลายๆ คนก็จะมองว่า คนนี้มาแย่งงานเขาทำ"

2. ปัจจัยด้านสื่อ

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบบ่อยคือ ความไม่พร้อมของอุปกรณ์และสถานที่ เช่น โรงเรียนไม่มีเครื่องฉายแผ่นใสให้ ก็ต้องเขียนใส่กระดาษแข็งแทน หรืออุปกรณ์ที่เตรียมมาเกิดชำรุดเสียหายระหว่างการเดินทาง ก็ต้องใช้อุปกรณ์อื่นที่จะหาได้แทน เป็นต้น

3. ปัจจัยด้านสาร

ปัญหาในปัจจัยด้านสารที่มักจะพบ คือ เนื้อหาที่เตรียมมาไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากผู้นำเยาวชนเหล่านี้ไม่สามารถทราบล่วงหน้าผู้ที่มาเข้ารับการอบรมมีลักษณะเป็นอย่างไร ดังนั้น เนื้อหาที่เตรียมมาก็อาจจะไม่เหมาะสม เช่น มีความยากเกินไป มีเนื้อหาวิชาการมากเกินไป เป็นต้น ซึ่งเมื่อผู้นำเยาวชนได้รับทราบถึงลักษณะต่างๆ ของผู้เข้าอบรมแล้ว ก็จะรีบมาประชุมเพื่อปรับเปลี่ยนเนื้อหาทันที

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องของการนำเสนอเนื้อหาอาจจะไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เข้ารับการอบรมได้ เช่น ใช้รูปแบบที่ค่อนข้างเป็นทางการและจริงจังมากเกินไป ทำให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกเบื่อและไม่ปฏิสัมพันธ์ด้วย เมื่อเห็นว่าผู้เข้าอบรมเริ่มที่จะมีอาการไม่สนใจเนื้อหา ก็จะมีการค้นเวลาด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ที่สนุกสนาน เช่น การเล่นเกม และการสนทนาการ

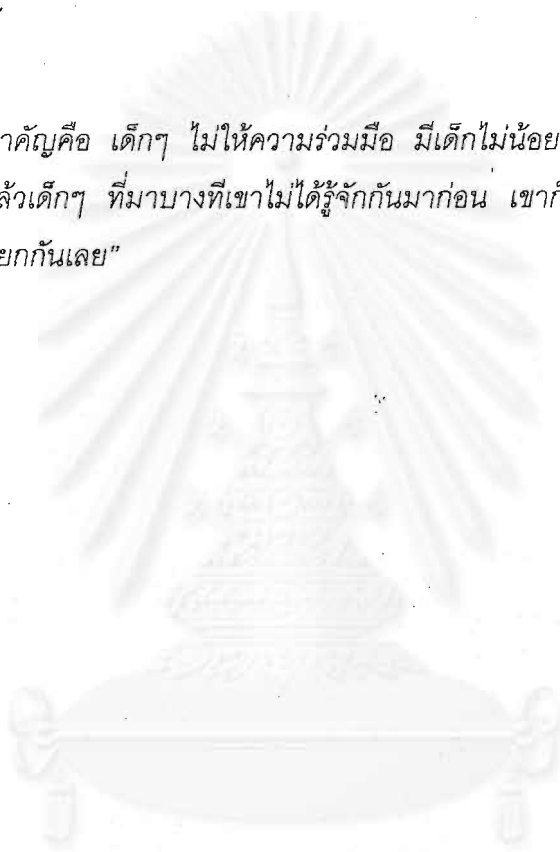
4. ปัจจัยด้านผู้รับสาร

ปัญหาที่สำคัญสำหรับผู้รับสาร ก็คือ ผู้เข้ารับการอบรมไม่มีความพร้อมในการมาอบรม เนื่องจากบางคนอาจจะไม่ได้สมัครใจมาเอง หรือบางคนก็มาตามเพื่อน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมเหล่านี้จะไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม และจะไม่ค่อยสนใจที่จะรับเนื้อหาต่างๆ เท่าที่ควร บางครั้งก็ถึงกับต่อต้านการทำกิจกรรมก็มี ซึ่งปัญหานี้ถือว่าร้ายแรงที่สุด เพราะถือว่าผู้เข้าอบรมกลุ่มนี้ไม่ได้ตั้งใจจะมาตั้งแต่ต้น ดังนั้น การแก้ปัญหาก็คือ พยายามที่จะให้ผู้เข้าอบรมกลุ่มนี้หันมาสนใจในกิจกรรมให้ได้ เช่น ให้ความสนใจผู้เข้าอบรมโดยการหมั่นเรียกชื่อ

เป็นรายตัวบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความตื่นตัวตลอดเวลา หรือพยายามประกบผู้เข้าอบรมที่รู้สึกต่อต้าน และชักชวนให้เข้ามาร่วมกิจกรรม

ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่มักจะพบบ่อยก็คือ ผู้เข้ารับการอบรมไม่ค่อยกล้าแสดงออก ขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่ค่อยกล้าคิดเองจะตามเพื่อนอยู่ตลอด ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ก็จะถูกแก้ไขด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ในหลักสูตรการอบรม จนในที่สุดผู้เข้าอบรมก็เริ่มซึมซับความรู้และช่วยบรรเทาปัญหาดังกล่าวลงได้

“ปัญหาที่สำคัญคือ เด็กๆ ไม่ให้ความร่วมมือ มีเด็กไม่น้อยที่คิดว่ามาเข้าค่ายเพื่อมาหาความสนุกสนาน แล้วเด็กๆ ที่มาบางที่เขาไม่ได้รู้จักกันมาก่อน เขาก็จะไม่กล้า ยิ่งถ้าเป็นกลุ่มผู้ชายกับผู้หญิงนี้จะแยกกันเลย”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร" มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาการขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร

2. ศึกษากระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ที่ทำหน้าที่ดูแลโครงการหัวใจไร้สารโดยตรง จำนวน 5 คน ประกอบกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเชิงลึก (Focus Group Discussion) กับผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไร้สาร จำนวน 13 คน รวมทั้งสิ้น 18 คน นอกจากนี้ยังมีการสังเกตบริบทแวดล้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ บุคลิกภายนอก กิริยาท่าทาง น้ำเสียง สายตา ตลอดจนความสนใจและความกระตือรือร้นในการตอบคำถาม โดยการนำเสนอครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการอบรมทูตหัวใจไร้สาร ของชมรมหัวใจไร้สาร

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัย ที่ตอบปัญหาคำวิจัย 2 ข้อ ได้แก่

1. การขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

2. กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการอบรมทูตหัวใจไร้สาร ของชมรมหัวใจไร้สาร

ชมรมหัวใจไร้สาร เป็นโครงการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โดยการดำเนินงานในเบื้องต้นเริ่มจากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้นำเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา จากสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการสร้างสรรคกิจกรรม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และเมื่อผู้นำเยาวชนที่เข้ารับการอบรมมีแนวทางที่ตรงกันแล้ว ก็จะนำไปสู่การเผยแพร่ความรู้ให้กับเยาวชนทั่วไปได้อย่างเป็นระบบและได้ผลสูงสุด ทั้งนี้ การอบรมในหลักสูตรทูตหัวใจไร้สารได้แบ่งการอบรมออกเป็น 6 รุ่น แต่ละรุ่นจะมีผู้นำเยาวชนจาก สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมาเข้ารับการอบรม รุ่นละ ประมาณ 50 คน รวมทั้งสิ้น 300 คน

ขั้นตอนการดำเนินงานฝึกอบรมทูตหัวใจไร้สาร

การอบรมทูตหัวใจไร้สารทั้ง 6 รุ่นนั้น จะมีวิธีการดำเนินงานที่เหมือนกัน กล่าวคือ จะแบ่ง ขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนก่อนการอบรม

สำนักงาน ป.ป.ส. จะส่งจดหมายไปยังสถาบันการศึกษาเพื่อให้แต่ละสถาบันส่งตัวแทน ประมาณ 3-4 คน มาเข้าร่วมอบรมในหลักสูตรทูตหัวใจไร้สาร ในขณะที่เดียวกันก็มีการเตรียมงานในเรื่องของวิทยากรที่จะมาร่วมอบรม โดยวิทยากรที่มาร่วมอบรมแต่ละครั้งจะมาจากองค์กรร่วม 3 กลุ่มหลัก คือ 1) สำนักงาน ป.ป.ส. (ดูแลเรื่องการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด) 2) กลุ่มนอ สัมพันธ์ (ดูแลเรื่องการจัดกิจกรรม การบริหารจัดการ จริยธรรม การดูแลค่าย) และ 3) Y.P.D.C. (ดูแล เรื่องสันตนาการที่สอดแทรกความรู้เรื่องยาเสพติด และการทำงานเป็นทีม)

2. ขั้นตอนการอบรม

หลักสูตรการอบรม ในวันแรก ช่วงเช้า จะเป็นส่วนของพิธีการ หลังจากนั้นก็จะเดินทางไปอบรมที่ต่างจังหวัด ซึ่งระหว่างการเดินทาง วิทยากรจะมีการทำ "กิจกรรมละลายพฤติกรรม" เพื่อให้เด็กๆ ได้ทำความรู้จักกัน และให้มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น

ในขั้นตอนของเนื้อหาในการอบรมนั้น แต่ละรุ่นจะใช้เนื้อหาการอบรมในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน อาจมีการปรับเปลี่ยนบ้างเล็กน้อยตามความเหมาะสม ทั้งนี้ หลักสูตรอบรมนี้จะไม่ได้เป็นการอบรมในเรื่องของความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่จะมีเนื้อหาในส่วนอื่นๆ ที่จะประโยชน์ต่อเด็กๆ เหล่านี้หากคิดจะนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปเผยแพร่ต่ออีกด้วย ซึ่งโดยรวมแล้วหลักสูตรการอบรมจะมีรูปแบบเนื้อหา ดังนี้

1. การอบรมความรู้ในเรื่องยาเสพติด
2. กิจกรรมพัฒนาตนเอง
3. จิตวิทยากับการพัฒนาบุคลิกภาพและเทคนิคการให้คำปรึกษา
4. คุณธรรมและจริยธรรม
5. เทคนิคการสร้างกลุ่ม และการทำงานเป็นทีม
6. กิจกรรมสหนาการ
7. แนวทางการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
8. หลักและเทคนิคการเป็นวิทยากร
 - เทคนิคการถ่ายทอดความรู้
 - เทคนิคการจัดลำดับความคิด
 - เทคนิคการฝึกอบรมรูปแบบต่างๆ
 - เทคนิคการผลิตและใช้สื่อ
9. การฝึกภาคสนาม
10. การชี้แจงกิจกรรมหลังจบหลักสูตร (ใช้ชื่อว่า "สังคมสดใส ด้วยใจเยาวชน")
11. การนำเสนอการสร้างสรรค์ผลงาน
12. การสรุปกิจกรรมทั้งหมด

3. ขั้นตอนหลังการอบรม

หลังจากที่ได้ทำ ผ่านการอบรมแล้ว จะมีชุดหัวใจไร้สารส่วนหนึ่งที่สานต่อโครงการ โดยมี การรวมกลุ่มกันเพื่อเขียนโครงการรณรงค์ยื่นขออนุมัติจากทางสำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งสำนักงาน ป.ป.ส. เอง นอกจากจะทำหน้าที่ในการอนุมัติงบประมาณสนับสนุนของโครงการแล้ว ยังเป็นที่ปรึกษาและให้ความช่วยเหลือในหลายๆ เรื่องอีกด้วย อาทิ การออกจดหมายเพื่อใช้ในการติดต่อกับสถานที่ต่างๆ การให้คำแนะนำในเรื่องของการหาเงินสนับสนุนองค์กรอื่นๆ การสนับสนุนเรื่องวัสดุอุปกรณ์และสื่อต่างๆ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอสรุปผลการวิจัยตามปัญหานำการวิจัยทั้ง 2 ข้อ ได้แก่

1. การขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

2. กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 1 การขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

1. การขยายเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร

การขยายเครือข่ายของชมรมแบ่งช่วงของการขยายออกได้เป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรก เกิดขึ้นภายหลังการอบรมหลักสูตรชุดหัวใจไร้สารเสร็จสิ้นลง จะมีชุดหัวใจไร้สารบางส่วนที่คิดจะทำโครงการรณรงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ที่ตนได้รับจากการอบรมต่อ ทำให้

เกิดการสื่อสารแบบกลุ่มขึ้นเพื่อหาแนวร่วมในการทำโครงการ โดยมีรูปแบบของกระบวนการกลุ่ม 2 รูปแบบ คือ

1. การรวมกลุ่มภายในมหาวิทยาลัยของตนเองเพื่อขยายเครือข่ายของโครงการ

หลังจากผู้นำเยาวชนผ่านการอบรมหลักสูตรทูตหัวใจไร้สารมาแล้ว จะมีทูตหัวใจไร้สารส่วนหนึ่งที่คิดจะนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปเผยแพร่ต่อ โดยการชักชวนเพื่อนๆ ที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยเดียวกันให้มาร่วมทำกิจกรรมรณรงค์ด้วยกัน เมื่อมีเพื่อนๆ สนใจก็จะเริ่มต้นด้วยการฝึกอบรมเพื่อนๆ เหล่านั้นเพื่อให้มีความรู้และมีศักยภาพเพียงพอที่จะไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนคนอื่นๆ ได้ อีกทั้งเพื่อให้มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการรณรงค์ที่ตรงกันด้วย

รูปแบบเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ มีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง คือ ทูตหัวใจไร้สารและเพื่อนในมหาวิทยาลัย กระจายไปยังนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค

2. การรวมกลุ่มในชมรมหัวใจไร้สารเพื่อทำโครงการ

ประกอบด้วยทูตหัวใจไร้สาร กลุ่มผู้นำเยาวชนในมหาวิทยาลัยที่ได้รับการชักชวนจากทูตหัวใจไร้สาร กลุ่มผู้นำเยาวชนกลุ่มอื่นๆ ที่เข้ามาร่วมทำงานกับชมรมหัวใจไร้สาร และกลุ่มนอวงสัมพันธ์ ซึ่งนำทีมโดย อาจารย์ปัญญา ประดิษฐ์ธรรม สำหรับการจัดกิจกรรมของชมรมในรูปแบบต่างๆ ก็จะมีทั้งจัดในกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาคด้วยเช่นเดียวกัน โดยการขยายเครือข่ายจะมีทั้งการเผยแพร่ความรู้ไปยังกลุ่มผู้นำเยาวชนอื่นๆ ในแต่ละภาค เพื่อผลักดันให้พวกเขาเหล่านั้นเป็นแกนนำของภาคในการขยายเครือข่ายไปสู่เด็กโรงเรียนอื่นๆ ทั้งในจังหวัดที่ตนเองอาศัยอยู่ และในระดับภาคต่อไป นอกจากนี้ ยังมีการเผยแพร่ความรู้ไปยังนักเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำเยาวชนโดยตรงด้วย

รูปแบบเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ ผู้ที่เป็นศูนย์กลาง คือ ผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไร้สารและกลุ่มนอวงสัมพันธ์ กระจายไปยังกลุ่มผู้นำเยาวชนที่ตั้งใจจะสร้างให้เป็นแกนนำภาคต่อไป และกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำในโรงเรียนต่างๆ ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มนักเรียนที่มีการขยายเครือข่ายต่อก็คือ กลุ่มผู้นำเยาวชนในแต่ละภาค เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้จะมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมอยู่แล้ว เมื่อมีผู้มาชี้แนะแนวทาง จึงทำให้มีการสานต่อได้โดยง่าย และเมื่อกลุ่มผู้นำเยาวชน

คนเหล่านี้มีการทำกิจกรรมมากขึ้นเรื่อยๆ พวกเขาก็จะได้รับการยอมรับและความไว้วางใจจากเด็กคนอื่น ๆ ให้เป็นแกนนำของภาคในที่สุด ส่วนในกลุ่มเด็กนักเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำเยาวชนนั้น มีการขยายเครือข่ายบ้างเล็กน้อย

ช่วงที่สอง เป็นการขยายเครือข่ายหลังจากดำเนินกิจกรรมรณรงค์มาได้ระยะหนึ่งแล้ว นอกจากจะมีการขยายเครือข่ายโดยมีผู้นำเยาวชนจากส่วนกลางเป็นผู้ริเริ่มโครงการแล้ว ยังมีการริเริ่มโครงการจากผู้นำเยาวชนทั้งที่เป็นแกนนำภาคและเป็นเด็กนักเรียนธรรมดาจากส่วนภูมิภาคด้วย

รูปแบบเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ มีผู้นำเยาวชนแต่ละภาคทั้งที่เป็นแกนนำภาคและไม่ได้เป็นแกนนำภาค ร่วมกับชมรมหัวใจไร้สารส่วนกลางและกลุ่มนอสมพันธ์ เป็นศูนย์กลางในการรณรงค์แต่ละครั้ง

2. การสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สาร

2.1 การสื่อสารเพื่อการดำเนินงานของชมรม

การสื่อสารระหว่างบุคคล ได้แก่ การพูดคุยกัน การคุยโทรศัพท์

การสื่อสารกลุ่มย่อย ได้แก่ การประชุมทั้งแบบเห็นหน้าค่าตากันและผ่านทางเว็บบอร์ดของชมรม (www.pureheart.in.th)

ในระยะแรก การสื่อสารเพื่อดำเนินงานของชมรมจะเป็นการติดต่อกันระหว่างทูตหัวใจไร้สารในรุ่นของตนเองและลูกข่ายของตนเอง เนื่องจากทูตหัวใจไร้สารแต่ละรุ่นไม่ได้อยู่จักกัน แต่ในระยะต่อมาเมื่อสำนักงาน ป.ป.ส. ได้จัดให้มีการประชุมครั้งใหญ่ ที่เรียกว่า "งาน Refresh" เพื่อรวบรวมทูตหัวใจไร้สารที่ยังทำกิจกรรมในชมรมแต่ละรุ่นให้มาอยู่จักกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และได้มีโอกาสเสนอโครงการเพื่อหาแนวร่วม ลักษณะการสื่อสารก็จะขยายวงกว้างขึ้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ก็จะได้มีการแบ่งเป็นรุ่นๆ อีกต่อไป

นอกจากนี้ หลังจากได้มีการเผยแพร่โครงการร่วมกันไปในที่ต่างๆ ระยะเวลาหนึ่งแล้ว ก็จะมีบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในส่วนของสมาชิกของ

ชมรมอื่น คนรอบข้างของทูตหัวใจไร้สารที่สนใจจะร่วมกิจกรรม แยกมาจากภูมิภาคต่างๆ ที่มีการดำเนินกิจกรรมของตนเองอยู่ก่อนแล้ว ผู้ที่เป็นอาสาสมัครจากที่ต่างๆ ตลอดจนบรรดาเด็กๆ ที่ได้รับการอบรมจากผู้นำเยาวชนเหล่านี้แล้วเกิดความสนใจอยากสานต่อโครงการ จนในที่สุด การดำเนินงานของชมรมนี้จะไม่ได้มีการแบ่งโครงสร้างการดำเนินงานตามสถานภาพว่าใครเป็นหรือไม่ได้เป็นทูตหัวใจไร้สารแต่อย่างใด แต่ผู้นำเยาวชนจะคิดว่าทุกคนที่เข้ามาร่วมงานก็คือ ทำงานในฐานะของชมรมหัวใจไร้สาร โดยมีการดำเนินการแบ่งตามภูมิภาค ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และส่วนภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

ช่องทางการสื่อสาร

โดยปกติแล้วจะมี 3 ช่องทาง คือ ผ่านทางโทรศัพท์ ผ่านทางเว็บไซต์ของชมรม และการประชุมกันแบบเห็นหน้าค่าตากัน แต่เนื่องจากในปัจจุบันผู้นำเยาวชนที่ร่วมดำเนินกิจกรรมกับชมรมหัวใจไร้สารมีอยู่ทั่วประเทศและมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้การติดต่อสื่อสารกันผ่านทางช่องทางทั้งสามยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในการประชุมแต่ละครั้ง ดังนั้น ชมรมจึงได้มีการประชุมออนไลน์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติมขึ้นมา เพื่อความสะดวกรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายด้วยวิธีการก็คือ ก่อนที่จะมีการประชุมจะมีการเข้าไปแจ้งในเว็บไซต์ว่าจะมีการประชุมในเรื่องใด วันที่เท่าไรและเวลาอะไร ผู้ที่สนใจก็สามารถจะเข้าไปประชุมทางอินเทอร์เน็ตในวันและเวลาดังกล่าว ซึ่งการประชุมกันนั้นจะรับส่งข้อมูลหรือความคิดเห็นต่างๆ โดยใช้การพิมพ์โต้ตอบกันสดๆ

2.2 การสื่อสารเพื่อการบริหารงานของชมรม

เมื่อวันที่ 13-15 มีนาคม 2546 สำนักงาน ป.ป.ส. ได้จัดงาน Refresh ขึ้นเพื่อให้ผู้นำเยาวชนร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการที่จะมาบริหารงานของชมรมด้วยตนเอง และร่วมกำหนดทิศทางการทำงานในอนาคตด้วย โดยมีรูปแบบการสื่อสาร คือ

- การสื่อสารแบบสองทางที่เป็นทางการ

ในช่วงแรกของการสัมมนา เป็นการบรรยายพิเศษจากวิทยากรที่ทำงานร่วมกับชมรมมา โดยตลอด จะมีทั้งการบรรยายในเรื่องของทิศทางการทำงานของเยาวชนกับการป้องกันและแก้

ไขปัญหาเสพติด การก้าวสู่ชมรมหัวใจไร้สารยุคใหม่ และการทบทวนการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา

- กระบวนการกลุ่ม

ในช่วงที่สอง ผู้เข้าประชุมได้ร่วมกันกำหนดทิศทาง แนวทางการดำเนินงาน และกรอบแผนงานในอนาคตของชมรมด้วยกัน ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนได้เสนอข้อคิดเห็น ได้แย้ง และให้เหตุผลได้อย่างเต็มที่ โดยมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน บ.ป.ส. ทำหน้าที่ในการดำเนินการประชุม และมีบางส่วนที่เป็นพีเคเคเคโดยสังเกตุการณ์อยู่ด้านนอก

เนื้อหาของการประชุมสัมมนาในช่วงที่สองนี้ จะให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนระดมความคิดเห็นกัน 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก โครงสร้างการบริหารงานของชมรมในปี 2546 และ ประเด็นที่สอง การกำหนดบทบาทของแต่ละตำแหน่ง เมื่อได้ข้อสรุปแล้วก็จะมีการลงคะแนนเสียงคัดเลือกคณะทำงานในแต่ละตำแหน่ง โดยตลอดการประชุมจะมีผู้เข้าประชุมกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะของผู้นำและเป็นและมีอิทธิพลทางความคิดของผู้อื่น และผู้ที่ได้รับตำแหน่งแต่ละคนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านนั้นๆ อยู่แล้ว

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

ที่มาของการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ มีที่มาจาก 2 แหล่งด้วยกัน คือ แหล่งแรก มีผู้อื่นมาขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือ และ แหล่งที่สอง ผู้นำเยาวชนเป็นผู้ริเริ่มทำโครงการขึ้นเอง ซึ่งการทำกิจกรรมที่ผู้นำเยาวชนคิดกันเองนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการจัดกิจกรรมอบรม

● รูปแบบการดำเนินกิจกรรมการอบรม

โดยปกติแล้ว การจัดอบรมหรือออกค่ายโดยส่วนใหญ่จะมีพีเคเคจากองค์การอาสาสมัคร ทำหน้าที่ปรึกษาและร่วมดำเนินกิจกรรมด้วยอยู่เสมอ นั่นก็คือ กลุ่มนรสัมพันธ์ นำทีมโดยอาจารย์ปัญญา ประดิษฐ์ธรรม ซึ่งในระยะแรกของการจัดอบรม อาจารย์ปัญญาจะเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมก่อน เนื่องจากเด็กๆ เหล่านี้ยังไม่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดข้อมูลมากนัก

แต่เมื่อผ่านไปได้ระยะหนึ่ง อาจารย์ก็จะเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้ลองดำเนินกิจกรรมกันเอง โดยอาจารย์จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและคอยสังเกตการณ์อยู่รอบนอก เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้ว ก็จะให้แง่คิดและตั้งคำถามเมื่อพบข้อบกพร่อง รวมทั้งแนะนำแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมด้วย

● การสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมอบรม

1. ระยะก่อนการอบรม

การเขียนโครงการและแสวงหาแนวร่วม

โครงการหนึ่งๆ เกิดขึ้นเมื่อผู้นำเยาวชนต้องการจะจัดอบรม แล้วหากกลุ่มที่เป็นแนวร่วม โดยในเบื้องต้นจะต้องเลือกว่าจะจัดอบรมใคร ที่ไหนรูปแบบเป็นอย่างไร จะจัดช่วงเวลาใด ใช้เวลากี่วัน ต้องใช้งบประมาณเท่าไร เป็นรวมกลุ่มโดยมีลักษณะการสื่อสารแบบกลุ่มย่อย

- การเลือกโรงเรียน ในครั้งแรกๆ ผู้นำเยาวชนมักจะเลือกอบรมเด็กนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคของตน ซึ่งก็จะมีทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ยังเลือกจากโรงเรียนที่ตนเองเป็นศิษย์เก่าหรือมีความรู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี เพราะจะทำให้ติดต่อได้ง่ายขึ้นและเตรียมงานได้สะดวกด้วย แต่หากเป็นโรงเรียนที่ไม่ได้รู้จักมาก่อนก็ต้องไปสำรวจพื้นที่ศึกษาความเป็นไปได้ พร้อมทั้งติดต่อผู้รับผิดชอบในเบื้องต้นก่อน ต่อมา เมื่อผู้นำเยาวชนมีประสบการณ์และความชำนาญมากขึ้นแล้ว ก็จะเริ่มเลือกโรงเรียนที่ห่างไกลขึ้น

- ระยะเวลาที่จัดอบรม ไม่ได้กำหนดเป็นรูปแบบที่ตายตัวทุกครั้ง จะขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก บางครั้งก็อาจจะใช้เวลาโรงเรียนละประมาณ 3-7 วัน บางครั้งก็อาจจะใช้เวลาแค่โรงเรียนละ 1 วัน ในกรณีเป็นการอบรมสัญจร

- การกำหนดเป้าหมายของการอบรม ขึ้นอยู่กับระดับและลักษณะของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ

- การแสวงหาแนวร่วม

- หากผู้ริเริ่มอยู่ในส่วนกลาง ก็จะต้องประสานกับแกนนำภาคให้ช่วยเหลือในเรื่อง

การติดต่อสถานที่ และเตรียมงานในส่วนของสถานที่อบรมทั้งหมด นอกจากนี้ยังต้องขอให้กลุ่มนอ
 สัมพันธ์เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของวิทยากร และการอำนวยความสะดวกด้วย

- หากผู้ริเริ่มอยู่ในส่วนภูมิภาค ก็จะต้องแจ้งให้ส่วนกลางและกลุ่มนอสัมพันธ์ไปร่วม
 ดำเนินกิจกรรมด้วย ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มจากส่วนกลางจะเข้าไปช่วยเหลือในส่วนของการ
 บรรยายและการนำสันทนการเท่านั้น แต่ในส่วนอื่นๆ นับตั้งแต่การเตรียมงาน จนถึงวันที่อบรม
 กลุ่มจากส่วนภูมิภาคจะเป็นผู้จัดการดูแลเองทั้งหมด

- การแสวงหาแนวร่วมจากแหล่งอื่นๆ ได้แก่

1. การหาแนวร่วมในกลุ่มหรือชมรม
2. การหาแนวร่วมในพื้นที่ที่ปฏิบัติการ
3. การหาแนวร่วมในสถาบัน
4. การหาแนวร่วมในองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบ อำนวยความสะดวก และให้
 การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งงบประมาณ

การตั้งทีมงาน และเตรียมงาน

หลังจากโครงการได้รับการอนุมัติแล้ว ก็จะมีการประชุมเพื่อเตรียมงานและแบ่งงานกันทำ
 โดยมีรูปแบบการสื่อสารเป็นแบบการสื่อสารกลุ่มย่อย ทั้งนี้ กลุ่มที่เป็นผู้ริเริ่มโครงการก็มักจะต้อง
 รับผิดชอบเป็นแม่ข่ายไปโดยปริยาย ซึ่งในกลุ่มนั้นก็จะมีการคัดเลือกผู้นำค่ายเพื่อทำหน้าที่ในการ
 ควบคุมการดำเนินงานในการอบรมทั้งหมด โดยการเตรียมงานจะต้องเตรียมในเรื่องเกี่ยวกับ

- การติดต่อสถานที่อบรมและสถานที่พัก ส่วนใหญ่ก็ต้องติดต่อกับครูใหญ่
 หรือผู้อำนวยการโรงเรียนโดยตรง

- การหาทุน เนื่องจากงบประมาณสนับสนุนที่ได้รับจากสำนักงาน ป.ป.ส.
 มักจะไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องหางบประมาณเพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ หน่วยงานราชการ
 องค์กรภาคเอกชน การขอรับบริจาค

- การร่างกำหนดการอบรม โดยส่วนใหญ่แล้วกำหนดการของการอบรมแต่

ละครั้งจะมีรูปแบบของกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน จะเปลี่ยนก็แต่เนื้อหาที่แต่ละครั้งที่ต้องปรับเปลี่ยนตามกลุ่มเป้าหมาย

- การเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในการอบรม ได้แก่ สื่อที่จะใช้ในการอบรม เช่น โปสเตอร์ วิดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็น พร้อมทั้งตรวจสอบความพร้อมสภาพความพร้อมในการใช้งาน

การประชุมเพื่อเตรียมความพร้อม

ในวันก่อนที่จะออกเดินทาง ผู้นำเยาวชนในส่วนกลางจะมีการนัดรวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสรุปในเรื่องของงบประมาณ กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง เป็นการสื่อสารในกลุ่มย่อยในรูปแบบการสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ

โดยปกติการแบ่งบทบาทของทีมงานในการจัดอบรมแต่ละครั้ง จะแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย อันประกอบด้วย

1. ฝ่ายบรรยาย
2. ฝ่ายสนับสนุนการ
3. ฝ่ายสวัสดิการ
4. ฝ่ายเทคนิค

2. ระยะดำเนินการอบรม

เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเดินทางมาถึงสถานที่อบรม ก็จะให้ลงทะเบียนและเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่จะใช้อบรม ในช่วงที่มีการลงทะเบียนกันนี้เอง ทีมงานทั้งหมดนอกจากจะต้องทำความรู้จักกับผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคนแล้ว ก็ยังจะต้องสังเกตพฤติกรรมด้วย เพื่อที่จะนำมาวางแผนในการดำเนินกิจกรรม

เมื่อผู้เข้ารับการอบรมลงทะเบียนเสร็จและเข้ามาในสถานที่อบรมเรียบร้อยแล้ว อาจารย์ ปรึกษาและทีมงานก็จะเริ่มการอบรมด้วยการกล่าวต้อนรับ แนะนำทีมงานทั้งหมดและเข้าสู่กิจกรรมการอบรม โดยในขั้นตอนแรกจะต้องมีการแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มๆ เมื่อแบ่งกลุ่มเด็กเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ร้อยแล้ว ก็จะให้น้องๆ แต่ละกลุ่มแยกกันไปทำกิจกรรมตามกลุ่มของตนเอง ซึ่งกิจกรรมแรกของการอบรม ก็คือ กิจกรรมละลายพฤติกรรม เพื่อให้ทุกคนรู้จักกัน มีความกล้าแสดงออกและรู้สึกคุ้นเคยกัน

กิจกรรมหลักในการอบรม

1. กิจกรรมการพัฒนาความรู้

ฐานที่หนึ่ง ฐานวิถีทัศน์ เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดผ่านทางสื่อวิถีทัศน์ แล้วให้อภิปราย

ฐานที่สอง ฐานวิชาจริยธรรม เป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับผู้เข้ารับการอบรมในเรื่องต่างๆ และให้ประพัตินไปในทางที่ดี โดยใช้การกำหนดสมาธิเป็นเครื่องมือให้เกิดความสำเร็จ

ฐานที่สาม ฐานแนวทางการป้องกันยาเสพติด เป็นฐานเกี่ยวกับการบรรยายสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความตระหนัก และเกิดจิตสำนึกในการที่จะหลีกเลี่ยงยาเสพติด พร้อมทั้งแนะแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ฐานที่สี่ ฐานกิจกรรมเพื่อการป้องกันยาเสพติด จะใช้เกมเป็นสื่อในการสอนให้ผู้เข้ารับการอบรมตระหนักถึงพิษภัยยาเสพติด โดยจะให้เล่นเกม แล้วสรุปเปรียบเทียบเรื่องยาเสพติดจากเกม

2. กิจกรรมการพัฒนาทักษะ

ฐานที่หนึ่ง ทักษะการบริหารจัดการโครงการ เป็นฐานที่ฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมเขียนโครงการเป็น โดยจะให้ผู้เข้าอบรมคิดโครงการที่อยากจะทำ แล้วให้เขียนตามหลักการเขียนโครงการ และออกมานำเสนอโครงการของตน

ฐานที่สอง ทักษะภาวะผู้นำ สอนในเรื่องการเป็นผู้นำโดยใช้เกมเป็นสื่อ

ฐานที่สาม ทักษะวิสัยทัศน์ผู้นำ ฐานนี้จะเป็นการฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเป้าหมายทั้งของการทำกิจกรรม การเรียน และการใช้ชีวิต โดยการสมมติสถานการณ์แล้วให้ช่วยกันแก้ไขปัญหาอย่างมีเป้าหมาย

ฐานที่สี่ ทักษะการทำงานเป็นทีม เป็นการทำกิจกรรมกลุ่มย่อยที่มีลักษณะของการแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม ให้รู้จักช่วยกันทำงานเป็นทีม โดยจะมีการเปลี่ยนเงื่อนไขของกิจกรรม แล้วให้ทีมช่วยกันแก้ไขปัญหาให้ได้

3. กิจกรรมภาคปฏิบัติ

การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัตินี้ เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ โดยลักษณะจะเหมือนเป็นการจำลองการจัดกิจกรรมจริงๆ และจะให้ผู้เข้าอบรมเป็นผู้คิดทุกอย่างเอง และดำเนินการเองทั้งหมด โดยมีผู้นำเยาวชนเป็นพี่เลี้ยงและคอยให้คำปรึกษาเท่านั้น และเมื่อแต่ละกลุ่มทำกิจกรรมเสร็จก็จะนำกิจกรรมของแต่ละกลุ่มมาอภิปรายผลกัน

การประเมินผลหลังการอบรม

หลังจบกิจกรรมทุกวัน จะมีการประเมินผลกันใน 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลผู้เข้ารับการอบรม จะทำโดยการสังเกตจากพฤติกรรม การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม และปฏิกิริยาการตอบสนองของผู้เข้ารับการอบรม ตลอดช่วงการดำเนินกิจกรรมในแต่ละวัน

2. การประเมินผลทีมงาน หลังจบกิจกรรมทุกวัน ทีมงานทุกคนจะต้องมานั่งประชุมกันเพื่อประเมินผลการทำงานในแต่ละวันว่ามีข้อผิดพลาดตรงไหน มีส่วนใดที่ต้องแก้ไข มีส่วนใดที่น่าชื่นชมเป็นแบบอย่าง โดยจะมีการกำหนดให้ผู้นำเยาวชนแต่ละคนพูดวิจารณ์การทำงานของใครก็ได้ ในเชิงบวกหรือลบก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นข้อผิดพลาดหรือจุดบกพร่อง ผู้ที่ถูกวิจารณ์ก็ต้องรับฟังและน้อมรับ โดยไม่มีการโต้แย้ง และนำจุดบกพร่องเหล่านั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น แต่ถ้าใครที่รู้สึกว่ามีคำอธิบายในการวิจารณ์ของทีมงานคนใด ก็จะมาอธิบายกันหลังจากจบการประชุมแล้ว

3. การติดตามความคืบหน้าของผู้ที่เข้ารับการอบรม

ในวันสุดท้ายของการอบรม ทีมงานจะมีการบรรยายในเรื่องของการขยายโครงการต่อ ว่าหากผู้เข้ารับการอบรมคนใดสนใจจะทำโครงการจะต้องเริ่มต้นจากอะไร ต้องทำอะไรบ้าง และจะต้องติดต่อใครบ้าง และก็จะให้เบอร์โทรศัพท์ส่วนกลางของชมรม พร้อมทั้งที่อยู่ของเว็บไซต์ ในกรณีที่ต้องการคำปรึกษาในเรื่องต่างๆ หลังอบรมเสร็จ

๑ องค์ประกอบกระบวนการสื่อสาร

1. ผู้ส่งสาร

ผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไร้สาร จะมาจากหลายแหล่งทั้งที่เป็นทูตหัวใจไร้สาร เป็นแกนนำเยาวชนของแต่ละภาค เป็นสมาชิกของชมรมอื่น หรือเป็นอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยงาน ซึ่งพื้นฐานความรู้ในเรื่องยาเสพติดรวมถึงเรื่องอื่นๆ ที่จะใช้ในการอบรมก็ย่อมจะแตกต่างกัน และพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ นี้เอง ย่อมส่งผลถึงการนำเสนอสารของผู้ส่งสารแต่ละคนด้วย กล่าวคือ ผู้นำเยาวชนที่เคยผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดมาบ้างแล้ว จะสามารถนำเสนอเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง เป็นขั้นเป็นตอน ในขณะที่ผู้นำเยาวชนที่ไม่เคยผ่านการอบรมมาเลย ใช้การสังเกตจากผู้อื่นเพียงอย่างเดียว ยังมีการสื่อสารที่ค่อนข้างตะกุกตะกัก และไม่ค่อยมั่นใจในการตอบคำถามเท่าไรนักเมื่อเทียบกับผู้นำเยาวชนที่ผ่านการอบรมมาแล้ว

2. สาร

เนื้อหาที่นำเสนอในการฝึกอบรม ไม่ได้มีเฉพาะเรื่องยาเสพติดอย่างเดียว จะมีการสอนในเรื่องอื่นๆ ด้วย ได้แก่ ภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม จริยธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ เนื้อหาที่นำมาอบรมครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการอบรมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสาร สารมีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ มีการเรียงลำดับสาระของสารให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการละลายพฤติกรรม สร้างความคุ้นเคยก่อน และนำเข้าสู่การบรรยายทางวิชาการ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นหลักของการอบรมก่อน แล้วจึงจัดให้มีกิจกรรมเสริม เป็นการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตต่อไป และสุดท้าย ก็คือ การให้ฝึกปฏิบัติโดยนำความรู้ทั้งหมดที่ได้รับจากการอบรมมาประยุกต์ใช้

การนำเสนอสารในการอบรม มีการใช้คำพูดด้วยภาษาที่สั้น เข้าใจง่าย เนื้อหามีความหมายตรง กระชับได้ใจความ มีวิธีการสอนโดยใช้กิจกรรมเปรียบเทียบ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น และได้เข้าไปสัมผัสกับบทเรียนด้วยตนเอง

3. สื่อ

ส่วนใหญ่จะใช้สื่อบุคคล และใช้กิจกรรมเป็นสื่อ โดยการใช้เลือกใช้กิจกรรมของผู้นำเยาวชนแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน เป็นวิธีเฉพาะของแต่ละคน ขึ้นอยู่กับความถนัดและประสบการณ์ที่ผู้นำเยาวชนได้รับมา นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เข้ามาประกอบในการอบรมบ้าง เช่น คอมพิวเตอร์ วิดีทัศน์ เครื่องฉายแผ่นใส จอ LCD เพื่อช่วยให้การอบรมมีความน่าสนใจ และเข้าใจได้ง่ายขึ้น

4. ผู้รับสาร

ผู้รับสารหรือผู้ที่เข้ารับการอบรมนั้นมีอายุตั้งแต่ 4-17 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุที่ห่างกันมาก ดังนั้น การเตรียมสารในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยเรื่องอายุของผู้รับสารเป็นเกณฑ์ด้วย นอกจากนี้ ผู้รับสารในการอบรมแต่ละครั้งมีความพร้อมที่แตกต่างกัน เช่น ในเรื่องของความเป็นผู้นำ ความกล้าแสดงออก การกล้าคิดกล้าตัดสินใจ พฤติกรรมการสื่อสาร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ผู้ส่งสารจำเป็นต้องให้ความสำคัญโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้รับสาร เพื่อนำมาวางแผนการนำเสนอสารให้ถูกต้องและเหมาะสม

5. ผลของการสื่อสาร

ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมมีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดมากขึ้น มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีในการใช้ชีวิต และมีความคิดที่จะทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากขึ้นด้วย

● ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการสื่อสาร

1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร จะมีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ คือ

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้นำเยาวชนที่มีประสบการณ์น้อย ผู้นำเยาวชนในกลุ่มนี้จะประสบปัญหาในเรื่องของการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะสื่อสารอย่างเพียงพอ เช่น ความรู้ในเรื่องสถานการณ์ปัญหาเสพติด นอกจากนี้ยังมีเรื่องของการขาดความมั่นใจในตนเอง และปัญหาในเรื่องการสื่อสารอีกด้วย เช่น พูดจาวกวน ใช้ศัพท์ที่ยากเกินไป เสียงเบาเกินไป เป็นต้น

2. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้นำเยาวชนที่มีประสบการณ์มาก การที่ตนเองรู้หรือชำนาญมากเกินไป จึงอยากจะเข้าไปช่วยผู้ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า แต่การเข้าไปช่วยนั้นกระทำอย่างไม่เหมาะสม เช่น เข้าไปเสริมมากเกินไป หรือแทรกเข้าไปโดยไม่ดูจังหวะของผู้อื่น เหตุการณ์เช่นนี้จึงกลับกลายเป็นว่าเข้าไปแย่งงานผู้อื่นทำ และทำให้ผู้ที่ถูกช่วยรู้สึกเสียความมั่นใจไปโดยไม่รู้ตัว

2. ปัจจัยด้านสื่อ ได้แก่ ความไม่พร้อมของอุปกรณ์และสถานที่ เช่น โรงเรียนไม่มีเครื่องฉายแผ่นใสให้ ก็ต้องเขียนใส่กระดาษแข็งแทน หรืออุปกรณ์ที่เตรียมมาเกิดชำรุดเสียหายระหว่างการเดินทาง ก็ต้องใช้อุปกรณ์อื่นที่จะหาได้แทน เป็นต้น

3. ปัจจัยด้านสาร ได้แก่ เนื้อหาที่เตรียมมาไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากผู้นำเยาวชนเหล่านี้ไม่สามารถทราบล่วงหน้าผู้ที่มาเข้ารับการอบรมมีลักษณะเป็นอย่างไร ดังนั้น เนื้อหาที่เตรียมมาก็อาจจะไม่เหมาะสม เช่น มีความยากเกินไป มีเนื้อหาวิชาการมากเกินไป เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องของการนำเสนอเนื้อหาอาจจะไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เข้ารับการอบรมได้ เช่น ใช้รูปแบบที่ค่อนข้างเป็นทางการและจริงจังมากเกินไป ทำให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกเบื่อและไม่ปฏิสัมพันธ์ด้วย

4. ปัจจัยด้านผู้รับสาร ได้แก่ ผู้เข้ารับการอบรมไม่มีความพร้อมในการมาอบรม เนื่องจากบางคนอาจจะไม่ได้สมัครใจมาเอง หรือบางคนก็มาตามเพื่อน จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม และจะไม่ค่อยสนใจที่จะรับเนื้อหาต่างๆ เท่าที่ควร บางครั้งก็ถึงกับต่อต้านการทำกิจกรรม นอกจากนี้ ก็มีปัญหาในเรื่องของผู้เข้ารับการอบรมไม่ค่อยกล้าแสดงออก ขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่ค่อยกล้าคิดเองจะตามเพื่อนอยู่ตลอด

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีประเด็นต่างๆ ที่สอดคล้อง และสัมพันธ์กับผลการวิจัยในครั้งนี้ โดยสามารถอภิปรายแยกเป็นประเด็นตามการรายงานผลการวิจัยในบทที่ 4 ตามปัญหาคำถามวิจัย 2 ข้อ ดังต่อไปนี้

ปัญหาคำถามวิจัยข้อที่ 1 การขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

จากผลการวิจัยพบว่า ชมรมหัวใจไร้สารเป็นชมรมที่มีการดำเนินกิจกรรมรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่าย ที่มีสมาชิกของเครือข่ายมาจากเยาวชนในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยสมาชิกของชมรมทุกคนมีเป้าหมายในการทำงานที่ไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งรูปแบบการทำงานของชมรมหัวใจไร้สารในลักษณะนี้ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการดำเนินงานเครือข่ายของกาญจนา แก้วเทพ อึ้งโนปราชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ว่า เครือข่ายเป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่มหรือองค์กรหลายองค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตัวเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงาน และกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง บุคคล กลุ่มหรือองค์กรเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลาอันพอสมควร นอกจากนี้ ยังพบว่า การทำงานของสมาชิกในชมรมมีลักษณะเป็นแบบอาสาสมัคร คือ ไม่ได้มีการบังคับว่าจะต้องมีผลงานตลอด ถ้าช่วงไหนติดภารกิจก็ไปทำภารกิจของตัวเองให้เสร็จก่อนแล้วค่อยกลับมาช่วย ดังนั้น สมาชิกในชมรมนี้แต่ละคนจึงมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาช่วยงานอยู่ตลอดเวลาว่างของตนเอง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ กาญจนา แก้วเทพ อธิบายเพิ่มเติมว่า สมาชิกของเครือข่ายจะไม่ได้มีการร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็มีรากฐานเอาไว้ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาก็สามารถติดต่อได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของจารุณี พัชรพิมานสกุล (2542) ที่ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิต ได้กล่าวถึงธรรมชาติของเครือข่ายว่า สมาชิกสามารถเข้าออกจากรวมได้ตลอดเวลา บุคคลที่มาร่วมตัวกันนั้น อาจจะเป็นผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างใกล้ชิดหรือผู้ที่เฝ้าดูอยู่ห่างๆ ก็ได้

จากผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารเพื่อการดำเนินงานและบริหารงานของชมรมหัวใจไร้สารนั้นจะใช้วิธีการสื่อสารแบบสองทางทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ กล่าวคือ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การคุยโทรศัพท์กันเพื่อกระจายข่าว นัดหมาย หรือรับส่งข้อมูลต่างๆ

ของชมรม เพราะผู้นำเยาวชนที่ทำงานในชมรมส่วนใหญ่จะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันในระดับหนึ่งแล้ว สามารถใช้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการติดต่อสื่อสารกันอย่างไม่เป็นทางการได้ ซึ่งการติดต่อสื่อสารกันอย่างไม่เป็นทางการนี้จะเอื้อประโยชน์ให้เกิดการตัดสินใจร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ทันที ทำให้การดำเนินงานมีความรวดเร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนันต์ วุฒิสเสน (2543) ที่พบว่า การสื่อสารในการประสานเครือข่ายด้วยการสื่อสารแบบสองทางที่ไม่เป็นทางการจะทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว เพราะข้อมูลข่าวสารที่ถ่ายทอดถึงกันสามารถตอบสนองความต้องการและช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของทุกคน และชิตาพร กันหลง (2542) พบว่า การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการเป็นการสื่อสารระหว่างองค์กรกับเครือข่ายที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีแล้ว รูปแบบการสื่อสารจึงมักเป็นการพูดคุยกันตัวต่อตัว ซึ่งเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Network) นี้ พัทธนี เขยจรรยา และคณะ (2541) พบว่า เมื่อเวลาผ่านไป หากสมาชิกเครือข่ายของชมรมหัวใจไร้สารเน้นที่จะทำการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการมากกว่าแบบเป็นทางการเพราะสะดวกและรวดเร็ว เครือข่ายที่เกิดขึ้นจะค่อยๆ กลายเป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่เป็นระเบียบ (Unstructured) ในที่สุด

ส่วนการสื่อสารอย่างเป็นทางการระหว่างสมาชิกของชมรมจะเป็นไปในรูปแบบของการประชุมร่วมกัน ซึ่งสมาชิกมีโอกาสที่จะทำการสื่อสารกันแบบสองทางที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติกับสมาชิกคนอื่นๆ ได้ รวมถึงการร่วมกันวางแผน ระดมความคิดในการสร้างสรรค์แนวทางดำเนินกิจกรรม และมีการตัดสินใจร่วมกันในการหาข้อสรุปในการดำเนินงาน ซึ่งปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล (2542) กล่าวว่า กระบวนการโต้ตอบกันของสมาชิก (Dialectic Process) บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างแกนนำ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดของประชาชน ซึ่งการพูดคุยกันระหว่างสมาชิกในที่ประชุมเป็นรูปแบบการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดของ Lazarsfeld และ Menzel (1963) ที่กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการพูดคุยแบบเป็นกันเองทำให้ผู้ฟังยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้ง่าย Barker และ Gaut (1996) อ้างในจารุณี พัทธพิมานสกุล (2542) ยังได้ให้ความคิดเห็นไว้ด้วยว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล คือการแบ่งปันความรู้สึกและความคิดต่อผู้อื่นโดยจะแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในลักษณะใกล้ชิด จึงทำให้ช่วยสร้างความเชื่อถือได้ง่าย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังตั้งข้อสังเกตว่า การสื่อสารในการบริหารงานของชมรมจะมีการสื่อสารแบบสองทาง ไม่ได้มีลักษณะสั่งการเหมือนการบริหารงานในองค์กรทั่วไป จะมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ถกเถียงประเด็นปัญหา และหาทางออกร่วมกัน

ซึ่งผลการวิจัยของอรอนันต์ วุฒิเสน (2543) พบว่า การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น เสนอข้อเสนอนะที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชมรมตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดประชุมกลุ่ม ทำให้สมาชิกมีความรู้สึกที่ดีต่อชมรมที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคน ทำให้เกิดความรู้สึกพอใจและเต็มใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ชมรมจัดขึ้น

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

การฝึกอบรมของชมรมหัวใจไร้สารเป็นกระบวนการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสาร คือ ผู้นำเยาวชนในชมรมหัวใจไร้สารไปยังผู้รับสาร คือ ผู้เข้ารับการอบรม โดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น การบรรยาย วิดีทัศน์ สื่อกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของปรมะ สตะเวทิน (2529) ที่ได้ให้ความหมายของการสื่อสาร (Communication) ว่าหมายถึง กระบวนการถ่ายทอดสาร (Message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้ส่งสาร (Source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel) และมีวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม คือ ต้องการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้าอบรมได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความประพฤติ ทัศนคติ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับผู้เข้ารับการอบรม

จากการสังเกตผู้นำเยาวชนพบว่า ผู้นำเยาวชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำ มีความเป็นกันเองและเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย มีความน่าเชื่อถือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีจิตสำนึกในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ซึ่งบุคลิกดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะของผู้นำที่เอื้ออำนวยต่องานพัฒนาชุมชนที่จิตจางงค์ กิติเกียรติ (2532) ได้กล่าวไว้คือ ต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีจิตใจเป็นกุศล มีจิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนา มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน มีการยอมรับวิพากษ์การแผนใหม่ และสอดคล้องกับที่ Jerry A. Hendrix (1997) ได้สรุปจากงานวิจัยหลายๆ ชิ้นว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารควรมีลักษณะของความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ความเชี่ยวชาญชำนาญ ความคล่องตัว กระตือรือร้นอยู่เสมอ และมีบุคลิกที่น่าดึงดูดใจ

ในเรื่องของการเลือกเนื้อหาที่จะใช้ในการอบรมนั้น โดยส่วนใหญ่มักจะเลือกได้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม สอดคล้องกับที่บันนิตดา นพพานวัน (2533) ได้พูดไว้ในพุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า รู้คำนึงถึงและให้เหมาะตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้นำเยาวชนจะพยายามสร้างบรรยากาศในการอบรมให้เป็นกันเองมากที่สุด แม้กระทั่งในการทำกิจกรรมพัฒนาความรู้ ซึ่งเป็นการให้ความรู้ทางวิชาการ ก็ไม่ทำให้บรรยากาศดูเครียดหรือจริงจังจนเกินไป จะมีการหยอกล้อหรือแซวกันบ้างตามสมควร และจะคอยกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีปฏิสัมพันธ์ร่วมให้มากที่สุด เพื่อจะได้ไม่เกิดความตึงเครียดหรือน่าเบื่อจนเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับที่ ทิศนา แชมณี กล่าวไว้ว่า บรรยากาศในกลุ่มต้องอยู่ในลักษณะที่เป็นกันเองที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนและผู้สอนมีความรู้สึกอิสระที่จะพูดและแสดงออก บรรยากาศในกลุ่มควรมีการให้กำลังใจ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีการช่วยเหลือกัน

ในแง่ของการจัดกิจกรรมนั้น พบว่า ทุกๆ กิจกรรมการอบรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ถกเถียงโต้แย้ง อภิปราย และซักถาม ซึ่งสอดคล้องกับที่ ทิศนา แชมณี เอกสารประกอบการเรียน Group Dynamics in Education Setting คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2521) กล่าวไว้ว่า "กิจกรรมนั้นต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม ทำให้มีการรวมกันได้ดีมีแรง แน่นแฟ้น ช่วยลดความเครียด สร้างความเข้าใจเห็นใจกัน มีการวิเคราะห์กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน"

นอกจากนี้ยังพบว่า ในการอบรมมีการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้จักทำงานเป็นทีม สร้างความเป็นผู้นำ และให้รู้จักเสียสละอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การดำเนินกิจกรรมของชมรมนั้นจะมีการเน้นเรื่องกระบวนการกลุ่มมาก นับตั้งแต่การทำงานของผู้นำเยาวชนเอง ไปจนถึงการจัดกิจกรรมให้กับผู้เข้าอบรมที่จะมีการจัดให้เป็นกิจกรรมกลุ่มแทบทุกกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาบุคคล โดยวินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล (2522) ที่ได้ระบุว่า "การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง การอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นในกลุ่มจะมีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตนเองได้ดีขึ้น ทั้งยังเกิดความเข้าใจผู้อื่น รู้จักซึ่งกันและกัน ตลอดจนทำให้สามารถทำงานร่วมกันได้ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญเพราะมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกัน" อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักการที่กล่าวไว้ว่า "กิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาบุคคลได้ เพราะว่าการเรียนรู้โดยการทำกิจกรรมต่างๆ บุคคลจะได้รับประสบการณ์โดยตรง ผลจากการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มจะทำให้บุคคลซาบซึ้งประทับใจมากกว่าการสอนบุคคลให้มีการพัฒนาตนเองโดยใช้วาจาเพียงอย่างเดียว"

ในส่วนของผู้เข้ารับการอบรมในฐานะผู้รับสาร พบว่า ผู้นำเยาวชนจะมีการวิเคราะห์ผู้รับสารโดยละเอียด เพื่อจะนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมและตรงตามความต้องการของผู้รับสารให้มากที่สุด ตามที่ Salcedo และคณะ อ้างในกิตติ กัญภัย

(2543) กล่าวไว้ว่า การศึกษากลุ่มเป้าหมายให้ต้องแท้เปรียบเสมือนการปรับภาพการรณรงค์ให้คมชัดมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การดำเนินงานของชมรม ผู้วิจัยสังเกตว่า จะดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ควรจะมีการวางแผนการรณรงค์อย่างรัดกุมและเป็นแบบแผน โดยกำหนดเป็นแผนใหญ่ว่าในปีหนึ่งๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ทั้งหมดกี่กิจกรรม มีกิจกรรมอะไรบ้าง โดยแบ่งเป็นประเภทของกิจกรรม มีการกำหนดเป้าหมายของแต่ละกิจกรรม และวางแผนในเรื่องการขยายเครือข่ายด้วย แล้วก็กำหนดรายละเอียดลงไปในแต่ละเดือนว่า จะให้กิจกรรมที่จะจัดในแต่ละเดือนนั้นมีรูปแบบเป็นอย่างไร เพื่อที่ทุกคนจะได้ตั้งเป้าไปที่จุดๆ เดียวกัน และเพื่อความสะดวกในการจัดสรรงบประมาณด้วย

2. จากการวิจัยพบว่า รูปแบบการดำเนินกิจกรรมของชมรมส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การอบรมสัมมนา ส่วนกิจกรรมอื่นๆ จะมีการจัดน้อยมาก น่าจะมีการจัดกิจกรรมประเภทอื่นให้มากขึ้น เพื่อความหลากหลาย หรืออาจจะเป็นลักษณะของกิจกรรมผสมเพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น เช่น จัดการอบรมควบคู่ไปกับการจัดประกวด เป็นต้น

3. ในส่วนของการดำเนินการอบรมนั้น ความรู้ความเข้าใจและความน่าเชื่อถือของผู้นำเยาวชนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ดังนั้น ผู้นำเยาวชนที่จะมาทำหน้าที่ในฐานะวิทยากรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะมาสื่อสารอย่างเพียงพอ และจะต้องหมั่นแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ด้วย หรืออาจจะต้องมีการจัดอบรมผู้นำเยาวชนเพิ่มเติม เพราะลำพังความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติดถือว่ายังไม่เพียงพอต่อการเผยแพร่ เพราะเด็กส่วนใหญ่ก็ผ่านการเรียนในชั้นเรียนกันมาแล้ว ดังนั้น ความรู้ที่จะให้ควรเป็นความรู้เพิ่มเติมที่นอกเหนือจากในตำรา นอกจากนี้ ในเรื่องของความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ผู้นำเยาวชนจะต้องมีการฝึกในเรื่องของการสร้างความมั่นใจในตนเอง บุคลิกภาพ การวางตัว และการสื่อสารในที่สาธารณะด้วย

5. วิธีการนำเสนอสาร ควรจะค้นคว้าและศึกษาวิธีการนำเสนอให้มีความแปลกใหม่อยู่เสมอ เช่น การคิดเกมหรือกิจกรรมใหม่ๆ เพราะเกมบางเกมผู้เข้าอบรมก็เคยเล่นจากที่อื่นมาแล้ว จึงไม่รู้รู้สึกตื่นเต้นกับกิจกรรมเท่าที่ควร

6. เนื้อหาของสาร ควรจะมีการปรับเนื้อหาให้มีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ โดยอาจจะอ้างอิงจากสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้วย

7. การดำเนินกิจกรรมทุกครั้งควรจะต้องมีการวิเคราะห์ผู้รับสารโดยละเอียด ทั้งในแง่ของบุคลิกภายนอก ในแง่ของความคิด ความรู้สึก และทัศนคติต่อการร่วมกิจกรรม ต่อวิทยากร ต่อสถานที่อบรม และต่อเพื่อนๆ ที่ร่วมอบรม เพื่อจะได้นำมาปรับการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้รับสารต่อไป

8. หลังจากจบกิจกรรมแล้ว จะต้องมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไป และต้องมีการติดตามผลของผู้รับสารว่าหลังจบกิจกรรมแล้วผู้รับสารมีการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมมากน้อยแค่ไหน และมีการสานต่อโครงการกันบ้างหรือไม่ หากพบว่า น้องๆ มีความสนใจก็จะต้องรีบสนับสนุนและแนะช่องทางให้ทำต่อ รวมทั้งจะต้องคอยตามความเคลื่อนไหวเป็นระยะๆ โดยผู้นำเยาวชนจะต้องเป็นฝ่ายรุกโดยการติดต่อไปหาน้องๆ เอง ไม่ใช่รอให้น้องๆ ติดต่อมาขอคำปรึกษาเท่านั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งนี้เลือกศึกษาเฉพาะประเด็นการขยายเครือข่าย การสื่อสารภายในเครือข่าย และกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ การวิจัยครั้งต่อไป จึงควรจะมีการศึกษาประเด็นอื่นๆ ด้วย เช่น กลยุทธ์การสื่อสาร วิธีการโน้มน้าวใจ จิตวิทยาการสื่อสาร เป็นต้น

2. การวิจัยครั้งต่อไปน่าจะมีการศึกษาเจาะเฉพาะองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งของการสื่อสาร เช่น เลือกศึกษาเฉพาะผู้ส่งสาร ในแง่ของความรู้ความเข้าใจ พฤติกรรมการสื่อสาร ความน่าเชื่อถือ , การศึกษาเนื้อหาสารที่ใช้ในการรณรงค์ว่าเป็นอย่างไร , การศึกษาผู้รับสาร ในแง่ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

3. การวิจัยครั้งต่อไป น่าจะมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบการดำเนินงานของผู้ส่งสารในโครงการอื่นว่ามีการดำเนินงานที่แตกต่างกันอย่างไร จุดใดเป็นข้อเด่น ข้อเสียของแต่ละโครงการ

4. น่าจะมีการวิจัยในเชิงปริมาณในส่วนของการประเมินประสิทธิผลของการดำเนินงานในสายตาของผู้รับสารว่า หลังผ่านการอบรมแล้วผู้รับสารได้รับความรู้มากขึ้นเพียงใด สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมได้หรือไม่ เพียงใด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกรัตน์ วงศ์ลักษณ์พันธ์. กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู กับกรณีมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2542.

เกยูร ชิวหากาญจน์. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคิดเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดของกลุ่มผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2539.

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด , สำนักงาน , สำนักนายกรัฐมนตรี. การศึกษาสถานการณ์ปัญหาเสพติดประเทศไทยและแนวโน้ม. 2544.

จารุณี พชรพิมานสกุล. การศึกษาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2542.

จิตรา ธนสารเสถียร. การสื่อสาร ความรู้ ทักษะคิด และทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541.

ชลลดา สมุทรพงษ์. อิทธิพลของการสื่อสารในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541.

ถนอมนุช พิทักษ์โกศล. ปัจจัยทางสังคม พฤติกรรมการเปิดรับสื่อกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อการป้องกันการใช้ยาบ้าของผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. การสื่อสารในกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร, 2534.

ธรวดี บุญลือ. เอกสารประกอบการสอนการสื่อสารระหว่างบุคคล. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ประภาวดี อานีรนานนท์. การเปิดรับข่าวสาร การจดจำสาร และการเลียนแบบพฤติกรรมต่อต้านยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโครงการป้องกันยาเสพติดจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

พรพรรณสิริ จิตรรัตน์. เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นใน จ.ชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

พัชนี เชยจรรยา, เมตตา วิวัฒน์านุกูล และถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ภรินทร ทองลิ้ม. กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ยี่หมวย แซ่ลี. บุคลิกภาพ พฤติกรรมในการแสวงหาข่าวสาร ความสามารถในการสื่อสารเพื่อการ
จูงใจ และภาวะความเป็นผู้นำของเยาวชนในโครงการสำนึกรักบ้านเกิดเพื่อพัฒนาผู้นำชุม
ชน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย , 2544.

วจิตร เข้มศักดิ์สิทธิ์. การสื่อสารและการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดภัยเสพติดในพื้นที่ทุ่งครุ.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย , 2544.

วริศรา วราลักษณ์. การเปิดรับข่าวสารความรู้เรื่องสิ่งเสพติดและการป้องกันสิ่งเสพติดจากสื่อมวล
ชนและสื่อบุคคลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชา
สัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538.

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร , 2522.

ศรเทพ เจริญทนต์ชาชีวิน. การสื่อสารเพื่อการป้องกันยาเสพติดของกลุ่มผู้ใช้แรงงานโรงงานอุตสาหกรรม
กรรมในเขตกรุงเทพและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชา
สัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538.

ศรินลักษณ์ สวัสดิ์มงคล. กลยุทธ์การสื่อสารของทหารในการพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,
2542.

ศศิพันธุ์ ไตรทาน. กระบวนการการสื่อสารกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการลด ละ เลิกยาเสพติด
ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาคว
ิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2543.

ศิริวรรณ จุลวนิชรัตนนา. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการระบอบรัฐร่วมใจด้านภยยาเสพติด ความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมกรป้องกันและต่อต้านยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2542.

สุรพงษ์ ไตรนะเสถียร. การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2533.

เสถียร เขยประทับ. การสื่อสารและการพัฒนา. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์ , 2528.

หริสุดา ปั่นทวนันท์. การสื่อสารและเครือข่ายการรณรงค์ “เมาไม่ขับ”. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544.

อริสรา ธนุแสง. รูปแบบการสื่อสารในการบริหารจัดการธนาคารชุมชนวัดกลาง ซอยลาดพร้าว 132. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544.

ภาษาอังกฤษ

Berlo K. David. The Process of Communication : An Introduction to Theory and Practice. New York : Holt , Rinehart and Winston , 1960.

Biddle William. The Community Development Process. New York : Mc GeawHill , 1952.

Darwin Catwright and Alvin Zandei. Group Dynamics : Research and Theory. New York : Harper&Row , 1968.

Lumsedn , Gay. Communication in Group and Teams : Sharing Leadership. Belmont , California : Wadsworth , 1997.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 1 การขยายเครือข่ายและการสื่อสารภายในเครือข่ายการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

1.1 การขยายเครือข่ายเป็นอย่างไร

คำถาม

- การอบรมทูตหัวใจไร้สารมีขั้นตอนการดำเนินงานเป็นอย่างไร
- ความรู้ที่ได้จากการอบรมเพียงพอต่อการนำไปเผยแพร่ต่อหรือไม่ รู้สึกว่าตัวเองมีความรู้มากขึ้นแค่ไหน

ความรู้มากขึ้นแค่ไหน

- หลังจากอบรมทูตหัวใจไร้สารเสร็จแล้ว ได้มีการขยายผลโครงการอย่างไร เริ่มจากใคร ขยายไปยังใคร มีวิธีการการดำเนินงานอย่างไร

1.2 การสื่อสารภายในเครือข่าย

คำถาม

- ท่านสื่อสารกับสมาชิกคนอื่นอย่างไร หรือได้รับข้อมูลข่าวสารจากใครบ้างภายในกลุ่ม
- มีการส่งต่อข้อมูลข่าวสารกันทางใดบ้าง การดำเนินการทำอย่างไร
- เนื้อหาที่แลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มคืออะไร
- มีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งอื่นบ้างหรือไม่ ถ้ามีจากแหล่งใด และเมื่อมีผู้ที่มีข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ จะเผยแพร่ต่อให้สมาชิกคนอื่นอย่างไร
- เวลาทำงานด้วยกันมีปัญหาขัดแย้งขึ้นบ้างหรือเปล่า แก้ปัญหาอย่างไร

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชมรมหัวใจไร้สารเป็นอย่างไร

คำถาม

- ในการรณรงค์แต่ละครั้งมีขั้นตอนการทำงานอย่างไร
- ใครเป็นผู้ริเริ่มในการรณรงค์
- เลือกกลุ่มเป้าหมายอย่างไร
- ติดต่อสถานที่อย่างไร

- รวบรวมคนอย่างไร
- ติดต่อกับสมาชิกคนอื่นๆ อย่างไร
- หาทุนอย่างไร
- เตรียมงานในด้านต่างๆ เช่น รถ อาหาร ที่พัก เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่จะต้องใช้

อย่างไร

- มีการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนอย่างไร เลือกอย่างไรว่าจะให้ใครทำหน้าที่อะไร
- เลือกเนื้อหาในการเผยแพร่อย่างไร เนื้อหาที่เผยแพร่แต่ละครั้งมีอะไรบ้าง
- มีการใช้สื่ออะไรในการเผยแพร่ เลือกสื่ออย่างไร มีการยกตัวอย่างให้เห็นภาพอย่างไร
- มีการประเมินผลกันบ้างหรือไม่ อย่างไร
- ในการรณรงค์แต่ละครั้งมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง แก้ไขปัญหาอย่างไร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ภาพถ่ายกิจกรรมการอบรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

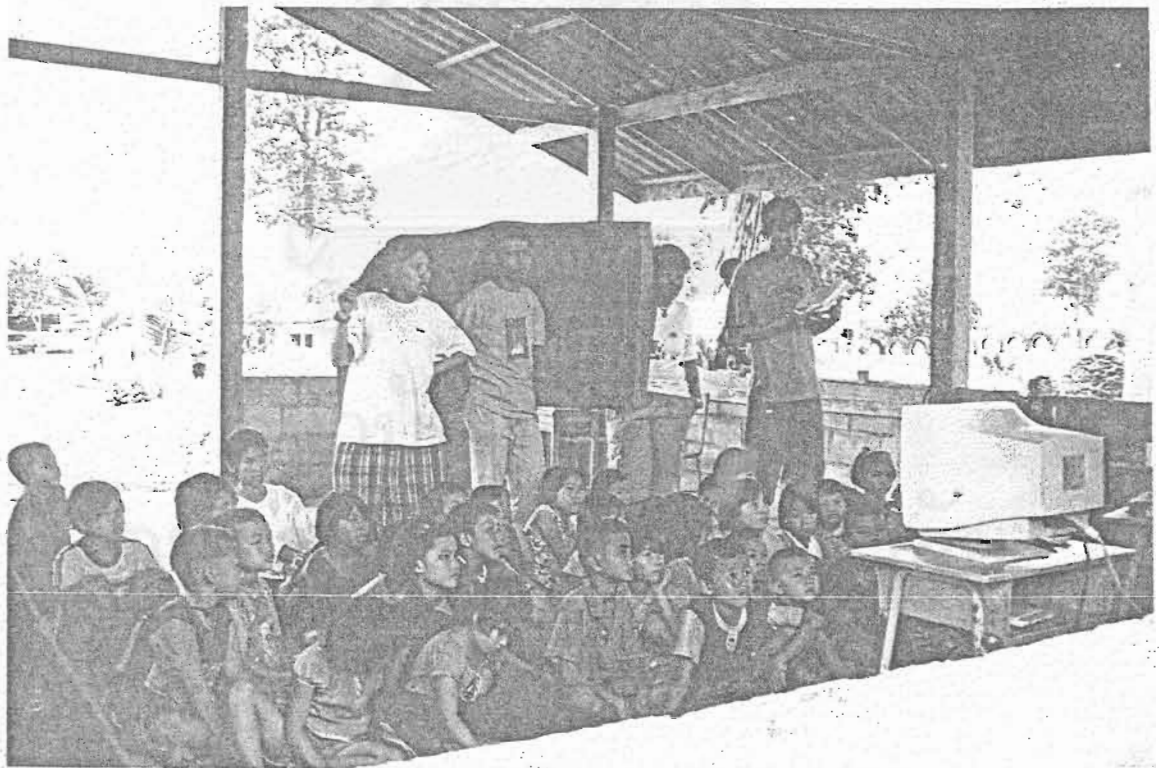
ภาพการตระเวนประกาศเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายให้มารวมอบรม

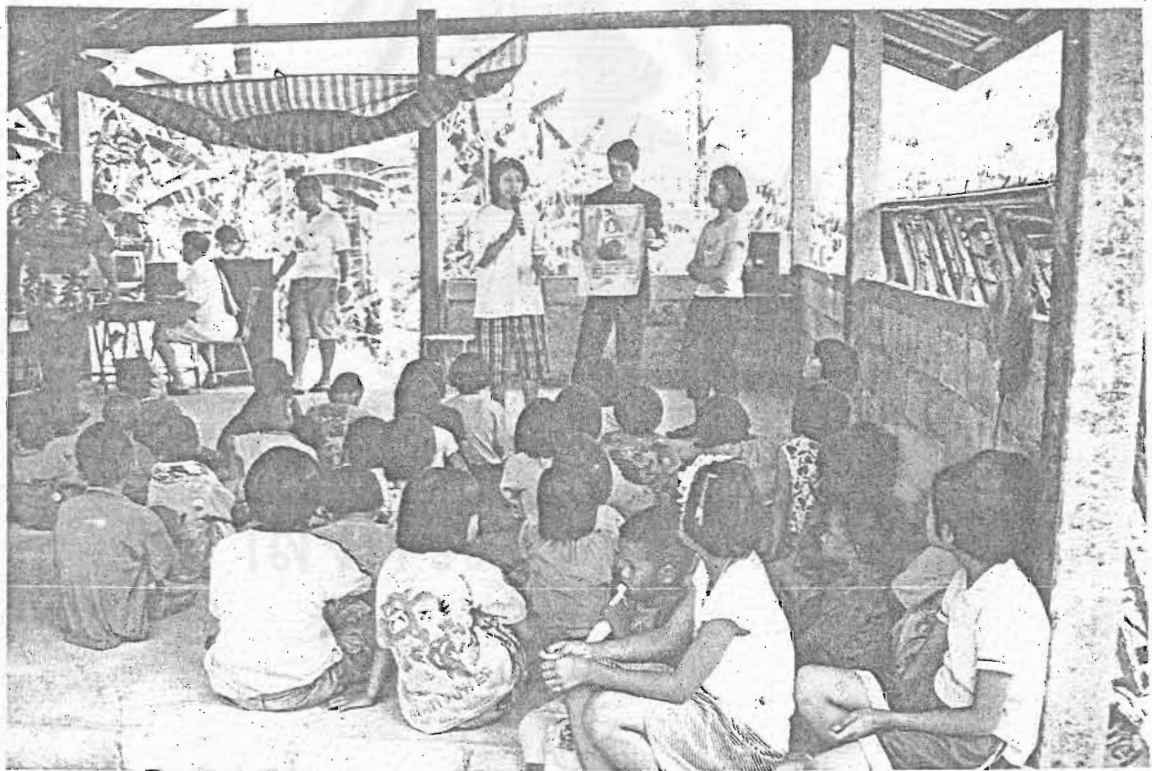
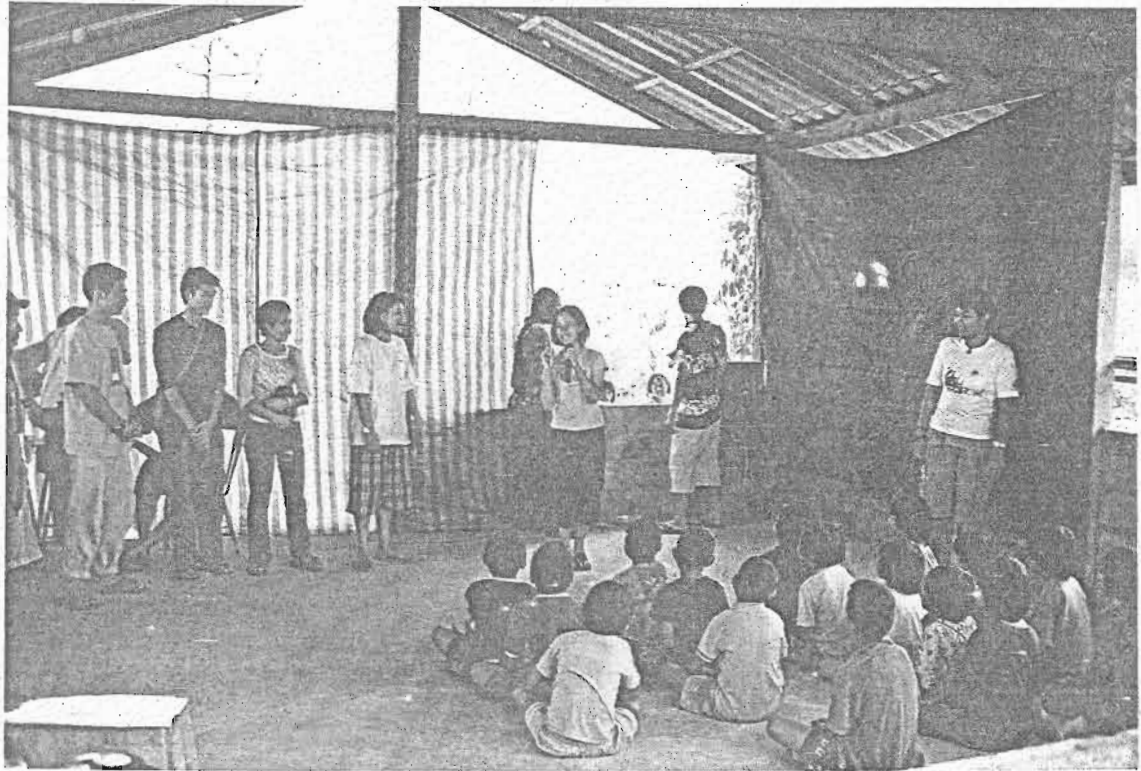
ภาพการลงทะเบียนก่อนเข้าอบรม

กิจกรรมละลายพฤติกรรม

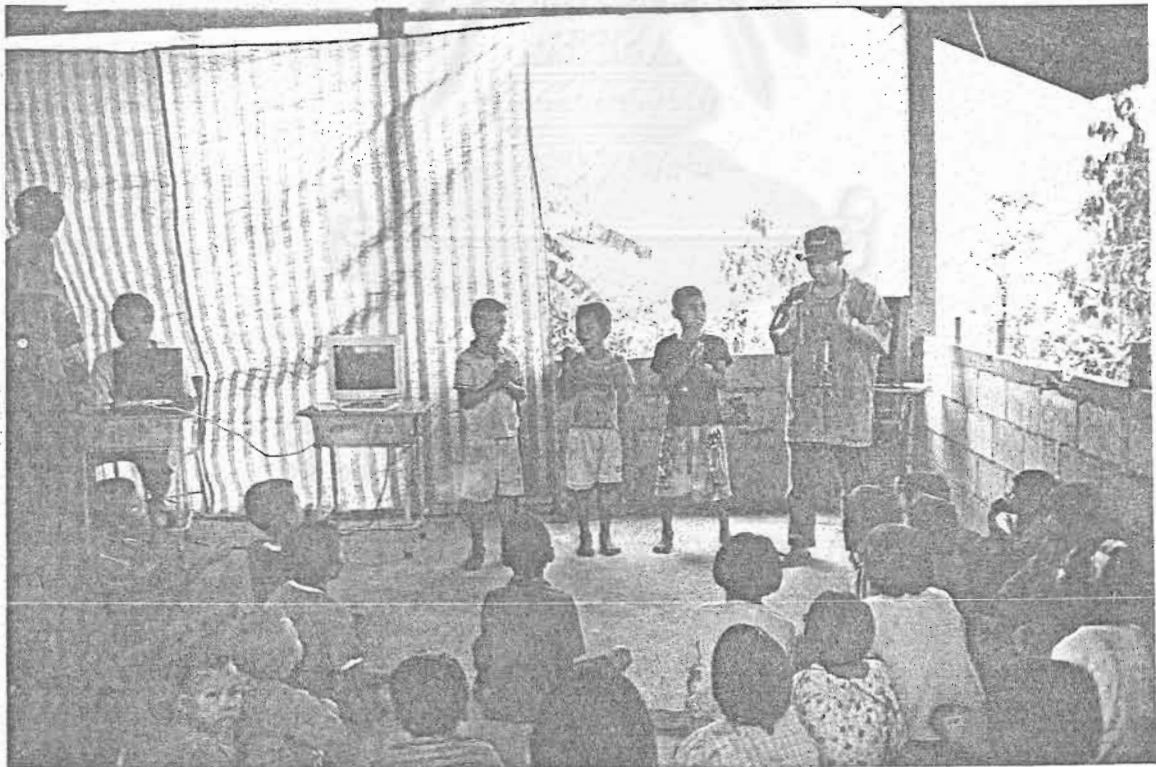
กิจกรรมการอบรม

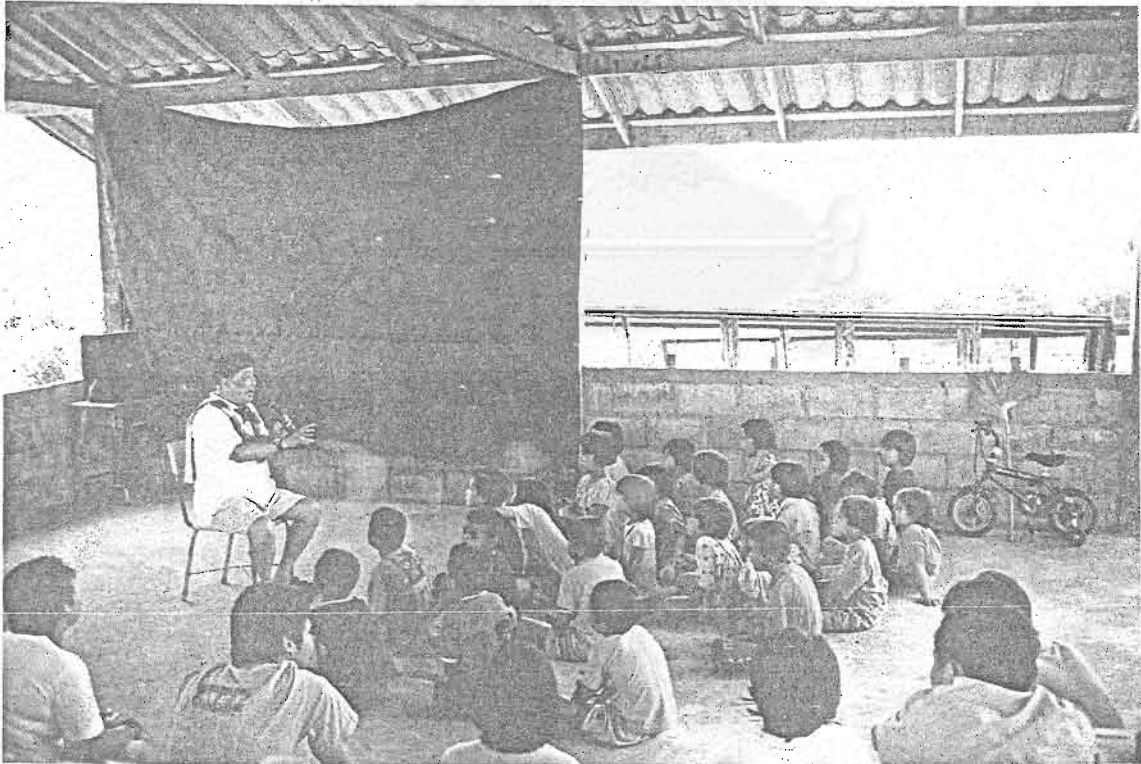
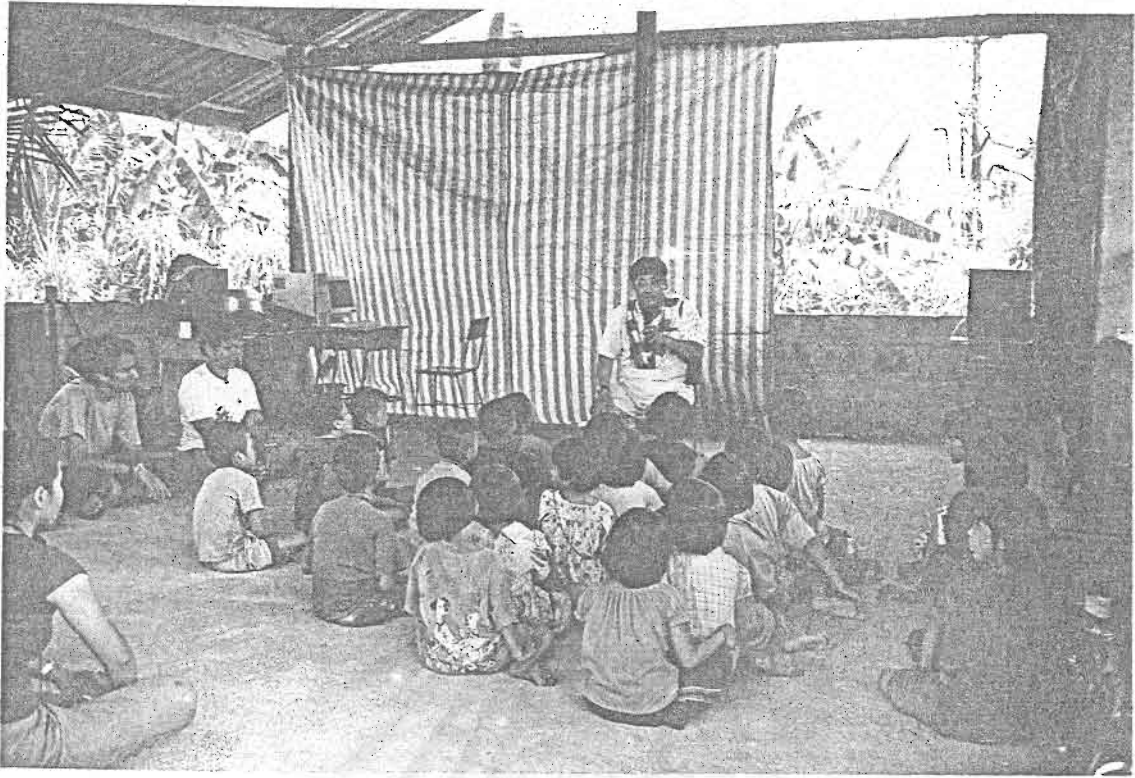
กิจกรรมการอบรม

กิจกรรมการอบรม

กิจกรรมการอบรม

การสอนวิชาการยธรรม (โดยอาจารย์ปัญญา ประดิษฐ์ธรรม)

การประเมินผลหลังจบกิจกรรมแต่ละวัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวพรโสภิต จงมีสุข เกิดเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2520 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีวารสารศาสตร์บัณฑิต จากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน เอกวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2541 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชา การประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2544 ปัจจุบันทำงานในตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ของบริษัท สาระ กรู๊ป จำกัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย